

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЧАСОПИС ЗА КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНИ, ПРИВРЕДНИ И КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА

Број 5-6
Година LVIРедакциони одбор
МИЛОРАД СИМОВИЋ, Д-Р ДУШАН КАЛАНОВИЋ,
ЖИВАН РАНКОВИЋ
Уредник
Б У Р О Б А Њ А ЦМај-Јуни
1938 године

САДРЖАЈ

Чланци и студије:

I Београдски међународни пролећни сајам — Д-р Стеван Поповић	347
Резултати зимске помоћи у прошлој сезони — Д-р Ђура Ђуровић	351
Снабдевање Београда млеком — Д-р Сергије Рамзин	357
Дезинсекција станова — А. Брагина	362
Иступи пред градским властима — Страхиња Ст. Којић	367
Делатност јавне берзе рада у Београду — Милан Марковић	370
Ново уређење Берлина — Арх. Драг. М. Поповић	374
Токио	377

Књижевни додатак:

Есеј о Београду и београдском човеку — Д-р М. И. А.	380
Пилот - потпоручник Кнап брани Београд (Новела из београдског живота — награђена на књижевном конкурс у Градског поглаварства Београд) — (III наставка) — Живорад Вукосављевић	345
Тринаести ред — Душан Стевовић-Јазмин	392

Прилози за историју Београда:

Називи старих београдских улица — Драг. Ранковић	398
--	-----

Друштвена хроника:

Претседник турске владе г. Целал Бајар и Министар иностраних дела г. Ружди Арас посетили су Београд	401
Слава Коњичке бригаде Краљеве гарде	403
Годишња конференција Југословенских ротара	406
Скупштина Савеза сокола	407
Скупштина Београдске берзе	408
Скупштина Удружења југословенске стручне штампе	409
Слава Певачког друштва „Никола Тесла“	409
Слава београдских носача	409
Слава Друштва за заштиту и васпитање деце	409
Слава Удружења општинских чиновника и службеника	410
Загребачки гимназисти у Београду	410
Београд је свечано прославио своју традиционалну славу Спасовдан	413
Слава Друштва за унапређење предграђа „Краљице Марије“	421
Слава Друштва за унапређење котежа Франше д'Епере	422
Слава Дома старца и старица	422
Слава београдске жандармерије	423
Десетогодишњица „Аеропута“	423
Голф утакмице	423
Изложба дечјих радова у обданишту бр. 2	424
Изложба народних рукотворина	424
Понтон за ново београдско пристаниште спуштен је у Саву	424

Ваздухопловство:

Прва међународна ваздухопловна изложба	425
Ваздушне везе Београда са иностранством: Београд—Италија; Београд—Софија	435

Комунално-урбанистичка хроника:

Уговор са Данском групом о делимичном насипању терена између Дунава и Саве и државног пута Београд—Земун	438
Конференција градских техничких референата	440
Француски научник г. Потрије обилази београдске медицинске установе	441
Београд је добио још две нове модерне гимназијске зграде	441

Социјална хроника:

Пропагандни дани млека у Београду	442
Прослава Дечјих дана у мају 1938 у Београду	443

Културна хроника:

Београд у XIX веку (Изложба Библиотеке и Музеја на Првом пролећном сајму) — Д-р М. И. А.	446
--	-----

Позоришна хроника:

Реприза „Холанђанина луталице“ од Рихарда Вагнера на нашој позорници	452
---	-----

Књижевна хроника:

„Војна енциклопедија“ — Ж. Ранковић	454
„Здравље и социјална помоћ“ — Д-р Светислав Поповић	457

Спортска хроника:

Прве аутомобилске и мотоциклистичке трке кроз улице Београда	458
---	-----

Правна хроника:

Одлуке Државног савета — Љубомир Ж. Јевтић	459
---	-----

Наши градови:

Свечано откривање споменика оцу српске штампе Димитрију Давидовићу у Смедереву	466
---	-----

Некролози:

† Михаило Лукаревић	468
† Д-р Илија Бацковић	469
† Владислав Ст. Каћански	471
† Давид-Дача Радуловић	471

Слика на корицама: **Београд 1867 год.**
(Са изложбе „Београд у XIX веку“)

Београдске општинске новине

Ислазе једанпут месечно као часопис, и једанпут недељно као злужбени орган Градског поглаварства Београд.

Претплата: годишње 150—, полугодишње 80— динара. Поједини број 10— дин.

Цена огласа: Цела страна 800—, пола стране 500—, четврт стране 300— дин. Огласи на корицама 500/0 скупљи

Чековни рачун код Поштанске штедионице бр. 54,300

Уредиштво и администрација: Кнегиње Љубице 1/II — телефон 26-242.

Уредник прима сваког радног дана од 9-13 часова — Рукписи се не браћају.

Чланци и студије

I Београдски међународни пролећни сајам

Још једном су се капије на Београдском сајмишту широм отвориле, још једном су шалтери прорадили и стазе и павиљони сајмишта примили посету десетина хиљада људи.

Претседник Београдске општине Г. Влада Илић говори приликом отварања Пролећног сајма

потреба. Наћи ћемо сто разлога да ту изградњу одгодимо и оно наше балканско „сутра“ отегне се често у већи низ година. Најзад, једног дана се пренемо и легнемо на рад. Са највећом вољом и напрезањем градимо, не жалећи ни средстава, ни труд. У стању смо, загрејани, да инвестирамо многе и многе милионе и да такав већи објекат изградимо заиста добро.

Тада, када га изградимо, као да се уморимо или сматрамо да је све готово. Не бринемо се много о његовом даљем одржавању. Свест да је код многих градња главније одржавање но сама изградња, која је код многих других народа врло развијена, код нас је веома слаба. Ми сматрамо да је све свршено, када је изградња завршена и препуштамо више или мање, објекат самоме себи и природи. Доказ о томе су многи наши путеви и јавне грађевине.

Ја сам врло задовољан што се та наша особина није испојила код Београдског сајмишта, бар не у овом другом, негативном делу.

Дуго смо, предуго, чекали на изградњу сајмишта. Најзад смо се пренули и са заиста ретком брзином изградили га. Општина је са своје стране учинила много а Претседник г. Влада Илић управљао је и сам радовима, само да се изградња заврши по предвиђању и I јесењи Београдски сајам одржи у дан у који је заказан.

Београд је, благодарећи тим заједничким напорима, одржао задану реч. Јесењи сајам је одржан у заказани дан и он је био један леп успех и за Београд, и за целу земљу.

Ми смо у време одржања јесењег сајма дали његов преглед и опис и изнели смо, да су се Општини наплатили издатци које је учинила за изградњу сајмишта.

Оно што може да нам учини задовољство и чему ја приписујем нарочити значај то је да сајмиште није после јесењег сајма напуштено по нашем обичају. Оно је стално, и за време зиме, одлично одржавано и било је задовољство, ма у које доба године видети његове лепе павиљоне и чисте, правилне стазе. Морао је да Вас обузме заиста пријатан осећај пред марљивошћу са којом се сајмиште одржава у реду и чистоти.

То је учинило да је на сајмишту, могло да се одржи више приредби већег значаја. Оно је за неколико месеци — од јесењег до прелетњег

Од 30 априла до 9 маја одржан је I пролећни међународни сајам на Београдском сајмишту. Пре но што пређемо на сам пролетњи сајам, задржаћемо се мало на сајмишту, тој заиста лепој тековини Београда. Ми имамо једну чудну особину. Дуго се решавамо да изградимо неку већу установу ма да се за њом осећа животна

сајма — доказало да се наде које су његови ошенивачи полагали у њега испуњују са ретком тачношћу. Сајмиште је заиста постало жариште југословенскога духа и културе — стециште свих већих прегнућа нашега народа.

За кратко време од само седам месеци на њему су одржане три земаљске велике изложбе: у децембру прошле године изложба живине, чучића и оваца; у јануару ове Радио-изложба; у фебруару ловачка изложба. 10 и 11 априла велики павиљон сајмишта послужио је за одржавање величанственог музичког фестивала београдске, загребачке и љубљанске филхармоније на коме је узело учешћа 210 егзекутаната пред 6.000 слушалаца.

Осим ових земаљских приредби, одржан је у марту месецу велики међународни салон аутомобила. Међународни савез конструктора аутомобила и моторних возила дао је Београдском сајму најбоље дане, пред аутомобилску сезону — (5—15 март) —, за одржавање међународног салона аутомобила. Тим актом још једном је ода то признање међународнога важнога центра Београдског сајмишта.

Поред ових великих изложби, на сајмишту су за ово кратко време приређиване и друге манифестације: бокс-мечеви, тениски турнири, модне ревије, изложбе слика и карикатура. Сада пак од 28 маја до 13 јуна одржана је на сајмишту велика међународна аеронаутичка изложба. Још се нису добро ни испразнили стандови од трзлећнога сајма а већ су извршене урбане припреме за ову интересантну изложбу. На њој су учествовали, поред наше авијације и наше авијатичке индустрије, и авијације и индустрије многих држава. Велики летећи колоси заузели су павиљоне сајмишта а изложба је имала и једну нову атракцију за посетиоце, — Аеро-клуб је изградио на сајмишту једну кулу, високу 70 метара, са које су посетиоци могли да се спуштају падобраном. Ова атракција привукла је већи број посетилаца који су имали прилике да виде гигантски напредак аеронаутике.

* * *

Техника и хемија су у сталном напредовању. Методи и процеси производње једнако се мењају и усавршавају. Индустрија је у сталном превирању јер јој наука даје све новије проналаске које индустрија примењује у корист човечанства.

Сав тај рад, међутим, одвија се у кругу људи који су посвећени у тајне научних теорија или у тајне њихове примене. Он се одвија у бироима, лабораторијама и у фабрикама и није приступачан ширим слојевима човечанства.

Нарочито после Светскога рата тај је рад врло обиман и разнолик. Алуминиум је на пример добио толико разноструке примене да су они који су се питали, не тако давно, када је он пронађен, чему ће он да служи, изненађени многоструком применом коју је он добио.

Шта да кажемо о вискози — вештачкој свили? Када је исто тако недавно пронађен начин да

се из дрвене целулозе добија вештачка свила, хемичари су имали једну велику бригу. Ова свила је била крта. Требало је пронаћи начин да се она оплемени и да може да се употреби за рубље. Наука је и ту успела и онога тренутка када је вискоза оспособљена за производњу рубља, почела су да ничу многобројна предузећа по Француској, Немачкој, Италији и другим земљама, која су упустила стотине хиљада радника. Производња вештачке свиле добила је најразноврснију примену а количина производње пење се таквом муњевитом брзином, да она туче све раније постављене рекорде у историји производње. Данас је већ наука дошла дотле да се из дрвета добијају предива најфинијих врста (fiocco, zelwolle) и често треба бити велики стручњак па у тканини разликовати вештачку од праве свиле.

У металима има исто тако великих промена. Лакоћа по тежини, у вези са тврдоћом по отпорности све више напредује. Нове легуре донеле су нам нове метале а и у челику има побољшања.

У погледу замене природних сировина сировинама произведеним синтетичним путем, постигнути су исто тако велики успеси. Израђује се вуна без овце, млеко без краве, бутер без млека, нафта из угља, гума из лабораторијума, а ту скоро смо видели у Немачкој шећер и бонбоне добивене из дрвета.

Што је главно, већ после кратког времена највећи део тих синтетичних сировина постаје већ ома јевтин, те њихов продир у производњу не може ништа задржати. Вештачка свила је јевтинија од некада најјевтинијега цица...

Све те и многе друге новитете у производњи обичан грађанин не може да прати. Заузет својим свакодневним пословима, он нема времена да прати инострану стручну литературу а — будимо искрени — нема ни интереса за то.

Међутим, то интересовање код нашега света треба пробудити. Проблем је много озбиљнији но што то на први поглед изгледа. У нас су гимназије пуне и све се више иде на то да свака варошица добије пуну гимназију. Из њих излазе младићи који имају једну општу спрему. Спрему са којом је тешко наћи упослење, јер је пунуда тих младића многобројна а тражња мала. Основни економски закон понуде и тражње игра и овде улогу. Отуда огроман број младих људи са гимназијском, често и са факултетском спремом, који обијају прагове канцеларија у толикој мери, да су ове морале поред објава на свима вратима надлештава, да дају и огласе у листовима да су сва места попуњена и молбе за упослење неће се више примати.

То није случај са професионалним школама. У њих наш човек нерадо даје дете а онз су и иначе малобројне. Зато је и интерес нашега човека за производњу и промене у њој ништаван а то чини да у већини наших предузећа сваки иоле стручнији посао раде и данас, после близу 20 година од Уједињења, странци. Ми се противу тога бунимо, али нећемо да признамо да смо сами криви...

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Нашим индустријалцима није лако да праве нарочите уговоре са страним стручњацима, по којима морају знатно више да плаћају. Ма наравно и предузећа којима је корен у иностранству и која радо раде са страним стручњацима, али и њима је тешко то онемогућити, када у земљи стручњака нема.

Више наших младих људи у професионалне школе и у фабрике у иностранство! То би требало да буду пароле. Тамо ће они стећи знања и стручност да могу да предузму нашу производњу у своје руке.

* * *

Једно од места на којима се свет упознаје са новостима у производњи и са новим пројектима су и међународни сајмови узорака. Једно такво место био је и I Београдски пролећни међународни сајам узорака који је одржан на сајмишту од 30 априла до 9 маја.

На њему је наша индустрија изложила своје производе и посетиоци су могли да виде да наша индустрија прати нове тековине на пољу производње и да се брзо прилагођава њима. То је се нарочито могло видети из упоређења наших производа са производима стране индустрије, који су такође били изложени.

На сајму су посетиоци видели да ми имамо и оне индустрије за које шира јавност и не зна да постоје у земљи. Јер, није ретка појава да и по неки наши интелектуалци не познају ни основне гране домаће индустрије и да мисле да се још увозе из иностранства многе израђевине које већ давно производи домаћа индустрија.

У павиљонима сајмишта за време сајма решене су и неке демонстрације машинама. Посетисци су имали прилике да виде како се из основне сировине долази до финалног продукта. У текстилу, у металу, у дрвету, у гуми, у стаклу има тако много новог да је свако имао нешто да научи.

* * *

У I павиљону, чија површина износи 2.100 м² излагало је 50 излагача текстилне прерађевине. У II павиљону чија површина износи 1.200 м² 40 излагача изложили су: намештај, хартију, фотографске апарате, клавири и музичке инструменте, дечија колица итд. У III павиљону, на простору од 5.100 м² учествовало је 120 излагача. Изложене су најразноврсније израде металне индустрије. Писаће, шиваће, пољопривредне, канцеларијске, грађевинске, штампарске машине; мотори, електро-мотори, касе, касете, боје, фирнаџи, кухињски прибор, гвоздени намештај итд.

Површина павиљона бр. IV износи 1.600 м². У њему су 40 излагача излагали предмете исхране: кобасичарске, млечне производе, чоколаде, кексови, бонбоне, овомалтине, разна пића.

На површини од 1.600 м² изложили су у V павиљону 60 излагача: обућу, кожу, ташне, крзна, гоблене, ручне радове, завесе, израде од

сребра, гумену робу, парфимерију, дрворезачке радове итд.

У централној кули поред Општинске штедионице била је изложба текстилне робе италијанске фирме „Ди Алтесано“.

На изложбеним столовима и витринама видели смо бижутерију, везове, ружино уље, медене производе, минералне воде и освежавајућа пића, препарате за прање итд.

На отвореном простору од 4.000 м² биле су изложене пољопривредне машине и справе; алати и мотори, вршалице, дизел-машине, машине за дробљење камена, дизел-трактори, вљачаре, звона, локомобиле, галица, бетонске израђевине, воћне саднице итд.

У павиљону задужбине Николе Спасића изложила је своје дуванске прерађевине Управа државних монопола и Југословенско друштво жижица а. д. Поред издања Српске Књижевне задруге и туристичке изложбе друштва „Путник“ у овом павиљону била је и изложба ратних слика.

Осим ових сајамских павиљона и простора изложба је имала и приватних павиљона којих није све већи број на терену сајмишта. Приликом јесењег сајма ми смо говорили о павиљонима приватних фирми и предузећа. Поред свих тих постојећих, пролетњи сајам се је обогатио са још неколико приватних павиљона. „Ага-Руше“ удружење југословенске творнице ацетилена и оксижена д. д. сазидало је свој павиљон у коме је изложила кисеоник, кисеоник и дисулфид као и апарате за аутогено заваривање. Нове павиљоне подигле су и фирме: творница за душике д. д., творница боја и лакова „Мостар“ д. д., Босанско д. д. за електрику — Јајце, Осигуровање вагона д. д. и творница стројева д. д. и фирма „Солонит“ — портланд-цемент из Сплита проширила је свој павиљон.

Од иностраних павиљона нарочито треба освом приликом истаћи Чехословачки павиљон. Овом приликом отпада замерка коју смо били учинили Чехословачком павиљону приликом јесењег сајма. Павиљон је био врло лепо уређен и дао је у једном заиста лепом прегледу шта може да да Чехословачка индустрија керамике, порцулана, кристала и стакла. Није било пренатрпаности кола и мотора и утисак о чехословачкој индустрији ове врсте, који је човек износио приликом изласка из павиљона био је заиста леп. Поред приватних предузећа, излагао је и Чехословачки експортни институт и Савез индустријалаца стакла. Нарочито похвалу заслужује бокс чехословачко-југословенске привредне коморе, у коме су давана сва потребна обавештења о чехословачкој привреди.

У Румунском павиљону излагала је Унија румунских индустријалаца разне индустријске производе а Унија аграрних комора земљорадничке. Удружење индустријалаца петролеума изложило је производе петролејске индустрије а државне шуме леп преглед румунске шумске индустрије. Поменућемо још изложбу пољопривредних производа Централне румунских аграрних кооператива (Ђекопава) и тешку индустрију коју су репрезентовали нарочито предузећа „Ма-

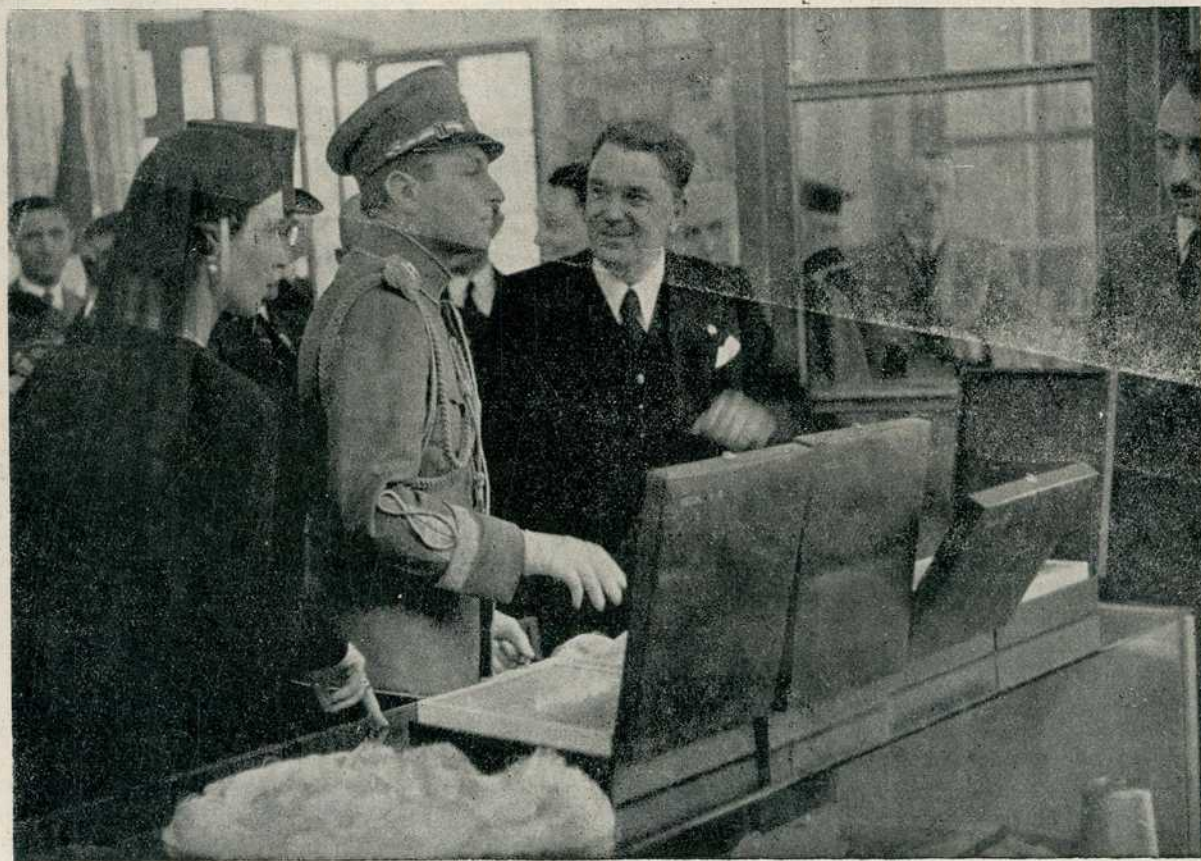
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs

лакса" Н. фабрике С. А. Р. — Букурешта и „Астра" С. А. Р. из Букурешта својим аеродинамичким вагонима и локомотивама. Металургиска предузећа „Војна" С. А. Р. престављале су румунску индустрију гвожђа а државни монопол изложио је дуван и со. Целина је била лепа и дала је главне карактеристике румунске привреде.

Мађарски павиљон је овом приликом био мање пун. Поред производа удружених подрума и винограда, пиваре Дребер и производа фабрике саламе Пик из Сегедина, у њему су изложиле још и фабрика телефона и друштва за кућевну индустрију из Пеште. У накнаду за то у Мађарском павиљону давани су кинематограф-

Посета пролећног сајма била је знатно слабија но приликом I јесењег сајма. Томе је разлог, с једне стране, правило да су јесењи сајмови увек боље посећени од пролетњих, а с друге стране, и рђаво, кишно време које се ове године продужило током целог месеца маја. Уз то треба додати и изложбу „Италијанских портрета кроз векове" која је одржавана истовремено у музеју Кнеза Павла. На овој изложби овераване су бесплатно легитимације за повлашћену возњу док је на пролетњем сајму овера коштала. Све је то учинило да је посета била слабија, свега 76.096 платажних лица. Када се томе броју додају неплатежни улази, може се рећи да је

Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле и Кнегиња Олга у Чехословачком павиљону

ски прикази Мађарске. Надајмо се да ће за јесењи сајам Мађарска привреда богатије опремити свој павиљон.

Италија није опремила свој павиљон за пролетњи сајам и ми се надамо да ће то учинити за јесењи сајам, јер нам је она доказала и на прошлом јесењем сајму и на аутосалону да њена привреда има доста интересантних производа да прикаже. Италијанска фирма „Suia Viscosa" излагала је у Централној кули а у Италијанском павиљону био је смештен царински одељак који је функционисао за све време сајма, јер је сајмиште уживало привилегију слободног царинског сместишта.

сајам посетило 100.000 посетилаца. Приход од улазница изнео је Дин. 605.394, ипак више но што је се рачунало, и крај свих узрока који су утицали на слабу посету. Предвиђени приход од улазница био је 500.000 динара.

Јесењи сајам било је посетило 189.998 посетилаца а приход од улазница износио је 1,907.443 динара.

Посета је било и из иностранства доста а нарочито из балканских земаља. Из 13 разних држава било је посетилаца а нарочито из: Бугарске, Грчке, Турске, Албаније, Италије, Немачке, Мађарске, Чехословачке, Румуније, Швајцарске и т. д.

www.unilib.rs Број излагача износио је 638 фирми:

Југословенски	383	Швајцарске	7
Немачке	137	Италијанске	3
Чехословачке	34	Енглеске	3
Румунске	22	Данске	2
Мађарске	11	Шведске	3
Француске	11	Белгијске, Грчке и	
Бугарске	9	Холандске по једна.	

Свега је учествовало у излагању 15 земаља.

Излагачи су закупили укупно 22.165 кв. м. изложбеног простора, од чега:

у 5 великих изложбених павиљона	12.5000 кв. м.
у павиљону Спасићеве задужбине	1.320 кв. м.
у централној кули	570 кв. м.
у павиљонима страних држава	1.328 кв. м.
у приватним павиљонима	3.960 кв. м.
и на отвореном простору	2.478. кв. м.

Поменутих 633 фирме изложиле су робу 40 разних бранши и то:

	фирми	фирми	фирми
текстил	62	пољопр. машине	32
машине	58	грађевинарство	30
апарати	51	хемиј. производи	31
галантерија	45	исхрана	37
електротехника	27	радио апарате	7
металургија	19	пропаганда и рекл.	7
бижутерија	17	порцулан	6
мотори	17	шамот	5
музички инструменти	14	рукотворине	10
кожни производи	14	аутомобили	3
намештај	14	канц. уређај	3
козметика	12	књиге	3
азбест	12	дуван	2
стакло	11	минерална вода	2
хартија	10	туризам	2
керамика	10	графика	2
сатови и накит	10	пољопр. произв.	2
гума	9	спортске потребе	1
алкохолних пића	8	оптика	1
дрвени производи	7	разно	3

Гро излагача припада, као што се види, групама: текстила, машина и апарата.

Приход од излагача за закуп терена и станова изнео је динара 1.024.333.

Какве су и колике послове закључили излагачи, то је тајна. Веома ружно време смањило је у многоме број посетилаца, па је то утицало несумњиво и на закључивање послова. Морамо међутим, напоменути да је приликом пролетњег сајма примећено више правих интересената, познавалаца и купаца, но на јесењем сајму који је имао више радозналих посетилаца. У сваком случају Београдски сајам се је још једном афирмирао као редован ранде-ву за закључивање послова и обављени промет и на овом пролетњем сајму је свакако интересантан.

I Пролећни сајам имао је ту част да буде отворен од Њ. Кр. Височанства Кнеза Намесника Павла у присуству Кнегиње Олге, министара, дипломатског кора, генералитета, градских већника и великог броја одабране публике.

После говора Претседника сајма г. Стојановића и Претседника Општине г. Владе Илића, који је топло захвалио у име привреде и у име Градскога Већа на Високој посети и потпори, Кнез Намесник је отворио I Пролећни сајам говором који је оставио дубок и леп утисак на све присутне. Кнежев говор гласи:

„Нарочито се радујем што могу да присуствујем овој великој свечаности. Београдски сајам је видан доказ напретка који Београд све бржим темпом чини. Треба увек имати на уму да је Београд престоница једне моћне и велике државе од преко 15 милиона становника. Ови градски бедеми, под којима су се кроз векове водиле безбројне борбе, треба данас да буду сведоци развитка једне велике културе.

Начин и одушевљење којим наша публика прима сваку културну манифестацију најбољи је доказ да их је она жељна и достојна. За Вас, Господине Претседниче, знам да ће то одобравање бити најбоља награда за Ваш труд и за напоре око грађења овог величанственог Сајма”.

По отварању Кнез и Кнегиња су у пратњи Управе Сајма и Претседника Општине прешли на разгледање изложбених павиљона. Са великим интересовањем Њихова Височанства су провела читав сат у разгледању изложбених предмета. Полазећи са Сајма Кнез Намесник је изразио своје задовољство и честитао на доброј организацији сајма.

* * *

Неколико речи о организацији самога пролетњег сајма и примедби које би се могле ставити.

Најпре, пропаганда и припрема. Пропаганда је се показала као посве слаба. Приликом одржавања I Јесењег сајма могло је се разумети и оправдати да је пропаганда била недовољна. Надали смо се тада у пуној изградњи. Покренуто је било све изнова и технички моменат морао је примирити све да би се стигло на време да се сајам одржи. Није се имало ни времена, ни особља за систематску пропаганду. Она је била изведена на дохват. Па ипак, рекао бих, да је била боља но овога пута за пролетњи сајам.

Од септембра прошле године имало је се времена а Управа Сајма имала је и особља да у овом размаку времена изврши благовремено све припреме за једну продужну и ефикасну пропаганду и рекламу какву приредбе ове врсте апсолутно захтевају. Велики светски сајмови већ месецима раније пре одржања сајма разашилу позивнице по целоме свету и воде рачуна о свакој личности у појединим земљама. Корпорације су снабдевене благовремено великим плакатима и летцима иностране жељезничке управе исто тако. Они више упославају и своја дипломатска и конзуларна представништва са пропагандом за сајам.

У земљи пак развија се највећа делатност и већ неколико месеци пре одржавања сајма, срећу се по целој земљи, а нарочито у граду у коме ће се сајам одржати, потсетници у разним видовима за датуме идућег сајма.

За време самога трајања цео град је у знаку сајма. Излози радња пуни су плаката и разних ознака сајамских, улице, кафане, трамваји и друга превозна средства носе исто тако ознаке сајма итд.

Код нас се овом приликом учинило нешто, али недовољно. Плакати су израђени и разаслани али надгледање — контрола њиховог пласирања ради што ефикасније рекламе, није било обезбеђено. Излози трговачких радња по Београду били су празни. И овом приликом морамо да поновимо прошлогодишњи прекор београдским трговцима, да не поклањају довољно пажње пропаганди престоичког сајма. То се манифестује

мет када би тих дана и сви такси-аутомобили имали такве објаве напред истакнуте.

Да би се обезбедила што јача посета, мора се сада већ помишљати на остварење једне врсте забавног парка на самом сајмишту. Треба рачунати са психологијом грађанства. Свет воли када изађе да има разоноде и када би сајмиште имало један такав забавни део, посета би несумњиво била далеко већа. Човек хоће да у исто време изведе и децу, која неће много разумети на сајму али која ће наћи разоноду њима блиску. Он је на тај начин сам користио да на сајму по нешто научи и за то исто време и прибавио је забаву својима.

Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле и Кнегиња Олга, у пратњи Претседника Београдске општине г. Владе Илића, чланова Управе сајма и министара, обилазе Сајмиште

већ по други пут и изгледа мало чудно, нарочито људима који знају да су београдски трговци од увек имали пуно смисла за овакве подухвате и да су ови успевали благодарећи баш нарочито предузимљивости у својском заузимању београдских трговаца.

Управа сајма ће морати да обрати већу пажњу на ово важно питање да благовремено дође у додир са Београдском трговином и уреди са њоме организацију рекламе јесењег сајма.

На Теразијама ће се у близини водоскока морати подићи један већи објекат, који би и ноћу био осветљен и који би представљао прикладан позив на посету сајма.

Сви трамваји и аутобуси треба тих дана да имају видне објаве са крупним словима које ће исто тако позивати на сајам. Не би било на од-

За прво време, док се такав један забавни парк не изгради, ваља помислити већ за идући јесењи сајам, на организовање фестивала сличних овима које приредио Аеро-клуб за I Међународну Аеронаутичку изложбу. У томе циљу требало би продужити време докле је сајмиште отворено. Оно се не сме више ограничити на 7 часова вече. Лепих вечери, свет је тек тада расположен да остане на сајму и то му треба омогућити у толико пре, што је сајмиште заиста лепо и човек се на њему пријатно осећа. Преко дана могле би, као атракција, послужити животиње из зоолошке баште, од којих би се неке дале употребити за вучу или вожњу деце.

Намеће се и питање даље изградње сајмишта. Већ сада осећа се потреба за још неким сајамским павиљоном, јер неке државе које још

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.универзитетскабиблиотека.бг

изградиле своје павиљоне траже од Управе сајма, за идући јесењи сајам, велике просторе, — читаве павиљоне — да би у њима изложиле своје производе. Неким државама пак треба обезбедити терен за изградњу њихових националних павиљона.

Управа сајма је овде заиста у тешком положају. Она је већ повукла велики кредит за изградњу сајмишта. Сада се налази у првим инвестиционим годинама а терен је такав да његово насипање и оспособљавање за изградњу кошта веома много. С друге стране пак, не треба застати са даљим изграђивањем сајмишта, коме су дате овако лепе основе. Надамо се да ће и за решење овог главног проблема сајам наћи потпоре код Општине и код установа које су му до сада дале своју издашну потпору. Израђен је већ један пројекат за насипање даљих 13.000 кв. м. и изградњу још једног павиљона сајамског. Са свима електричним, водоводним и канализационим радовима, ово проширење прве етапе изградње сајмишта стајало би око три и по милиона динара. Верујемо да ће се и та сума наћи, после чега ће инвестициони период морати мало да застане, јер се Управа сајма неће смети ангажовати даље у задуживање.

Приходи сада већ притичу све боље, они треба да послуже за одржавање сајмишта и организовање сајмова а једним делом и за отплату дуга који је до сада Управа сајма учинила. Тај дуг већ износи 10.000.000 динара, док је вредност израђених објеката наравно далеко већа. Овде би могли да помогну легатори којих је Београд од увек имао. Наша средина још има добротвора као што су били Илија Коларац, Лука Ђеловић, Никола Спасић, Браћа Радојковићи, Ванђел Тома и други. Ти добротвори завештавали су многе милионе за опште циљеве и по неки од оваквих легатора добро би дошао Београдском сајму. Циљеви Београдског сајма су такви да заслужују овакве легате у истој мери, као и циљеви којима су до сада овакви легати завештавани.

Управа ће морати да узме још једном у разматрање и питање цена улазница за сајам. Пештански сајам наплаћује улазницу 1.50 пенга без попушта (14 динара), са попустом 1 пенго (9.30 динара). Осим тога има породичних улазница за три особе у породици које долазе заједно 2 пенга (16.60 динара).

Бечки сајам наплаћује 1 шилинг (8.85 динара) а 0.60 шилинга са попустом за ђаке у групи и децу. Наш Загребачки велесајам наплаћује 10 динара од особе а за војнике, ђаке и децу 2—5 динара. Љубљански 10, односно 3 динара а за колективне посете 3—5 динара. Поред ових редовних улазница и Загребачки и Љубљански велесајам наплаћују комбиноване улазнице за посетиоце из унутрашњости земље који на сајму оверавају своје путне легитимације за повлашћену возњу. Ови сајмови увели су тако зване зоне т. ј. наплаћују 10, 15 или 25 динара према раздаљини коју посетилац има да пређе, односно према величини повластице коју има да искори-

сти. Истина, они зато посетиоцу издају улазнице за две или три посете сајма.

Овај систем зона усвојио је био и Београд приликом пролетњег сајма, али ће он морати да се мења јер су стигли многи протести, као што је се то и у Загребу десило.

Проспект Београда у вези са сајмом може се изградити, лепо, у заједници са туристичким одбором, који је Општина недавно дотирала довољним средствима. Цео износ хотелских такса које Општина наплаћује иде туристичком одбору. Он износи око 1,500.000 динара. Из те суме могу се изградити лепог проспекта који ће корисно послужити баш приликом приређивања сајмова.

Управа сајма била је за пролетњи сајам изградила сајамске значке од метала. Оне су тако неукусно изгледале да се нису ни могле пустити у продају и то је био само један бесциљан изда-так који у будуће треба избећи.

Како посета није била тако обилна, смештање посетилаца није било тешко, у толико пре што је Београд од јесењег сајма добио два нова хотела. Показало се да смо имали право када смо прошле године тврдили, да ће Београдски сајам дати подстрека за подизање нових хотела у којима Београд још оскудева.

Осветљење рефлекторима појединих објеката у вароши било је јаче за време пролетњег сајма и благодаречи сајму Београд ће ускоро заиста изгледати зачарана варош у сајамским ноћима, док се рефлекторско осветљење буде потпуно извело. Претседник Општине г. Влада Илић је већ издао потребна наређења и студије су извршене како би ово ноћно осветљење престонице било још успешније.

Било је примедби и у погледу продаје предмета у сајамским павиљонима. И то ће пигање Управа сајма морати да регулише правилником. На сајму се само праве закључци и на њему се по правилу роба не продаје. Има међутим ситних предмета — успомена са сајмишта — који се могу продавати на за то нарочито означеним местима. Само је то осетљиво питање и мора се детаљно регулисати правилником.

*

Да завршимо пријатном констатацијом да Београдско сајмиште све више испуњава мисију која му је додељена. Оно је заиста постало центар приказа Југословенске духовне и материјалне културе и васпитна школа у разноврсним правцима за шире слојеве грађанства. Општина града Београда помогла је издашно његову изградњу и тиме допринела да углед престонице још више порасте и у земљи и у иностранству. Ту помоћ треба и даље указивати сајмишту јер је оно заиста једно лепо добро Београда кога треба и даље неговати и развијати. Добро које својим честим приредбама враћа издашно оно што му се даје.

Не заборавимо да није прошла ни година дана од како је сајмиште почело са радом и да ће искоришћена искуства за неколико година дати још боље плодове.

Д-р Стеван Поповић

РЕЗУЛТАТИ ЗИМСКЕ ПОМОЋИ У ПРОШЛОЈ СЕЗОНИ

И ако је привредна криза одавно прошла, помагање сиротиње спроведено је прошле зимске сезоне на већ уобичајен начин, у оквиру организације за зимску помоћ, која је створена неколико година раније, док је привредна депресија онемогућавала огромном броју способних људи и жена да својим радом обезбеде своју егзистенцију.

Има озбиљних људи који се с правом плаше, да се са зимском помоћи не промаши циљ и уместо помагања неспособних за привређивање, створи могућност за помагање лењиваца, и што је још горе, за стварање лењиваца и просјака.

Овакав утисак добија се, бар што се тиче зимске помоћи у Београду, на основу сасвим површних података о стварном стању код оних који помоћ добијају. Кад организација зимске помоћи не би располагала подацима о сваком помогнутом лицу, другим речима, кад би помоћ добио свако ко је тражи, онда би заиста напред изражена бојазан имала своје оправдање. Али помоћ се одавно не дели на основу обичног тражења већ на основу проверених чињеница на лицу места. Број оних који траже помоћ не поклапа се ни издалека са бројем оних који помоћ примају. У доста случајева помоћ се носи на лице места, и ако је нико није тражио. То су примери крајње беде коју су открили нарочити проверачи или реонски лекари градског поглаварства. С друге стране, благодарећи добро спроведеној организацији проверавања на лицу места откривене су велике злоупотребе „модерних“ просјака, који се користе дневним листовима, дајући дирљиве огласе о својој измишљеној беди, и тако долазе до знатних сума новаца.

Кад ствар тако стоји, поставља се питање како то да организација зимске помоћи помаже скоро исти број лица кроз последње три године и ако је привредно побољшање одавно наступило, па према томе и створена могућност за зараду свакога ко хоће да ради. Бар у току прошле зимске сезоне требала је зимска помоћ да се сведе у далеко уже оквиру и на тај начин да се прилагоди новим приликама у којима живе најсиромашнији друштвени слојеви.

Кад се резонује о интензитету и обиму потребе за помагањем београдске сиротиње преко зиме, мора се водити рачуна о чињеници да привредна криза није затекла погодну организацију за помагање сиротиње ни у општини, ни код приватне иницијативе, ни у радничким организацијама и установама. Тек у јесен 1932 године почиње се са организовањем исхране незапослених радника и намештеника, а организација зимске помоћи у своме данашњем облику спроводи се у јесен 1935 год. То све значи да је у току највеће депресије помагање сиротиње било недовољно и по средствима која су стајала на расположењу и по начину саме организације која је та средства прикупљала и делила.

Ако, после оснивања Акционог одбора за зимску помоћ висина помоћи у свим облицима постаје приближно иста, то не значи да се прекорачила и стварна потреба за помагањем. А да се води рачуна о стварном стању и да се не губе из вида опасности којима би била изложена акција зимске помоћи, кад би се помоћ давала коме не треба и на тај начин стварали професионални беспосличари, довољан је доказ биланс Акционог одбора. Претекле суме у току све три године рада Акционог одбора нису ту зато што се нису могле утрошити, него зато што није било стварне потребе да се утроше. Новац је истина примљен да се утроши преко зиме за сиротињу, али само у границама стварне потребе. Он ће отићи за сиротињу, то је извесно, и отићиће за помагање преко зиме. А да ли ове или идуће зиме, то је ствар оних фактора који стоје на челу акције за зимску помоћ.

Ово кратко излагање треба да увери свакога ко се интересује за овај предмет, а нарочито прилагаче зимске помоћи, да се води строго рачуна да зимска помоћ не промаши свој циљ, т. ј. да помоћ иде онима који је заиста и заслужују по свим околностима у којима живе, а које се околности проверавају на лицу места.

Не треба из овога закључити да нема грешака. Кад се год ради са великим бројем извештаја проценат грешака мора се поткрасти. Само по тим грешкама, по тим изузетним случајевима не сме се и не може осуђивати сам систем. У систему помагања кроз организацију зимске помоћи број грешака је сведен на крајњи минимум.

*

Организација зимске помоћи црпи средства за остварење свога циља прво из удела појединих организација, установа и државних надлештава, затим из добровољних прилога појединаца и предузећа, и, најзад, од приредаба које она организује или их организују друге организације у корист зимске помоћи.

Укупан приход, не водећи рачуна о сумама које су обећане али још нису положене, износи у минулој зимској сезони 1,577.992.65 динара. Према ранијој зимској сезони (1936/37) остварено је повећање за неких 88.336.48 динара.

Добровољни прилози (530.742.90 дин.) подбацили су према добровољним прилозима из претходне сезоне (541.296.75 дин.) за 10.553.85 динара. Кад се врши анализа прилагача и прилога долази се до закључка, да је смањивање прилога извршено у главном од стране већих прилагача. С друге стране опет констатује се повећање броја мањих прилагача. Тако, примера ради, наводимо да је у 1936/37 зимској сезони било 314 прилагача преко 100 до 500 динара закључно; број тих прилагача у прошлој 1937/38 зимској сезони попео се на 683, дакле удвостручио се. Прилагачи од 5.000 динара попели су се од 13 у претпрошлој на 18 у про-

www.цирлорсезони, док се број прилагача од 10.000 дин. свео од 4 на 2, а оних од 2.000 дин. од 20 на 16.

Треба констатовати да је од индивидуалних прилога, као и увек у осталом, највећи прилог Њ. В. Краља, и он у прошлој сезони износи 100.000 динара.

Приходи од Општине, радничких организација и разних државних надлештава и установа износе укупно 785.000 дин. Они су овако расподељени:

Од државе	Дин. 205.000.—
„ Општине града Београда	„ 280.000.—
„ Радничке коморе	„ 100.000.—
„ Средишне управе за посредовање рада	„ 200.000.—
Свега: Дин. 785.000.—	

Према истој врсти прихода у 1936/37 ова сума показује једно повећање од 79.423.08 динара.

Трећи извор прихода, приредбе, показао се далеко издашнији него годину дана раније. Од 112.782.50 дин. колико су приредбе донеле у 1936/37, приход приредаба у 1937/38 попео се на 162.249.75 динара, што значи да се повећао за 49.467.25 динара.

Није без интереса да наведемо износ чистог прихода од сваке организоване приредбе у прошлој зимској сезони:

Бал зимске помоћи донео је чистог прихода 92.057 динара;

Бал нација, дело претставника стране штампе донео је чистог прихода 55.350 динара;

Хумористично вече, организовано од Удружења глумца уз сарадњу г. г. д-р Бране Димитријевића, д-р С. Загорчића и Б. Бацкића дало је чистог прихода 12.121.25 динара;

Једно предавање које је организовало Друштво „Кнегиња Зорка“ (1.500.— дин.) и Симфонијски концерт Радио А. Д. (1.221.50 дин.) дали су чистог прихода 2.721.50 динара.

Поред средстава која су прикупљена у току прошле зимске сезоне, организација зимске помоћи располагала је и једном готовином од 432.967.20 динара, која је остала на завршетку пословне 1936/37 године. Према томе укупна средства која су стајала на расположењу организацији зимске помоћи у прошлој зимској сезони, не водећи рачуна о прилозима у природи, износе Дин. 2,010.959.85.

У границама ових средстава организована је подела зимске помоћи. Колико је утрошено на коју врсту помоћи нећемо овде детаљно износити због тога што преглед прихода и расхода није још одобрен од стране Акционог одбора. Важно је само констатовати да сва средства нису утрошена. Остао је за наступајућу зимску сезону солидан износ који ће омогућити, као у осталом и прошле године, да се зимска помоћ организује благовремено док још нису пристигла довољна средства од прилагача.

По начину како се деле, све помоћи се могу груписати у две групе, помоћи које дели Ак-

циони одбор за зимску помоћ и помоћи које дели Централни одбор за зимску помоћ. Ове последње односе се само на поделу хране преко сиротињских кухиња.

У прву групу долазе ове врсте помоћи: помоћ у намирницама, помоћ у дрвима и помоћ у оделу и обући.

1) Као прва партија зимске помоћи дељени су пред православне божићне празнике пакети са животним намирницама, које су куповане у великим количинама и у магацину. Пожарне команде паковане у пакете, којих је билс три врсте, мали, средњи и велики. Пакети су сачињавали ове намирнице:

	мали кгр	средњи кгр	велики кгр
брашна	2	3	4
шећера	1	1 ¹ / ₂	2
масти	1	1 ¹ / ₂	2
сланине	1	1 ¹ / ₂	2
пиринца	1	1 ¹ / ₂	2
ораја	¹ / ₂	1	1

Укупно је подељено 3.183 пакета и то: малих 1.349, средњих 1.260 и великих 574. Мали пакети су дељени породицама са 1 до 3 члана, средњи породицама од 3 до 5 чланова, велики породицама са преко 5 чланова. Сви пакети подељени су за један дан на основу упута који су достављени помоћним породицама преко органа Градског поглаварства у току претходна три дана.

Независно од ове помоћи у животним намирницама, која је подељена само једанпут у току целе зиме, организовано је кроз тринаест недеља помагање сиромашних породица у којима има туберкулозних болесника. Ова помоћ дељена је сваких 7 дана уз сарадњу Градског антитуберкулозног диспансера, који је одабрао породице које треба помоћи и контролисао преко свога особља утрошак подељених намирница.

Према извештају шефа Антитуберкулозног диспансера, овај начин помагања дао је одличне резултате.

Овим путем помогнуто је 81 породица са 315 лица. За време од 13 недеља подељено је:

брашна	1.418.700	килограма
пасуља	560.425	„
сувих шљива	566.600	„
масти	439.800	„
шећера	433.425	„
пиринца	434.900	„
бутера	151.775	„
макарона	296.620	„
гриза	127.650	„

2) Дрва су дељена првенствено породицама које имају ситну децу или болест у кући. Подељено је укупно 1669 метара од којих 1455¹/₂ у Београду и 214 у Земуну. Дељено је, по правилу, по пола метра на породицу. Изузетци су прављени у случајевима изузетне беде.

3) Одећа и обућа дељена је у два маха. Први пут, на православне Очеве, подељено је деци сиромашних родитеља 600 пакета. У сваком пакету биле су: ципеле, чарапе и вунени џемпер. Деоба је извршена на основу одабира-

www.на сиромашне деце које је одабирање извршио Централни уред за заштиту матера, деце и младежи.

Друга подела обухвата одело, рубље, обућу, што је Зимска помоћ примила директно од прилагача и оно што је прикупљено помоћу соколске сабирне акције. У овој другој партији помогнуто је 495 породица.

Исхрана сиротиње организована је преко пет кухиња од којих су четири биле у Београду а пета у Земуну.

Кухиње су водили месни пододбори Црвеног крста. Изузетак чини кухиња у Земуну, која је организована од нарочите комисије градских већника, коју је одредио Претседник општине.

Задатак кухиња је био да по упутима издају сиротињи кувано вариво са парчетима меса и хлеба. Намирнице су куповане еп gros за све кухиње и дељене по требовањима. На тај начин постигнуте су најповољније цене. Кухиње, дакле, нису имале да воде бригу о набавци намирница већ је њихова дужност била да припремају и деле храну.

Кухиња бр. 1 организована је у згради Фонда за стварање и одржавање радничких установа, Милоша Поцерца бр. 4. Ову кухињу водио је II пододбор друштва Црвеног крста. Кухиња је отворена 6 јануара.

Кухиња бр. 2. Организована је у Старца Вујадина ул. бр. 2. Ову кухињу водио је VII пододбор Црвеног крста. Кухиња је отворена 6 јануара.

Кухиња бр. 3. Организована је у ул. Војводе Степе бр. 82. Ову кухињу водио је IX пододбор Црвеног крста. Кухиња је отворена 6 јануара.

Кухиња бр. 4. Организована је на Чукарици, у ул. Радничкој бр. 69. Ову кухињу водио је XIV пододбор друштва Црвеног крста. Кухиња је отворена 23 јануара.

Кухиња бр. 5. Организована је у Земуну у ул. Бежанијској бр. 52. Кухиња је отворена 25 јануара.

Све кухиње обуставиле су свој рад 15 априла осим кухиње бр. 5, која је обуставила рад 11 априла.

Од главних намирница утрошено је за све кухиње:

	кгр	вредност Дин.
хлеба	149.167	320.812.15
меса	56.270,5	421.353.95
масти	12.288,2	141.126.20
кромпира	51.671	44.250.55
купус рибанац	23.734	18.987.20
пасуља	23.508	49.077.35
црна лука	5.746	13.081.60
брашна	7.675	18.347.10

Из овог табеларног прегледа види се обим рада свих пет кухиња:

Бр. кухиње	Улица и број	Број радн. дана	Укупно из-дато оброка	Дневно из-давано про-сечно	Утрошено		Просечна цена обр.			
					Днн.	п.	Дин.	п.		
1	Милоша Поцерца 4	100	100.854	1.009	259.581	30	2.57			
2	Старца Вујадина 2	100	124.207	1.242	317.501	76	2.55			
3	Војводе Степе 82	100	114.264	1.143	288.274	75	2.52			
4	Чукарица (Радничка 69)	83	54.814	660	142.898	07	2.60			
5	Земун, Бежанијска 52	77	51.170	665	118.062	90	2.30			
Укупно					460	445.309	968	1.126.318	74	2.53

Храна преко кухиња дељена је на основу прикупљених података на лицу места, о којима води сталну евиденцију Градска сиротињска картотека.

Привремено је издавана храна без ових података по предлогу радничких организација. У томе случају провера се одмах вршила и подаци уношени у картотеку. У случају да се провером утврди да привремено помогнути не заслужују помоћ, одузимати су им одмах издати бонови и то је констатовано на њиховом породичном картону.

445.309 оброка хране колико је издато у прошлој сезони преко свих пет кухиња овако су распоређени:

	оброка
На 815 самаца подељено је (815 лица)	35.708
На 430 породица са по 2 члана (860 лица)	41.683
На 507 породица са по 3 члана (1.521 лице)	61.370
На 353 породице са по 4 члана (1.412 лица)	74.388
На 301 породицу са по 5 члана (1.505 лица)	76.247
На 200 породица са по 6 члана (1.200 лица)	70.644
На 227 породица са по 7 члана (1.589 лица)	85.269

Укупно на 2.833 породице са 8.902 лица подељено је оброка 445.309.

Сва табела показује да број породица са три члана долази на прво место, мада је највише оброка подељено породицама са 7 чланова.

Треба знати да Градска сиротињска картотека располаже са подацима за 8.717 домаћинстава (породица). Од тих 8.717 породица са 27.846 чланова помогнуто је исхраном преко кухиња само 2.833 породице са 8.902 члана. Из тих чињеница јасно се види да је обраћана највећа пажња коме се помоћ даје. Никакав други критеријум осим стварног стања породице, односно сваког лица које се помаже, није узиман у обзир. Држати се само тога објективног критеријума за све време поделе помоћи није баш лака ствар. Успело се зато што се са врха организације зимске помоћи стално захтевало да се помоћ даје само онима који је заиста и заслужују.

Д-р Ђура Ђуровић

Снабдевање Београда млеком

Проблем млека је компликовано и сложено питање, које садржи многе елементе и тангира многе стране хигијенског, социјалног привредног и комерцијалног живота, те због тога решавање овог питања мора се заснивати на реалном познавању многих чињеница и елемената тога сложеног проблема.

Специјално за живот многих градских агломерација, као што је Београд, питање млека је претежно питање здравствено-хигијенско, јер је млеко основна и незаменљива храна у дечијој исхрани а такође у исхрани болесника и реконвалесцената. У исто време млеко је, у доба урбанизма и везане са њим авитаминозе и деминерализације организма градских становника удаљених од производа села, неопходна допуна и потребан коректив нерационалне градске исхране нашег становништва, упућеног у главном на претерани конзум меса, који се код Београђана пење до сувишне количине од 194 грама дневно по једном становнику, а док дневна потрошња млека износи свега у Београду 225 грама. Потрошња осталих млечних производа такође је минимална и према подацима градске хигијенске статистике износи свега око 16 $\frac{1}{2}$ грама на једног становника без обзира на изванредне хранљиве особине ових производа, као што је бутер, који садржи у концентрисаном стању већи број калорија и већу количину витамина А. Такви су односи између конзума меса и млека код нас заиста ретка дијететска диспропорција.

Говорећи о деминерализацији и авитаминози, морамо се сетити да млеко садржи 0,7% минералне соли, а сем тога у млеку су пронађене све врсте витамина. Млеко, као што је познато, садржи у већој концентрацији витамин А, који се с правом назива антиинфекциозни; затим витамин В са две компоненте овог антинеуритичког витамина и то са компонентом против Бери-бери и против пелагре. У сировом млеку налази се у осетној концентрацији витамин С познат као антискорбутични, као и витамин Д антирахитични фактор.

Утврђено је такође да се у млеку налази витамин Е антистерилитетни фактор, чије помањкање у храни изазива појаву стерилитета и сексуалне слабости и најзад пронађен је у млеку и кожни витамин Н, који чува организам од извесних кожних оболења.

Према томе, зашто би се прибегавало вештачким и синтетичним скупоченим производима фармацеутске индустрије, када имамо при

руци готов јевтин, укусан и хранљив производ, здраво млеко?

Проблем дечије исхране и везане с њим дечије смртности јако хипертрофиране у склопу општег морталитета градског становништва у Југославији нарочито истиче значај питања хигијенског снабдевања млеком на рационалној и потпуно хигијенској бази.

Конкретно, код нас у Београду дечија смртност и ако је у опадању за последњу деценију и то: од 176,42 на 1000 живорођене деце до 89,56 $\frac{0}{00}$ — ипак је још забрињавајућа и висока. У склопу целокупног морталитета престоничког становништва смртност одојчади има тако рећи повећану специфичну тежину наиме 11,76%. Удео пак смртности мале деце до 2 године од неспецифичних летњих пролива, у чијој етиологији игра еминентни значај поред осталог и млеко, као дечија исхрана, такође је у опадању, али је још увек велика: 1927 год. заузимала је 26% опште дечије смртности а 1936 год. 19%, дакле опет скоро још једну петину дечијег морталитета.

Ради компарације навешћемо, да је на пример у Бечу, који је приближно 6 пута већи по броју становника од Београда, умрло 1935 год. 71 дете од пролива, док је у Београду са 6 пута мањом популацијом 1936 год. умрло 91 дете до 2 год. старости. У Берлину, где је питање снабдевања млеком такође организовано и рационално решено, морталитет деце од пролива је знатно мањи.

Значај недовољне хигијене млека, нарочито у процесу снабдевања и дистрибуције Београда, очигледан је у низу осталих важних фактора пуерикултуре а с обзиром на данашњи примитивни систем снабдевања млеком престонице са свима опасностима и реалним могућностима квара млека, примарно доброг и исправног, услед наглог множења убиквитерних клица, које обично доспевају у млеко приликом његовог чувања, преноса и дистрибуције.

Негативна улога специјално на дечији организам убиквитерних клица сапрофита, као што су *b. proteus*, *b. coli*, *b. pyocyaneus*, *staphylococcus*, *b. perfringens*, *streptococcus* и др. добро је позната стручњацима. Поред примитивне производње и чувања млека спорим, дужим и неорганизованим транспортом стварају се нарочито повољни услови за повећавање бактеријске флоре у млеку. Према томе, у данашњим приликама транспорта, значај удаљености места производње од града-центра снаб-

девања огроман је, јер је везан за фактор времена, који је поред фактора температуре одлучујући у биолошком процесу размножавања клица у млеку као одличне хранљиве подлоге. Имајући у виду, да је млеко услед својих биохемиских особина првокласна бактериолошка подлога, коју, као што је познато, бактериолози употребљавају у лабораторијама за вештачко одгајивање многих врста бактерија, онда је разумљиво да је начин снабдевања града обичним примитивним транспортним средствима од првокласног хигијенског упила на живот и здравље становника града.

Потсетићемо само да се број клица у млеку при температури 15°C повећава за 9 часова (по Микелу) од 9.000 на 31.700 клица, а при температури од 37°C (по Макринову) од 758 на 20.000.000 за 24 часа.

Додирјујући питање температуре, учинићемо мали осврт на однос локалних метеоролошких прилика, специјално температурних Средња просечна температура у Београду за три последње године, према подацима београдске Метеоролошке Опсерваторије, износила је 11,7°, 12,4°, 12,7°C тј. показивала је вредност температуре, код које се процес множења клица приближавао темпу повећавања клица мало час назначеном по Микелу.

На основу метеоролошких података из прошле године имали смо 5 месеци са средњом температуром преко 18°C тј. температуру довољну за брзи развој клица и то: мај са 18,8°C, јуни са 21,8, јули са 21,9, август са 20,4 и септембар са 19,2°C. Према овим подацима о средњој температури може се закључити да скоро у току половине године у Београду владају нарочито повољни услови са брзи темпо множења клица за време чувања и транспорта, при чему се ова брзина под повољним условима може приближно узети као удвостручавање броја бактерија сваких пола сата.

Претпостављајући да изложено млеко при садањем примитивном начину производње садржи у једном кубном сантиметру најмање 30.000 клица а сишгурно и више, онда би се за 1 сат транспорта млека број клица попео до 120.000, тј. млеко би било по садржини бактерија на граници бактериолошки доброг млека.

На бази оваквих бактериолошких калкулација поделили смо целокупни реон производње млека за потребе Београда у три зоне: Прва зона то су села удаљена на одстојању једног сата транспорта коњским запрежним колима до 8 км., друга зона удаљена за 2 сата транспорта и трећа удаљена за преко 2 сата и више.

Као транспортно сретство при овој подели на зоне снабдевања узимамо у обзир првенствено транспорт коњским колима из разлога што је то засада најглавнији начин пре-

носа млека, што се да видети из следећих података. Млеко се доноси:

чезама и др. коњским колима	87,14%
моторним колима и аутомобилима	6,10%
железницом	4,22%
пешице на обрамици	2,54%

Према прикупљеним статистичким подацима Отсека јавне хигијене, Београд са Земунуом снабдева се млеком директно од стране 2.511 произвођача, распоређених у 48 општина и индиректно преко велико-продаваца. Количина млека, која се доноси директно од стране произвођача, износи 79%, док остатак од 21% млека пада на велико-продавце, који млеко доносе у количинама од 300—3000 литара дневно. На тај начин снабдевање Београда млеком врши се у главном појединачно индидууално и неорганизовано.

Целокупни конзум млека на основу статистичких података Отсека јавне хигијене, верифицираних контролом у више праваца и са више страна, износи дневно за последње месеце 1938 год. око 72.000 литара, што значи, да један становник престонице дневно троши 225 грама нејерађеног млека, рачунајући број становника Београда са Земунуом од 320.000 становника.

Ову целокупну количину конзумираног млека производи 9.000 крава распоређених у преко 2.500 газдинстава у 48 општина или 48 различитих места производње млека, која делимо на основу бактериолошко-хигијенских принципа у три горње зоне снабдевања.

У прву зону, према овој подели, спадале би следеће општине: Београд са 180 газдинстава, Земун са 328, Бежанија, Борча, Вишњица, Сланце, Миријево, Мали Мокри Луг, Велики Мокри Луг. Целокупни капацитет снабдевања из ове зоне износи 39,2%.

У другу зону места производње спадају села удаљена од престонице на 1—2 сата транспорта коњским колима или села удаљена на 8—16 км. Целокупна количина млека, која се доноси из ове зоне износи око 20.236 литара или 28,11%. Овамо спадају следећа места: Калуђерица, Болеч, Бели Поток, Кумодраж, Јајинце, Пиносава, Раковица, Сремчица, Рушањ, Ресник, Кнежевац, Железник, Жарково и Овча.

Најзад у трећу зону спадала би сва остала села и то удаљена са преко 2 часа транспорта, тј. времена довољног да се млеко са бактериолошког гледишта осетно модифицира и топлх месеца пређе граници бактериолошки доброг млека. Капацитет снабдевања из ове зоне сачињава 32,69%. Иначе целокупни реон одакле се доноси млеко веома је простран, чији се радиус протеже преко 220 км. У низ најудаљенијих долазе: „Белје“ — 220 км., Шид 101 км., Нови Карловци 61, км., Никинци 52 км.

Што се тиче дистрибуције — разношења млека за потрошаче, казаћемо неколико речи

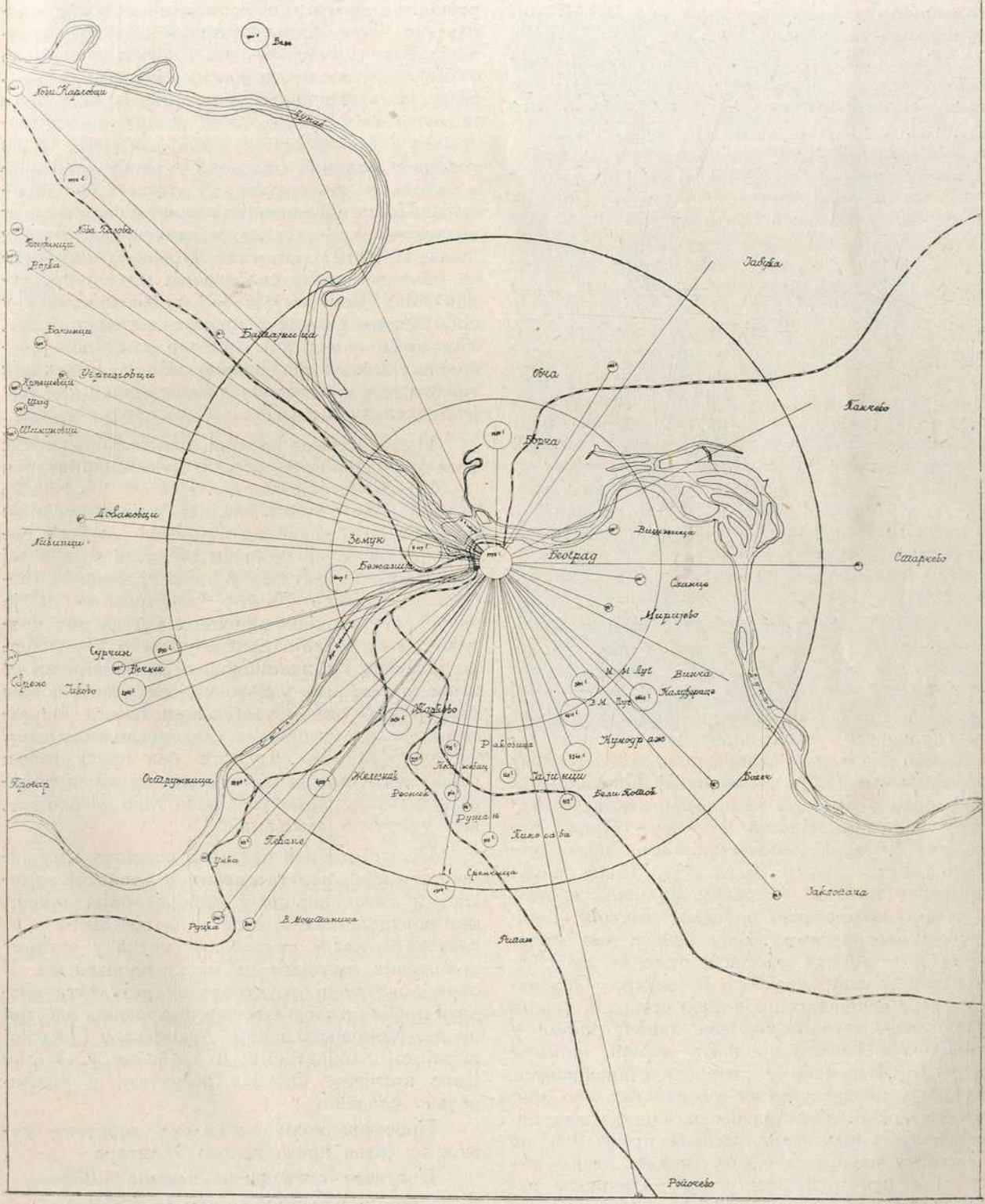

WWW.UHILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Шема снабдевања Београда млеком

Раз.мера: 1:75.000

напоменом да се већина Београђана, преко $\frac{4}{5}$, снабдева слатким млеком директно од произвођача, а једна петина преко трговаца млеком, тј. преко радњи за продају млека и млечних производа. Скоро целокупна количина млечних производа добија се преко ових радњи, које Београд броји око 300.

Сем тога Градски Завод за дењу исхрану годишње издаје за малу децу око 100.000 литара стерилизованог млека.

Горе описани неорганизовани начин снабдевања млеком пружа нарочите тешкоће у погледу спровођења ефикасне контроле, а што је потпуно разумљиво, да контрола није у могућности, ма како разграната била, да прати у корак свакога произвођача, који појединачно носи и дели млеко својим муштеријама. Досадања хигијенска контрола, која се налази у компетенцији Отсека јавне хигијене Градског поглаварства, располаже са три покретне екипе контролних органа, од којих је једна моторизована и са две непокретне станице за преглед млека на главним улазним трошарицима: жељезничка станица и Земуњски мост.

Према статистичким подацима у току 1937 год. контролисано је 2,637.817 литара млека, од којих је упућено на супер-анализу ради детаљног хемиско-бактериолошке анализе 39.657 литара сумњивог млека, од којих је конфисковано 10.598 литара. Капацитет теренске контроле у 1938 год. знатно је повећан и износи месечно око 500.000 литара, те према томе у претходној години контролисано је свега 10% унесеног млека у град а 1938 год. око 20%.

Према подацима градске хемиске лабораторије, која врши хемиска испитивања млека (хем. г. Валдмана), најчешће су неисправности пијачног млека додавањем воде, које се пење на 88% свих неисправности. Процент неисправности услед недовољне масноће релативно је мали с обзиром на сувише ниску норму масти (2,3%), прописану Правилником о ближим одредбама за вршење закона о надзору над намирницама за живот. Према подацима хемиске лабораторије ова врста неисправности износи свега 3%. Такав низак проценат потпуно је разумљив, ако се узме у обзир да просечни проценат масноће у пијачном београдском млеку износи као минимум 3,6% априла месеца и пење се до 3,8% зимских месеци децембра и јануара. Ова несразмера законских прописа и стварних односа у погледу масноће захтева измену норме у смислу повећавања процента масноће најмање до 3,2—3,4% како у интересу становништва, тако и у интересу самог млекарства, као привредне гране. Неисправности млека услед повећавања киселинског степена преко 9% по Сокслету износи око 2%, (изузев летње месеце) а неисправности услед механичког загађивања млека, неисправних судова, поклопаца и др. око 7%.

Према подацима г. д-р Јовановића бактериолошко испитивање млека у градској бактериолошкој лабораторији, које се врши упоредо са хемиским, није открило за последње године ни у једном случају у млеку присуство ни Коховој бацила, ни патогених клица. Ради компарације наше епидемиолошке ситуације са страном, нарочито у погледу туберкулозе, навешћемо пример Данске, класичне земље млекарства. Тамо, према подацима извесног стручњака Банга, туберкулозом су заражене краве у 50% а у неким појединим местима у 70—80%. Негативан налаз у погледу бацила Коха потпуно се подудара са подацима о резултатима туберкулинизације, која се врши сваке године у околини Београда у реону снабдевања млеком по тражењу Градског поглаварства. Према званичним извештајима надлежних државних ветеринара, срећеним у Отсеку јавне хигијене, проценат туберкулозних крава у нашем реону снабдевања износи просечно 1,18%, при чему је он још знатно мањи у србијанским селима и износи свега око 0,5%. Узимајући поред тога у обзир да већина Београђана конзумира кувано млеко, инфекција туберкулозом преко млека специјално код нас је практички искључена.

Инфекциозни побачај, Бангова болест или болест будућности, како ју је назвао велики француски истраживач-бактериолог Ch. Nicolle. код нас бар у ужој околини ниједанпут није опажена, што значи да талас ове модерне болести, која се нагло шири по целој земаљској кугли, није још стигао у наше крајеве. Узимајући за пример Данску, напомињемо да је та болест тамо јако проширена и да има предела где су краве заражене у преко 50%. Према изложеној епидемиолошкој ситуацији ми се стварно налазимо у повољној ситуацији и баш сада је нарочито потребно приступити реорганизацији производње и снабдевања млеком, не очекујући да ситуација без предузимања озбиљних и планских мера на чувању и подизању млекарства постане исто тако неповољна, као у другим земљама.

Пошто смо већ казали о недостатцима пијачног млека, констатованим у градској хемиској и бактериолошкој лабораторији, приликом контроле млека, сада је интересантно констатовати, какве су особине млека у погледу хранљивих састојака на месту производње. У овом погледу инструктивни су резултати анализа проба шталских млека, извршених од стране д-р Мокрањца и хем. Лукићеве у Градској хемиској лабораторији и срећених у Отсеку јавне хигијене. Ови су резултати у кратко речено следећи:

Просечна количина млека добивена мужом од једне краве износи 9 литара

Просечна специфична тежина 1.033

Просечни проценат лактозе 4,52%

Просечна масноћа 4,05%

www.unilib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Просечна рефракција хлоркалцијум серума 39,7⁰ (код нас је узаконена норма 38⁰)

Просечни киселински степен по Сокслету-Хенкелу 8,10⁰ *).

Просечно време редукције метиленског плавила преко 5-6 час.

Из ових и горњих бактериолошких података следује да је млеко произведено у околини Београда релативно доброг квалитета и да кључ решавања проблема лежи у организованој и хигијенској производњи и рационалном снабдевању престонице. Индивидуално, неорганизовано и чак хаотично снабдевање града чини само по себи предмет за корениту реорганизацију. *Задружни систем* производње са сабирним станицама за филтровање и хлађење и даљим брзим и хигијенским транспортом за град истиче се као *прва етапа* решавања питања снабдевања. С обзиром да смо још далеко од производње идеалног, асептичног млека типа сертификат, подесног за директну употребу, без икакве прераде, не само за одрасле, но и за болеснике и малу децу у довољној количини, бар за сада као *друга етапа* решавања питања млека била би *подизање у граду модерних млекарница за пастеризовање или стерилизовање млека*.

Хигијенска важност проблема млека довољно је истакнута у предњем излагању, а сада смо вољни напоменути да и комерцијални интерес диктира потребу што бржег решавања овог питања, јер Београђани издају годишње за млеко преко 65,700.000.— динара, међутим вредност млека и млечних продуката, које се годишње производи у земљи, износи према калкулацији стручњака преко Динара 2.500.000.000.—.

Ови финансиски разлози, као и витални интереси грађанства престонице, захтевају да се питање млека покрене од стране меродав-

них и да се то питање реши онако како то захтевају јавно-хигијенски интереси и интереси народне привреде.

Иако ова излагања буду допринела макар и убрзавању решања питања млека бићемо задовољни, да је скромни циљ постигнут.

Д-р С. Рамзин

Пиетро Ванучи-Перуђино: „Непозната личност“ (Са изложбе „Италијански портрет кроз векове“)

*) Титрација млека није вршена на лицу места.

Дезинсекција станова

— Сузбијање стеница, важна задаћа градова и насеља —

Крућан проблем сваке здравствене комуналне политике јесте брига око одржавања станова - по хотелима, преноћницима, пансионима и приватним кућама — и свих просторија где обитавају људи. Ту у првом реду долази сузбијање тамади, а нарочито стеница. Поред здравствених разлога самој становништва, ову бригу намећу општини и туристички разлози. Странац који долази у једно место тражи у првом реду чисту постељу, да се добро и спава. Тек после тога долази у обзир дрући комфор, лејоте и знаменитости места. Има насеља где је природа раскошно расула своје дражи, али се туристи ипак не задржавају у тим местима, јер немају чистих и удобних постеља.

Градско пољаварство Београда поклања овом питању велику пажњу. Поред санитетског надзора и хигијенске пројекције, Општина има и свој дезинфекциони завод који врши и дезинфекциону службу и сигурно уништава тамад, најлаћујући од власника станова и локала минималну цену, колико стоји утрошени материјал.

Да бисмо се могли борити против најопасније паразита по људским обитавалиштима — стенице — треба да је што боље упознамо. Зато и доносимо овај чланак и-ће А. Брајине.

Уредништво

Кад сам једанпут, шале ради, запитала једног инжењера, колико ногу има једна стеница, — добила сам одговор: осам! — Међутим стеница, као инсекат, има шест ногу, и овај број ногу јесте једна од карактеристика ове класе животиња; инсекти се зову у зоологији Неха-врод тј. шестonoшци, пауци пак и крпеље имају осам ногу, и они нису инсекти.

Ово наводим зато да покажем, како мало наш свет, чак и најобразованији, зна о створовима који нас окружавају, који су за нас понекад врло штетни и непријатни и са којима се треба одлучно борити. Међутим, неопходно је потребно, да се непријатељ, са којим се води борба, добро познаје. Али шта знамо ми о стеници сем тога да је она одвратна, да гадно смрди, да се брзо множи, да не да мира и т. сл.? Ништа! Сем личних утисака и рђаво проведених ноћи...

То је страхан непријатељ и заслужује да се о њему зна много више. Овој сврси посвећен је мој садашњи чланак.

ШТА ЈЕ СЕНИЦА?

Дакле, стеница је инсекат, као што је инсекат мува, пчела, лептир, комарац итд. Кад се каже „стеница“, свако зна да се говори о оним стеницама, које живе као паразити у нашим кућама. Међутим, тачније би било да се каже „креветска стеница“, пошто инсеката, који у многим погледима личе на ову наше стеницу, има више врста. Скоро свако зна, да постоје и тако зване пољске стенице, шумске стенице итд. Дакле, има читав низ инсеката који се зову стенице. Сви ови инсекти одликују се тиме што имају четири крила, од којих је један пар, доњи нежан, опнаст, провидан, а други пар, горњи, који прикрива онај доњи, у горњем своме делу је чврст, а у доњем опет опнаст. Зато се све стенице зову получврстокрили инсекти, којем реду (Hemiptera) у класи инсекта и припадају. Али креветска стеница (која се зове у ентомологији*) *Cimex lectularius* L. нема крила. Када се добро прегледа једна одрасла креветска стеница, на њој могу да се примете изнад ногу на горњој страни тела један пар као шљокица. То су рудименти (зачетци) крила.

Ми замишљамо да креветска стеница можда није увек била стални паразит, нераздвојан од стана својих домаћина. Било је, можда, време — врло, врло давно — кад је она живела на слободи и као све друге стенице могла је да лети — имала крила — и нападала своје жртве, као рецимо камарци. Али током времена она се толико прилагодила паразитарном начину живота, нераздвојном од места спавања њених жртава, да су крила постала за њу непотребна, и она их је мало по мало изгубила. Дакле, њени рудименти крила су само од некадашњих правих крила.

Све стенице, и у том броју и наша креветска, узимају храну усисавањем: пољске и шумске сишу сок од лишћа и дрвећа, пуно грабљивих пољских стеница нападају друге инсекте и сишу њихову крв; креветска стеница сише искључиво крв топлокрвних животиња, човека и птица. Креветска стеница може да се храни на свима топлокрвним кичмењацима, чи-

* Ентомологија је наука која се бави инсектима.

Јаја која својом дебљином не чини препрека убадању њене сисалке.

БИОЛОГИЈА КРЕВЕТСКЕ СТЕНИЦЕ

Креветска стеница је у главном ноћни инсекат. Тек у изузетним случајевима, кад дуго није имала прилике да се храни, — напр., у стану где давно нико није становао, — она излази и дању из својих скровишта и напада на људе. Иначе, то чини тек ноћу и то у мраку. Она је много плашљива и бежи чим се упали светлост или чим се жртва макне. Понекада се толико уплаши да се више и не враћа за узимање хране.

Због ове своје плашљивости и страха од светлости тражи тамна места. Ако се креће, напр., по зиду — онда иде тамо, где има какве шупљине или око каквог ексера, и то баш са оне његове стране где ексер баца сенку. Иначе најомиљенија места за стенице су следећа:

Обично оне се крећу у непосредној близини кревета, у самом кревету (најрадије у његовим дрвеним деловима), у деловима постеље, тј. у душеку, мадрацу итд. У тепиху, који виси изнад кревета, и то и са једне и са друге његове стране, у рупицама од ексера. У завесама, у рамовима од слика, у позадини самих слика, у дрвеним деловима прозора и врата. У шупљинама свих дрвених ствари, које се налазе у непосредној близини кревета, и то, наравно, у деловима истих који су окренути од светлости

Далеко пак од места где спавају људи стенице се селе само онда кад је соба врло јако заражена. У овом случају оне се скривају већ свуда: у електричном прекидачу, у абажуру за лампу, ако је он од штофа, чак у одећу, које давно виси о чивилуку итд.

У свим побројаним местима женке бацају своја јаја.

Изгледа да се стенице после ноћног лова увек враћају на своја места, и ако су узнемирене ноћу (напр., изненадно упаљеном светлошћу) врло брзо налазе своја скровишта. Чак мале, тек излегле стенице, знају већ своје легло и брзо трче да се тамо сакрију у случају узбуне. Нека тек досељена стеница, која тако рећи нема свог одређеног „стана“ у соби, — у случају узнемиравања трчи тамо-амо, не зна, где да се склони и њу је лако ухватити.

Мужјака има од прилике исто толико колико и женских. Парене креветске стенице врло је тешко посматрати, пошто су ове животиње врло плашљиве и одмах беже. Овако посматрање успева само стручњацима-ентомолозима, кад они прате биологију овог инсекта у нарочито створеним условима. Сигурно се зна да оплођена женка чува у својој копулационој кесици врло велики број сперматозоида, са којима у току неколико месеци може да оплођава своја јаја. Ово је факат од великог практичног значаја за нас, пошто он доказује

да је и једна једина оплођена женка у стању и неки потпуно чист стан заразити за врло кратко време.

Има података да се стенице паре одмах, чим постану одрасле; а већ кроз неких 10 дана после тога женка почне да носи јаја. У њеним јајницима тих јаја има врло много, али она не сазревају одједном, и зато их женка носи сваки дан по мало.

Јаја стенице су просечно 1,5 милиметра дугачка и 0,52 милим. широка, дакле имају узан облик, који је лако искривљен. На горњем своме крају имају поклопац, као што га имају иначе увек и јаја свих других стеница. Јаја креветске стенице су беличаста са седефастим перленмутер сјајем кад су жива, тј. док се нису још излегла, и добијају мртво-белу боју без икаквог сјаја кад младе стенице већ њих легу, тј. кад остане само љуска. Ова разлика у спољашњем изгледу живих јаја и љуске треба да се запамти, а зашто — видећемо доцније, у глави за сузбијање стеница.

Јаја су прилепљена уз материјал, где их женка носи — на зиду, на намештају и т. сл., — уз помоћ неке лепљиве супстанције, коју женка издваја приликом ношења јаја.

Кад женке креветске стенице носе јаја, односно у које се месеце стенице множе? Сада је сигурно познато: у току целе године. Међутим не само у широј публици, него често и код интелектуалаца (не етомолога) — постоји старо, давно одбачено мишљење, да стеница носи јаја четири пута годишње, и то: у априлу, у мају, у јулу и септембру. Ово мишљење је врло штетна заблуда, и треба да се заборави. Ношење јаја као и друге животне појаве код стеница, су функција хране и температуре. То треба да се зна.

У току целог свог живота стеница може да носи до 550 јаја. Али она не носи ова јаја одједном, него сваког дана по неколико (од 1 до 7 комада дневно). За ношење јаја њој је неопходно потребна претходна храна и одговарајућа температура. Гладне стенице не носе јаја. За ношење јаја потребна је температура собе не мања од 12° С, и тада још ношење јаја иде споро. У температури од 15° С, дакле у добро загрејаној соби, добро хранене женке носе много јаја, и то у свако доба године.

Из јаја се излегу ларве стеница, које су по својој спољашности врло сличне одраслим. Сасвим друкче дакле него код лептира или код комараца, где ларве ни мало не личе на одрасле. Зато у првом случају (код стеница, буба шваба) ентомолози говоре о њиховом развићу до одрасле форме као о *нејуној метаморфози*, у другом (лептири, муве, комарци, пчеле и др.) о *јуној метаморфози*, јер у овом последњем случају ларве (напр. гусенице код лептира, упљувци код мува итд.) ни мало не личе на своје родитеље. Али у случају и пуне и непуне метаморфозе ларве инсеката у

току свог раста и развића неколико пута и то одређен број пута за сваку врсту инсеката) мењају кожу — „пресвлаче се”. Зато се ларва тек излегла из јајета назива ларва I стадиума, или просто ларва I; кад она нешто нарасте и промени први пут кожу то је ларва II-ог стадиума или ларва II, итд. Ларва креветске стенице мења кожу четири пута, дакле постоје код стенице пет стадиума ларва: ларва I, ларва II, ларва III, ларва IV, ларва V. Ларва V је скоро одрасла стеница, али ипак још неспособна за парење и размножавање. Тек пошто ларва V промени кожу (дакле, пети пут у своме животу) добије она све особине одрасле стенице: развијене полне органе и зачетке крила. Жлезде које луче ону свима добро познату по мирису смрдљиву материју, код ларва свих пет стадиума се налазе на трбушном делу инсекта, и то на горњој површини, дакле са стране леђа; код одрасле стенице ова жлезда се налази у грудном делу и то на доњој страни груди.

Брзина са којом се ларва излеже из јајета (тј. ембрионално развиће стенице) зависи од температуре. Брзина даљег (*постембрионално*) развића и раст ларва исто тако потпуно зависи од температуре и хране.

Јаја не могу да се развију у ниским температурама (од -4° до $+6^{\circ}\text{C}$), али и не у *вишим* у њима. Ова чињеница је од несумњивог практичног значаја и опет руши једну распрострањену заблуду. Ако неки стан или кућа, загађена од стеница, стоји зими неложена са температуром унутра мало вишом од 0° , јаја стенице остају жива чак и после 1–1,5 месеци. Даљи огледи у овом правцу нису ми познати. Развиће јаја почиње тек кад температура није мања 10°C ; ова температура ($10^{\circ}\text{C} - 12^{\circ}\text{C}$) није повољна за брзо напредовање јаја, и тек у обичној собној температури од 14°C до 22°C развиће тече нормално.

Како је већ горе наведено, ембрионално развиће ларва (тј. унутра у јајету) зависи од температуре, али ипак сва јаја не излегу се тачно у један те исти дан. То значи да кад једна стеница или неколико њих једновремено набацају своја јаја у једној те истој соби, прве ларве из ових јаја могу да се појаве кроз пет, а последње и кроз дванаест дана, ако је у соби топло; или прве ларве кроз петнаест, а последње кроз двадесет дана, ако је температура нижа, итд. Како ћемо видети даље, расправљајући о начинима сузбијања стеница, ова чињеница има врло важан значај и увек мора да се зна и да се узима у обзир. Иначе ембрионално развиће стенице у различитим собним температурама траје од пет до двадесет осам дана. Исто тако и брзина развића ларва и претварања истих у одрасле стенице различна је и потпуно зависи од топлоте и хране. Лети, наравно, развиће је убрзано и свршава се за непун месец дана, зими у обичној температури ложених соба растеже се на 35–40 и више дана. Одрасла полно зрела стеница живи дуго од

четири до десет месеци. Дакле, сав живот стенице траје од пет до једанаест месеци.

Скоро до саме смрти, већ једва стојећи на ногама, стеница ипак још напада своје жртве и сише крв. Али у последњим часовима живота она већ нема снаге да прободне кожу жртве својом сисалком, и тек прави неуспеле покушаје.

Стенице могу врло дуго издржавати глад, чак по више месеца. Оне постају онда сасвим провидне, изгледају као празне кожице, али живот тиња у њима, и чим се у стану, у коме су оне провеле неколико месеци (посматрања су била до осам месеца) опет појаве људи, оне их жестоко нападају. У стању глади оне се не паре, не носе јаја, и у случају да су то ларве исте не напредују, не расту и не пресвлаче се, не мењају кожу, тј. не прелазе у идући стадиум. Овако стање обамрлости (анабиозе) продужава њихов живот. Отуда потиче мишљење да стеница може да живи и две године. Али све ове необично интересантне физиолошке појаве и њихове међусобне везе треба да се још детаљније проучавају и траже тачних експеримената.

Има још у овоме правцу једно врло интресантно посматрање, моје лично, према коме изгледа као и да сасвим мале, тек излегле ларве из јајета, које се нису још ни један пут храниле, ипак могу да се одрже у животу дуже времена без нормалне хране. Наиме, посматрала сам, у току једног мог недовршеног рада са стеницама, како мале ларве тек излежене из јаја нападају веће стенице, у моме случају то су биле сасвим одрасле, и сишу их.

Иначе, што су јаја и ларве старије, то су издржљивије и против хладноће, и против глади и против сваких хемикалија. То опет треба да се памти у случају сузбијања стеница, како се стенице шире

КАКО СЕ СТЕНИЦЕ ШИРЕ

Креветска стеница је врло распрострањен космополитски инсекат. Али има земаља где је она врло слабо позната. Сећам се два случаја. На светском зоолошком конгресу у Будимпешти 1927 г. једна дама-зоолог, једна Холанђанка, причала ми је да она, која је иначе врло много пропутовала, није никад видела у својој земљи стеница у хотелима и упознала се са њима тек у Мађарској... Други случај био је у Хамбургу, у чувеном Institut für Schiffs und Tropenkrankheiten. Тамо су донели једном у ентомолошки лабораториум проф. Е. Martini, код кога сам онда радила, за његове радове флашу од литра (колбу), наравно добро запушену ватом, допола пуну живих стеница свију стадиума живота. Он је пружио ову колбу својој препараторки, једној врло љупкој и младој, која је сва поцрвенела од страха, кад угледа ову заиста страшну ствар. Са осмехом професор се окренуо мени и рекао: фраулеин К. не зна шта је ово!” На ове речи девојка је једва чујно изговорила са страхом „Wanzen“, (стенице!).

Можемо да се ослободимо стеница, чак и много зараженим местима. Али, кроз извесно време оне су опет ту. Имају оне пуно начина да се шире и да долазе.

Сећам се приче професора зоологије, д-р Ј. Вагнера. То је било у Петрограду, у једном од царевих двораца, пре неких четрдесет година. Однекуд су се појавиле стенице. Читава узбуна! Сав дворец се чисти — нема стеница. Кроз који дан оне су опет ту. Проф. В. у то доба био је млађи зоолог у Академији. Његов шеф шаље њега, да извиди ствар. И, кад он лепо прегледа сав дворец, нађе над прозорима гнезда ластва, заражена стеницама. Одатле су ови инсекти и долазили у дворец. Гнезда су била уништена, и стеница је у дворцу нестало.

Да се осврнемо сада на прилике у Београду. Београд је доста заражен стеницама. Изгледало би, према ономе што нам је познато из биологије о овој одвратној животињи, да овде нема услова за њу, пошто се Београд модерно и хигијенски изграђује. Али не! и у најмодернијим зградама можете наићи на стенице! Где су, дакле, њихови извори?

О, њих има више, него што треба!

Доста је, да неко у ваш чисти стан донесе једну стеницу, оплођену женку, која се приметно негде увуче. Кроз неколико времена ви већ осетите ноћу на својој кожи присуство њеног потомства. Ви сами, — у железничком вагону, у трамвају, у лађи, на пошти итд. — можете да прикачите на себе неку залуталу стеницу и донесете је кући. Ваша деца могу да је донесу из школе. Чак из канцеларије, или другог места службе, могу оне да се донесу са књигама из библиотеке. Сваковрсни лиферанти, који вам долазе са дрвима, млеко итд.... Ово јесте једна група случајева. Друга је много опаснија, пошто не долази само једна до две стенице, него одмах њих много. То је заражавање стана или куће са половним стварима или деловима зграда. Више пута се читају у новинама огласи: „Рушимо кућу, продајемо греде, врата, прозоре итд.“ А све то може лако да буде заражено стеницама. Неко са скромнијим сретствима зида себи кров над главом, па нема доста новца да набави све ново. И ето, — доноси у своју нову кућу стару напаст.

Случај са гнездима ласте већ смо напоменули. Исто тако као извор заразе могу да буду и голубарници и иначе сва постројења за живину. Крајем 1932 г., кад сам прегледала на Јовановој пијаци кавезе, у којима стоји живина, била сам запањена и престрашена, као она девојка код професора Мартини-а у Хамбургу: кавези су били препуни стеница. Сад овог већ нема, а санитарски органи воде бригу о чистоти ових кавеза.

Један од врло опасних начина заразе, пошто је увек изненадан и неприметан у почетку, основан је на битној особини стенице — њеном нагону за лутањем. Стеница може и сама,

као нежељени гост, да дође у ваш чисти стан, нарочито ако их код ваших суседа има доста.

ШТЕТА КОЈУ ПРОУЗРОКУЈУ СТЕНИЦЕ

О креветској стеници има огромна литература. Много је она била проучавана од научника свију културних земаља. Много се са њом још и сада ради, детаљно, прецизно, и чисто научне зоолошке сврхе, а у главном ради практичних циљева, ради изналажења средства за уништење овог страшног зла.

То је најгора прљавштина стана; не само ови ужасни гадни створови, него и њихови измети, који кваре намештај, слике, тепихе итд. њихове кожице од пресвлачења и љуске од јаја, које дуго времена остају прилепљене у њиховим леглима.

Узнемиравање ноћног одмора је очевидно зло за сваког. Али не зна свако какве могу бити последице овог узнемиравања.

Од убода 50 одраслих стеница у организму једног здравог јаког мушкарца настају промене, које већ изазивају ненормално лупање срца; а од убода 100 одраслих стеница, сем тога, већ се диже температура, појављују се болови у зглобовима и човека хвата лака грозница. *Ово је последица отрова*, који стенице својим убодом уносе у крв своје жртве. Ове појаве *интоксикације* нису још темељно проучене, али и оне се проучавају код свију инсеката и крпеља, који сишу крв човека, животиња и птица. На сваки начин отров, који убригава стеница, мора да је јак: 180 стеница за 3/4 сата убију једног миша.

Као што је случај и са другима токсинама, нису сви људи једнако осетљиви и према токсину стеница. Има врло осетљивих људи. Има врло осетљивих људи, код којих један једини ујед стенице већ изазива по свему телу појаву копривњаче, а место на телу, где је баш био убуд њене сисалке, одмах јако отече. Има људи сасвим неосетљиви или који су постали *неосетљиви* (дакле, имунитет?); постоје и сва прелазна стања између ових двеју крајности.

Неиспавани људи нису за рад, нити за физички, нити за умни. Досад још, мислим, није било покушаја да се прорачуна економска, материјална штета проузрокована стеницама, али она мора да буде велика, како за појединце, који губе на продуктивности свог рада, исто тако и за државу. Деца су бледа и испијена.

Живина, узнемирана од уједа стенице, ноћу се трза, виче не спава, не одмара се и слаби.

Сем тога, сваки инсекат и крпељ, који уједају, увек је кадар да пренесе разне заразне болести.

СУЗБИЈАЊЕ СТЕНИЦА

Све наведено приказује креветску стеницу као *социјално зло*. Борба са њом мора да буде промишљено организована.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unib.rs

Неопходно је потребно да се нађу сретства за приморавање грађанства да води рачуна о сузбијању стеница.

За ширење свести у грађанству о неопходности сузбијања стеница надлежне власти морају да организују предавања са сликама, па чак и филмовима. У свакој школи, нарочито основној, мора да се одржи о стеници бар једно предавање годишње. Плакати о стеници морају да буду састављени што убедљивије и демонстративније и обешени свуда где се скупља нарочито ситан, мало интеллигентан свет. О стеници треба отштампати научну брошуру и разделити што већем броју сиромашног грађанства.

Комунална и државна дезинсекција мора да буде што јевтинија, па чак и бесплатна за оне који нису у стању да плате за њу.

Најстрожији надзор мора се водити око продаје половних ствари, као што се већ води, а исто тако и половног материјала за зидање. Ове ствари пре нове употребе треба да буду дезинсектиране. У неким двориштима постоје читава слагалишта старог материјала за зидање, то су извори стеница, буба шваба и друге гамади.

Што се тиче сретстава за тамањење стеница треба, при избору узимати у обзир степен загађености локала и његову величину. Кад локал није велик (обична соба) и чисто се држи — а то значи да се ствари, теписи и зидови стално прегледају и чисте — ипак може да се случајно деси загађеност стеницама; али њих је лако одмах уништити. Мазање петролејним гасом, а где је могуће *без квара* по ствари парење врелом водом, — и још боље љутом содом — делује одлично.

Петролејни гас одмах убије стенице и њихове ларве, али слабо делује на јаја. Врела вода и љута сода наравно уништавају све живо. Врло добро делује у погледу уништавања јаја сирћетна киселина („есенција“), кад се места где има јаја познају. Ова места треба премазати са киселином, али врло опрезно и пажљиво.

У Русији, у предратно доба, постојао је један врло добар и потпуно безопасан начин уништавања стеница: врућом сувом паром. У ову сврху конструисане су нарочите мале справице од плеха, где се уз помоћ шпиритуса кувала вода, а пара се пуштала тамо где се сумњало да постоје стенице. Овај начин био је погодан и за мале локале — за обичне собе — и за велике, и у случајевима слабе и у случајевима јаке загађености. Чак и у великим размерама (напр. у казним заводима) примењивали су овај начин тамањења стеница са успехом.

Врло је популарно и проширено уништавање стеница (и др. гамади) уз помоћ цијангаса (HCN) који се пушта у загађене про-

сторије. За руковање са њима потребно је *стручно особље*, пошто је HCN најстрашнији отров. Зато постоје специјалне организације, тако звани „дезинсекциони заводи“: државни, општински, приватни. Поред стручног техничког персонала, извршиоца дезинсекције, радња ових завода је стално под контролом лекара и надлежних Државних хигијенских завода.

Одлично је сретство за чишћење циан гас! Али је неопходно да се њиме послужимо само под условом предузимања свих законских мера предострожности.

У случају употребе циан гаса мора увек да се има на уму да су стенице у свим стадијима, осетљиве према HCN у толико више, у колико су млађе. Тек снесена јаја су нарочито осетљивија, него старија јаја, која су већ напредовала у свом развићу; младе ларве су осетљивије, него старије. За стара јаја и за старије ларве треба узимати дакле веће дозе отрова.

Пошто у случају загађености са стеницама постаје сви стадијуми стеница, треба увек рачунати на отпорност старијих инсеката и зато увек узимати дозу отрова већу него што се препоручује у упутству.

Дезинсекција мора да се води увек са контролним огледом, које треба да у неколико епрувета буду смештене живе стенице разних стадијума и у једну засебну епрувету већа количина јаја. Епрувете, запушене ватом, морају да буду исто изложене десинсекцији у истој соби, а то у сврху да се види после, да ли је заиста све то уништено. Наравно, контрола мора да буде од стране *ентомолога*, а никако од стране обичних дезинфектора.

Обично на крају неког чланка о штеточинама спомињу се природни непријатељи тих штеточина — болести, паразити, који дотичну штеточину тамање и на овај начин помажу човеку. Мислим да ништа није познато о бактеријама, гљивама или ситним паразитним протозоома, од којих би боловале стенице! Нажалост, оне су врло доброг здравља! Али грабљиваца, који њих нападају има. Постоји једна доста крупна стеница, тако звана *Reduvius personatus*, врло грабљива, и она и њене ларве. Она се понекад сели тамо, где има стеница и напада на њих. Али она није од практичног значаја, пошто напада и уједа и људе. Једна друга, сасвим мала пољска грабљива стеница, звана *Lyctocoris campestris* F., сели се понекад међу креветске стенице, али она исто тако уједа и људе.

Овај чланак написан је према радовима Martini, Hase, Titschak и др., а такође и према мојим личним посматрањима.

А. Брајина

Иступи пред градским властима

По § 1 Казненог закона за Краљевину Србију од 29 марта 1860 године „сва казнима дела или су злочинства или преступљена или иступљена.“ За извиђање и пресуђење злочинства и престапа у првом степену по § 2 Закона о поступку судском у кривичним делима за Краљевину Србију од 10 априла 1865 године надлежан је Окружни суд, а у Београду Суд вароши Београда, а по § 3 Уредбе како ће полицијска власт с полицијским преступницима поступати и како ће их она казнити, позната као полицијска уредба, донета 18 маја 1850 године, као и по чл. 94 тач. б) Закона о општинама Краљевине Србије, за извиђање и пресуђење иступа надлежна је полицијска власт, односно општински суд. Изменом полицијске уредбе 17 јануара 1904 године општински судови врше полицијску и судску месну власт, извиђају и изричу казне о свима иступима предвиђеним у Казненом закону, и то само у местима где нема окружне и среске власти, а у местима где је има као и у Општини града Београда, могу извиђати и судити само она иступна дела која би се догодила у њиховом делокругу а није их узела у поступак окружна односно среска полицијска власт. Таква подела кривичних дела остала је све до ступања на снагу Кривичног законика за Краљевину С.Х.С., донетог 1 јануара 1930 године, који је данас у важности, и који је по § 15 поделио кривична дела само на злочинства и преступе, за чије је извиђење и суђење надлежан редован државни суд. Истога дана ступио је у живот и Закон о привременом продужењу важности законских прописа о кажњавању иступа, по чијем § 1, док за целу Краљевину не добије обавезну снагу јединствен закон о иступима, остају на снази прописи досадашњих општих кривичних закона, затим закон о иступима за подручје Апелационог суда у Новом Саду, као и сви други законски прописи о кривичним делима као иступи (прекршаји, преступци, престопки) уколико ова кривична дела нису обухваћена Кривичним законом од 27 јануара 1929 године.

По томе Закону, који садржи у себи свега седам параграфа, битне измене III части Казненог закона из 1860 године, које се односе на иступе, састоје се у следећем:

1 — Новчана казна не може бити мања од 10 динара ни већа од 500, док по § 313 Казненог закона новчана казна је најмања 5 а највећа 300 динара.

2 — Право на гоњење иступа застарева за шест месеци а право на извршење казне застарева за једну годину. Међутим, по § 396 Казненог закона иступљена застаревају по истеку три месеца, рачунајући од времена када су учињена, изузимајући крађе, преваре, и утаје, које по вредности прелазе преко десет гроша чаршијских, а који иступи застаревају за онолико времена колико оби застарело и само учињено дело за које је кривац осуђен, рачунајући од дана када буде пресуда извршена, или ако после тога кривац побегне из руку власти, од дана када побегне, што значи за три односно дванаест месеци.

По § 6 поменутог Закона као поступак о иступима примењиваће се досадашњи прописи, из чега произилази да и даље за поступак властима има да служи на територији б. Краљевине Србије полицијска уредба из 1850 године.

Доношењем таквог закона, са малим изменама горе побројаним, остали су у важности и даље готово сви прописи о иступима који су предвиђени у III части Казненог закона, за чију су примену биле надлежне полицијске и општинске власти, и то општинске само у местима где није било полицијске.

У међувремену, 19 јуна 1929 год. донет је Закон о унутрашњој управи, који је ступио на снагу 21 јуна исте године, и који је током године у два маха претрпео извесне измене и допуне. По чл. 67 тога закона, овлашћене су власти опште управе, а то су Бан, Управник града Београда, срески начелник и градски начелник са функцијом среског начелника, да издају у полицијском делокругу а из чл. 66 истог закона потребне налоге и забране како у облику наредба општег значаја тако и у облику наређења за поједине случајеве који се односе на јавни мир, безбедност, поредак, безбедност саобраћаја и јавни морал. Ради њиховог извршења предвиђено је да се могу установити и казне у величини наведене и предвиђене по чл. 69. Са таквим законским овлашћењем власти опште управе доносиле су наредбе општег значаја, као што је случај и са наредбама Управника града Београда, које су обухваћале иступе из III части, односно такозване полицијске иступе за чије су кажњавање биле и надлежне.

Што се тиче осталих иступа, који нису обухваћени наредбама власти опште управе, они су предвиђени у специјалним управним законима, донетим пре или после Закона о

унутрашњој управи, као што је случај са Законом о сузбијању и угушивању сточних зараза од 14 јуна 1928 год., Законом о шумама од 21 фебруара 1929 год., Законом о лову од 5 децембра 1931 год., Законом о надзору над намирницама за живот од 8 фебруара 1930 год., Законом о риболову од 20 септембра 1937 год., и осталим законима за чије су извиђање биле надлежне власти опште управе било по тексту самих закона или по изричном наређењу из чл. 73 Закона о унутрашњој управи.

Ступањем на снагу Закона о општем управном поступку 26 фебруара 1931 год., који је донет да би опште управне власти знале како имају поступити при доношењу одлука из управног законодавства, регулисан је поступак власти приликом изрицања казни. У § 173 изрично стоји, да ће до доношења Закона о управном казненом поступку важити и даље сви досадашњи прописи о томе. Па пошто још није донет Закон о управном казненом поступку — примљен је од Народне скупштине и послат Сенату — то и данас за поступак око иступа у границама б. Краљевине Србије важи полицијска уредба са њеним изменама и допунама.

Таква правна ситуација у погледу надлежности око ислеђења и пресуђења иступа била је све до доношења Закона о градским општинама који је ступио на снагу 23 септембра 1934 год. Њиме су извесни иступи управних закона као и полицијски, ако полицијску власт не врши држава, у погледу надлежности око изрицања казни пренети од првостепених власти опште управе на градске општине. Ту се оне појављују као помоћни органи државе, које поверене послове врше по делегацији и то преко Претседника, искључиво на својем подручју.

§ 89 Закона о градским општинама у другом ставу од тач. 1 до 5 закључно, лимитативно набраја делегиране послове градским општинама, из чега произилази да су оне надлежне и за иступе из следећих закона: санитарских, ветеринарских, тржних, о животним намирницама, о сузбијању скупоће и мерењу, грађевинских, пожарних, о чистоћи и одржавању путева, мостова, обала, река, потока, канала, бунара, појашта и уопште путних и водних направа, о унапређењу пољопривреде и сточарства, о шумама, о лову, риболову и пољској полицији. Министар унутрашњих послова може, у споразуму са ресорним Министрима преносити у надлежност града и друге послове опште управе као и од града одузимати поједине послове опште управе набројане у § 89 пом. закона па их преносити на првостепену општу управну власт или месне државне полицијске власти, што значи, да на тај начин може проширити или одузети законом дату градским општинама надлежност за извиђање и пресуђење иступа по специјалним

законима, само што до сада није био ни један такав случај.

При ислеђењу и доношењу пресуда градским општинама на територији бив. Краљевине Србије као поступак служи полицијска уредба, као што је случај и код полицијских власти. На изречену казну осуђени има права жалбе Бану а у градовима Београду, Земуну и Панчеву ресорном Министру.

Сада се још само поставља питање да ли је осуђенику који је незадовољан одлуком другостепене власти, јер сматра да је тиме повређено какво његово право или непосредни лични интерес заснован на закону, дата заштита путем тужбе Управном суду односно Државном Савету. По томе питању Општа седница Државног савета донела је одлуку 1 јуна 1929 год. под Бр. 21287: „по закону о Државном савету и Управним судовима није допуштена тужба на полицијско-казнене одлуке.” Таквом одлуком Државног савета, која је обавезна за сва њена одељења, решено је, да је другостепена управна власт последња инстанца за решавање иступа, и да противу њене одлуке нема више правнога лека, нити заснивања ма каквог правног спора у коме би се могла оспорити казна.

Међутим, ступањем на снагу Закона о унутрашњој управи и његовим изменама и допунама од 9 октобра 1929 године, измењена је у многоме правна ситуација у погледу дотле важећег законодавства, па је стога са предњим питањем Државни савет морао поново да се позабави и да 29 априла 1933 године донесе по Општој седници под Бр. 13619 ново решење, које је потпуно супротно од оног из 1929 године, а које гласи:

„О разумевању чл. 15 и 18 у в. са чл. 23, 24 односно чл. 19 и 34 ст. 2 Закона о Државном савету и Управним судовима.

На основу чл. 14 Уредбе о пословном реду у Државном савету и Управним судовима од 5 септембра 1922 год. и чл. 4 Закона о Државном савету и Управним судовима од 17 маја 1922 год., Општа седница Државног савета донела је, ради једнообразности у јудикатури Државног савета своје решење бр. 21287 од 1 јуна 1929 године о разумевању и примени чл. 15 и 18 у в. са чл. 23 и 24 односно са чл. 19 и 34 ст. 2 пом. закона, пошто су одељења Државног савета о томе различито решавала а које решење гласи: да тужба није допуштена противу полицијско-казнених одлука. То решење донесено 1 јуна 1929 год., дакле, за време када је на територији Србије жалба противу одлука државне власти по иступним кривицама била допуштена редовном суду, и кад су у некојим областима наше Државе одлуке управних власти о полицијским казнама према чл. 48 Закона од 22 октобра 1875 године Л.Д.З. 36, по т. зв. Баховој патенти биле изузете од општих прописа за заснивање управног спора, дакле, док

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

није било изједначено законодавство у томе погледу. Но после тога донесен је Закон о унутрашњој управи од 19 јуна 1929 год. са изменама и допунама од 9 октобра исте године, којим је законодавство у овом погледу изједначено, јер је по одредбама § 73 и 76 Закона о унутрашњој управи кажњавање грађанских лица, у колико оно по закону не закону не припада судовима или другим властима, дато у надлежност управне власти и жалбе противу таквих одлука допуштене вишој управној власти па и тамо где су до сада биле допуштене редовном суду. Тиме су престале важити раније одредбе о томе па и поменути чл. 48 од 1875 као и одредбе по којима су противу одлука управних власти по иступним кривицама жалбе биле допуштене редовном суду. А услед тога постављено је и питање важности поменутог решења Опште седнице од 1 јуна 1929 године. Због тога је Државни савет у Општој седници по саслушању два известиоца, проучио ово питање па је нашао:

Како се из изложеног види, престали су важити напред наведени изузетци за полицијско казнене одлуке па је за њих наступила важност општих прописа за заснивање административног спора из чл. 15—18 закона о Државном савету и Управним судовима. У чл. 15 пом. закона прописана је надлежност управних судова т.ј. да суде по административним споровима. Према истој одредби „административни је спор између појединаца или правног лица с једне и управне власти с друге стране, а постоји онде где је актом управне власти повређено какво право или какав непосредни лични интерес тужиоца заснован на закону.” Друкчије речено то значи, кад год појединац или правно лице нађе да је одлуком управне власти повређено у своме праву или оправданом интересу може поднети тужбу надлежном управном суду — правило које је изречено у чл. 18 истог Закона. То је дакле опште правило о надлежности управних судова. Та надлежност је као што се види одређена на један генерални начин а не набрајањем појединих случајева.

Но ова надлежност ограничена је чл. 24 односно 19 тога закона у којима су набројени текстативно случајеви кад је покретање административног спора код управних судова искључено. То су случајеви: 1 — у споровима који спадају у надлежност редовних судова (тач. 1 чл. 19); 2 — у дисциплинским стварима у колико законом не би било одређено (тач. 2 чл. 19); 3 — у стварима у којима су су и уколико управне власти позитивним правом овлашћене да донесе решења на основу слободне оцене (тач. 3 чл. 19 у в. чл. 34 ст. 2); 4 — противу управних послова редовних судова (тач. 4 чл. 19). Према томе, чим

није случај ни један из ових ограничења, Управни суд је надлежан да по тужби расправља спор заснован противу сваке одлуке управне власти, у колико још специјалним законским прописима поједине врсте одлука не би биле од тога изузете. Па пошто ни једним законским прописом од тога нису изузете и полицијско-казнене одлуке управне власти, то су и за њих Управни судови надлежни т. ј. да по тужби засновани спор расправљају и противу таквих одлука. А ту надлежност одређује и чл. 23 истог закона кад каже: „тужити се може: 1 — што управна власт у своме акту није никако применила или није правилно применила какав закон или закониту одредбу; и 2 — што у поступку који је претходно није водила рачуна о прописима поступка.

Са ових разлога Државни савет је нашао: да се решење опште седнице од 1 јуна 1929 године бр. 21287 има преиначити па је на основу §§ 13, 14 закона о пословном реду, у Општој седници 29 априла 1933 године донео ово своје решење: о разумевању чл. 15 и 18 у вези са чл. 23, 24 односно чл. 19 и 34 ст. 2 Закона о Државном савету и Управним судовима: и на полицијско-казнене одлуке у колико то није изузето специјалним законским прописима има се применити чл. 15, 23, 24 Закона о Државном савету и Управним судовима уз ограничење чл. 19 тач. 3 и чл. 34 ст. 2 пом. Закона т.ј. и оне потпадају под Управне судове Ова решења су обавезна за одељење Државног савета према чл. 4 Закона о Државном савету и Управним судовима и § 13 закона о пословном реду. Увести у књигу Опште седнице Државног савета.

Из Опште седнице Државног савета од 29 априла 1933 године бр. 13619.”

Из тога произилази, да је осуђенику дата могућност да се тужи Управном суду односно Државном савету, који као највиша административна власт у земљи има права да одлучује, да ли је пресудом управне власти, односно градских општина повређено какво његово право или какав непосредни лични интерес заснован на закону.

Данас је надлежност Градских општина у погледу ислеђења и пресуђења иступа веома велика. Законодавац је сматрао, да преношењем истих са полицијских на градске власти, треба пре свега да растерети полицијске, којима је најглавније старање око безбедности државе као и због њихове обимне надлежности по другим законима, а осим тога, да је и дужност градских општина да строго воде рачуна о свима иступима из делегираних послова односно Закона, учињених од стране њених жи-теља на њеној територији.

Страхиња Ст. Којић

Делатност јавне берзе рада у Београду

Пре него што се осврнемо на рад ове социјалне установе, од које многи очекују помоћ, напоменућемо у неколико речи да је један од најтежих проблема — прехрањивање свег неупосленог радништва — решен тек оснивањем Берзе рада.

Старање о незапосленим радницима било је препуштено ранијих година приватној иницијативи, од које није било велике користи, и општинама, које су углавном водиле бригу о својој сиротињи. Ниједан закон није говорио о заштити најамних радника.

Берза рада основана је у Београду, по угледу на сличне установе у Аустроугарској Монархији, чији су се остаци могли наћи у већим центрима северних делова наше државе. Зачеци Берзе рада датирају из 1919 године. 1 августа 1919 године отворена је покрајинска аутономна Берза рада у Београду, а већ у децембру 1920 године оснива београдска Берза рада своју подружницу у Нишу. У тим првим данима свога рада наилазила је Берза рада на многе тешкоће како код радништва и послодаваца тако и код власти. Поред тога није имала ни израђеног плана, ни способно чиновништво, ни довољно сретстава, ни просторија. Борила се са многим недаћама. Из података може се видети да је 1919 године прошло кроз установу 3201 незапослен радник, док је посредовања извршено за 878 лица. Већ 1920 године број пријављених незапослених пење се на 4277 од којих је 950 женских; посредовано је за 834 лица. Године 1921 број пријављених пење се на 6700.

Тада је Берза рада била зависна од обласне самоуправе.

У том међувремену образован је при Министарству социјалне политике Отсек за посредовање рада, који је, обављајући неке функције на територији Берзе рада, издејствовао незапосленим радницима попуст од 50% у трећој класи на свима државним железницама и бродовима када путују ради тражења посла.

Законом о заштити радника (22-II-1922 г.) створене су државне Берзе рада, и Београд добија Средишњу берзу рада као централу за све Берзе рада, и обласну Берзу рада, са ранијом територијом. Истовремено Београд добија, са истом територијалном надлежношћу, и Окружни уред за осигурање радника — друга социјална установа за старање над радништвом, која је такође потпуно нова. Радничка комора постаје тада, по Закону о за-

штити радника, пуноправни, легитимни правозаступник свега радништва.

Оснивањем државне Берзе рада гаси се краткотрајан рад подружнице у Нишу. Обласне управе и жупаније обављају, узгред, као и општине, неке функције које се једва могу назвати старањем о неупосленим радницима.

Сав тај рад, у том времену, претстављао је само припрему за установу посредовања рада, каква сада постоји. Услови под којима је тадашња установа радила били су врло тешки. Поред већ раније побројаних тешкоћа, осећала се велика несташица кредита, оскудица стручног особља и т. д.

Ни као државна, Берза рада, од 1922 до 1927 године, није показала бог зна какве резултате. Не постоје ни сређени статистички податци о том раду из првих година. Податци који постоје датирају из 1926 године. Из њих се може видети да је кроз ту установу укупно прошло 53361 лице, док је број незапослених у 1927 години био 55060.

Просторије у које је била смештена Берза рада још 1927 (код Батал-џамије), биле су недовољне и влажне, намештај сувише скроман, расклиман; од чиновника постојао је само шеф, послужитељ и чистачица; није било пословника, уредбе ни правилника, на основу којих би се рад обављао (постојало је само неколико одредаба Закона о заштити радника), није било формулара. Систем рада је био „алкав и неподесан“, према изјави једног бившег шефа Берзе. Систем додељивања помоћи био је врло кратак: „Пошто би се сакупило више радника, са добијеним уверењима из Радничке коморе о незапослености и чланству код Окружног уреда, један би између њих купио потврде и примио новац давши признаницу у којој је потврдио пријем новца како за себе тако и за остале другове, на којој нису, била назначена нити имена радника нити њихове професије“ (из извештаја г. Н. Копача, б. шефа Берзе рада). Исто се тако радило и при издавању објава за путовање: није се тражила ни година старости ни брачно стање, нити ма шта друго.

Како се радило у другим нашим градовима на овом пољу није тешко замислити. Сав њихов рад, изгледа, да се састојао у издавању повластица за путовање незапосленим радницима.

Као државна, Берза рада егзистира до по-

ловине 1927 године, када постаје самоуправни установа.

Решењем Министра социјалне политике од 19 јула 1927 год. З.Р.Бр. 7044 и З.Р.Бр. 9570 државна Берза рада прелази под надзор Радничке коморе. То траје до 15 фебруара 1928 год., када се решењем Министра социјалне политике З.Р.Бр. 1490/IV, створио Управни одбор и Равнатељство. Тиме је створена једна засебна етапа, која је врло добро послужила за припремни рад ове установе као самоуправне.

У том раздобљу пада и решење Министра социјалне политике З.Р.Бр. 5311-I-IV од 8 јуна 1927 године, а по претходном споразуму Општине београдске са Радничком комором, да се Београдској општини да зајам од Дин. 10,000.000.— којим ће Општина подићи радничка склоништа, кухиње, Берзу рада, купатила, читаонице, библиотеке, радничке станове и установе за заштиту незбринуте деце. Том је сумом створен „Фонд за стварање и одржавање радничких установа у Београду“.

Ово решење усвојио је и Општински одбор, 17 јуна, и одмах донео одлуку да се подигне једна зграда, у којој би се сместило централно радничко склониште. Крајем 1929 године све зграде су биле готове, и у Милоша Поцерца (где су се сместиле Средишна берза рада, Средишна управа за посредовање рада, Јавна берза рада, Дечје обданиште, мушко радничко склониште са купатилом и кухињом за прехрану незапослених), — и у Млетачкој улици (где се сместило Женско радничко склониште и Дечје обданиште). Овим се урадило много за радништво. Јер треба имати на уму да су радници, до отварања ових установа, проводили ноћи или по парковима или по недовршеним грађевинама, — гладни, пуни нечистоће, која је и болест доносила.

Од оснивања ових установа па до данас више десетина хиљада лица нашло је уточишта у њима. Годишње је до 12.000 неупослених налазило преноћишта у радничким азилима. А до 500 деце годишње проводило је у обдаништима сразмерно по 50 дана.

Године 1933 установљава се и Централни одбор за помагање сиротиње и незапосленог радништва, коме пуну сарадњу пружају Берза рада и Средишна управа за посредовање рада. Отворено је нових шест кухиња, које су издале 303.977 obroka неупосленим радницима и сиротињи. Тај је рад продужен, само на много широј размери, што се јасно видело приликом организовања зимске помоћи, где је Општина београдска са много смисла учествовала — а ових година и водила целокупну организацију зимске помоћи.

Берзе рада, установљене за посредовање рада, преузимале су на себе, силом прилика, као главну бригу помагање неупосленог радништва.

Законом о заштити радника предвиђено

је осигурање радништва за случај незапослености, али се то није могло спровести пошто закон још није ступио на снагу. Тако је Берза рада морала делимично да прими на себе и ову дужност. Али због проширеног делокруга рада нису сретства повећана. И док је Берза рада могла да даје материјалне потпоре неупосленим радницима, није јој било могуће да нивелише радно тржиште, да збрине радништво, да подигне радничке станове. Па и упркос свега тога, она је за ових десет година много урадила. Јер треба знати да територијална надлежност београдске Берзе рада није мала. Она обухвата Северну и Јужну Србију и Црну Гору, Земун и Панчево и сву околину која потпада под Управу града Београда. Простор од 96.080 км.² са 4,703.229 становника. Београдској јавној Берзи рада припало је више него једна трећина државе и по простору и по броју становника, док на осталих пет јавних берзи рада долази мање од две трећине. А што је најважније, то су делови наше државе са већим индустријским центрима, са јако развијеним рударством и са великом оскудицом у земљи — што је проузроковало и пауперизацију села и нагло повећање варошког радништва и појаву сељака пролетера. Даље, територија београдске Јавне берзе рада обухвата и оне пасивне крајеве за које је један од највиталнијих проблема — прехрана.

Када се узму подаци из Округног уреда за осигурање радника, „Меркура“, и Болесничке благајне трговачке омладине добија се цифра од 137.137 осигураника, од којих су 24.001 женских. Кад овоме додамо број осигураних радника и код осталих установа на територији београдске Јавне Берзе рада (Дубровник, Сарајево, Црна Гора, Санџак) видимо да је укупан број осигураника 171.018. Томе треба додати не више но 23.650 које незапослених које оних који не подлежу осигурању или су избегли осигурање, па ће се добити приближан број радника на територији Јавне Берзе рада од 194.660. То су подаци из 1930 године (до сада је тај број премашен). Значи да је око 28,63% од броја свег радништва у нашој држави пало на ово подручје.

Многе проблеме требало је решити. У почетку, то је било врло тешко. Јавна Берза рада није имала, као Округни уред за осигурање радника и Радничка комора, своје месне органе и установе по скоро свима варошима, већ се морала задовољити извесним испоставама само у највећим нашим центрима.

Данас београдска Јавна берза рада има већ један довољан број пословница по целој својој територији: подружнице у Скопљу и Нишу, експозитуре у Котору и Битољу, повереништва у Крагујевцу и Подгорици, као и један отсек у Земуну. Ради олакшице у отправљању рада са неким општинама пренете су извесне функције Јавне Берзе рада на повереништва Радничке коморе, појмљиво по прет-

ходном споразуму. Сва повереништва имају одређен делокруг рада.

Да би изнели целокупан рад Јавне Берзе рада и њених органа не смемо заобићи питање радништва и незапослености.

На подручју Општине града Београда главни део запосленог радништва сачињавају занатски радници, којих има преко 30,92%. Индустрijских радника има мање око 20,42%. Осталих радника, као трговачких, кућних, угоститељских радника и намештеника слободних занимања има у знатно мањем броју. Већина од њих је регрутована из унутрашњости, а немали број претстављају и сељаци. Услед појаве кризе наступила је и појачана неуспешност радништва. Кажем појачана, јер сама криза у производњи није једини узрок неуспешности. Јер појаве претрпаности радног тржишта јавиле су се одмах по доласку сељака у варош по надницу. Он је оставио земљу да је укућани обрађују, а сам пошао у надничаре. Због разних узрока прилив радног света са села током последњих година био је све већи. Као последица тога јавила се пауперизација села и пролетаризација земљорадника. Томе је требало стати на пут. Вратити сељак-земљорадника земљи, растеретити радно тржиште и решити питање незапослености на економско-социјалним принципима. Подизањем цена производима пољопривредним, омогућавањем рационалног обрађивања земље, колонизацијом и сличним начинима сељак би се вратио земљи и не би повећавао варошку сиротињу.

Варошко радништво из године у годину расте. Оно претставља већ једну огромну друштвену класу, пуну динамике. Док је у почетку порасту радне снаге одговарао и пораст опште привредне делатности, у последњим годинама, услед појаве трговачке и индустријске кризе, хиљаде и хиљаде радника остаје неуспешно а хиљаде и хиљаде других са смањеном надницом. Тада Берза рада приступа њиховом збрињавању: посредовањем, помагањем, прехрањивањем.

Београд, са преко 300.000 становника, постао је највећи саобраћајни чвор наше државе, а неће много проћи па ће постати и један од веома важних међународних привредних центара. Као такав Београд пружа могућност запослења 70—80 хиљада радника и радница не само из његове околине већ из целе државе. Поставши центар индустрије и трговине, главно извозно место, он је постао и једно од најважнијих радних тржишта и за све сеоско радништво.

На целој територији београдске Берзе рада има 700 индустријских предузећа, од којих на Београд отпада 150; 27.000 трговачких радњи, које потпадају под Трговинску комору у Београду, односно 17.715 трговинских и извозничких, 313 банкарских, 6229 угоститељских итд., и близу 35.000 занатских радњи. Ове цифре, нема сумње, показују да је привредна

делатност у сталном развоју. А то потврђује и статистика радничког осигурања. За последњих десет година Окружни уред за осигурање радника у Београду забележио је овај годишњи просечан број осигураника:

1928 г.	57143	1929 г.	67703
1930 г.	72600	1931 г.	89788
1932 г.	81858	1933 г.	78085
1934 г.	78734	1935 г.	80553
1936 г.	87750	1937 г.	95500

Томе треба додати и број осигураника Братинске благајне, који стално расте и који је ове године достигао цифру око 20 000 осигураника. Из статистичких података из 1936 године види се да је код Окружног уреда за осигурање радника у Београду било 18088, у Нишу 2932, а у Скопљу 3260 осигураних радница.

У току последње деценије прешло је укупно 498.000 незапосленог радништва, које мушког које женског, кроз београдску Берзу рада. Пораст незапослености био је јако велики у два маха, 1934 г. и крајем 1936, а продужио се и у 1937. Нарочито се јак прилив незапослених осећао, по годишњим добима, у јесен и у лето, услед повремених обустава рада у већим предузећима или услед прилива радништва тих месеца, већином печалбара. За све њих Берза рада била је уточиште. Она је морала да чини огромне напоре како би изишла на сусрет до највећих могућности сваком неуспешном раднику.

У току ових десет година 120901 незапослених радника и радница помагано је готовим новцем. Како је била лишена предвиђењених државних субвенција, Берза рада је морала да употреби све своје резерве и извесне субвенције Радничке коморе, последњих четири године, да би на тај начин могла да омогући извесну потпору неуспешном раднику.

Интересантно је кретање просечне обезбеђене наднице радника. Од 31,50 дин. 1928 и 1929 год. она је падала све ниже. Тако да је 1930 год. износила 31,15 дин., 1931 — 30,16 дин. Од 1932 год. надница почиње нагло да пада: 28,13 дин.; 1933 год. 26,10 дин.; 1934 — 24,97 дин.; 1935 год. 23,81 дин.; 1936 год. 24,15 дин. Значи да је упослени радник просечно за ових десет година губио дневно 7,35 дин. или 2116,80 дин. годишње. Тим је радник био потпуно исцрпљен. Томе треба додати и појаву кризе, стагнацију у индустријским предузећима, па потпуно разумети у каквом се економском стању налазио наш радник.

У фебруару 1937 прописао је Министар социјалне политике и народног здравља Уредбу о утврђивању минималних надница, закључивању колективних уговора, помирењу и арбитражи, која ће свакако деловати на побољшање надница и општег положаја радника.

* * *

Пређимо сада на друго поље делатности Берзе рада.

Посредовање рада, из многих узрока, било је јако отежано. Ова институција, потпуно нова за нас, налазила је на неповерење послодавца према њој, — а што је најважније, послодавци нису били навикли да преко Јавне Берзе рада траже радну снагу.

У Београду су многи посреднички бирои, који су преко ноћи ницали, вршили и врше на разне начине посредовање рада не водећи нимало рачуна о интересима радништва. Поред тих веома штетних бироа, данас постоје у Београду разне синдикалне организације које се баве посредовањем рада. Па ипак велики део радништва остаје на пијацама или одређеним местима по улицама где чека послодавца. Јавна Берза рада, уместо да буде радно тржиште, да буде регулатор пијаца да се позабави главним питањем: збрињавањем радништва, Јавна Берза рада морала се задовољити да посредује само онолико колико су се послодавци обраћали њој за радну снагу.

За последњих десет година централа Јавне Берзе рада у Београду успела је да изврши посредовања релативно мало. Извршено је 33115 посредовања, за 10090 радница и за 23025 радника. Када се има у виду да је за ових десет година прошло кроз Берзу рада 407.041 радника, а само 91.459 радница, значи да је Берза рада успела да изврши процентуално више посредовања за женску радну снагу.

Поред горе реченог, а у оквиру збрињавања радништва, Берзи рада стављено је у дужност и решавање станбеног проблема код радништва.

Раније смо већ рекли да су из кредита од 10.000.000.— датих Београдској општини од стране Јавне Берзе рада, изграђене многе социјалне установе. Рад Београдске општине на социјалном пољу данас је веома развијен. Београдска општина посвећује велику пажњу старању о сиротињи, незапосленима, новорођенчадима, као и свима економско слабијим друштвеним редовима, и знатно олакшава посао Јавној Берзи рада. — Тиме спада у ред најнапреднијих градова Европе.

Берза рада није имала могућности до сада да реши станбено радничко питање, које је једно од најактуелнијих питања данашњице. Имајући пред очима све радништво са своје територије, — ово у Београду, где две трећине нема хигијенских станова, оно у Србији и Јужној Србији, где радници живе у влажним ћумезима на земљи, — а у немогућности да ма шта учини на проблему радничких станова, Берза рада је посветила сву своју пажњу изградњи радничких азила. И то са много смисла и разумевања. Радило се на томе, последњих шест година, да се подигну радничка скло-

ништа и преноћишта у већим варошима, да се отвори што више кухиња за прехрану незапосленог радништва и да се подигне зграда у којој ће бити смештене просторије за централу и органе Јавне берзе рада у Београду. Захваљујући Средишној управи за посредовање рада, обезбеђена су сретства помоћу којих се приступило извођењу горњих замисли. Добити кредити овако су распоређени: 6,000.000.— динара употребити се за подизање зграде у Београду; 2,000.000.— за подизање зграде подружнице у Нишу, у којој ће бити смештени азил, пословне канцеларије и кухиња; 1,500.000.— за подизање зграде подружнице у Скопљу, у којој ће бити склониште и канцеларије; 570.000.— дин. за експозитуру у Котору и 500.000.— дин. за повереништво у Подгорици. Изградњи ових зграда већ се приступило, сем оне у Скопљу, — и до пролећа биће све готово. (зграда у Београду је већ готова).

На крају, прегледа ради, изнећемо укупан број незапослених радника и радница које су се од 1 јануара 1928 до 1 новембра 1937 год. обратили Јавној Берзи рада у Београду и њеним појединим органима за помоћ:

Централа Београд	482.806.—
подружници у Нишу	159.828.—
подружници у Скопљу	160.660.—
отсеку у Земуну	20.628.—
експозитури у Битољу	17.931.—
експозитури у Котору	17.533.—
повереништву у Крагујевцу	6.795.—
повереништву у Подгорици	863.—
укупно	867.044.—

Кад би се томе броју додала и последња два месеца 1937 год., видело би се да се је око 900.000 неуспелених радника и радница обратило за ових десет година Јавној берзи рада за разне услуге. Од тога су 240.248 лица добила помоћ у готовом новцу. За ових десет година издато је укупно 22,278.938.— дин., и то: на редовне помоћи 18,317.592.— дин., на ванредне 3,610.895.— дин. на путне 350.451.— динара.

Посредовање рада обављено је преко свих органа за 72.330 незапослених радника и радница.

Пошто изгради напред већ изложене задничке станове, склоништа и друге азиле за незапослено радништво, Јавна Берза рада моћи ће да се са много више енергије и љубави посвети овом економском најслабијем стању, — радничком, да штити његове интересе и да ефикасним збрињавањем отклони његово упропашћавање.

Милан Марковић

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ново уређење Берлина

Јануара месеца прошле године објавио је Фирер и канцелар Рајха г. Хитлер да жели да од Берлина направи праву и достојну престоницу немачког царства. Своје идеје поверио је инжињеру професору Сперу, кога је именован за главног инспектора овога посла. Г. Спер је ту скоро израдио планове и објавио главне своје идеје које су израђене по замисли г. Хитлера. То су необично интересантне ствари у урбанистичком погледу јер постављају проблеме уређења градова мало под другим углом но што је до сада био обичај. Урбанизам се показује као жива наука која се из дана у дан развија и употпуњује.

Главни програм преуређења Берлина је ово: потребно је због саобраћаја и због монументалности израза створити две велике осовине север-југ и исток-запад, чувајући од експропријација што је могуће више стари историски део вароши. Осовине се морају продужавати до кружног широког аутомобилског пута који иде око периферије Берлина.

Садања саобраћајна мрежа (улице и тргови) показала се као недовољна. Са наглим развојем аутомобилизма улице постају закрчене толико да велике вароши имају штете од тога. Према најновијим подацима.

у Њу Јорку на сваких 4 човека долази један ауто.

у Паризу на сваких 16 људи долази један ауто.

у Лондону на сваких 18 људи долази један ауто.

у Берлину на сваких 40 људи долази један ауто.

Немци рачунају да ће се у блиској будућности саобраћај у Берлину више него удвостручити, а како само повећање садашњег саобраћаја за 30% доводи до неподношљиве закрчености, знак је да су нове широке улице, нарочито главне саобраћајнице, преко потребне. Положај, правац и ширине тих улица морају бити тако изабране да што боље послуже увећаном саобраћају. Нова осовина север-југ изабрала је својом ширином и положајем тако да ће моћи и у будућности да прими огроман саобраћај, а сем тога дуж ње ће се поставити све нове монументалне репрезентативне зграде да би створиле снажан утисак.

Поред, дакле, чисто саобраћајних потреба Берлин ће се преуредити и у монументалном изгледу јер он, и ако је већи од Париза, нема онако дивних и монументалних перспек-

тива као што их има Париз. Улица Унтерден Линден са Бранденбуршком капијом изгледа скромно кад се упореди са Јелисејским пољима и Етоалом у Паризу. Да би се добило у монументалности, перспективама и донекле у престижу, одлучено је да се просече једна нова врло широка улица правцем север-југ која ће са стране примити све нове велике јавне зграде и тиме створити јединствен и снажан утисак. Улица ће ићи кроз најужи центар града. Заједно са продужењима до појасног аутомобилског пута око Берлина ова улица ће бити дуга 38,5 километара.

Из приложене карте се види да осовина север-југ не иде без прелома већ се код центра града у парку Тиргартен ломи и иде кратко на исток до Бранденбуршке капије, да би опет скренула право на север. Ово колено у саобраћају у самом срцу града учињено је и из саобраћајних и из естетских разлога. Из саобраћајних да би га добро каналисало разним погодним правцима и подвожњацима, а из естетских да би се у сред града имала једна затворена перспектива, јер ће у дну првог правца (иза колена) доћи највећа монументална зграда, која ће деловати као каква средишна тачка у граду и као нека значајна поента.

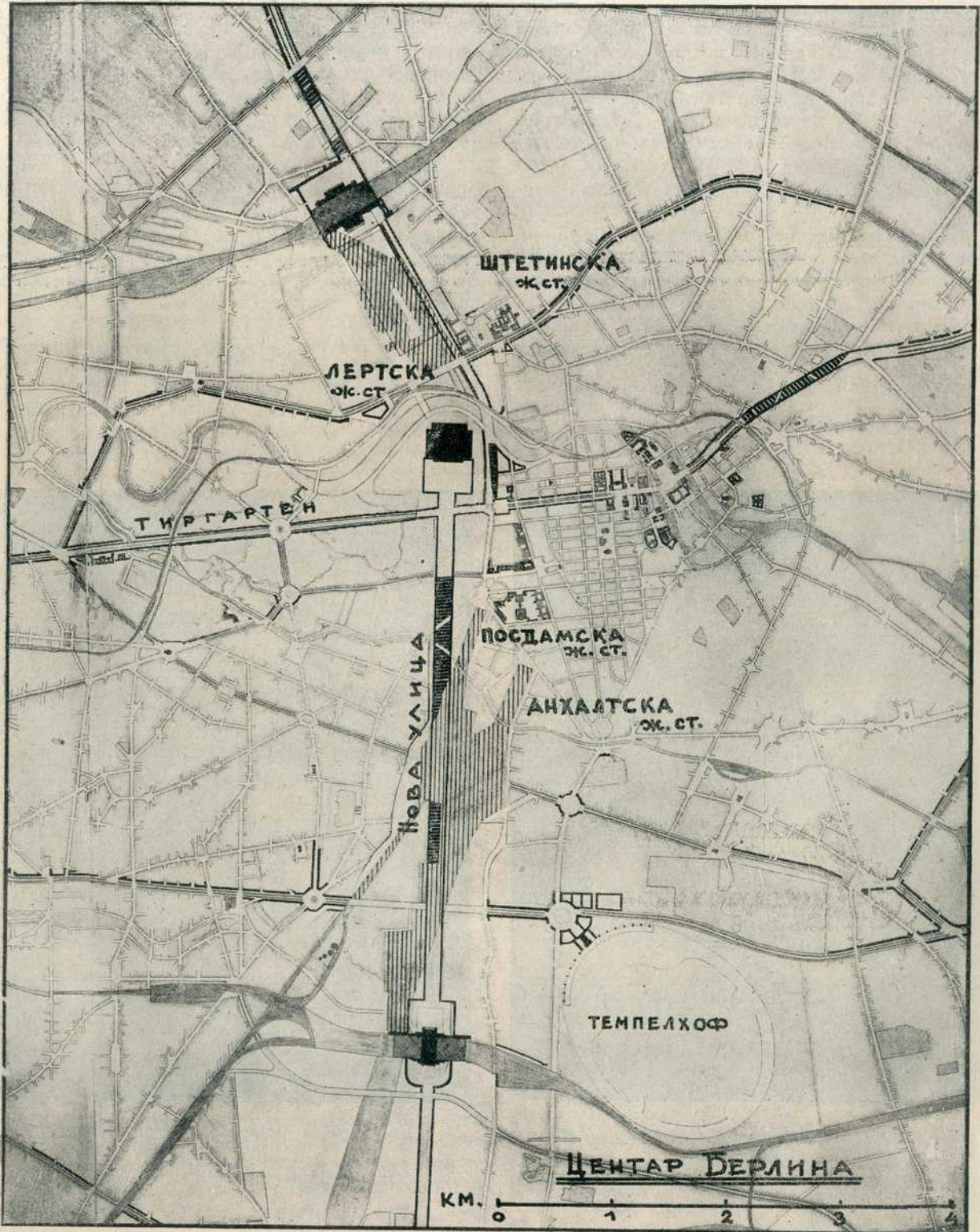
Да би се ово постигло морало се приступити градској хирургији и уклањању препрека. Запажено је да садање железничке станице за путнички промет и сувише дубоко залазе у град и да својим станичним простором и осталим постројењима пресецају градски организам на квартове који су се око њих развиле, али које је немогуће добро међусобно повезати. Да би се ово избегло, а како се показало и с друге стране непрактично да железница залази дубоко у град, одлучено је да се све главне станице повуку ка периферији а да се слободан простор које оне остављају претвори у корисна градилишта. Одлучено је да се станице Анхалтска и Постдамска на југу града укину и замене само са једном новом јужном станицом у близини аеродрома Темпелхоф, која ће да прими даљни саобраћај. Станични простори од скоро милион квадратних метара претвориће се у корисна градилишта и преко њих ће у главном ићи траса нове широке улице север-југ. Исто тако одлучено је да се Лертска и Штетинска станица на северном делу града укину и да њих замени једна нова Северна станица, северније

постављена. На расположењу ће остати око 600.000 м² грађевинског терена.

Нова широка улица има за задатак да споји ове две нове станице (Северну и Јужну) и да се продужи до кружног ауто-пута, који иде око Берлина.

Нова улица која иде нормално на ову, дакле правцем исток-запад, придружиће се (и продирати) у главном правцем Кајзер-Виле-мове улице и имаће у свему око 50. километара дужине.

Осим овога извешће се и много зеленила

План преуређења Берлина

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и огромне водене површине, нарочито око нове Северне станице.

До 1950 године морају све основне ствари бити готове; нова Јужна станица мора бити готова до 1945 год. и предата саобраћају, а нова Северна станица до 1948 год.

Али и поред ових чисто саобраћајних и естетских послова Берлин ће добити и у социјалном погледу. Одлучено је да се стари део града (сити) санира, да се у њему смањи број становника па да би у духу здравствене политике сваки грађанин могао добити здрав стан. Због тога ће се по новим грађевинским теренима, који ће се добити после уклањања железничких станица које смо споменули, задати годишње по 20.000 нових здравих стана.

Садашња уредба о извођењу регулационог плана настојала је да град изгради у концентричне кругове, у којима су зграде у толико ниже у колико су даље од центра. То је имало као последицу да су код рашћења града ови прстенови из Уредбе спречавали

правилан развој града и спутавали његову очигледну тенденцију у ширењу.

Нове саобраћајнице север-југ и исток-запад измениће сад ове прописе и неће дозволити да се велике грађевине гомилају само у центру већ ће се оне протегнути и дуж нових осовина, тако да ће допустити развој центра на све стране.

Најзад се предвиђају нове зелене површине, а нарочито велики број малих паркова расејаних по читавом граду, који ће послужити као дечја игралишта. Тенденција је да зеленило у великим површинама што дубље продре у град и да се међусобно повеже.

Све ће ово у многоме изменити лице Берлина. Цела замисао је доста смела, јер се у стручним круговима сматра као новост у урбанистичком погледу извлачење железничких станица из града и њихово постављање ближе периферији. Али темпо наших дана захтева да се за њим иде у корак.

Архитект Драгомир Појовић

Антонио Гамберели — Ил Роселино: „Матео Палмиери“
(Са изложбе „Италијански портрет кроз векове“)

Бенедето да Мајано: „Пијетро Мелини“
(Са изложбе „Италијански портрет кроз векове“)

WWW.LINJIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Т О К И О

Асистент при Комуналном институту на универзитету у Берлину г. др. Хари Гец објавио је у ревији „Самоуправа“, органу Међународног савеза градова који излази у Брислу, ову интересантну студију о организацији самоуправе града Токија. Из ове студије доносимо један извод најинтересантнијих појединости које се тичу велике јапанске престонице.

Многи не знају да се градовима и општинама јапанским управља саобразно старом пруском закону о општинама, који је још у важности у западним крајевима. Осамдесетих година прошлог века доведен је из Немачке један научник који је месну јапанску администрацију претворио у аутономну општинску управу у форми предвиђеној установом пруског магистрата и сеоских општина, са неопходним незнатним изменама. У 1889 години овај предлог реформе постао је закон и може се рећи да од тога дана постоји самоуправа у Јапану. Ипак то није била потпуна самоуправа у оном смислу како се она схваћа у Немачкој, јер уводећи само њене спољне форме није било могуће истовремено увести и њен дух у овој старој феодалној држави. Контрола коју је вршила држава била је врло јака и општине нису уживале сва своја права. Но и поред свега тога постојала је нека аутономија, на коју се јапанска управа која се развијала и модернизовала у једном изненађујућем ритму, привикла као и на све друго што је позајмљивала из иностранства. Од 1898 године самоуправа је постала релативно слободна, бар што се тиче великих градова.

У Јапану постоје две групе општина. Прву сачињавају села и мали градови. Њихови органи су општинска већа и скупштине претставника града. Њима на челу налазе се старешина општине и старешина града које бирају за четири године општинско веће или претставници града. Општине су груписане у сеоске кантоне на чијем се челу налази кантонални саветник, који је чиновник и зависи од начелства. Другу групу сачињавају велики градови (који по правилу имају више од 30.000 становника), који су сами по себи градска окружја и зависе једино од начелника, као власти која има да врши контролу. Органи ових градова су: а) скупштина претставника града, коју бирају на четири година сви становници старији од 25 година; б) магистрат који сачињавају градски начелник, који обавља функције председника и његови помоћници, као и 6 до 12 других чланова које бирају претставници града на исто време колико траје и њихов мандат; в) старешина града, кога по правилу именује цар на четири године, између тројице кандидата које предлаже скуп

штина градских претставника. У великим градовима са неколико милиона становника, као Токијо, Осака итд. градоначелника увек бира скупштина градских претставника на четири године такође: од 1926 за њих није потребна потврда од стране цареве.

Над градским и сеоским окружјима стоји начелство, орган државне контроле. Начелник има широку надлежност. Он је непосредно потчињен Министру унутрашњих дела. У Јапану има 46 начелства. У земљи има 11,700 општина: око 10.000 села, 1.570 вароши и 129 градова са преко 30.000 становника, рачунајући ту и градове са по неколико милиона становника: Токијо, Кијото, Осака, Нагојо, Кобе и Јокохама.

Град Токијо

Токијо има данас близу шест милиона становника (5,960.000 у 1936 год.). Стара варош има површину 81 км а од 1932 године, после припајања нових територија, Токијо покрива површину од 553 км. У погледу становништва Токијо је друга варош у свету и долази одмах иза Њујорка.

Тек од 1868 Токијо је постао престоница царства, седиште микада и владе и поред других градова који су се развијали на један сличан начин, он је био полазна тачка економског и културног развојка Јапана. На дан 1 септембра 1923 пола вароши, нарочито центар, било је потпуно разрушено страшним земљотресом и пожарима који су услед тога настали. Ова катастрофа определила је нови развој Токија. То је за овај град значило смрт, после које ће доћи васкрсење; он је потпуно из свога пепела лепши но што је икад био. Радови обнове трајали су око десет година. Успело се да се урбанистички потпуно уреди варош и 84 вароши и села околне Токија, која су такође била јако оштећена катастрофом. Најзад, ова је прилика искоришћена да се припоје 82 места, која су у урбанистичком погледу чинила целину са престоницом. Ово припајање извршено је 1 октобра 1932 године и имало је за резултат да од Токија направи варош са близу 6 милиона становника. Јапан је 1930 године имао 69.2 милиона становника, а са колонијама Корејом, Формозом, Сахалином и Шан-Тунгом 98 милиона; значи да сваки дванаести Јапанац живи у Тонију.

Устав града Токија копија је старог пруског општинског статута; од 1 октобра 1898 Токијо има свог првог градоначелника чије је функције раније обављао префект Токијске префектуре. Становници Токија прослављају сваке године овај дан као дан постанка

њихове локалне аутономије. Токијо је подељен у 35 административних срезова.

Постоји дакле централна управа и 35 у-права срезова. Централна управа подразумева веће градских претставника, магистрат и градоначелника. Веће има 144 чланова. Изабрано је од свих мушких становника старијих од 25 година а настањених најмање годину дана у граду Од 1929 године постоји опште право гласа. Учешће становништва у гласању врло је повољно. Састав странака у већу врло је прост; после спајања старе конзервативне партије са старом либералном у партију „конзервативних либерала“ није постојала друга странка у граду. Радничка странка, основана по угледу на енглеску радничку странку, могла је тек на последњим изборима да се у јачој мери истакне у већу. 10% градских претставника (њих 14) не припадају ни једној странци и претстављају разне професионалне групе града.

Магистрат је састављен од почасних чланова изабраних од већа градских представника за исто време колико траје и њихов мандат у већу. Први градоначелник је претседник магистрата; његови помоћници — потпретседници — такође су чланови магистрата. Број чланова магистрата је 16, рачунајући ту и првог градоначелника.

Први градоначелник биран је од већа градских претставника за период од четири године. Он претставља град и има извршну власт. Поред њега су потпретседници: први потпретседник је заменик претседничков, главни благајник града и шеф разних административних одељења. Као шеф општинске администрације, градоначелник има под собом 35.000 чиновника, службеника и радника.

Град Токио подељен је на 35 срезова и на челу сваког стоји по један претседник. Они имају под собом контролу наставе, опште и професионалне, дечијих вртова и општинских добара која се налазе на њиховој територији. Као чиновник централне администрације, претседник среза извршава њене наредбе у своме срезу. Претседнике срезова поставља први градоначелник. Сваки срез има своје легислативно веће. Његова је надлежност ограничена на општу и професионалну техничку наставу, на заштиту деце итд. Чланови среских већа бирани су за четири године од грађана среза. Пасивно бирачко право за среско веће имају само они који већ врше неку почасну функцију у централној управи града Токија. Овим прописом осигурана је трајна веза између централне администрације и администрација срезова.

Што се тиче државног надзора, Токио стоји, као и све друге вароши јапанске, под контролом једног префекта. За Токио и један низ малих општина, постоји префектура Токија. Министар унутрашњих послова има право врховне контроле. У погледу финансија потребна

је сагласност Министра финансија за све важније мере. Ова многострука контрола дала је маха многим жалбама општинске управе, која се у престоници нарочито осећа спутавана надзором префекта, чији надзор иде до детаља, тако да се надлежности не виде јасно.

Приходи јапанских општина долазе у првом реду од њихових предузећа, затим од такса и дажбина, од државне субвенције и општинског приреза. Државна субвенција даје се да би општине могле испуњавати своје задатке на просветном пољу, на сузбијању заразних болести, на одржавању јавних државних путева и водовода. Постоје нарочите субвенције за мелиорацију земљишта намењеног земљорадњи.

Општински прирез може се установити тек пошто се исцрпу прва три назначена извора. Приреза има три врсте: а) допунски прирез уз једну од четири врсте државне порезе: порез на доходак, на некретности, индустријски и порез на фабрике; б) допунски уз среске прирезе; в) специјални општински прирезе на доходак који није оптерећен од државе.

Поред тога општине могу, по одобрењу државе, закључивати зајмове за ванредне расходе.

Издаци у 1935/36 год. изнели су 338,5 милиона јена (око 3,5 милијарде динара). Од тога 33% служи за покриће издатака око општинских зајмова.

Школе и настава. — Дужност је јапанских општина да подижу школе.

Токио издржава и своје више школе. Томе треба додати читав низ школа: индустријских, трговачких, разних женских школа итд.

Постоје и вечерње народне школе, које су установљене од маја месеца 1906 године. Оне омогућавају сиромашној деци која морају да преко дана зарађују за своје родитеље и тако су изузета од обавезног школовања, — да увече следећу часове свога образовања. Њихово је трајање три године и оне дају ученицима исту наставу као и обичне школе. Токијо има 26 народних библиотека, чије је посеђивање бесплатно.

Јавна помоћ.

Она подразумева на првом месту општу помоћ и помоћ у беспослици. У томе циљу Токијо је подељен у 115 срезова јавне помоћи. У сваком срезу има неколико почасних комисија, које имају за задатак да предузимају све потребне практичне мере које се тичу јавне помоћи.

Варош одржава јавна преноћишта, народне кујне и народна купатила за сиромашне. Од пре шесет година постоји азил за бескућнике.

У циљу сузбијања незапослености установљено је преко 50 бироа рада који се старају о запославању. У децембру 1934 године

Урбанизација.

Урбанизација је јако олакшана општинској управи великом трагедијом из године 1923. Скоро пола вароши било је разрушено у то време, тако да се могло приступити једној широкој новој урбанизацији. Индустриски и трговачки центар је реконструисан. Простране и широке улице просецају варош у свима правцима, а јавни паркови дају могућности за спорт, одмор и евентуално служе за уточиште. Варош је подељена у подвојене зоне за трговину и индустрију, становање итд. У великој мери граде се куће од камена. Док су се до 1923 године нарочито у Токију виђале дрвене куће са зидовима од хартије, данас се подижу облакодери и велике грађевине од камена. Подизање ових кућа од камена поставља у Токију сасвим друге захтеве него код нас. Услед опасности од земљотреса, потребно је спустити дубоко у земљу јаке челичне стубове да подржавају конструкције од камена. То, природно, изискује велике трошкове. У предграђима Токија преовлађују, као и раније, дрвене куће. Код њих се предузимају специјалне заштитне мере од пожара, као одређивање прописног отстојања између зграде, употреба незапаљивог материјала итд.

Привредна предузећа, саобраћај и пијаце.

У области привредних предузећа права Општине су прилично ограничена. Она има своје водовodne инсталације и варош се снабдева из три резервоара. Струју производи једно предузеће, које експлоатише и предузеће електричне железнице. Ипак град има један део разводне мреже и општина има могућности да утиче на тарифу електричне централе. Електрични трамваји и аутобуси налазе се у општинским рукама.

Токију, као и Осака, има подземну железницу. То је приватно предузеће и општина нема никаква утицаја на тарифу. Дужина подземне железнице износи свега 8 км. пошто је израђена тек 1927 године. Ради се на томе да се продужи на 65 км. дужине.

Нарочита пажња обраћа се у Токију подизању привреде. Мали трговци и радници, као и сељаци из припојених села сачињавају средњу класу градског становништва. Да им олакша рад и припреми пијаце општина је створила специјалне институте за земљорадњу и рибарство за подучавање и подизање сељака и рибара. Постоји 60 великих пијаца за продају на велико и читав низ малих за продају на детаљ, које одржава општина и које омогућују лакше пласирање производа.

Број незапослених износио је у целом Јапану 360.750.

Да би сиромашне жене могле да увећају породичне приходе, град је основао шест радионица т.зв. женског рада, у којима жене могу да науче неки домаћи или пољопривредни рад.

Јавна помоћ мајкама и деци указује се у врло широким размерама у Токију. Постоји читав низ породилишта, специјалних болница за децу, као и школа које се старају о деци и деле им млеко у случају потребе. Предвиђена су такође дечија забавишта и дечији паркови.

Јавна хигијена.

Један од главних задатака је борба против заразних болести које у Токију, где људи живе јако збијени једни уз друге, могу узети катастрофалне размере. Токију издржава 21 градску болницу, од којих неке примају на лечење сиромашне слојеве уз минималну цену. Поред тога постоји и један санаторијум за туберкулозне.

Град издржава осам медицинских саветовалишта у којима становништво може добити савете и помоћ лекарску. Саветовалишта су најмодерније опремљена.

У област јавне хигијене спада канализација и изношење ђубрета, које се сагорева у великим инсталацијама.

Јавни паркови играју велику улогу у Токију. Они нису само „плућа великог града“, већ нешто више: они треба у време великих земљотреса да приме масе људи који беже из својих домова. Тако град има 118 јавних паркова који сви скупа имају око 3 милиона квадратних метара. Ови су паркови у току последњих природних катастрофа спасли небројене људске животе.

Улице, мостови и канали.

Токију има врло дуге и широке улице, које услед честих природних катастрофа не могу бити јако збијене. Земљотрес од 1923 године дао је могућности општинској управи да уклони читаве улице и да пружи нове могућности саобраћају. Укупна дужина улица Токија износи 7.700 км. Како се на истоку, северу и југу Токија налазе реке и канали, треба одржавати 4.517 мостова који прелазе преко река и канала на територији града.

Пристаниште Токиа изискује брзо преуређење. Оно се брзо затрпа песком и изискује велике издатке од стране града за своје одржавање. Питање пристаништа сматра се као једно од најглавнијих и најважнијих у овом тренутку. Предвиђају се огромни радови реконструкције, који ће изискивати велике издатке.

Књижевни додатак

Нова литература о Београду:

I

Есеј о Београду и београдском човеку

— Вл. Велмар Јанковић, „Поглед с Калемегдана“ —

„Турци су Калемегдан назвали Фићир-Баджир, брег за размишљање. С духом је нађен тај назив, „брег за размишљање“. Тај простран плато око града, зараванак тај на рту београдском позива на ткање мисли које су посвећене Београду и његовој судбини и које откривају скривени смисао нашега града.“

Вел. Јанковић

Од „Београда некад и сад“ Стерије Поповића до „Београда сад и некад“ Бранислава Нушића; од „Кир Гераса“ Стевана Сремца до „Дошљака“ Милутина Ускоковића развила се у XIX и XX веку једна доста богата литература о Београду новог доба у којој су нашли своје место и комедија и драма, и новела, и роман, поезија народна и уметна, скице и забелешке, дневници и мемоари. И његова прошлост, и његов савремени живот, његови унутрашњи и спољашњи контрасти, његова слава и величина инспиришу наизменично таленте најразличитијих склоности пружајући им са своје стране увек велику и обилну грађу.

Међу најновијим делима истичу се дела која је наградила Општина града Београда на својим књижевним конкурсима: „Трагедија бели“ Голубовића, „Други дан, нови живот, други људи...“ Зоре Ђорђевић, „Наша палата“ Драг. Илића-Јеја, и „Пилот-потпоручник Кнап брани Београд“ Жив. Вукосављевића; ново издање књиге угледног београдског писца Косте Н. Христића „Успомене старог Београђанина“ и есеј Велмара Јанковића „Поглед с Калемегдана.“

Есеј, иако као литерарна форма није толико стар као роман, новела, ипак има већ велику и славну прошлост на коју савременост, у пуном цвату ове литературе, достојно надовезује. Од Монтењ-а, који му је отац и кум, јер га је и створио и крстио, односно дао му име — 1571 — преко Бекона (свега неколике године доцније) до 18 века, кад поново цвате упоредо с првим развојем журналистике с Џонсоном — да споменемо само нека имена! — Андиномом, Ла Бријером, касније Ламбом, Сент-Бевом, Жосефом де Местр, А. Франсом, Бригетијером, Е. Фагеом до најновијих, које представљају: Морис Барес, Шарл Мора, Пол Ва-

лери, Гвидо Капасо, Г. Дебенедети, А. Хикслеј, Томлисон, Ајхенвалд, Карел Чапек, — есеј увек, као ванредно подесна форма, која стоји у родбинској вези и са журналистиком и с романом и са свим могућим другим књижевним формама и даје подједнако могућност за изражавање филозофских конструкција, моралних, социјалних и естетских — остаје врло вољени облик нарочито у оним случајевима кад све то мора наћи место у једном једином саставу.

Духовити писац једне краће студије о есеју, Петар Ган (Ди Ноје Рундшау, свеска за мај 1938), с нарочитом способношћу за јасно и оригинално дефинисање ствари, каже да је есејиста, о чем и име сведочи: — онај који тражи, покушава и то у двоструком правцу, јер: „Er versucht sich und uns; sich an unserer Welt, uns mit der seinen. Er gibt zu, daß seine Arbeit Stückwerk ist und sein Werk ein Versuch. Er sucht: Also ist er im dunkeln, und also glaubt er ans helle. Und er versucht.“*

Ми досад у литератури Београда нисмо имали есеја у овом смислу и зато је, већ и по својој спољашњој форми, књига која носи наслов Поглед с Калемегдана** познатог драмског писца и књижевника београдског Вл. Велмара Јанковића — изненађење, али не само зато!...

* * *

Гледајући књигу „Поглед с Калемегдана“ у светлу литературе о Београду, књига је изненађење у двоструком смислу — и по својој књижевној форми и по свом садржају. Док је као књижевна форма новина у тој литератури, као садржај она је велика — дезилузија...

Калемегдан, име које се сања, место иреалне лепоте, место на ком се осећају векови,

*) Он огледа себе и нас: себе у нашем свету, нас у своме. Он признаје да је његов рад фрагментаран, а његово дело покушај. Он тражи: дакле у тами је, али верује у светло. И он покушава.

**) Вл. Велмар-Јанковић, Поглед с Калемегдана — Оглед о Београдском човеку —, Београд 1938 год. Наградила Српска краљевска академија из Задужбине П. и Р. Вуковића и сина им Петра.

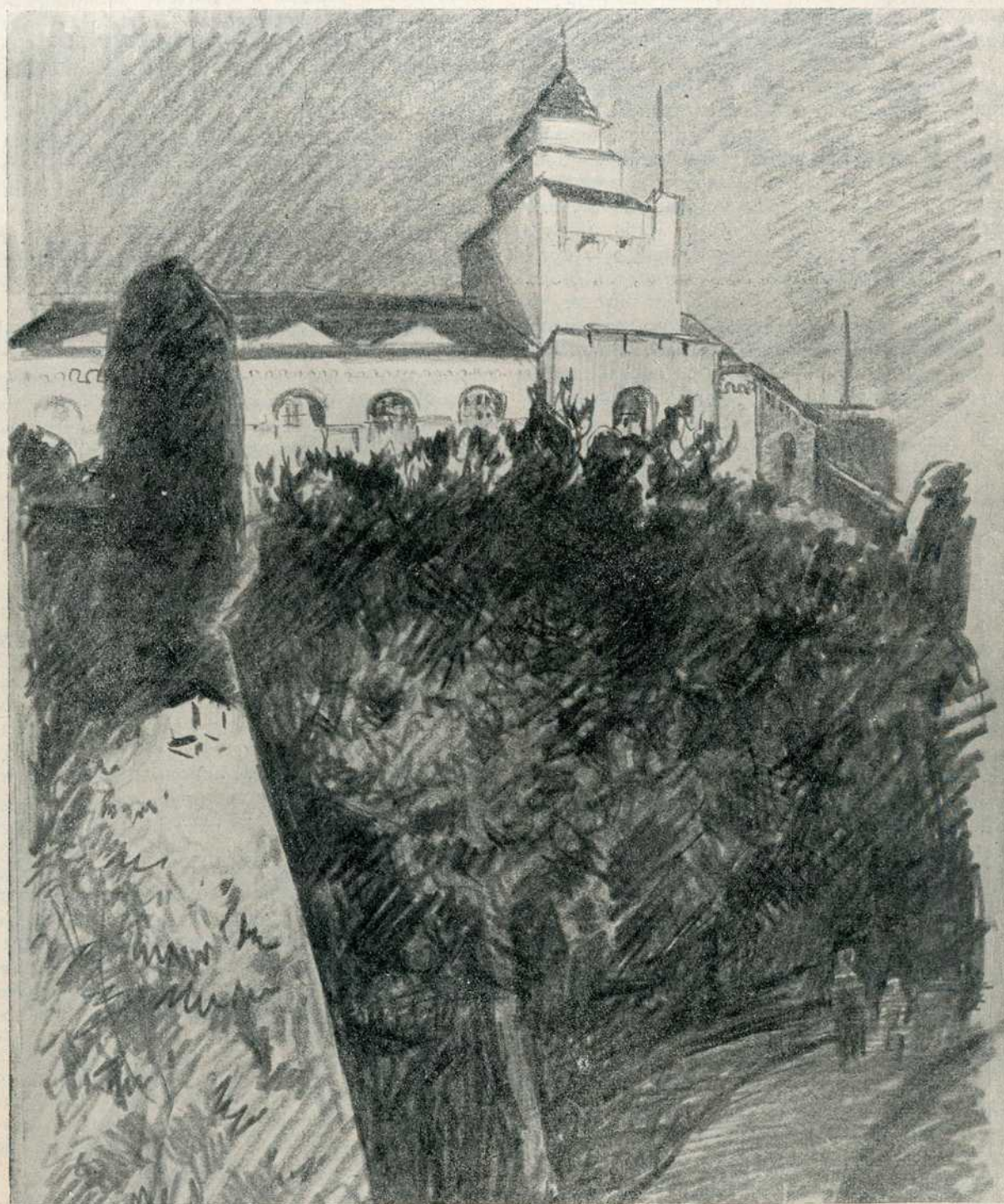

макар да му зидине прекрива цвеће, а стари ровови се зелене и над увек спуштеним мостовима и широм отвореним капијама горе у старинске фењере маскиране елетричне „гвиг-

која носи његово име, читалац скоро застане као пред писмом дубоко вољене особе у ком зна да ће наћи потврду својих осећања. Наслов завања. Док читалац чека да ће у ној, књи-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Калемегдан — Географски институт осветљен ноћу
(Скица акад. сликара г. А. Балажа)

срам” сијалице, — светиште је нације. Хо- дајући по њему нога лако поклекне, а душа задрхти. Узимајући први пут у руке књигу

зи с именом Калемегдана, наћи објашњење својих естетских емоција, немира, дознати скривене тајне старог града у песничким визионар-

ностима —, он се наједанпут мора потчинити нечем сасвим новом: озбиљном, строгом размишљању, унутрашњој полемици с аутором који и код њега тражи мисаоне, а не само осећајне процесе. Кад је тако, онда има и једно: осим тога — одбијање на први час, одбијање по закону непознаница, или онога на што се мање мислило. Непознаница се мора претворити у познаницу. Апстрахујући од старих легенда, предања и историје о Келтима, Византинцима, Хунима и Аварима, великом Деспоту и његовом Константину Филозофу, његовој „духовној“ руци, деспоту Бранковићу, Јерини, Катарини, Цељскимa, Хуњадију, занесеном братру и јунаку Јовану Капистрану, свему што претставља стари Сингидунум, Албу Греку, Грихиш Вајсенбург, Нандор Фехервар, Дарол Чихад, Антемурале Кристианитатис, он мора поћи за аутором истина познатим веком, уз то великим и славним, највећим и најславнијим, али сасвим другим путевима, стати на сасвим нове осматрачнице куд се његова дотадашња „фиџирбајирска“ мисао, шећући Калемегданом, — није залетала.

У том је дезилузија и велика дезилузија, коју читалац и аутор морају један другом међусобно, пријатељски дашто, опростити, као што се опрашта сваки неспоразум, — са смешком, а онда се иде даље, свако на своју страну или упоредо, а у овом случају свакако упоредо!

*

* *

Подељена у три основна дела, књизи је задатак да нас кроз ауторова тражења упозна с појмом и суштином Београдског Човека. Не упуштајући се у део књиге који се не односи непосредно на Београд, мора се одмах нагласити, да ћемо узалуд у том Београдском Човеку ког аутор износи, или у методама којима се служио одређујући га, тражити онога човека који се обично мисли под тим појмом, а нећемо ни ићи у његовом тражењу уобичајеним путевима. Београдски Човек аутора књиге „Поглед с Калемегдана“ није онај који се обично јавља као синоним појма београдског становника, да не кажемо његовог староседеоца; тражећи га аутор се није зауставио на уобичајеним детерминантама, које одређује град сам стварајући људе једног извесног градског типа, већ је посегао за оним што одређује човека не толико једне извесне уже оријентације везане за сам град, већ народоносног човека уопште. Београд над њим лебди као један виши симбол нације, центар, који је на својим леђима понео народносни, револуционарни програм који почима с првим устанком, а завршава победом светског рата; методе се оснивају на гледању у „просеку“, перспективама, насупрот гледању по спољашњем облику, или рельефу.

*

* *

Стојећи на Калемегдану, том богоданом рту београдском, „клину забодену у равницу“, где се уистину осећа „жива земља“, стицање сила с гора и равница, Космаја, Рудника, Повела, Цера; Фрушке Горе и Вршачког Виса, као и Срѐма и банатске равнице, Запад који Сава собом доноси —, мисао ауторова најпре се зауставља на самом Калемегдану. Кроз оно што он говори чују се речи Кочићеве „Молитве“: „О, Боже, дај ми речи јаке као гром...“, а ипак тихе да не кваре мир лепоте и мир безбројних мртвих који, кад град усне, устају испод градских бедема и из дубина тако често људском крвљу обојених река....

Калемегдан аутора привлачи снагом својих видика. С њега види град, али му с тог места бука и врева градска не сметају одвијању мисли које слика изазива.

Преносећи мисао с Калемегдану на Београд, који је сјајно, с осећањем синтетичког смисла, у високој уметничкој и песничкој формулацији, нетом одредио описујући његов изглед са Звездаре (стр. 10) —, он се зауставља на судбини Престонице, гледајући град наизменично сад као Град-Храм, Град који остаје, или Варош која настаје, односно Варош изненађења, Варош пролазничку...

* * *

Оно што је речено на првих педесет страна књиге, скоро у целости има ванполемичну вредност и садржи много тога што даје кључ једној ванредно осетљивој, једној међу најкомплицованијим од свих градских психологија. Заустављајући се на прекретницама нашег града, писац га приказује раскована од досадашње „дисциплине националне етике“; дајући сву незаконитост његовог урбанистичког развоја по којој се у центру, за тридесет година пре времена, подижу четворспратнице; на периферији са тридесет година закашњења уцерице — које су нашле свој најнаказнији чвор у јатаганмалском страшилу —, он констатује да је у њему све рађено „како-тако“: књига, реклама, излог, осветљење, намештај „какав-такав“, па ипак, на крају, да све једно друго искупљује: мир — немир, хармонија — дисхармонију, позитиван човек — негативног: —

„Ругло Јатаган мале и Прокопа икупљено је Медицинском вароши, промашеност Вождовца складношћу Топчидерског брда, неуредност периферије Пашиног брда или Чукарице, уређеношћу Професорског града или Неимара“...

За предратни Београд, онај који је и „спољна имао органски израз својих унутрашњих стремљења“, који живи повучен у тихе улице: Врачара, Дорћола, Палилуле, Варошкапије, — констатује да живи и данас мање више својим некадашњим животом отимајући и саме своје улице архитектонским претеривањима, нескладима и нехармонијама...

Нагла урбанизација је, како се то каже, једна од особина нашег века. Градови са 100.000 становника су мали, осредњи; они са 1 милион нормални, а тек после тога веллеградови, градови-монстр, као што су: Лондон, Париз, Њујорк. То нагло стицање маса у веллеградове је велики проблем и социјални и етички и биолошки. Ко се из малог места — без већих конекција — упушта у велики град, тај се упушта, како би рекао прота Матија Ненадовић, „на дебело море“ и мора имати чврсту главу, велико срце. Ко не зна пливати, мора потонути. Од мирног живота, доколице, сеоске или маловарошке идиле, нема више ништа. Зато градски прилив обично претставља — како је то дубоко смишљено и поетски изнео у свом есеју о Паризу Пол Валери, а сјајни научник примењене психологије, велики психотехничар, професор Гизе, и научно доказао — најбољи елеменат нације. У Београд је дошао свет са свих страна. Од 5.000 колико је било пре једног века, Београд је данас скочио на 350.000. Па ипак, кад аутор спомиње то „мењање коже“ нашег града, не можемо се отети једном поетском упоређењу. Пред очи нехотично излази сјајна слика што ју је дао велики енглески приповедачки мајстор Киплинг описујући хиљадугодишњака питона Каа, змију камењарку, у часу када је променила кожу и кад и подмлађена, и у новој кожи, осећа како у њој говоре искуства и традиције векова које је проживела... Ни у физици, па ни у психици, животу људском, животу његове душе ништа се не губи, све остаје... Прилив новог београдског становништва, неустаљеност закона и санкција, чини, како аутор тачно запажа, да поштени и морални немају довољно задовољење за своје поштење и свој морал, али иако не лечи зло, свакако га ублажује оно што је аутор тако добро запазио и назвао „типичном прелазничком санкцијом“, махнитим окретањем кола среће у ком се „не зна зашто су јуче неки били на површини, као што се нико и не пита и не зна зашто су отишли...”

Не само као подесна форма, већ и сам по себи, обзиром на условљену концизност и у исто време јасност стила, есеј често захтева нове речи, нове комбинације појмова, који су се досад мало, или који се уопште нису употребљавале. Код аутора „Погледа с Калемегдана“ налазе се тако нови термини:

фиџирбајрско размишљање,
 београдски човек,
 човек београдске оријентације,
 пролазнички тип,
 прелазнички човек,
 прелазничка санкција.

и други.

Судбина нових речи и нових комбинација често је веома каприциозна и не може се одржати ни уз најбољу вољу ауторову. У глав-

ном не може се одржати оно што не нађе одјека у масама. Масае дају живот речима чак и безначајним, као што су оне које су настале од властитих имена личности које су се било чим истакле, а што је маси пало у очи: шик — по имену елегантног бечког кројача Шика —, хулиганство — по имену једног Енглеза који се прославио прављењем нерета —, бочкот и друге. Слично оне које имају други смисао и значај. Код нас: владановштина, или друге још новије, које се интернационално примењују: керенштина, совјети....

Не знамо каква ће бити судбина речи и комбинација аутора „Погледа с Калемегдана“, али су многе пронађене с духом и лако се примају.

Но аутор „Погледа с Калемегдана“ не ствара само нове речи и нове комбинације, већ их и тумачи. На једном месту он говори о оном нашем толико изненађујућем „врло важно“. Ограђујући се против вулгарне употребе ове изреке, он је у вишим комбинацијама веже за процењивање ствари и вредности које Београдски Човек гледа кроз призму нетом минулих историјских и народних трагедија у чијем се светлу губе уобичајени критерији. Ово је у исто време и прво тумачење ове изреке у књижевности. Мора се приметити да су у Београду у употреби и други слични изрази. Има их врло много. Могло би се рећи, и таквих који су пронађени са још више духа и смисла: „Да је боље не би ваљало“... и други.

Вулгарно „врло важно“, свакако је пролазничка удобна формула не старих београдских грађана — који су, као и културнији дошљаци, везани за одређене традиције и морал —, већ оних дошљака који су се тек отргли из својих мањих средина и утицаја свог конзервативног морала и својих традиција, а друге још нису створили.

У првом делу књиге писац као да тражи и за се и за читаоца оне силе и снаге које ће га повести решавању другог дела, детерминисању питања о „Београдском Човеку.”

* * *

Постављајући себи за задатак да компоненте његовог карактера одреди онако како се оне пројцирају у једном правцу — који можемо назвати његовим основним изражајним правцом — писац у другом делу своје књиге долази до закључка, да је Београдски Човек, односно Човек Београдске оријентације, што се означаје као синонима, сваки онај човек (без обзира где живи) који живи духом и садржајем наше народне револуције, коју је извео „као колективно народно дело ослобођења српски хришћанских сељак“, револуције која је „органски везана у једну историјску целину од 1804 све до 1918“. Београд их веже као предводник народних циљева.

Износећи све оно што је тај човек жртвовао за ту и такву концепцију, за извођење те

револуције, која је ишла преко снага Београда и нашег народа кроз цео XIX век, он констатује да се то могло само тако што се није мислило на себе. Зато и Београд:

„До 1918 та варош није могла, сем у кратким предасима, да има своје локалне себичне мисли удобности и европства. Била је то вечита трагедија. Хатипериф је проглашен на пustom Ташмајдану. Начертаније се родило кад су Теразије једва престале да буду утрина, уставност је била врло високо цењена у вароши која је на Славији престајала. Ту није био никакав материјални експанзионизам. Ту је богат био само морал циљева”.

Ту су били ставови на којима се градило. „Лепши живот остављен је другима”. Напор је био тако велик да код оних који нису погинули није остајало довољно снаге да се о-сврћу на своје мртве (стр. 62). И зато је и Београд остао без натписа о томе зашто су народи и јунаци за њега гинули (стр. 23).

Логично се намеће питање: —

„Шта је омогућило такво умирање”, које аутор поставља и налази одговор у сили и снази коју је народ црпео из: православља и цркве, патријархално-јуначког схватања, својих великих усмених предања...

Трећи део књиге односи се на сналажење београдског човека, односно Човека београдске оријентације у приликама које су настале после рата, које од њега траже једно сасвим ново држање, енергију и присебност у миру, који поставља питање:

„Шта дајеш човечанству?”

„Чим се претстављаш њему и онда кад те нико не пита?”...

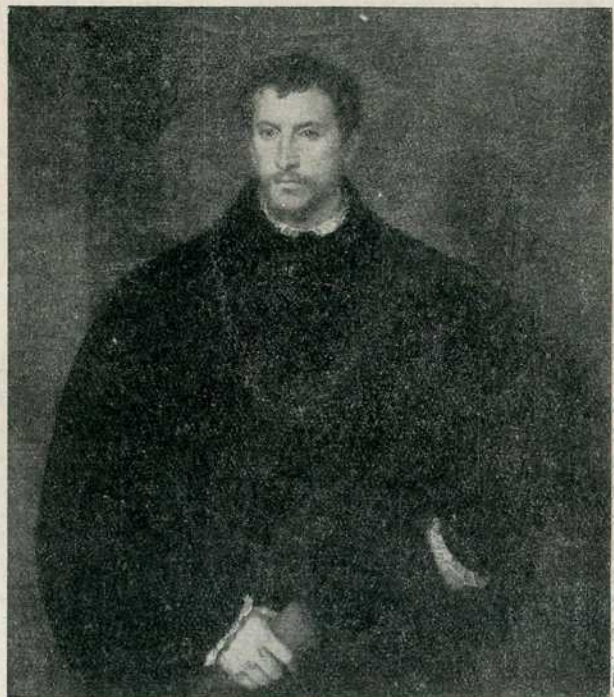
Као и прва два дела, и трећи је израђен доследно основној концепцији да човек који је кроз цео један век био доследан највишим традицијама, неће изневерити тај свој став ни у двадесетом веку. Све се креће у смислу оне велике апологије Београда, која је изнета на стр. 116 и која почиње речима: —

„Београдска повест само је повест жеље за све већом и снажнијом слободом”.

*
*
*

Мисли започете на Калемегдану, на њему и завршују. Макар да смо се на први час дезилузионирали, јер нисмо у њој нашли оно што смо као обични калемегдански шетачи очекивали, макар да смо морали поћи с аутором сасвим новим путевима, књига „Поглед с Калемегдана”, и са ужег становишта литературе Београда, пружа много новог и по садржају и по форми, а као књига посвећена Незнаком Јунаку, који с плаве Авале чува и земљу и град, она је један од оних још неподигнутих споменика хиљадама мртвих који су тако несобично гинули на размаку једног века, не заустављајући се од 1804 нигде све до 1918.

Д-р М. И. А.

Тициан Вечели: „Човек с плавим очима“
(Са изложбе „Италијански портрет кроз векове“)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNI-N.S

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Пилоћ-пошторучник Кнап брани Београд

(Новела из београдској живоша — наџраћена на књижевном конкурсy Градској пољаваршва Београд)

(Наставак)

VI

Био је скоро на средини реке. Обале бе ху, чинило му се, јако удаљене, као преко света. Огромна водурина, широка, снажна својом дебљином текла је између обала, равнодушна на цео живот земље. Кнап стиже да помисли, како је та иста маса безначајна одозго, једва приметна. Никада он на њу није ни помислио, и ту сјајну дугуљасту траку, презирао је што се тако вуче земљом, немоћно; он, јунак висина. А сада?

Апарат је тонуо, то се отеже минутима. Он је гледао: мотор је већ под водом, својом тежином вукао је остале делове и реп се одицао у вис, као да пружа руку на спас, али бивао све нижи. Кнап је померао руку према њему. Реп се некако жалосно опраштао са сунцем, није му се ишло под воду; Кнап сагледа на њему југословенску тробојку.

— Збогом! и хтеде руком да поздрави, али се предомисли и одлучи да гледа важнија посла.

Одело му је отежавало натопљавано водом. И тек сада, кад га је оно вукло доле, а и реп већ тонуо, поче Кнап да мисли о борби за живот. Погледа око себе: све мирно и мртво. Високе обале биле су пуне; он је путовао водом између њих. Небо такође пуно, сад већ и оно туђе... Пружала се пред њим водена површина, докле год је могао сагледати. Где ли су његови? Зар никог живог?... Он није могао ништа да мисли, већ онако механички чекао да и реп потоне па ће онда видети што ће. Колико водурине, како је влажна, мутна и одурна! Он се мрско загледао у њену чељуст. Реп је клизио ниже, још су га широка крила задржавала, а сад ће и потонути. Кнап је мислио: „и ја ћу за њим... Па на дно, на дно, шта има!“ Није било изгледа на спас, а некако није било ни страха од смрти.

Ноге су га вукле доле. Он се ускоро већ заморен сасвим ослони на преостали део репа и као да га гурну доле, дође и његов задњи део. Кокарда са југословенском круном била му је под рукама па ето и она склизну. Збогом! прошапута Кнап кад изгуби једини ослонац под рукама, и беспомоћно још једном погледа према обалама. Аероплан потону, над њим се вода затвори и изравна, прогута га као да никада није ни постојао. А онда Кнап поче да плива.

Пливање га брзо замори, на ногама као да је имао привезано камење, вукло га је доле, руке су се покретале тешко. Он је њима шљапкао по води тек толико да се бори. Матица га је носила низ реку и он је покушавао ка

обали. Али колико га је стекао кожни капут, као оклоп! Он ће га удавити — Помисли. „Па шта можеш, пако је ваљда суђено!“... Обала је била једно сто метара од њега, али му се учини да су километри, тако удаљена и једва видљива. Он одлучи да и не плива даље... „Збогом, Кнапе, рече он самоме себи: беше твоје земаљско и прође! Сад постаје водено царство“... Чудо, свест му је радила веома прецизно.

Кад се већ толико замори да није могао више покренути руком, он преста да плива и окрете се на леђа. Пусту се низ реку. Лежећи на леђима није се морао напрезати, вода га је одржавала на површини, али носила паралелно обалама. Пуче му пред очима огромна сива бездан неба и учини му се никад је тако огромном није видео. Око њега је роморила вода, чуо је њено шуштање под собом и већ схвати да је мртав а водено царство под земљом пружило се у бескрај и спајало са висином. Какво мртвило! Једини знаци живота долазили су од шљапкања његових руку којима се одржавао на површини...

Вођа је продужио лет, занет јурењем, општен сопственим заносом није ни приметио Кнапов изостанак. Само је то видео Калшек и он одмах се издвоји те тренутно бацив поглед на Кнапов апарат, одлучи се шта да ради. Са својим аеропланом приђе обали и реши се да сиђе. Обале су биле покривене обрађеним пољима и на једној чистој пољани пође му за руком да се исправно спусти, таман онда када је Кнапов аероплан још штрчао репом изнад воде. Калшек искочи из седишта и поче да виче: у помоћ!... Али нигде никога.

Тад Калшек потрча до обале, баш кад и реп потону и виде да Кнап заплива. Треба га спасавати! — сину му у памети, — Држ' се, друже!”

Опет погледа око себе — свуд је било празно и пуно. Ни живе душе, сем неколико птица што су кружиле изнад реке. „Држ' се, Кнапе, још мало” — викну он, а не знађаше ни сам шта треба да ради. На једвите јаде угледа узводно један рибарски чамац, на око пола километра даљине. Као без главе појуре на ту страну. — Спасен си, Кнапе, спасен”, повика он опет и тркну као да није земљу додиривао. Он виде да Кнап плива тешко према обали.

Али, овај несреће! Чамац је био узводно. Кнапа је вода носила низводно, а растојање било велико. То Калшеку не причињаваше тешкоће. Но чим се он затрча поред обале, песком, почеше му ноге упадати у муљ и блато. Што их је он више дизао то су дубље про-

пададе. Најзад, са сузама у очима, он могао да стане: пред њим је чамац био на око двеста метара, а Кнап баш тада престаде да плива и понесе га река својим коритом...

Кнап се освестио на обали. Над собом је опет видео небо, сад нешто мутније, и брижно лице Калшеково, које се, чим је он отворио очи, насмешило на њега. Око њих су били и два сељака, којима је Калшек нешто говорио. Кнап је чуо само реч-две које се развуче, и небо се замрачи, а он понова негде потону...

После су му све причали. Био је већ у својој соби, повраћен, насмешен, само уморан. Испричали су му да су летели ниско над водом, силно им се то допало свима, па њега занело: дошао исувише ниско до воде јер је гледао само да следи вођу и тако ударио у воду. Испричали су му како је тонуо постепено, и како је се и Калшек одмах спустио и потрчао према чапцу али упао у блато. Кнапа је већ била понела вода, али срећа његова — заносила га је ка обали. Калшек се онда затрчао према њему и на једно десетак метара од обале, ускочио у реку, запливао до њега и извукао га, у задњем моменту.

Онда су се поред Кнаповог кревета смејали његовој авантури.

— Један љубавник би био мање на свету — рекао је Јаклић.

VII

Кнап је лежао у својој соби сам, у необичној тишини, чинило му се као оно на сред реке после потонулог авиона. Полако се присећао шта је све било, опрезно прибирао мисао по мисао; у том сећању је ишао само површно, јер слике догађаја су му се тек сад чиниле страшнима. При иоле оштријим утисцима прекидао је сам ток мисли, да се не узбуђује. И сад је још имао утисак љигаве водурине око себе и њене огромности. Али чим би се покренуо на кревету, визија се губила, он је опипкавао креветац и осећао се безбедно. Ван сваке опасности.

Био је миран као болесник после прележане кризе. Минути су му били слатки као никад дотле. Пријала му је тишина и општа малаксалост коју је осећао. Али наједном се узнемири, лице му оживе, трже се из духовне и физичке непокретности; прену се и устаде. Сетио се: пре поласка на летење добио је Белино писмо и оно је било још непрочитано. Образи му се заруменише. Потражи га у одећу, но међутим оно је било у кожном капуту са којим је он пливао по Сави. Кнап журно приђе кожном капуту и завуче руку у њега, напипа хартију и извуче је. Опет се узбуди. Како се није раније сетио? Писмо непрочитано, њено, а да се удавио? Нити би он знао шта му пише, нити би она знала да га није прочитао. А ко зна шта је... Он се опет устручавао да га отвори, држао га је у руци и тек сада опази да је све мокро и мокро и да се сокро распало. Било је труло од влаге. Омот

му се распао под прстима. Он га одбаци и извади писмо, али се веома изненади: видео је само плаву траку хартије, умрљану мастилом, без слова, само са понеким ретком.

— Баш ми се не да да га прочитам! А ипак се помно загледа у преостале редове. Тешко се шта могло разабрати, али је он ипак упирао очи. Понеки сачувани редови, исписани њеном руком, могли су се ипак прочитати: он је разабрао: „шта је... дуго... нема... а ја, директоров син... сутра важно...“ И то је било све. Доле се јасно распознавало: Бела.

Писмо је иначе било кратко, али никако није могао да разабере смисао, шта му је јављала: да ли прекид, или позив на састанак! Одриче ли га се и јавља да се помирила са директоровим сином или?... Шта ли је, боже, било, помисли он? Зашто га није прочитао одмах, па би знао тачно шта му пише.

Шта да уради, мишљаше он даље? Бела му је била тако далеко као да су их десет година раздвајали, а сада, после овог догађаја и овако уморном требала му је њена рука. Он се замисли: па кога и има осим ње? Да се јуче удавио, ко би га жалио, ко би плакао за њим... Ишао би погреб — он замисли себе у ковчегу — све званична лица постројена и озбиљна, другови и старешине, ишли би корак по корак од капелице до гробља, па или би ћутали или би разговарали о својим стварима. За ковчегом, тамо где треба да иде фамилија, не би ишао нико, или би било празно, или би ишао командант... И тако би га оставили у оном пустом гробљу, на брду, увече ветровитом и језивом, оставили би га за вечна времена... Бела би можда плакала кад би сазнала, та он је прочитао понекад у њеним очима љубав! Она би га жалила, она и његови родитељи — да су живи.

...Јер зашто би му Бела писала? Па то је писмо од пре два дана, а чинило му се тако дуго како га је примио! Почео опет буљити у она разливена, расплунута слова која су означавала речи, њене речи, писане њеном руком. Како јој је топла рука! И она је морала мислити на њега тих момената; свакако је мислила, али шта?

Кнап седе, осети умор. Писала ми је писмо — помисли он даље, а то значи једино да ме зове да дођем.. Моја Бела! Испричао бих јој како сам се борио. То морам учинити! Кнап се одлучиваше.

— Кога имам ја другога, њу само. Писмо је стискао у руци. „То је било јуче, јуче сам га добио, а данас бих је видео“. Неодољиво му се наметну њена слика: па чим ми пише после дужег изостанка, значи да ме зове, рече сам себи! Идем!

Њен стас, њене очи, рамена, играли су му пред очима. Тако дуго је није видео... а да јуче није испливао, оно би било последње виђење... Ићи, ићи! Ићи и казати јој: „Бела, волим те и готово. Ево твоје писмо, шта си

писала?... Ја сам ту уз тебе, Бела, а како је било у Сави"... Њена једра рамена опет као да га додирнуше. И он се реши да иде.

И ако уморан, слаб и неодлучан спреми се и пође. Таман се беше спустило вече! Беше му добро дошло да се тако и прошета по сутону. Но кад дође у варош он се поче колебати. Појавише се слутње: ко зна шта му је писала, можда је оно значило и прекид?

Кад дође на корзо и нађе се међу масом, још више се збуни. Осећао је да је све то туђе, њему непознато и неприпадно, сва та маса која око њега са смехом врви. Он у једном огледалу виде да је блед и пре-страшен. Да се врати? Зар је тај свет тако туђ и уистину њему стран? Као да годинама није био међу њима. Шетачи га почеше гурати и он крете са њима, мотрећи пажљиво да сагледа њену главу.

Гомила је шумила, ђаци су се смејали гласно и безбрижно. — „Ала су сретни“, — помисли Кнап, па зашто да и не буду све им се мисли остварују, живот им је леп... Они живе свој део — младост. А ја? Међутим погледом је и даље тражио, тражио њу; и желео је и подрхтавао да је види. Да јој не смета, да се врати? Та он и тако није за овај свет... Наједном: он претрну, пред собом на неколико корака спази Белу. Била је у друштву. Хтеде да избегне сусрет, да стане уза страну и загледа се у излог док не прође, или и да се сасвим врати, али погледи им се сусретоше. Он се још више збуни. Са њом су ишла два младића, господа, разметљива својим оделима, чија слобода покрета порази Кнапа, — један беше баш директоров син!

„— Тако дакле, — помисли он, — сад знамо"... Учини му се њен поглед као да је говорио: откуда овај сад?... И то га пренерази.

Међутим, она се приближавала, а он као да је стајао у меглу. Сад ће бити бруке! сину му у памети. „Да се окренем ја лепо и да побегнем“... Али он свој поглед никако не скидаше са ње, и то га још више збуни: шта сам се толико упиљио? Шта досађујем"... Ноге су му клецале, као да је пропадао до колена у калдрму. — „Тако дакле... па бежи будало?“.

Она му сама приђе, остави пратиоце. Они се, он то опази — осврнуше да га виде. Пружи му руку и он осети да његово дрхтање пређе и на њу — и она задрхта. Ништа нису говорили, Кнап не би то ни могао, и кад га она посматраше њему би непријатно. Без повода, нагло он окрете да пође, а и она са њим, без речи.

— Да ли си добио моје писмо? упита га, а још дубље упре свој поглед у њега.

— Да, добио сам... али, интересантно — нисам прочитао...

Она га опет загледа.

— Замало што се нисам са аеропланом утопио јуче — поче он — а писмо је било са мном...

— Све малери! прошапута она, мислећи и на своје. — А како је било? И ја ћу ти после причати ...зато сам ти и писала.

Кнап заусту да прича. Али му се учини да је за њу тако безначајно тај његов пад у реку, пливање и летење пре тога, да хтеде да престане. Искористи ту прилику да је сагледа целу од главе до ногу. Она иста Бела, тако витка, права, чврста! И озбиљна, то му се највише свиђало.

— Како је било? Упита га она, готова да слуша.

— Па тако... летели смо ниско, над Савом, и ја упаднем у воду аеропла...

Он наједанпут умуче на по речи. На ћошку на којем су требали да скрену за парк, стајао је командант подбочен о сабљу; Кнап нагло задрхта. Али се морало туд, другог решења није било. Командант као да је њега и чекао, стајао је окренут леђима и гледао у излог, а тачно онда кад је Кнап наишао он се окрете. Једним прстом позва он Кнапа себи и овоме би намах јасно: притвор, бегство у варош, понижење пред Белом...

Кнап приђе, а као да се земља отвори и да пропадоше негде у њу њих двојица сами. Бела се без речи удаљи. Управо Кнап и не виде како она оде: да ли љута, да ли их загледа, да ли се врати или продужи ка парку? Он стаде пред команданта и очекиваше шта ће даље бити.

Командант се ослони о сабљу и са ироничним смешком говораше:

— Ти пријатељу, имаш притвор а видим — у вароши си. Је ли тако, да се нисам ја преварио? Он је међутим то врло добро знао, само као да је уживао у томе. Па ослонивши се и на другу ногу понови:

— Јел' ти оно беше, или неко други коме сам ја забранио излаз?

Кнап је стајао у ставу „мирно“ и гледао га право у очи. А командант се премештао са ноге на ногу, гледао мимо Кнапа на пролазнике и љубазно их отпоздрављао, преслатким смешком. Кнапу одједном као да дође снага, би решен на све, он се прибра и одговори одрешито и јасно:

— Јест, забранили сте ми излаз...

— А тако! И команданта прену овакав одговор, обрати пажњу и поче да постаје мрк. — У притвору си од стране потписатог, а ипак си у вароши. (На реч „потписати“ он се и сам трже). — Па је ли теби наредниче познато правило службе и пропис тачке 81, где се каже како подофицир издржава казну притвора?...

— Познато ми је! Одговор Кнапов беше кратак.

— А, познато ти је, велиш, а ипак си дошао? продужи командант. То га наљути и он као да све више уживаше да самог себе дражи речима које је проналазио у овом кривичном делу. Па питам ја тебе, а сме ли подо-

фицио тако нешто да ради? Да бега у варош и да шета са којекаквим...

Кнапу се окрете командант заједно са ћошком на којем је стајао; он се побоја да је Бела могла то чути. Дође му мисао да му каже: да она није којекаква женска и да је његов излазак у варош да се састане са њоме за њега важно, веома важно, да он само њу има... А шта је то према ономе што је он јуче преживео? Шта је тако страшно учинио и где је сразмера важности једног и другог?... А да је погинуо, ово мрско командантово лице би ишло иза ковчега уместо фамилије. А Бела би плакала!... Где је сразмера?... Али не рече ни речи, увиде да је бесмислица. И то што беше важно за њега, за команданта — он виде — не имађаше ни трукне значаја. Зато му и ћошак и командант и пролазници почеше титрати пред очима, желео је што пре да се то сврши.

— Сме ли тако да чини подофицир: одговарај. Настављао је даље командант.

— Не сме. Познато ми је да не сме...

— Дакле све ти је то познато, велиш, а ти ипак против отвореног наређења иступаш... ти дакле..., ти, пријатељу, не зарезујеш војну дисциплину! Командант поче да грицка доњу усну, сад више није љубазно отпоздрављао пролазнике већ некако оштро, службено, приносећи ногу хитро, да се чуо удар мамуза. Нареднице! стани и немој да се клаптиш! допре до Кнапа оштар командантов глас. Зар ти, бре, мене да оповргнеш... покажеш непокорност... Нареднице! Немој сад... И он не доврши своју мисао, а хтео је да каже: да те сравним са земљом... Командант се беше силно наљутио као да је изгубио најзначајнију битку. — Марш у касарну. Марш! Ситан си ти... И да се јавиш дежурном официру да те одмах стрпа у затвор, а сутра мени на рапорт!

Па све му се чинило као да ипак није искалио сву пњев како је требало, још се не беше умирио; као да је био лабав и недовољно оштар према учињеном делу, према толиком иступу који би заслуживао... он, кад већ Кнап поздрави и пође, заустави га:

— Кажи да сам наредио, да те по прописима ошиша ...и да по прописима издржаваш затвор у ћелији, и то један дан да добијеш нормално следовање, а други само воду и хлеб...

Кнап се запути ка аеродрому, клецајући. Али за чудо, он се није љутио толико на команданта, некако му је он ипак изгледао ништаван, безначајан према својој строгости. Он мишљаше о другом питању: како треба прекинути све досадање — мислио је на Белу — и поћи новим смером... И Бела је безначајна као и командант. Све су то ситнице! Важно је да он живи, да је млад и да лети! Да, то је да лети... То га испуни поносом... Како из ваздуха све изгледа ништавно — он се сети својих утисака. — „Ја сам већ излечен... — рече он сам себи — ја имам нови пут!“ И уздижући погнуту главу крете чвршћим кора-

ком... Све су то ситнице... продужи он да мисли, хитајући пут аеродрома; све ће то бити па проћи. — Осећао је да му придоласи снага, и док му је поглед блудио кроз месечинасту ноћ, мешали су се утисци: пад у Саву, Бела, командант... и он наједном осети, појми — да је све то под њим, ниже, иза њега, и да он има снаге да све то једним потезом заборави.

Тако и би. Чим напусти варошку буку и зађе у орошена поља, он живну и пође чвршће. Свежина га преобрази и осећајући да добија снагу, он понови своју одлуку: — Новим путем!

Бела му оста далеко за њим, — за читава столећа.

Нису га поколебала ни задиркивања Глодићева, за време док је био у затвору. Чак нису га ни љутиле његове речи; сад се на све смешкао.

— Како си, љубавниче? добацивао му је Глодић. Где, а где је фризура?... бре, уредише те. Хихи... Пази, како су га ошишали.. Доводио је другове и показивао им: пази љубавника! Хихи...

— Свима заборав! Понављао је Кнап.

Само је са Ледовским разговарао и после тога увек постајао миран и постојано — одлучан.

VIII

Било је то на двадесетак дана пред Светог Илију, а тај дан је заштитник и патрон ваздухопловаца јер грми небом као и они, беху настали један за другим дани пуни сунца и спарине. Јарина је долазила право одозго, из зенита, и трајала од првог изласка сунчевог па до смираја.

У канцеларији командантовој кроз широка четири прозора који гледају баш на исток и југ обилно сија и бљешти. Београд трепти у сјају, а преко њега плави се Авала и Венчац, Букуља, Космај. Бели се и просијава као усијана трака ток Саве и Дунава и мами својом замишљеном свежином. Од те преобилне светлости, унутра, у канцеларији је загушљиво и тамно... Командант је седео и размишљао, управо, упињао се да се сети нити једне мисли од ноћас: тако он понекад ноћу када му се разбије сан кује планове како да се прочује и прослави, како да о њему говоре и пишу новине, како да буде јунак дана, што је већ неколико пута био. Иде слава, а тај дан авијатичари показују престоници ко су и шта чине. Само на тај дан могу цивили да привире унутра на аеродром, да виде и сагледају јунаштво свога доба, а после да оду и причају о томе месецима. Оно што они понесу тога дана, го остаје, па се после упије и разнесе... Команданта је ноћас та мисао мучила: он је видео себе у ореолу славе, окружен великодостојанственицима и масом која му се диви и гледа га као...

Требало је уредити аеродром за то прво престоничко славље, спремити програм, саставити говор, а мисли су му се бркале. Чудновато, као да су му све једне за другом бежале

— „Интересује се господин министар... е па кажите: биће као и увек узбудљиво... и... овај, наравно лепо“.

Кроз врата се опет појави ађутантова глава. — Чекајте! махну му руком и викну му нестрпљиво командант. Онај на телефону схвативши да то њему иде, одговори: чекам, чекам, ту сам... или јавићу се касније...

— Па не ви, останите само, викну командант у слушалицу... где сте!

Ађутант се опет појави.

— Одлази! викну му командант.

Онај кроз слушалицу поче да се буни. Ађутант схвативши озбиљну ситуацију, пође напоље. Ви останите, ало, чекајте! дозиваше командант... Где ћете? Ађутант опет стаде и реши се да поднесе акт, а глас кроз слушалицу се изгуби.

Командант прасну:

— Напоље! Моје наређење... Ордонанс!

Овај улете и пре но што стаде, командант баци на њега писаљку коју држаше у руци.

Па се потпуно беспомоћно спусти у фотељу. Мисли се расплинуше, оста страшно осамљен. Учини му се да ће све пропасти, да нема спаса: он не зна да организује, неспособан је...

Поче махиално да се маша кутије са пилулама... И таман кад се примирио и једна мисао се јави, заигра као зрачак у његовој глави, он се прену за оловку да је запише — но ње не беше. Док он зазвони и улете ордонанс чија обла глава буљаше око стола зурећи по теписима за оловком — зазвони понова телефон и мисао — онај титрави зрачак њен, изгуби се. Остаде он опет сам...

— Ах, шта има ту, прошапта он резигнирано и устаде. Осећаше се беспомоћан. — Шта има... све ће то летење извући! Они ће то — и помислив на своје подофицире одмахну руком, — они ће као и увек одушевити и извести главни део... Па се на једну мисао ипак уозбиљи: само морам да их стегнем.

Као човек који нађе излаза своје немиру, он поче да се успокојава. — Шта ја ту... шапутао је, а једна мисао коју је он само појимао, назирао, избијала је однекуд из дубине, нејасна и топла, она га је бодрила: ма шта они учинили, ипак ће то у многоме бити његово...

Слава се ближила, собе се рибале, стазе се китиле цвећем, телефон зврјао. Маса је чекала да види своје љубимце, да их сагледа изблиза. Престоница сваки дан диже главу у плави азор и слушајући звукове, осмехује им се: „ала су лавови“!! Маса се радовала; то њени чланови тамо горе хује облацима, преврћу се близу сунца и бацакају се, као орли изнад крша. Свачије срце се дивило, надимало. Нису говорили ништа, само су дуго гледали искренутих глава и нешто им се преливало срцем... Јер, престоница је обожавала своје јунаке, своје чуваре неба, те неземаљске, модерне витезове, неустрашиве превртаче. У

— Да! Треба смислити нешто, кад кажеш да сече. Круг треба да је чист к'о сунце... А само летење, то је најлакше. То ће они — мислио је на подофицире. Треба све да се светли... дакле појурити их... Говор да буде језгровит и да почиње можда овако: „Свети Илија, наш узвишени патрон тера гром... а ми“... — па му се то учини одмах смешно: „гром“ и сетивши се свога буљавог поручника Веље „грома“ хтеде да развуче усне. Али пред вратима чу објашњење ордонансово са неким.

— Не може унутра, господине капетане! Не смем...

— Шта ти мени! Даље! Ваљда ја знам. — одговарао је други глас.

Командант већ прекиде мисао и поче да се припрема, прво лицем а онда нервима.

У то се кроз врата промоли ћелава глава ађутанта, капетана Николића, те и ако виде тмурно лице командантово ипак одлучно и пословно-озбиљно приђе.

— Ја наредих да нико не улази...

— Врло хитно госин...

— Магарац један ордонанс... слушај ти бре! викну командант нагло, да истражи суздржавани бес. — Ордонанс улете као убачен и стаде избечив се. Глава капетана Николића се успркос свему приближи столу и поднесе акт на потпис.

— То... Команда места тражи хитно...

— Нико, разумеш, нико, па сам Бог да дође, — продужаваше командант, гутајући очима ордонанса. — Ја овде радим! Међутим акт је био потписан и глава капетана Николића се изгуби. Ордонанс се постави опет као статуа пред вратима.

Командант оста сам и покуша да ухвати мисао: — „Публику ће највише одушевити летење, као и увек, а ја, ја чиме бих истушио? Оноко... требало би тај говор да буде нешто јаче! Круг ће разуме се бити чист, окречен, орибан... а говор би требао да почне“...

Али зазвони телефон. Неко се интересовао за славу, и чим се глас најави, командантова се мисао изгуби, одлете све испред њега и он се празно загледа у угао собе, а претвори се сав у уво...

— Биће, биће, само изволте доћи! Летења? Биће, биће... па и акробација. Да ли ћу и ја да летим? Па, овај, не знам, ја као командант... овај... да... јесте, јесте! Биће много, изволте!...

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

Чим се овај удаљи, после мале станке, опет зазвони. Командант трже слушалицу као поплашен. Узе из фијоке две пилуле за умирење и очекиваше — пренапрегнуте пажње. А кад се јави глас, он се преобрази, лице му се развуче у осмех, сав се у њега претвори и умилјаваше се хладној телефонској слушалици.

свакоме се од тих посматрача будила однекуд ризница засталог, утрнулог чојства још из косовских дана — и разливао се жар: ено их тамо, наши... они који ће опет једном показати ко је Србин...

Неколико дана пред славу командант позва своје особље. Премери их од главе до пете и одржа им говор.

— Господо, звао сам вас — обрати се официрима — а и вас подофицире — које пресече погледом — да вам кажем да ми ускоро славио. Скрећем вам пажњу на чистоћу круга... мало је попустило. Ја чини ми се пре наћох паучину у једној одаји? Ту се окрене и тражаше Кнапа. Деси ли се то још једном и каже ли мени мој командант: па ти имаш паучине по одајама — држите се добро!

Његов поглед је сад секао по подофицирима.

— Криминал је... а ја ћу вам показати... Немој случајно да се нађе неки отпадак кости, хартије, дрво неко. Немој да ми се неко изговара летењем... Друго је оно горе, а друго ово. Дође старешина и види — па ће да каже: шта је то, а? Приметим ли ја код кога тако нешто, тај нека ми бежи!

Он поћута. Па настави, као завршетак:

— Сад за славу биће и летења, дефиловаће се поред трибина, а после и акробације. Ту нема шта да кажем... ајд, ви подофицири можете да идете!

И подофицири: Калшек, Кнап, Глодић, Гргић, Јаклић... све бољи од бољега, лупнуше петама својих цокула и напустише командантову собу.

IX

После извршеног избора за летење и поделе улога Кнап и Калшек добише задатак на дан славе да изводе „ваздушну борбу”, Кнап да напада а Калшек да претставља нападнутог противника. То јест, за прво време биће он (Калшек) „нападнут” а ако успе да постане „нападач” даљом борбом, то ће бити његова заслуга, тада би Кнап имао да буде „побеђен”.

Почеше свакодневна узлетања у ваздух, у рана јутра, и плавкасти етар изнад престонице постаде поприште борбе. Ко је помишљао одоздо, шта раде она два суманута човека што се гоне небом? Њих двојица су вршили нападе један на другог као прави противници: озбиљно, насртљиво, ратнички. Прво би се договорили на земљи — ко ће бити нападач, а ко бранилац, па затим полетали у ваздух: но та подела улога мало је трајала, држали су је се само у почетку, а онда је обично јачи узимао став нападача и остајао све док не би „оборио” слабијега. Борба је морала бити јака, напорна, јер су обично обојица слетали заморени и ознојени, али и са смешком.

Кнап је био чешће нападач. Он се на „Авији” уздизао раније, грабио у висину и постављао се према сунцу — тако га противник теже уочава; заклоњен трептавим зрацима, обасјан и обљештен њима једва се видео са земље, а он је гледао јасно доле и видео све.

Кружио је мирно и чекао на противника, да се уздигне на повољну висину па да га нападне. Вребао га је, под собом, као што јастреб узвинут осматра голуба, или као кобац слабушно пиле у шипрагу, или горди орао зеца под собом у кршу... Понекад је морао да чека по дуже јер се под њим ништа није мицало, летиште је било празно — он га је јасно видео — јер је Калшек одоцнио за минут-два. Затим би приметио дубоко у амбису, да се нешто црно и ситно земљом миче, брза и као отима се — то је Калшек узлетао на „Бреге”-у. Противник је дакле напустио земљу. „Бреге” је грабио ка југу, прелазео Авалу и почињао да се пење. Кнап се спремао; подилазила га језа, узбуђивао се. Правио је мале кругове старачући се да се не ода, и размишљао: напашће га кад буде право под њим и то тако да се наједном сјури, да се обурва из висине, као бачен, и да прелети тик поред крила противниковог. Овај ће се претрашено тргнути. А кад буде близу њега, Кнап ће испалити „рафал” фотомитраљезом (снимци место погодака) и у колико буде било снимака толико је погодака и „рана” задобио противник. Да је стварност, он би тада морао бити мртав... А опази ли га противник на време и избегне ли му овај моменат изненаднога напада, онда ће морати са њим да ступи у отворену борбу; Кнап је мора први заметнути.

У та рана, јулска јутра, препуна сунца, Кнап је кружио сводом и осматрао. Цео видокруг био је суверено његов: празан, модар, чист... На земљу се ретко освртао пошто је „противник” већ ван земље, само је њега пратио. Земља, као да га је мало интересовала; све лежало под њим дубоко у дубодolini, из које је зјапила туђинштина, зеленкаста и непозната. Савршено туђа.

И ево, већ се противник уздигао; плови мирно ка југу, да прелети брда, не нада се ничему, мисли нападач је негде далеко. Већ је под њиме. Кнап се решава: сада ћу! И то ћу право доле, висинска разлика је 1000 метара. И онда је наједанпут падао. Обарао је нагло своју „Авију”, бацао је доле, нишанећи право у „противника” под собом. Пиштало је све око њега, ваздух и сунце тискали су му се у уши, очи, плућа... земља се ближила, мотор јаукао, да, просто завијао од јаука али као радујући се што може да покаже своју моћ и — таман да исправи „Авију” на потребном одстојању и да окине плотун уверен да је изненадио — кад противник изви један оштар „вираж” изокрене свој „Бреге” тако да му Кнап угледа само трбух — и побеже у другом правцу... Ситуација пропаде.

Тада поче борба права, изистинска, а не она са фото-погодцима. Кнап љут на Калшека што му је „умакао”, потеря га „Авијом” да га примора на силазак. Поче да облеће око њега, да му се натиче уз крило, да му сече пут, да му се ставља тачно над леђа. Овај је морао да бежи да не би било судара; Кнап је користио моменте и „пуцао” а одмах по-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

том се окомљавао као луд на „Бреге“ и ометао га, гонио својим крилима његова крила, и тако оба клизили доле. Најзад секао му је пут, поставио се пред њега, претио најгорим, тако да је „Бреге“ морао хтео не хтео под лудом навалом да клизи доле, к земљи.

А дође ли доле, значи да је признао пораз. Калшек једном заиста би приморан да сиђе признавајући нападачу „триумф“. Кнап је то убрајао као своју прву победу, први „оборени противник“...

Већ десетак дана су се они борили тако свако јутро све док их не освоји умор, борили се, да на дан славе покажу гостима „ваздушну борбу“ и силазили су већ кад се једва гледало на земљи. Онда су седали поред аероплана и уморно се подавали сунцу, несвесно погледајући горе у бездан, куда су се домалочас јурили.

Једном Калшек, тако седећи у хладу крила аеропланског, поред другог разговора, упита Кнапа:

— А шта је са твојом Белом? Сада ми више не причаш о њој, како сад?

Кнап је раније понекад само Калшеку причавао поједине одломке разговора и догађаје са Белом. Али је то већ одавно престало. Сада га је ово питање тргло из некога стања које му је личило на сан. Просто ошинуло га њено име које дуго није чуо и он се наједном, као пробуден, сети свега: растанка, некадашњих заједничких шетњи... Штрецнуло га је то изненада, као убод иглом.

— Скоро ништа, проговори он а једва самога себе чу и учини му се да га целог испуни нека празнина. — Тако, ништа.... Знаш — настави он — знаш, да ми се чини да је то давно било.... И изненада му дође нешто тешко. Нешто од груди поче да му се пење ка очима. Он се стеже. Силом је хтео да устави то сећање, да престане да мисли о њој, желео је да не буде прекинут из оног летаргичног сна-заборава, из успаваног њиховог заједничког живота.

— Уреди те лепо командант, додаде Калшек не гледајући у њега.

Кнапу дође још теже. Он склони очи у страну.

— Зар је пред њом морао да виче, настављаше Калшек, као да си извршио злочин!

Кнап устаде. — Море остави то! махну он руком.

— Па зар се после нисте састајали?

И збиља, Кнапу нешто пуче пред очима, као да му се отворише очи после сна, он се упита: како то да више није помишљао на њу? Као да не живи, као да никада није ни постојала, толико ју је он потиснуо у својој души. Јадна Бела, његова Бела! Он је једним „потезом“ заборавио!... Наредио себи, док је био у затвору, после онога догађаја — заборав, и њено име се успавало, он као да га је негде давно сањао. А тај делић свога живота исекао је из сећања, као режисер што одреже парче неуспелог филма... И отада Кнап није на то мислио. Шта ли је са Белом? Та она није пре-

ко света... То је део њега, његовог живота, зашто га одбацује...

Али се само пропе на прсте, као да ће да напусти земљу и решење поново би донето: доста с њом!...

— Ја сам је виђао у вароши, рече Калшек, гледајући га.

— Са киме? хтеде да упита Кнап — али ућута. А желео је то да сазна више од свега, у томе моменту. Не упита ништа, само осетив потребу да нешто каже о њој, рече Калшеку:

— Тако ти је то било... А знаш, ја тога дана, знаш онда кад си ме извадио из Саве, био добио њено писмо, таман ујутро пре поласка на летење. Нисам могао ни да прочитам. Кад после оног купања у Сави, сутрадан, сетим се — и узмем да прочитам, а оно како је било у кожном капуту мастило се разлило од воде, ништа нисам могао да разаберам шта ли ми је писала. Било је остало неколико незабрљаних редова, каже: „доћи... важно“ само сам то могао да распознам... Ја одем и тамо... он ме отера. Ето, то ме је интересовало, то њено писмо, да сазнам, и таман ми почела причати, кад — он на ћошку... — Кнап се као правдао. — Сад не знам ни сам шта је било — настављао је он — нисмо стигли ни да проговоримо. Он ућута али се видело да није рекао све. Много је још остало неречено, застало у грудима и у грлу. Кнап се борио да то не изиђе напоље.

— Ја, ја, тако ти је то са нама полофицирима, рече Калшек више за себе. — Горе си јунак, доле бараба. Али, нека... нека... Он не довршио своју мисао.

Кнап је опет заћутао. То што се потсетио на Белу беше га извело из спокојства и мира. Већ две недеље био је миран, ограђен од свега, затворен у се као у тврђаву. Снагом своје воље победио је све, није хтео да мисли на прошле догађаје, ни на свет даље од аеродромске оgrade. Калшек му тим питањем повреди зацељену рану: Бела, Бела! Шта ли мисли о њему, да ли га је заборавила?...

Кад оста сам он се некако стеже и дође к себи. Поче да се умирује. И боље овако — мишљаше он — боље, по сто пута боље! Опет осети онај убод, осети да би над собом могао да заплаче, зашто су га од ње раздвојили? Осети да би то отац требао да га узме у заштиту и нешто горко му дође под само грло — али он то прогута и загледа се у даљину.

Победи опет себе. Он опет заборави „догађај“, одбаци га у страну. „исече“ га из свога живота и би му лакше. Поче да се осмехује тој својој снази. Одлука: да истраје тако би понова потврђена, битка над самим собом добивена и он јој се радовао. Радовао се томе у себи; бодрило га је то, уливало му наде, говорило му да та снага, та моћ мора кад-тад доћи до — израза. Доћиће!...

(Наставиће се)

Живорад Вукосављевић

Тринаести ред

1

Није то, да рекнеш, негде преко света... На периферији или у предграђу. Него баш у самом центру. Јер се хоризонт палата и вила протеже и изван ове околине о којој ћу вам причати. Широка, чиста, господствена и мирна улица Милоша Великог протеже се од истока ка западу и пресеца варош, као јабуку, на две поље. Калдрмисана и тиха, са помпезним мермерним палатама, из којих је светлуцао одблесак сунца, као из неких вертикалних језера. Прави овештали кутак спокојства и мира београдских богаташа и „лордова”. А на јужној страни, у њиховом залеђу, поред темеља њихових дворова, дуж леве падине „Карађорђевог Шанца”, на стрмини окренутој ка југу, изграђена је читава варошица учерица и чатрља од неколико хиљада становника свих класа, сталежа, професија, народности и раса. Ту „варош” беде и ругла старе српске и нове југословенске престонице подигли су њени осливачи, како они веле. „на јатаган”, па су јој тако и име дали. Истина, одмах по ослобођењу, ту су затекли само једну пуну усекотину између два брда, кроз коју је протицао један смрдљиви поток. А лево и десно два гола брда, и ништа више. Земља „ни царска, ни спајска”, како вели Давид Штрбац. Па свет поче да се распитује. Неки дочуше да је то имање наше бивше владарке, која живи у иностранству, и да је она то имање оставила сиротињи, па почеше да зидају у велико. Ницале су учерице преко ноћи, „као печурке”.

Београдска грађевинска делатност развијала се у два правца. На једној страни капитал је са најамницима по дану зидао облакодере и мењао изглед старом Београду савременом модерном архитектуром, стварајући раскошни, европски центар престонице; а на другој пролетаријат је ноћу дизао логор колиба. И док су „буржуји” зидали себи хотеле, новчане заводе и трговинске куће — с правом, дотле су пролетери „градили” своје чатрљице — бесправно, по инстинктивном нагону за „кров над главом”. Али то није ишло тако глатко. Они подигну, а полиција дође па поруши. Неки су и по седам пута подизали и полиција им је по седам пута рушила. Али живот је борба. Додуше, чуварима друштвеног поретка није

стало ни да имају ови бедници своје „домове” ни да немају, али они су само оруђе закона и извршивали су његове одредбе. А закони су вечита ледена брда с којима се људи боре, као какви поларни ледоломци у арктичким лукама, па или прокрче себи путе кроз оркан и буру или се разбију и потону. Тако су и „јатаганци”. Неки су се разбијали о закон и тонули, а неки су истрајали, као чељускинци, и победили.

2

Лепо човек устане ујутру, умије се, спреми се да пође на рад и кад изађе из куће он се запрепасти! До њега је већ освануо неки нови комшија са „кућом”, огњиштем, женом, децом и позове га на кафу, да се упознају и спријатеље, као нови суседи. Довијају се људи па доскоче и закону. Довуку преко ноћ греде, побију у земљу, подигну кров од јевтиних окрајака, а покрију га старим комадима од плеха од неких поцепаних канти, порцеланских лонаца, рекламним таблама фирме „Шихта” или „Елиде”, разапну привремено околу поњаве и черге уместо зидова, унесу неку стару „тобошару” или неки улупљени шпоретић, наложе ватру и уведу жену и децу; па сад нека дође неко да му разори огњиште и поруши кров над главом! Над његовим кровом се сада због закона пушио дим, и тај исти закон који му је пре тога рушио „кућу” сад га — штити.

4

Тако се формирала ова необична насебина беде и срама, која је више личила на неко згариште или остатке неких рушевина, неголи на насеље. Улице су у цик-цак, неке узане, неке широке, неке праве, неке криве; неке су стрме и џомбасте, а неке опет као козје стазе и то са улазом а без излаза. Кућице где-где збијене, а где-где раштркане. Без реда и икаквог плана. Неке су ниске и у рупи, неке опет више и натакарене по брду. У разним величинама и димензијама. Насеље ни у чему није изостајало од главног центра вароши. Ту су отворили бакалнице, месарнице, радионице свију бранша и заната, кафанице, билијар-сале, коцкарнице, пиљарнице, народне кујне итд.

5

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Велики сквер на булевару Војводе Мишићића са бокорима расцветаних јасмина завршавао је гостопотствену улицу Милоша Великог и спајао почетак „Тринајестог реда”. Тако се зове једна од многих улица овог насеља са још чуднијим називима. Кад човек сиђе с трамвајске папучице једна му је нога на асфалтираном тротоару а друга у сеоском благу „Тринајестог реда”. Идући њоме човек има утисак да се вере оним козјим стазама по кршним албанским горама. Кућице једне као да лебде у ваздуху, а једне као да су у провалији. Левом страном, горе на брегу, ископано је удубљење од неколико кв. метара и подигнута кућа, с горње стране привезана жицом, а с доње подупрта гредама дубоко заривеним у сипаву земљу, која се осипала у бујицама малих речица, које су се сливале у дно рупе стварајући наслаге у облику египатских пирамида, остављајући за собом дубоке brazde сличне планинским сувим потоцима. Нека испала напоље па стрчи, нека опет увучена у брдо. Десна страна упала сва у дубоку јаму те се само кровови виде од кућица, као несиметрични комплекс гомилица црвених црепова. Између кућица зјапе огромне рупе, као бунари, од којих вртоглавица хвата човека кад у пролазу поглед у њих. Ограде нема, па се често дешава да по који становник ове улице, кад најће пијан из вароши, упадне чим се мало поведе у десно. А „Тринајести ред” обилује обожаваоцима алкохола, који се неславно шали кад преузме власт над њиховом физичком снагом, не водећи рачуна о последицама њиховог тетурања и саплићања. Зато станица за спасавање често пута посеђује ову чудну улицу. Кад је киша или суснежица ту мора поклизнути и најбољи вештак у одржавању равнотеже. Јер једна нога гази на цомбу а друга у рупу. Радници из ове улице, кад крену ујутру на посао, не могу друкчије проћи него један за другим. Главе им отскачу без ритма и такта, као циганска гудала кад свирају у групи. Толико се гегуцају у ходу кад пролазе овом улицом. Једна је страна виша, а друга нижа; човеку се чини да му је једна нога краћа од друге, па се и сам смеје своме необичном корачању, док не изађе на раван асфалт регулисаних улица.

6

Улица је пуна чатрљица и на једној и на другој страни. Њихови власници су: џамбаси, кочијаша, шкембари, продавци новина, чистачи улица, чистачи ложионица, Цигани-ковачи, Цигани-свирачи и торбари. Закупци су њихових станова: подводачице које издају собе „самичама” нижега ранга, које се за мали новац састају са лађарима, обалским радницима, шоферима, тестерашима, просјацима и скитницама; па онда врачаре; жене које живе од

самаца; а њихови су самци: скитнице, просјаци, скупљачи старог гвожђа и крпа, препродавци пилића и воћа, коцкари, људи без сталног занимања, који лепе плакате, растурају рекламне и политичке летке, помажу слепим и сакатим просјацима да оду на „посао” и живе од разних других експеримената. Међу њима има и самаца са рангом уметничкога позива, као што су хироманти, графолози, артисти, назови песници и књижевници са дугим косама које одају ексцентричне типове, шиљастим брковима и риђим шпицастим брадицама, какве су носили средњовековни шпански витезови. Онда самаца из „виших” друштвених кругова, као предратни пензионери, који никако не убрајају себе у пролетере, већ у бивше чиновнике; па онда бивше кафедије и пропали трговци, који су некада стајали на врло високом друштвеном положају, а сад живе од милостиње својих рођака који још увек добро стоје и живе по унутрашњости. Већином власници кућа издају празне собе Арнаутима, који тестеришу дрва, продају бозу, алву, кокице, кикирикe итд., или чистачима обуће, или Црноотравцима и Личанима који преко лета раде на грађевинама и станују у групама.

7

Често пута кад је поледица долази до лома у овој улици. Људи који се поклизну инстинктивно се, у оном лелујању, хватају за проштаце од ограда на левој страни, па настане жучна препирка између власника и пролазника. Власници протестују јер им се ограда разваљује, а пролазници опасношћу по свој живот правдају своје право што морају да се хватају за ограду. И онда крв и нож међу њима.

Придржавајући се крадимице за расклиматану ограду, обазриво осврћући се да ме когод од власника не примети, извукох се до проглед ћорсокачића који се издвајао из „Тринајестог реда” између две чатрљице излепљене блатом измешаним са плевом. Из тога сокачића улазило се у један затворени и мрачни ћумез. Ушао сам унутра и под ногама осетио чворуге од блата што су их ногама наносили станари ове куће, а које су нарасле као кромпири побиијени у земљу. Помрчина као тесто. Ништа се није видело. У дну сам спазио само једну сребрну звезду која је подрхтавала и, што сам се ближе примицао к њој, све више расла и ширила се, као зеница мачијег ока кад улази у дубљи мрак, док се на крају не претвори у један широки отвор између ћумеза и супротних врата, иза којих се указа комадић мутнога неба. Отвор је давао утисак неке распукле стене на пећини кроз који су се назирале сури облаци који су брзо промицали ка западу. А испод њих су грозничаво подрхтавале оне две дебеле жице, које су биле привезане за кућу и придржавале њене несигурне темелје.

7

„Ту смо”, — помислих у себи. — „То је та коћа коју тражим”.

Ушао сам без куцања. Соба је била облепљена блатом и неокречена. А из њених дува-рова светлцуале су жуте сламчице својим златним одблесцима при млазу светлости, која је куљала у мрачну собицу кроз пукотине на вратима. Прозора није било. Кад се уђе ништа се не види. Тек кад се мало очи навикну у мраку могу се распознавати ствари. У једном углу пуцкарала је ватра у некој прегорелој тобошари, из чијих су рупа рефлектори пламена осветљавали један део собице. Са вратанаца је пламен фуктао и бацао шири млаз светлости, која је играла на сивом, блатњавом дувару, као нека чудна пантомима, осветљавајући лице једне старице, која је седела на гомили скупљених поњава и пушила пикавац. Крај фуруне стајала је нека млада, пуначка жена, забрађена у шамију и дрмусала црни тигањ који је јако цврчао на ватри. Пржила је неко смрдљиво месо, јер му се мирис још из далека осећао. На једном разваљеном и канапом увезаном гвозденом кревету играла су се два голишава и штрокава детета, која су се церекала и врштала од радости што ће данас да им се оствари жеља да умачу хлеб у ужежену маст са месом, чији их је мирис, као мачиће, подражавао. На асури седела су два брата и једна сестра, фараонске расе. Сви троје су деца бившег циганског кмета, који им је, још док су били мали, по једном истом шаблону поломио и руке и ноге да би се вукли на коленима и просили, и на тај начин зарађивали себи хлеба и користили њему и целој породици. Тако је, из чисто користољубивих побуда, створио од ове деце некорисне чланове друштва. Они су играли карте и коцкали се у онај новац што су га на прошњи зарађивали. Начин на који браћа узимају новац својој сестри има и своју легенду. Сестра им је много више зарађивала него они. Женско је, па још кад је виде да се вуче на коленима, свако се сажали и да јој, а нарочито женска срца, која према женама имају више сажаљења. Тако је сакупила и мало уштеђевине, коју је пабирчила и давала на штедњу у једну банку. Кад се накупило око двадесет хиљада динара, она је новац извадила из банке и дала једном свом веренику Миљку, званом „Шатровац”, који је лагао да ће је узети за жену. Па кад је новац прокоцкао он је онда оставио. То је њеној браћи било криво; па сад сав новац што заради преко дана на прошњи они јој узму на коцки, хватајући је у „маказе”.

„Добар дан, госпођо!” — ослових жену која је дрмусала тигањ на ватри.

„Добар дан...” — промуца она са извесном зебњом и страхом, мислећи да сам ја неки човек из полиције.

Кад мало боље уочи љубазност на моме лицу, она се ослободи и упита ме:

— „А кога тражите?”

— „Тражим некога Милета, обућарског радника... Не знам да ли га познајете? — Он ми рече да станује ту негде у Тринајестом реду... Кућа без броја. Биће отприлике у овој кући”.

— „Па то је наш кирајџија”, — дочека ме врло љубазним речима кућевласница. Издиже тигањ да га мало растресе, а пламен покуља на отвореним ринглама и осветли јој лице жуто-тамне боје избраздано са безброј бора.

— „Па ете га, ете, ту”, — промумла старица сишући свој пикавац и трепћући, као мајмуница, мргодећи се на дим, који јој је ишао право у очи. — „Ете ту код куће је, спије. Био ноћаске на бал, па се, ете, коца забавио”.

Старица трже још један дим, плуцну кроз зубе и баци пикавац на земљу нагазивши га босом ногом.

— „Еее, не ваља, море, што тако ради”, — настави она саветујући, — „здравље ће да изгуби”.

— „А где је?” — упитих нестрпљиво.

— „Ете ту, одмах до нас”, — промрмљаше обадве у један глас да их једва разумедох.

— „Иди, мори, покажи човеку!”

Подвикну жена оној девојчици што се нага играла с братићем на кревету. Ова скочи онако нага, ухвати ме за руку и поведе. Прво изађосмо у исти онај мрачни ћумез. Пипајући по мраку осетих под рукама нека врата.

— „Је ли ово?” — упитих малу.

— „А није то”, — рече и погледа ме зачуђено што сам тако глуп. — „Ту су пуно мајстори.”

И да би ме уверила она враголасто гурну врата ручицом и отвори их широм. Соба је била замагљена од дуванског дима. Из ње је заударо неки несношљив задах. На ледини лежало је читаво једно друштво Личана, који раде по грађевинама. Пушили су на својим пипама и одмарали се, ћеретајући о свом тешком и напорном раду на грађевини, о циглама и малтеру, о малој надници и о беспослици. Они сви ућуташе и погледаше на врата. Мала се наивно и слатко зацерека што је то тако са дрскошћу учинила, па се својим пискавим гласићем пркосно смејала све до излаза из ћумеза.

— „Ето што су ти ђеца”, — процеди неко од Личана.

— „Ах, враг ти бабин!...” — чу се неки други глас и опсова „пост детињи.”

Затим неко од њих гурну врата ногом, која се прилепише истом онаквом лакоћом као што су се и отворила.

8

Ми изађосмо у двориште, које је једва могло да има, од прилике, три до четири квадратна метра.

— „Ето, чико, ту он станује.”

Показа ми једна ниска вратанца од нерендисаних дасака, са коцкастим прозорчићем

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBELGRADE.BY

од једног окна, које је имало највише петнаест сантиметара у пречнику, и одјезди кроз онај ђумез право у своју собу. Окно је маркирало уједно и прозор, пошто другог није било, и давало права да се врата назову „стакленим.“ Једино кроз њега је собица добијала зрачак светлости. Мој поглед однесе босонога девојчица са собом, па и не приметих кад се предмног отворише врата на собици. Тек ме неки глас пресече и ја се тргох.

— „А, ти си то!... Ајде уђи!“ — рече Милета и потруди се да ми направи места да седнем.

Собица је тескобна за кретање. Зидови су били од блата лепљеног по прикованим левтицама. Дуварови премазани танким слојем креча, који је испуцао. На плафону од дасака, који је исто тако био премазан кречом, виделе су се разне географске карте и шаре сличне облацима, који личе на разне животиње, изазване влагом од прокишњавања крова, који је био препокривен кровном хартијом од смоле. Као декоративни украс, на зиду је висио велики пропагандни плакат који је рекламирао велики сајам стоке у Будимпешти. Плакат је претстављао клише са огромном вољујском главом репродукованом у боји. Један дувански сандук са жигом Управе државних монопола служио је као сто. На њему су стајале разне кухињске ствари, комадићи хлеба и воће; а лежале су и неке старе књижурине. Односно неколико свезака омладинског књижевног часописа „Венац“, „Цар угља“, роман „Капитал“ од Карла Маркса и једна најновија књига штампана на финој хартији, луксузно повезана, са илустрованим насловом, испод кога је писало плавим словима: „Основи модерног играња“. Сандук је, уместо чаршава, био покривен плавим табацима пак-папира. На столу је, сем ових књига, лежало и неколико примерака старих радничких новина, и једна стара запрсла и раштимована виолина са кривим гудалом, покиданих струна, на коме је остало само још неколико масних длачица. А доњи део сандука служио је као орман за веш. По поду је лежало неколико партитура (разбацаних нота), преко којих је стајала једна крња тестија с водом, неколико старих дрвених обућарских калуца разних величина, парчад ђона, неколико пари неискрпљених ципела, које су чекале на оправку, и разне обућарске алатке. По поду је било много дрвених ексерчића растурених са отпатцима коже. За вратима је стајао леген с мутном водом, из које је вирила једна влажна, пребијена цигла, као какво блатњаво острво усред неког црног језера. Она је вршила чудну дужност. Њом је Милета суботом увече трљао своје закореле дланове, са којих је скидао читава брда од жуљева. Он је то чинио да би имао нежније руке кад обухвати своју партнерку на матинеу у школи модерног играња, куда је одлазио сваке недеље по подне. Додуше, он

је покушавао и другим средствима да лечи ову радничку бољку. Употребљавао је и лимун, и сокове од наранџе, и хемијски сапун, и гас, и бензин, и етер; али све је било узалуд. На крају крајева дошао је до закључка да је најбоље средство за скидање жуљева цигла, којом је рибао дланове и најрадикалније лечио и отклањао ругло са својих дланова, који су му много сметали у животу, а особито у љубавним односима у кругу монденског друштва, где се кретао инкогнито, под маском каквог елегантног мондена из виших друштвених кругова.

Милета седе на један крајичак кревета, да би ми направио места да и ја седнем до њега. Кревет је био на дрвеним ногарима, покривен изрешетаним ћебетом, кроз чије су се рупице назирале беле флекуце прљавог чаршава. Испод кревета испадала је ситна слама из процепљене сламарице. Ја седох. Он забаци праменове кестенасте косе, која му је падала на слепоочнице. Механички превуче руком ка потиљку и разголити своје пљоснато чело, које је ишло укосе и давало утисак „високог чела“. Речи су му врло осорне и заједљиве. Његов се јед најчешће примећивао на дебелим усницама, које су се пућиле кад год би говорио о нечему што би га вређало, или што би са иронијом изражавао. Своје горке речи увек је пропраћао мрштењем мрких обрва, које су се јако акцентовале својом дебелином и размаком за два прста једне од друге. У рукама је држао једну ципелу и развлачио пертле, у намери да се обује.

— Добро се накани да дођеш?! — пребаци ми неким увредљивим тоном.

— „Па, ето,“ — рекох, — „ни ти се не сетиш да дођеш“... — правдао сам се, иако сам знао да су исти разлози који су нас спречавали да учинимо посету један другоме.

— „Па јес“, — кад да дођем?... Немам времена ни да се одморим честито.“

— А како радиш?“

— „Радим „на парче.“ Устајем свако јутро у пет. Запињем као коњ, па једва истерам за трошак.“

— А колико можеш да зарадиш на дан?“

„Па зарадим петнаест до двадесет динара. Па још кад ми се одбије за уред и порезу, не остане ми ни за кирију. А ето, већ одавно сам наумио да сашијем један капутућ код кројача, па никако да напавирчим неку цркавицу. Оскудица, а варош велика... Па никако човек да ухвати равнотежу. Потребе су велике, а зарада мала. Ах, да ли ће икада доћи време да и ми осетимо шта је то живот?! Да ли ћемо икада осетити онај живот којим живе толики људи што никад за рад, умор и муку нису знали?! То је истина. А горка је истина на коју се мора човек крваво да насмеје. Па да ли је Бог све то тако рекао?! Ако је Бог, онда је Он најнеправеднији створ кога сам икада у животу

уознао. Бог је, веле, праведан. Па кад је праведан, зашто је онда створио толику неправду међу људима?! Док једни живе а не раде, догле други скапавају у муци и раду, а не живе?... Па и ја сам створ, и ја имам душу... Зар ја не волим — живот!...

Ту му реч застаде у грлу и он је присиљено прогута као давленик воду. Нешто му љуто навре на нос и он се у тај мах усправи из нагнутог положаја, у коме је био док је је везивао ципелу, коју је био навукао на ногу. Затим настави мало блажијим тоном:

— Ти знаш да ја волим по који пут да одем и у позориште”...

А не „по који пут”, како он каже, већ скоро увек, кад год је могао. Ја то знам. Он је позориште много волео. Обожавао га је. А особито кад би на репертоару прочитао да се даје неки историски комад, он га није пропустио па макар се задужио негде за пет — шест динара. Али ипак прећутао је да каже нешто што је мимо свега највише и најстрашније волео. Нешто што је махнитом љубављу распаљивало жудњу његове страсти. Он је веровао да то није „етично” за његов строго пролетерски морал, али је био свестан да не може да одоли силинама страсти, јер је живот леп, величанствен и незасит, само ако ко уме да осети његове чаробне сласти. Свака чаша сласти велеградског живота значи, у исто време, и кап отрова за онога ко га пије.

Шта је то што је он то тако силно, пожудно и страшно волео, као пламен своје љубави, као лучу своје среће, о томе ћемо сада говорити, кроз историју беде, борбе и трагедије овога бића чији се живот угасио бедно у самом свом почетку, као симболична штафета, чија се факља угасила пре него што је стигла циљу. Роман није алегорија, већ истинити догађај.

9

Милета је остао без оца још 1912 године. Отац му је часно пао за отаџбину и слободу српскога народа. 1918 год. Милета је из рушевине извукао мртво тело своје мајке, која је пала као жртва бомбардовања Крушевца од баварских регименти. Мајчино је лице целивао и квасио сузама неутешног бола и сузама радости, јер је смрћу његове мајке васкрсавала мајка — отаџбина. Али заман! Сузе радоснице брзо су усахнуле у оку пуном обмане, жеља, беде и разочарења; а сузе бола и туге остале су скамењене, као вековна пустош и студен на северном полу. Само се један једини зрачак наде уселио у његов горки живот и уносио веру да ће ипак једнога дана доћи бољи живот, који ће унети много више светлости у његову патничку душу.

10

Остављен тако самом себи, животу и улици, он се злопатио, мучио и потуцао од

немила до недрага. Једнога дана се понуди тетка Милици да јој чува овце. Добра душа смилувала се и узела га под своје. Тако је он, с књигом под пазухом и са комадићем проје у руци, чувао овце и учио. Свршио је основну школу. Пошао и у гимназију. Али без средстава, са мање разумевања код других, није могао да настави. Зато се одлучи да оде на занат. Шеф ложионице прими га и одреди му вагон у коме ће становати. Ту је становао и лети и зими на голим даскама и сањарио о путовању, о великоварошком животу, куда ће често одлазити са својом локомотивом, коју ће сам гонити кроз српске горе и планине, преко брда и долина, преко мостова, река, кроз тамна тунелска окна... Али све је то тако споро ишло, а он је горео од нестрпљења и чежње. Једнога дана, кад се лојач скинуо с машине и отишао некуд, он се прикрао локомотиви, осврнуо се лево и десно, па кад се уверио да га нико не мотри, ускочио је у локомотиву и пустио је у покрет. Кад је већ прешао неколико метара, он ју заустави и брзо искочи, сав усхићен од среће и задовољства. Чинило му се да су се његови снови остварили и наде испуниле. Али је стварност грубља него што је он мислио. Ни сам не зна како је могао да буде примећен кад је учинио тај преступ, који је по закону кажњив, а који је за њега значао један срећан тренутак у животу. Главни да је то био узрок због кога су га одмах отпустили из ложионице. И тако су се срушили његови снови да једнога дана постане машиниста.

11

Светлости великог града освајале су његове мисли и он је сањарио само о томе како ће једнога дана сести на воз и отићи за Београд. Видети престоницу и живети у великоварошком хаосу и вртлогу, постао је његов идеал. Тај центар свезнања, раскоши, богатства, авантура, бурног живота и свих атракција и догађаја стварао је претставу у његовој машти о нечем најлепшем и најидеалнијем овога света. И та претстава имала је магичку моћ, да је једнога дана железна змија стварно понела Милету са собом звиждећи вијугавим путем кроз широке моравске долине засађене високим зеленим кукурузима, уз обалу змијасте Мораве, која је са бучним шумом јурила у истом правцу, у сусрет сунцу. Ноћ је била тиха и ведрa. Он је целе ноћи седео крај прозора и са надахнућем поетскога осећања пратио филмско пролетање силуета дрвећа, жбунова, брежуљака и телефонских стубова, који су муњевито промицали поред стакла на вагонском прозору. Њему се чинило да он седи у месту, а природа јури и промиче поред њега. Чинило му се да он само врши смотру те чудне ревије дрвећа, кућа и стубова, која је целе ноћи, док је лупа точкова свирала своју ритмичку музику, играла

www.uns.edu.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

чудну пантомиму на његовом прозору. Гвоздена аждаја бљувала је из својих задиханих ноздрва читави ватромет варница, које су, као киша, сипале поред прозора и палиле уснут сасушену траву, стрњице и навилке сена по ливадама. Њему се чинило као да се просуло небо звездама па засипа светли пут његове среће и радости, који ће му чаробни плашт ове тихе ноћи уткати нитима у његове дивне и вечите успомене. Успомене, које му никад неће изаћи из памети; успомене које ће вечито остати у сећању на ритмичку и монотону песму точкова, који су га први пут понели из његовог тихог завичаја у велики и бурни велеградски свет. Падале су искрице из ваздуха кроз ноћну тмину и слетале по ливадама, као светлаци по зрелом жити. А ноћ је измицала и губила се брзином локомотиве, која је ишла у сусрет зори, носећи својом брзином и нервозни дух његових немирних и чежњивих жеља. Зора је постепено смицала онај црни вео са стакла, разбистравајући тамни плашт, чији су и последњи крајеви одлазили некуд у неповрат и губили се на хоризонту, као какве разређене магле. Румен је запалила прозоре на вагону, локомотиву, брда, дрвеће и реке. Први јутарњи зраци сунца пали су кад је воз улазио у предграђе Београда и, као рефлектор, објасавали панораму београдских палата, које су због брдовитог положаја стрчале једна изнад друге и изгледале као њујоршки облакодери. Он се запањено пред комплексом величанствених, белих колоса, који су се дизали као какви огромни надгробни споменици, пробијајући се кроз јутарњи плашт, бљештећи на сунцу, као какве углачане хридине оникса.

12

Воз је ушао у станицу. Носачи су се растрчали. Дежурни чиновници ужурбано трчкарали од канцеларије до канцеларије. Викали, издавали наређења. Светина врвила по перону, као на неком сајму. Милета се збунио и стао као укопан. Све је то за њега било необично и ново. Грандиозно. Тај нагли преокрет у његовом животу пренеразио га је. Учинило му се као да сања. Учинило му се да је одједанпут запао у неки други, необични и непознати свет, који он никад није видео и какав још никад није наслућивао. Почео је да сумња у самог себе. Помисли у себи да га сад не врате ови људи из овог необично града. Да ли ће га пустити! Да ли ће уопште смети да уђе без пасоша?! И тако се колебао докле не виде да и последње групе путника остављају перон и да ће сам остати на њему, па се брзо окура-

жи о појури са оном последњом гомилом путника, у коју се умеша, као да хоће да се са њом прогура, да би се лакше прошверцовао и ушао у варош. Кад је изашао из станице, опет се збунио. Није знао на коју ће страну. Најзад се одлучи и крену кроз једну улицу, без обзира која је. Шта га се тицало. Он је имао циљ да дође у Београд. У велику варош. Ишао је улицом и зверео свуда. Освртао се, загледао је велике зграде и ишчуђавао се. Пиљио у сваки излог. Највише се дивио руди која је толике огромне кућерине изградила.

13

Убрзо се Милета навикао на великоварошку буку. Није потрајало ни два три дана, он је већ нашао место и ступио за ученика код једног крпача обуће у Сарајевској улици. Крпач је имао радњу у једној бараци, која се налазила на празном плацу Бајлоновог имања. Радио је Милета марљиво и вредно. Крпио обућу, чистио радионицу, прао судове код куће. Мајстор га је сецао на једну страну, мајсторица на другу. Видео је и то да ови људи овде нису такви као они тамо у паланци. Тамо су некако више фамилијарни. Осећао се као да је члан оне породице у чијој је средини радио и живео. Пријала му она патријархална атмосфера. А овде су људи тако груби, немилосрдни, пргови, нервозни. Немају ни осећања ни мере у опхођењу према својим млађим. Ноћивао је у бараци, на једној трулој сламарици, коју је свако јутро и свако вече износио и уносио, сејући уснут сламу по дворишту. Радионица је увек била покривена дебелим слојем ђубрета, те је Милета морао свако вече да добро наваси водом под, како би угушио прашину, па тек онда да пребаци сламарицу преко оног слоја. Под главу је метао неколико пари калупа, на које издигне горњи део сламарице, да би му било узглавље више. И тако је у летње ноћи с највећим уживањем одмарао своје заморене мускуле. Али зими, — кад заведе кошава, кад зазвижди своју језиву песму, кад на прозору бараке изваја своје ледене шаре, које личе на неке непроходне шуме, брда и облаке, кад зафијуче кроз звирке на вратима — то су за њега биле сибирске ноћи ужаса и мучења. Тако је трпео и мучио се док се није ослободио. Кад је већ постао калфица и почео да ради за надницу онда је, наравно према својој плати, узео себи и стан у „Тринајестом реду“.

(Наставиће се)

Душан Стевовић-Јазмин

Називи улица у старом Београду

Данашњи велики Београд има 956 озваничених улица. Са новим улицама, чије озваничење још није извршено, тај број ће прећи 1.100.

Београд из 1882 год. — пре 56 год. — имао је 176 улица. Тринаест година доцније тај број се попео на 213. Што се Београд више ширио, и број улица се повећавао.

Ми не знамо колико је у Београду било улица пре 80 и 100 год. Пре свега, улице нису биле званично крштене, а затим оне су се називале: или по имену неког угледног човека у улици, или по некој знаменитости. Зато се је оријентација вршила по крајевима вароши, или малама. Трагови од тога и данас постоје, и увек ће постојати. Ако данас питате појединце где станују, они ће прво поменути име краја, па тек, ако тражите детаљнија обавештења, они ће рећи и име улице. За 95% први одговор увек ће бити:

— Станујем у Палидули, Савамали, Булбулдери, на Дорћолу, Варош Капији, Карабурми, Чукарици, Чубури, Пашином Брду; у Маринковој Бари; код Старог Берма; код Цветкове кафане, код Академије, Славије, Цветног трга, на Дедињу, железничкој станици, Зеленом Венцу, Врачару, код „Мостара“ на „Неимару“, код Боровог парка, „Липовог Лада“, на Теразијама, итд. итд. Можда ће једини изузетак бити кад неко каже да станује у ул. Кнеза Михаила, Васиной и онима испод ње.

Кад се ми данашњи, модерни људи, тако оријентишемо, онда није нимало чудно што су тако радили и наши стари, становници Београда, прво до „Руског Цара“, па после до „Славије“. Они су се међусобно сви познавали, а не као данас; породице годинама живе у некој палати, па нити се познају, нити показују жељу за упознавањем, изузев кад је по среди неки крупан лични, или материјални интерес.

Из неколико примера видеће се како се је оријентација вршила у прошлости (пре неких 90 година):

„Кућа Станије Павла бакалина на чаршији прекопута Гавриловог дућана“.

Ово се односи на главну чаршију, данашњу улицу Краља Петра. Али, било је и других чаршија: *Фишекциска*, сада ул. Краља Александра, у којој су биле баруциске радње;

Кондуљциска која је била у једном кривом сокаку који је од данашње Управе трошарине на Краљевом тргу, (где је до 1868 била општина) излазио на улицу Краља Петра. У овој чаршији су постојале радње за израду дрвених ципела.

„Кућа с плацем Вула Богдановића до Шарене мејане према цркви и према Лицеуму“.

Шарена мејана у 1849 год. угао Краља Петра и Богојављенске, до кафане под знаком питања. Лицеум је био у оној згради, испод двора Кнеза Милоша. Ту је сада уметничка школа.

„Кућа Саве Николића на Врачару, испод докторове куле“.

Докторова кула — сад Болница за душевне болести.

„Кућа Јована Николића на Шанцу, идући од Варош Капије Теразијама.“

Ово је Обилићев Венац.

Како је ишао шанац, то је описано у Општин. новинама за јануар ове године. Сад само једна допуна, по казивању г. Косте Главинића:

Све капије, кроз које се једино могло ући у Београд: Сава Капија, Варош капија, Стамбол капија и Видин капија, биле су у вези једним широким бедемом, по коме су и кола могла ићи, а испод бедема је био дубок и широк шанац.

До 1825 на бедему су били и палисади које је народ кулуком довлачио и намештао, па како је сиротиња београдска ноћу разваљивала ограду и носила својим кућама, то је врло брзо и тих палисада нестало.

После бомбардовања Београда 1862 год. нестало је и бедема и шанца.

Крштавање улица почело је 1870.

Прва улица која је званично крштена 1870 то је била ул. Кнеза Михаила. Крштење је извршила Управа вар. Београда. Те године извршено је њено просецање од „Руског Цара“ до Академије Наука. Део улице од Академије до Калимегдана и пре тога је постојао.

По замисли Кнеза Михаила улица је требала да почне од палате „Риунионе“ па улицом Чика Љубином све до Калимегдана. Разни утицаји то су омели.

Званично крштење осталих београдских улица извршено је марта 1872. На седници општинског одбора од 24 јан исте године,

одборник Јован Валента питао је шта је са предметом наименовања и нумерисања улица. Претседник Алекса Ђурић одговорио је:

„Тај предмет предат је једној комисији и од ње се ишчекује какав било извештај. Досад је небројено пута писано истој комисији да ма шта одговори, а она никад ништа није одговорила. Но сада ће се и то представити одбору идућег састанка.“

Чудно је да записник седнице, на којој је извршено наименовање, није објављен у „Српским новинама“, док су и ранији и доцнији записници уредно објављивани.

На седници од 15-V-1872 решено је да се израда таблица плати из општинске касе, а после наплата изврши од сопственика имања.

На седници од 27-VII-1872 одређена је комисија за пријем таблица. Та комисија је 17 августа и. г. поднела извештај да таблице, као несолидно израђене, треба одбацити. Решено је, да се истој комисији дода још неколико одборника, с тим, да се, поред осталог „пази и на језик у именима појединих улица да се нигде не погрешити“.

На предлог Валенте решено је 21 децембра 1872 да се имена улица испишу масном бојом и да предрачуи о томе састави водовођа „који се у томе добро разуме“; и најзад 18 јан. 1873 таблице су дефинитивно примљене и лиферант је имао да их о свом трошку прикуца свуда где је предвиђено.

Списак улица, званично крштених 1872, није нигде објављен. Дневна штампа није сматрала за потребно да ма и једну реч посвети томе питању, иако је оно онда била крупна ствар.

Посредним путем, читајући огласе оног времена, пронашли смо ове улице:

1) Душанову. — Те године 1872 — општин. одбор је решио да се све старинарске (тегалске) радње, које су дотле биле расејане по Београду, преселе у ту улицу. Доцније су те радње пресељене у ул. Царице Милице, а око 1890 у ул. Краља Александра.

2) Космајску; 3) Скадарску; 4) Балканску; 5) Поштанску; 6) Савску; 7) Сараф Костину; 8) Спасовску; 9) Ресавску; 10) Дунавску; 11) Рибарску; 12) Високу; 13) Пиварску; 14) Препеличку (пре тога Каљави сокак); 15) Топличин Венац; 16) Позоришну; 17) Васе Чарапића; 18) Кнеза Милоша; 19) Кнеза Милана; 20) Ресавску; 21) Београдску; 22) Болничку; 23) Поштанску; 24) Кастриотову; 25) Два бела голуба; 26) Бркину; 27) Љубићску; 28) Јеленску; 29) Јеврејску; 30) Јаворску; 31) Косанчићев Венац; 32) Топличин Венац; 33) Хајдук Вељков Венац; 34) Рељину; 35) Призренску; 36) Солунску; 37) Дубровачку; 38) Узун Миркову; 39) Косовску; 40) Два Јаблана; 41) Скопљанску; 42) Вишњичку; 43) Хилендарску; 44) Прилепску; 45) Доситејеву; 46) Градско Поље; 47) Обилићев Венац; 48) Југовићеву; 49) Симинову; 50) Ноћајску; 51) Кон-

дину; 52) Зетску; 53) Цетињску; 54) Зелени Венац; 55) Фишекџиску; 56) Видинску; 57) Писарску; 58) Чардаклину; 59) Краља Милутина; 60) Цигљарску.

Потпун списак улица имамо из 1882 који је издао Милош Милосављевић, казначеј округа подринског у пензији. По том списку било је поменуте године у Београду улица и то:

1) у кварту Варошком	38
2) у кварту Теразијском	29
3) у кварту Палилулском	24
4) у кварту Врачарском	24
5) у кварту Савамаалском	19
6) у кварту Дорћолском	42

Свега 176

Милосављевић је описао и одакле се и докле која улица простире, осим за улице: Бачку, Банатску и Милионарску, у кв. Дорћолском.

По том списку последња улица на југу била је Београдска (сада Хартвигова).

Друго крштавање и прекрштавање улица извршено је крајем 1895 и потпун списак улица објављен у *Општинским новинама* у броју од 21-I-1896. Тада су све улице од „Славије“ навише добиле званична имена. Последња улица на југу била је Шуматовачка, која се пре тога незванично звала „Најнижа Дојчинова“. Тада је и улица Краља Александра добила данашње име. Пре тога звала се „фишекџиска“, а још раније „Маркова“.

Рад на овом другом крштавању улица отпочео је још 1890. У комисији, која је за тај посао била изабрана, био је и г. Коста Главинић. Не зна се, зашто се са тим послом одуговлачило више од пет година.

Улице које нису мењале своје име.

У броју од 956 званично крштених улица, само следеће улице никако нису мењале своје званично име: 1) Кнеза Михаила; 2) Кондина; 3) Косовска; 4) Доситејева; 5) Аврамова; 6) Велики степени; 7) Рајићева; 8) Васе Чарапића; 9) Југовића; 10) Симинова; 11) Змаја од Ноћаја; 12) Космајска; 13) Ломина; 14) Кнегиње Љубице; 15) Призренска; 16) Зетска; 17) Скадарска; 18) Хилендарска; 19) Милоша Великог; 20) Јаворска; 21) Поп Лукина; 22) Солунска; 23) Будимска; 24) Гундулићев венац; 25) Зелени венац; 26) Јеврејска; 27) Душанова; 28) Кнеза Лазара; 29) Косачина; 30) Каменичка; 31) Косанчићев венац; 32) Мојсијева; 33) Обилићев венац; 34) Топличин венац; 35) Добрачина; 36) Балканска; 37) Краља Милутина; 38) Узун Миркова.

Овде нисмо узели у обзир улице, створене и крштене после рата, јер оне не спадају у стари Београд.

Улице које су више пута мењале своје име.

Биће од интереса да се помену и улице које су више пута мењале своје име, како званично, тако и незванично. Износећи њихова имена, скрећемо пажњу да је прво име данашње, а последње најстарије.

- 1) Дечанска — Два Јаблана.
 2) Поенкареова — Македонска, Кастри-отова.
 3) Жоржа Клемансо-а — Битољска, Светогорска, Два бела голуба, Поп Исин сокак.
 4) Ловћенска — Препеличка, Каљави сокак.
 5) Милорада Драшковића — Сремска, Телеграфска, Рељина.
 6) Палмотићева — Гундулићева, Поштанска.
 7) Маршала Пилсудској — Кнез Мих. венац, Градско Поље.
 8) Крунска — Краљице Драге, Крунска, Надеждина.
 9) Краљице Наталије — Абаџиска чаршија и Министарска. Ова последња од Балканске до Мил. Великог.
 10) Босанска — Савамала, Вознесенска.
 11) Борђа Вашингтона — Видинска, Болничка, Ботаничка.
 12) Војводе Миленка — Мостарска, Чардаклина.
 13) Кнеза Павла — Кнез Милетина, Вишњичка.
 14) Кнегиње Олге — Радничка, Баштованска.
 15) Вука Караџића — Љубићска.
 16) Француска — Позоришна, Глумачка, Вршачка.
 До 1898 ова улица простирала се је само до ул. Страхин. Бана (Доње Јованове). Те године је просечена до „Две буле“ које су биле на месту где је сада сквер пред црквом Алек. Невског.
 17) Дрџићева — Вишњичка, Вишњички пут.
 18) Грачаничка — Спасовска.
 19) Иванбегова — Јеленска.
 20) Краља Петра — Дубровачка, Которска, Дунавска, Главна чаршија.
 21) Задарска — Златарска.
 22) Јуџ Бојданова — Једренска.
 23) Капетан Мишина — Војничка.
 24) Коларчева — Цариградска.
 25) Катанићева — Чобанска, Светокрањска, Чобански пут.
 26) Косачина — Кутулин сокак.
 27) Космајска — Поп Пантина.
 28) Краља Милутина — Орловића.
 29) Карађорђева — Мали пијац, Моравска, Савска.
 30) Мутајова — Два златна кључа.
 31) Његишева — Пријепољска.
 32) Пајсијева — Лекарска.

- 33) Принца Евђенија — Давидова.
 34) Проте Матеје — Бунарска, Мајурска.
 35) Светосавска — Авалска.
 36) Скадарска — Циганска мала.
 37) Краља Фердинанда — Обренова.
 38) Јована Ристића — Студеничка, Сарајевска, Урошева.
 39) Франкојанова — Ресавска, Фрушкогорска, Луђевице.
 40) Таковска — Тимочка, Цигларска.
 41) Цара Уроша — Соколска, Ибарска, Немањина.
 42) Царице Милице — Таковска, Поцерска.
 43) Немањина — Споменичка, Житни пијац.
 44) Црногорска — Лимска, Мајданска, Травничка.
 45) Чубрина — Нова Јеленска.
 46) Скендербегова — Прилепска.
 47) Душанова — Дорћол.
 48) Фрушкогорска — Височка.
 49) Хајдук Вељков венац — Топциски трг
 50) Ускочка — Малајничка.
 51) Мишарска — Љубовијска.
 52) Милоша Поцерца — Колубарска.
 53) Сребрничка — Скакавичка.
 54) Краљице Марије — Ратарска.
 55) Сарајевска — Железничка.
 56) Молерова — Охридска.
 57) Добрињска — Рудничка, Део Надеждине.
 58) Драгачевска — Стражарска, Патролска.
 59) Кичевска — Пут два гроба.
 60) Баба Вишњина — Послужитељска, Варваринска.
 61) Балканска — Пиварска.
 62) Вишњићева — Бркина.
 63) Дурмиторска — Борова, Цветна.
 64) Јакшићева — Лепеничка.
 65) Цара Лазара — Сараф Костина.
 66) Цинцар Јанкова — Коса.
 67) Кнеза Данила — Тежачка.

Наши стари били су практичнији од нас у обележавању улица. Једна улица имала је само једно име. Данас неке улице носе по два имена, и бројеви не иду од 1 него се настављају, одакле нова улица почиње. Н. пр. улице: Адмирала Гепрата и Кнегиње Персиде. Даље: Скопље, престоница цара Душана, нема више улице у Београду. То је омашка, коју треба исправити.

Драг. Ј. Ранковић

Друштвена хроника

Претседник турске Владе г. Џелал Бајар и Министар иностраних дела г. Ружди Арас посетили су Београд

Претседник турске владе г. Џемал Бајар и турски министар иностраних послова г. д-р Тевфик Ружди Арас учинили су званичну посету Београду, престоници Југославије, у понедељак 9 маја т.г. и задржали се овде 3 дана.

Под мудром управом Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла и Претседника Југословенске владе г. д-р Милана Стојадиновића разрађене су и продубљене ове везе између Југославије и Турске и уткане у систем савеза, који су најбоља гаранција за европски мир.

Претседник Владе г. д-р Милан Стојадиновић у разговору са Претседником турске владе г. Џелалом Бајаром и турским Министром иностраних дела г. Ружди Арасом

Турски државници вратили су овим дужну посету Претседнику југословенске владе и Министру иностраних дела г. д-р Милану Стојадиновићу, коју је овај учинио Анкари у пролеће 1936 године.

И ова посета је показала колико су чврсте пријатељске везе између Југославије и Турске, којима су дали основе Витешки Краљ Александар I Ујединитељ и г. Камал паша Ататурк, творац нове Турске.

Непосредни резултати ових веза јесте Балкански савез, који је повезао у чврсту заједницу државе које броје 60 милиона становника.

Турски државници, са својим госпођама и својом пратњом, стигли су на Београдску железничку станицу 9 маја у 10 и по часова увече. На станици им је приређен импозантан дочек. Били су присутни чланови Краљевске владе са г. д-р Миланом Стојадиновићем на челу, чла-

новни генералитета, посланици на нашем двору: турски, грчки, румунски и бугарски са особљем својих посланстава, градски већници Београдске општине, виши чиновници Министарства иностраних дела, месни одбор и пододбори Југословенске радикалне заједнице, претставници Југораса, претставници турске колоније из Београда и велики број грађанства.

Председник Југословенске владе г. д-р Милан Стојадиновић сачекао је своје турске колеге пред вагоном и поздравио се врло срдечно најпре са турским премијером г. Целалом Бајаром а затим са г. Ружди Арасом. Госпођа Стојадиновић предала је букете свежих цвећа госпођи Бајар и госпођи ружди Араса.

После обиласка почасне чете и поздрављања и упознавања са војним и цивилним функционерима која су присуствовали свечаном дочеку, турски државници су се одвезли аутомобилима у варош. Масе света поздрављале су их дуго и бурно када су се појавили на Вилзоновом тргу.

Сутрадан, првог дана боравка у Београду, турски државници су се уписали у дворске књиге, конференцијом су затим дуже времена са г. д-р Миланом Стојадиновићем у Министарству иностраних послова, били су у аудијенцији код Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла, који је том приликом благоволео одликовати Претседника турске владе г. Целала Бајара орденом Белог орла I степена.

Њ. В. Краљица Марија и Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга примиле су у аудијенцију госпођу претседника турске владе г. Бајара и госпођу турског посланика г. Али Хајдар Актаја.

Краљевски Намесници г. д-р Раденко Станковић и г. д-р Иво Перовић примиле су у аудијенцију г. Целала Бајара.

СВЕЧАН РУЧАК У БЕЛОМ ДВОРУ

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле приредио је свечан ручак у част г. Целала Бајара, коме су, поред турских гостију, били присутни: Њ. В. Краљица Марија, Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле и Кнегиња Олга, Претседник Југословенске владе г. д-р Милан Стојадиновић, са госпођом, претседник Народне Скупштине г. Стеван Ђирић, Претседник Београдске општине г. Влада Илић, Министри г.г. д-р Спахо, арм. генерал Љуб. Марић, Министар Двора г. Милан Антић, маршал Двора г. Бошко Чолак-Антић, начелник Главног генералштаба, генерал г. Милутин Недић, турски посланик на нашем Двору г. Али Хајдар Актај и многи други угледни гости.

После подне високи турски гости, са својим госпођама и са својом пратњом, посетили су музеј Кнеза Павла, у друштву са југословенским премијером г. д-р Миланом Стојадиновићем и још неколико југословенских високих функционера, и разгледали Изложбу италијанског портрета кроз векове.

ГАЛА ВЕЧЕРА У ГАРДИЈСКОМ ДОМУ

Истог дана, 10 маја увече, приредили су Претседник Министарског савета и Министар иностраних дела г. д-р Милан Стојадиновић и госпођа Стојадиновић гала-вечеру са концертним делом у Гардијском дому у част г. Целала Бајара и г-ђе Бајар. Поред турских гостију, вечери су присуствовали: Претседник југосло-

венске владе г. д-р Милан Стојадиновић и госпођа Стојадиновић, сви министри, претседник Народне скупштине г. Стеван Ђирић са госпођом, Претседник Београдске општине г. Влада Илић са госпођом и многе друге угледне званице.

На овој вечери измењали су југословенски и турски премијер значајне здравце. г. д-р Милан Стојадиновић је у својој здравици нагласио је да посета г.г. Целала Бајара и Ружди Араса Београду и Југославији је не само један доказ срдчних и добрих односа који постоје између наше две земље, не само један повод за корисну измену мисли по свима питањима која нас интересују, него и једна прилика више за манифестацију онога конструктивног и мирољубивог духа, којим се руководи Балкански споразум, та драгоцене међународна организација која окупља и чврсто везује наше две земље са суседним и пријатељским Краљевинама, Румунијом и Грчком.

Турско-југословенско пријатељство, у оквиру Балканског споразума, има већ своју традицију и своје осигурано место у осећајима солидарности наших народа као и у одлукама наших влада.

Наша два народа, уједињена на својим националним територијама, воде данас једну исту реалну и широко схваћену политику међународног мира и сарадње. На једној и на другој страни, пријатељски односи са свима суседима допуњују гаранције које потичу из наших међусобних уговора и обезбеђују одржање постојећег поретка у овом делу Европе.

У осећању пуне безбедности и са пуном вером у будућност, наши народи могу посветити највећи део својих напора подизању свога благостања и стварању трајних тековина.

Г. Целал Бајар, одговарајући на здравицу г. д-р Милана Стојадиновића, истакао је плодне резултате које је југословенско-турско пријатељство дало за скоро пет година. Руководјена истим идеалом, који не тежи ничему другом до да нашим народима обезбеди максимум благостања, заједничка политика наше две земље, у сарадњи са осталим савезницима Балканског споразума, Румунијом и Грчком, и одржавајући са суседима односе који су у складу са пријатељством које их везује, неоспорно је дала најсрећнији и најстварнији резултат. У томе уосталом и треба гледати једну од карактеристика Балканског споразума, који, обезбеђујући с једне стране све јачу солидарност између својих чланова, омогућује тим члановима с друге стране да одржавају и развијају најбоље односе са другим силама. У толико чистој атмосфери, наши народи не могу да гледају у будућност друкчије него са поуздањем.

У МЛАДЕНОВЦУ, НА ОПЛЕНЦУ И НА АВАЛИ

11 маја посетили су турски државници, г.г. Целал и Ружди Арас, са својом пратњом Младеновац, Опленцац и Авалу. У Младеновцу им је приређен срдчан дочек од стране грађанства.

Исто тако срдчан дочек приређен им је на Опленцу. Турски државници су положили на гроб Викешког Краља Александра лепе венце и одали пошту једним минутом ћутања.

Са Опленца су се одвезли на Авалу и положили венце на гроб Незнаног Јунака.

Претседник владе г. д-р Милан Стојадиновић и госпођа Стојадиновић приредили су турским државницима интиман ручак у хотелу на Авали.

Са Авале су се турски државници одвезли аутомобилом у Београд и задржали се у пријатној шетњи по ближеј околини Београда. Разгледали су Дедиње, Раковицу, Топчидер (где су посетили Завод за израду новчаница).

После подне су били на чају код г. д-р Милана Стојадиновића и госпође Стојадиновић, а затим су посетили Народну скупштину.

Увече су г. и госпођа Бајар приредили вечеру у турском послуству у част г. д-р Стојадиновића и његове госпође.

Г. Целал Бајар је то вече упутио преко београдског радија срдачан поздрав југословенском народу.

Скоро цео дан 12 маја провели су турски државници у разгледању Београда. Посетили су фабрику авиона у Раковици, Зоолошки врт и Војни музеј на Калемегдану.

Пре подне су имали дужу конференцију са г. д-р Миланом Стојадиновићем у Министарству спољних послова.

Госпођа Бајар и госпођа Стојадиновић посетиле су неколико социјалних институција: Женско радничко склониште и Дечје обданиште у Милоша Поцерца ул. бр. 4 и Дом дечије заштите са Дечијим прихватиштем.

Увече су г. и г-ђа Стојадиновић приредили вечеру у Министарству иностраних послова у част турских државника.

СВЕЧАН ИСПРАЋАЈ ТУРСКИХ ДРЖАВНИКА

У вече, 12 маја, у 11 часова напустили су турски државници Београд. На главној железничкој станици приређен им је свечан испраћај.

ПУНА САГЛАСНОСТ У ГЛЕДИШТИМА ДРЖАВНИКА ТУРСКЕ И ЈУГОСЛАВИЈЕ

У званичном коминикеу који је издат приликом посете турских државника констатује се да је овом приликом дошло до измене мисли између турских државника и југословенског премијера г. д-р Милана Стојадиновића.

Вођени у атмосфери велике срдачности ови разговори показали су да у гледиштима државника Турске и Југославије влада пуна сагласност по свима питањима, како онима која интересују Турску и Југославију тако и онима која интересују цео Балкански споразум.

Константовано је, сем тога да исти дух солидарности и међусобног разумевања инспирише све државе Балканског споразума. Благодарети томе, ова међународна организација позвана је да развије, као и у прошлости, своју плодну политичку и привредну активност, водећи рачуна о оправданим интересима свих Балканских земаља и одржавању општег мира — каже се у коминикеу.

ГОСПОЋА ЦЕЛАЛА БАЈАРА ПОКЛАЊА 10.000 ДИН. ХУМАНИМ УСТАНОВАМА КОЈЕ ЈЕ ПОСЕТИЛА

Госпођа Целала Бајара доставила је Претседнику Београдске општине г. Влади Илићу преко турског посланства у Београду, суму од 10.000 дин. да се подели београдским хуманим установама које је она посетила: Дечијем прихватишту, Женском радничком склоништу и Обданишту у ул. Милоша Поцерца бр. 4 — као успомена на ову посету.

Претседник Општине г. Влада Илић захвалио се госпођи Целала Бајара преко турског посланства на нашем Двору.

Слава Коњичке бригаде Краљеве гарде

Тачно пре сто година, 1838 год. под кнезом Милошем, први пут је установљена коњичка гарда. Јачина те коњичке гарде била је један ескадрон. Током година, развојем државе и потреба специјалних служби, које су коњичкој гарди биле намењиване, кретао се и њен развој. Од једног ескадрона, у свом почетку, год 1924 добила је коњичка гарда садашњи свој састав једне коњичке бригаде.

Кроз све периоде свога развоја она је била достојна намењене јој функције и са пуно љубави и самопрегора бранила Краља и отаџбину.

Ове године 25 маја прославила је Коњичка бригада Краљеве гарде своју славу и стогодишњицу од оснивања прве Коњичке гарде у нашој земљи. Сви војници Коњичке бригаде Краљеве гарде, на челу са својим официрима, били су постројени у касарнском кругу. Још пре 10 часова извршио је смотру бригада генерал г. Жупаневац. Одмах потом дошао је и Претседник Краљевске владе и министар спољних послова г. д-р Милан Стојадиновић, који је, у својству заступника министра војске и морнарице, у пратњи помоћника министра војске и морнарице генерала г. Стојановића, извршио смотру бригаде. За то време на почасној трибини налазили су се већ сви чланови Кра-

љевске владе, претседник Народне скупштине г. Стеван Тирић, претседник Сената г. д-р Мажуранић, претседник Београдске општине г. Влада Илић, потпретседник општине г. Драг. Тодоровић, командант Београда армиски генерал г. Петар Косић, мнистар Двора г. Милан Антић, изасланик Њ. Св. Патријарха архимандрит г. Владимир, врховни рабин г. Алкалај, и друге угледне личности.

Убрзо затим дошли су и Краљевски Намесници г. д-р Раденко Станковић и г. д-р Иво Перовић. Одмах после тога, тачно у 10 часова пала је команда „мирно“, знак да долази Њ. В. Краљ Петар II са Њ. Кр. Вис. Кнезом-Намесником Павлом. Њ. В. Краља Петра II и Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесника Павла дочекали су Командант Краљеве гарде генерал г. А. Станковић и командант Коњичке бригаде Краљеве гарде генерал г. Жупаневац, као и први ађутант генерал г. Христић, командант Београда генерал г. Петар Косић и начелник главног генералштаба генерал г. Недић. Пошто су се поздравили са њима, Њ. В. Краљ Петар и Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле поздравили су се са Краљевским Намесницима г. д-р Станковићем и д-р Перовићем. За то време музика је интонирала химну.

По завршеној химни Њ. В. Краљ Петар II по-

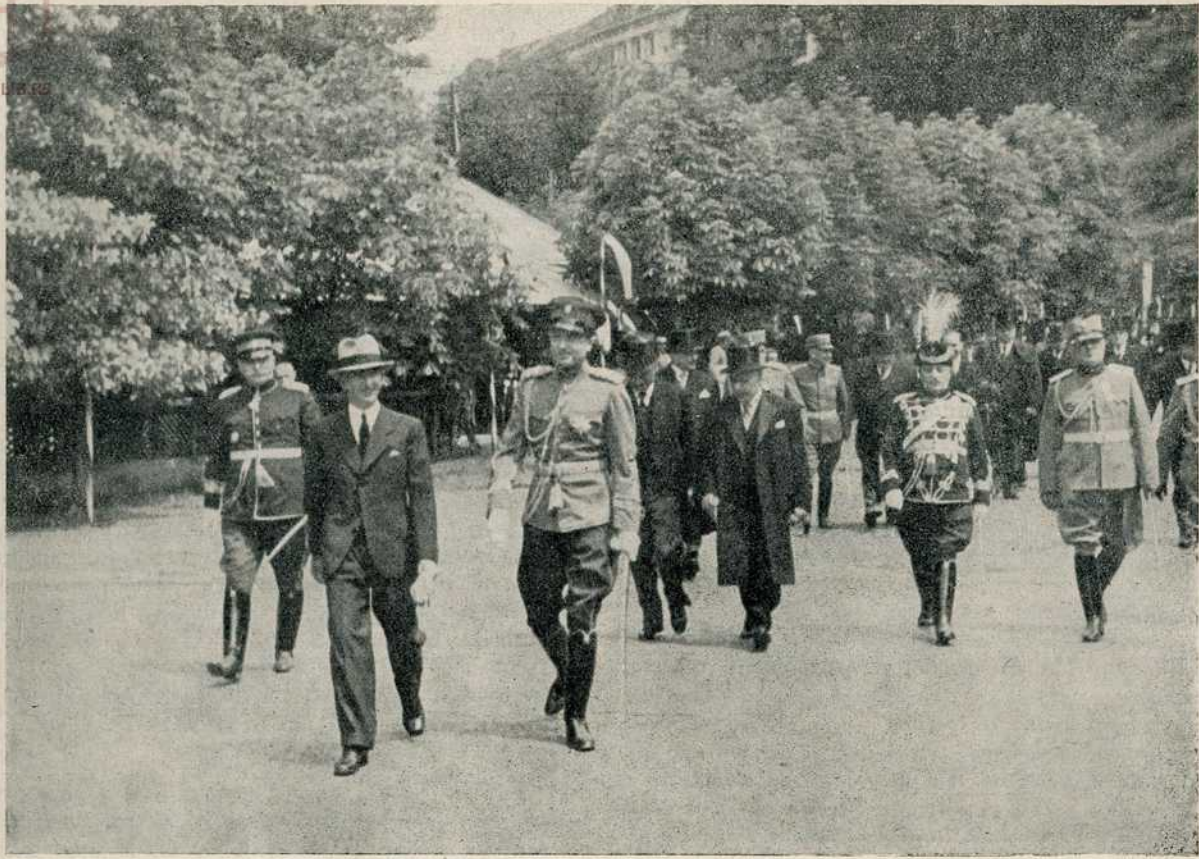
WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBS.BG

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Њ. В. Краљ Петар II и Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле са Краљевским Намесницима г.г. др- Раденком Станковићем и д-р Ивом Перовићем, са члановима Краљевске владе на челу са председником г. д-р Миланом Стојадиновићем, — долазе на славу Коњичке бригаде Краљеве гарде

Њ. В. Краљ Петар II и Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле честитају славу официрима Коњичке бригаде Краљеве гарде

www.drivkaos је војнике са „Помози Бог јунаци! Срећна вам слава!“ — на шта су му млади коњаници громко одговорили „Бог Ти помогао!“.

Затим је отпочео црквени обред. Пошто су читали молитве, православни, католички и муслимански свештеник, командант бригаде генерал г. Жупањевац одржао је леп гозор постројеним војницима о значају ове прославе. Износећи историјат коњичке бригаде Краљеве гарде, генерал г. Жупањевац истиче да су сви они који су прошли кроз коњичку гарду, по завршеној служби у Краљевој гарди, учествовали на многобројним бојним пољима у минулим ратовима за ослобођење и уједињење, које је отпочео неумрли Вожд Карађорђе, а довршили његови потомци Њ. В. Краљ Петар I Велики Ослободилац и Њ. В. Витешки Краљ Александар I Ујединитељ. Говорећи о оним гардиским коњаницима који су часно одужили свој дуг према Краљу и Отаџбини, генерал г. Жупањевац обраћа се војницима и каже:

„...а ви, њихови следбеници, имали сте срећу, да видите остварење највећег дела нашег Највећег Владара Витешког Краља Александра I Ујединитеља, Творца силне и моћне Југославије, које је дело откупио Својом крвљу и Својим животом, и предао нам, да га чувамо и сачувамо, остављајући нам у аманет и Свога Првенца Сина, Нашег Краља Петра II и Ње-

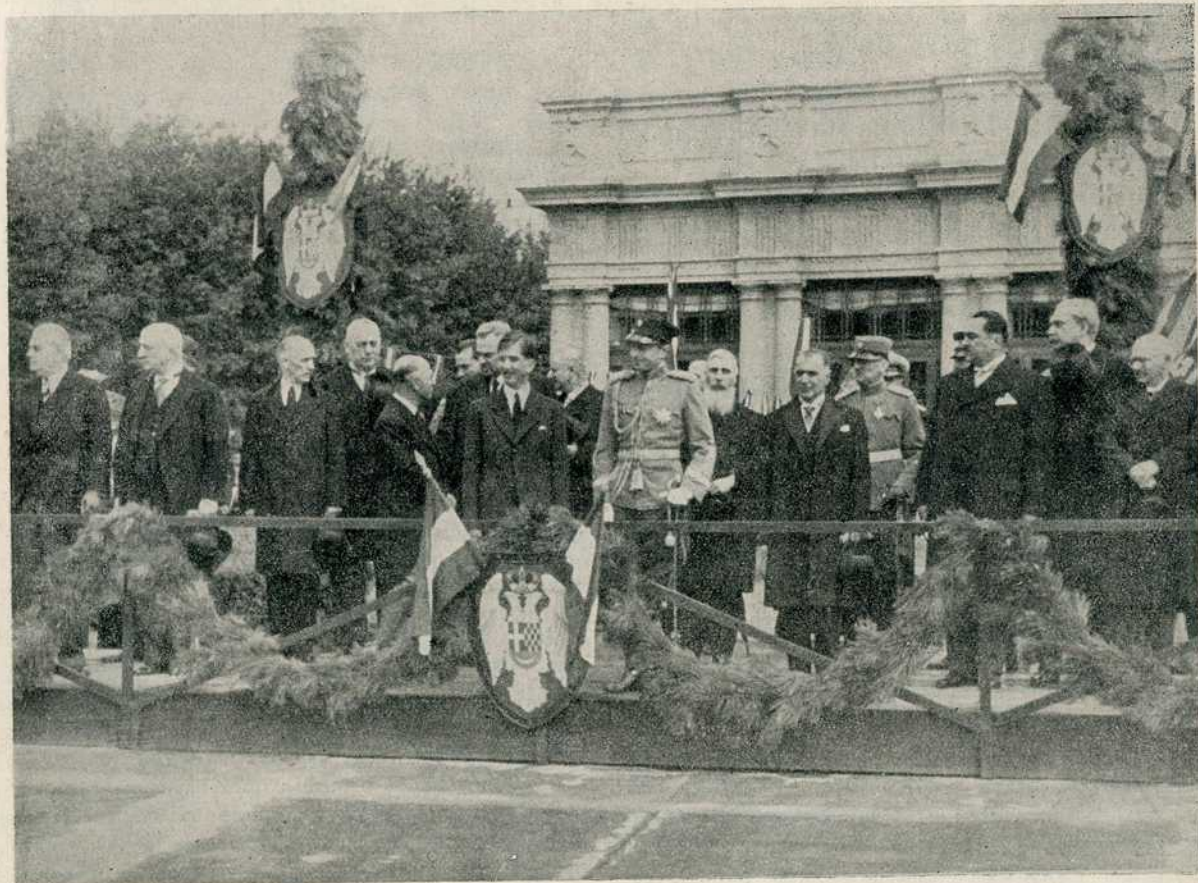
гов Краљевски Дом, да им под чврстим окриљем Њ. Кр. Вис. Кнеза Намесника Павла, будемо верна и неустрашима заштита и потпора у раду и животу.

...Наша бригада је данас моћна и снажна јединица, на њу могу поуздано рачунати Отаџбина и Њ. В. Краљ, јер је спремна да са заносом и одушевљењем у сваком моменту, изврши своје свете дужности.

Са том чврстом одлуком, дајмо израза наше захвалности и љубави са јуначким и громким поздравом: Да живи Њ. В. Краљ Петар II! Да живи Краљевски Дом!“

По завршеном говору из грла младих коњаника громко је одјекнуло „Живели!“

Затим је командант Коњичке бригаде генерал г. Жупањевац пришао Њ. В. Краљу и замолио Га да му дозволи да Га по старом нашем обичају послужи житом. Пошто се послужио житом Њ. В. Краљ и Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле, прешло се на специјалну почасну трибину поред пута којим је продефиловала бригада чврстим војничким кораком уз звуке војне музике. Пошто су, Њ. В. Краљ Петар II и Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле честитали сваком официру Коњичке бригаде посебице славу праћени најугледнијим достојанственицима, Њ. В. Краљ Петар II и Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник напустили су Гардиски дом.

Њ. В. Краљ Петар II и Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле — окружени Краљевским Намесницима г.г. д-р Раденком Станковићем и д-р Ивом Перовићем, председником Владе г. д-р Миланом Стојадиновићем, г.г. Министрима и верским поглаварима — посматрају дефиловање трупа коњице Краљеве гарде са почасне трибине

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Кратко време после тога Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле вратио се и присуствовао је свечаној закуски која је приређена била у великој сали Гардиског дома. Закуски су присуствовали и Краљевски Намесници г. д-р Раденко Станковић и г. д-р Иво Перовић, као и претседник Краљевске Владе и министар спољних послова г. д-р Милан Стојадиновић, министар унутрашњих послова г. д-р Антон Коросец, изасланик Њ. Св. Патријарха архимандрит г. Владимир, претседник Београдске општине г. Влада Илић, потпретседник Општине г. Драг. Тодоровић и остале угледне званице.

Командант Коњичке бригаде Краљеве гарде генерал г. Жупањевац поздравио је Њ. Кр. Вис. Кнеза Намесника Павла, и изразио радост и срећу своју и својих официра што Га види у својој средини, у своме дому.

Захваљујући се на овој почасту генерал г. Жупањевац замолио је Њ. Кр. Вис. Кнеза Намесника Павла да код Њ. В. Краља Петра II буде тумач њихових осећања и љубави према Владалачком дому. „У име мојих официра молим Ваше Краљевско Вишочанство за одобрење да ову чашу вина подигнем за здравље Њ. В. Краља, Краљевског Дома и Ваше са жељом да у Вашим тешким и великим дужностима према Краљу и Отаџбини, искрено потпомогнути свима на које се ослањате, извршите Велики и Свети Аманет који на Вама почива.

Са тим жељама официри Коњичке бригаде кличу: „Да живи Њ. В. Краљ Петар II! Да живи Краљевски Дом!“

Њ. КР. ВИС. КНЕЗ-НАМЕСНИК ПАВЛЕ О ЗНАЧАЈУ ВОЈСКЕ

На здравицу генерала г. Жупањеваца Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле одржао је следећи говор:

„Данас славимо стогодишњицу коњичке бригаде Краљеве гарде, коју је 1838 кнез Милош у-

становио, иако је већ 1832 њој претходила пешачка гарда.

Одајмо сви заједно признање томе великом владоцу, што је његовом иницијативом створено језгро будуће Краљеве гарде. Слава му!

Кад год прелиставамо анале нашег народа, видећемо на свакој страни колико је историја војске испреплетана са историјом наше државе. Наше династије увек су се идентификовале са војском помоћу које су ову моћну Краљевину и створиле. Војска је стуб и основица на којој Југославија почива. Са таквом војском као што је наша немамо се кога бојати.

Никад не заборавите нашу прошлост: она је довољно часна и сјајна да бисмо се њом поносили. Будите горди својим прецима, њиховим жртвама и резултатима тих надчовечанских напора. Само онај народ који уме да цени своје великане, који може да се загреје својом сопственом историјом, може и даље створати велика дела.

Будите национални и одушевљавајте се оним што је наше. Будите свесни своје мисије и лепе будућности која очекује овај велики и снажни народ.

Наш млади Краљ који је данас присуствовао овој свечаности живи је симбол наше нације око кога треба увек да се сви окупимо.

Честитам вам славу!

Живео Краљ!

Присутни су прихватили речи Њ. Кр. Вис. Кнеза Намесника Павла и великом двораном одјекнуло је „Живео!“

По завршеној закуски Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле заједно са Краљевским Намесницима напустио је Гардиски дом. Одмах потом разишле су се и остале угледне званице.

Годишња конференција Југословенских ротара

У Београду је одржана 14 и 15 маја о. г. шеста Дистриктна конференција југословенског ротара. То је међународна организација којој је циљ да развија споразум међу народима, да шири етичке принципе у радном животу, да развија љубав према заједници и друштву. Чланство у Ротари клубу стиче се избором. У клубу једног места или града може бити само по један активан претставник сваког занимања или позива. При улазу у клуб сваки члан прима ротарске идеале и обавезује се да по њима живи и ради у свом свакидашњем пословном животу.

Први Ротари клуб основан је у Чикагу 23 фебруара 1905. Оснивач је Павле Харис, адвокат. Ускоро су основани такви клубови у свима већим градовима Америке. Ротаријанство се нагло раширило и у другим земљама, нарочито после светског рата. Основан је и Међународни ротари клуб, и тиме је овој установи осигуран утицај у свима народима.

Први Ротари клуб у Београду основан је 25 октобра 1928. Ускоро, за непуних 10 година, ротаријанство

се раширило по целој Југославији. Основани су клубови у свима већим југословенским градовима.

Сви ротари клубови Југославије претстављају у међународној организацији један дистрикт, по броју 77.

Према правилима дистрикта одржавају сваке године конференције у другом месту, на којима се врши преглед годишњег рада свих клубова и манифестују се идеје ротаријанства.

Овогодишња конференција 77 дистрикта отворена је 14 маја у Београду, у дворани Београдске берзе, састанком Извршног одбора конференције, коме присуствују делегати свих клубова из земље.

После тога је отпочела прва пленарна седница, на којој је гувернер 77 дистрикта г. Степа Павловић поднео извештај о раду југословенског дистрикта у прошлој години.

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле доживотног почасни гувернер југословенског ротаријанства.

Свечана пленарна седница одржана је у недељу 15 маја у дворани Београдске берзе. Овој су седници

присутни били, поред делегата, и многобројни пријатељи ротаријанства из целе земље.

Били су присутни и претставници ротаријанства из других земаља: Делегат Средишње управе Ротари интернационале и гувернер румунских ротари клубова г. А. Попеску; делегат чехословачких ротари клубова г. Хрижу, делегат бугарских ротара г. Бошков.

Дошли су на седницу и г. д-р Милан Стојадиновић, претседник Министарског савета, и министар г.г. Душан Летица и Добривоје Стошовић.

Гувернер југословенског дистрикта г. Стеван Павловић отворио је седницу, поздравио је присутне и саопштио да је веће 77 дистрикта изабрало Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла за доживотног почасног гувернера југословенског ротарства, и Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле је овај избор благоданом приимио.

Сви учесници на конференцији саслушали су ово саопштење стојећи и поздравили спонтаним и бурним аплаузом и одушевљеним овацијама Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла.

Пошто је претседник београдског ротари клуба г. д-р Николић поздравио присутне делегате и госте, гувернер југословенског дистрикта г. Стеван Павловић предао је плакете Београда претставницима страних ротара: г. А. Попеску, г. Хрижу и г. Бошкову. Саопштио је затим да су Краљевски намесници одликовали г. Мориса Дипера, претседника Ротари интернационале из Париза, орденом Св. Саве I реда.

Г. Агрипа Попеску, као делегат Интернационале, поздравио је југословенске ротаријанце и захвалио се на срдачном пријему. Говорио је Претседник владе г. д-р Милан Стојадиновић, који је међу ротарима узвизао многа почасна места. Његов говор и његову појаву су присутни срдечно поздравили.

Говорили су затим делегати клубова из земље. Неки су од њих прочитали реферате о питањима која спадају у програм ротара.

Г. Павловић је предао затим трофеје најбољим клубовима и саопштио да ће се идућа конференција одржати у Суботици.

За новог гувернера југословенског ротарства изабран је г. д-р Иван Сколар, који је својим говором закључио овогодишњу конференцију.

**Претседник Београдске Општине г. Влада Илић
поздравља ротаријанце.**

Претседник Београдске општине г. Влада Илић приредио је, после завршене конференције, у подне банкет у хотелу „Паласу“ учесницима конференције југословенских ротара.

Банкету је присуствовало близу 300 званица.

Од стране београдске општине били су присутни, поред домаћина г. Владе Илића, потпретседник Општине г. Драг. Тодоровић и многи градски већници.

Пред крај банкета Претседник Општине г. Влада Илић поздравио је своје госте овим говором:

Госпође и господо,

Сматрам за особину част и задовољство да у име Београда, његовог Градског већа и у име своје поздравим учеснике конференције југословенских ротаријанаца и њихове госте из Чехословачке, Бугарске и Румуније. Београд је поносит што у својој средини види ваш елитни скуп и срећан је што вам може указати своје гостопримство.

Високи циљеви које ваша организација има у своме програму, учинили су да је грађанство југословенске престонице са живим интересовањем дочекало вашу конференцију. То је интересовање потпуно разумљиво и заслужено. Организација људи који су добровољно узели на себе обавезу, да ће се у своме животу и раду руководити само интересима заједнице, чији чланови у јавном животу теже само да часним и поштеним радом користе друштву, — таква организација, заиста, заслужује пуну пажњу. Са својим тежњама: да међу појединцима развије односе правог, искреног другарства, да појединац у друштву ради само у корист заједнице, а да преко сродних организација у другим земљама доводи до мирног споразумевања међу народима, — ротаријанство представља остварење оне хармоније која је била и остаће идеал човечанства свих времена.

Наш човек показао је у прошлости да уме да се жртвује за заједницу. Познато је исто тако и поштовање које наш народ гаји према туђој слободи. И ја мислим да идеје ваше организације имају плодно земљиште у нашој држави.

Желећи вам пуно успеха у ширењу ваших племенитих идеја, ја вам желим пријатан боравак у нашој средини и поздрављам вас:

Живели!

Присутни су поздравили живим плескањем и поклицима говор г. Владе Илића.

Претседник Београдског Ротари клуба г. д-р Андра Николић захвалио је Претседнику Београдске општине г. Влади Илићу на гостопримству и истакао грађевински, привредни, културни и социјални напредак Београда после рата, за који има знатних заслуга садашња општинска управа.

Гђа Јовановић, у име дама ротаријанки, поздравила је домаћина и госте из суседних земаља.

Скупштина Савеза сокола

Скупштина Савеза сокола одржана је 15 маја у свечаној дворани Соколског друштва Београд-Матица, Скупштини је присуствовао изасланик Њ. В. Краља пуковник г. Дурбешић, изасланик Њ. Св. Патријарха викарни епископ г. Вићентије Проданов, врховни надрабинер г. д-р Алкалај; Делегат Претседника београд-

ске општине градски већник и генерал у пензији г. Живан Ранковић, Министар за физичко васпитање народа г. д-р Вјекослав Милетић, изасланици многих министарстава и установа.

Скупштини су присуствовали званични претставници словенских земаља, претставници словенског со-

кољства и бугарских Јунака. Чехословачко соколство претстављао је г. Еуген Кепл, Руски соколски савез старешина г. Дрелинг, а бугарске Јунаке г. Рашко Душков.

Скупштину је отворио први потстарешина Савеза г. Гангл и прочитао поздравне телеграме Њ. В. Краљу Петру II, Старешини југословенског соколства, Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу и Краљевским Намесницима г.г. д-р Раденку Станковићу и д-р Иви Перовићу, Савезу словенског соколства, Чехословачком и Пољском Соколству и Савезу бугарских Јунака. Читање свих телеграма скупштина је поздравила одобравањем. Приређене су бурне овације Њ. В. Краљу и Краљевском Дому.

У свом говору г. Гангл је упутио поздраве Њ. В. Краљу, истичући заслуге и сјај Династије Карађорђевића, поздравио је југословенску војску и иста-

као идеје словенске солидарности које проповедају Соколи.

Секретар чехословачког и свесловенског соколства г. Еуген Кепл поздравио је бираним речима Скупштину. Исто су учинили претставник бугарских Јунака г. Рашко Душков и претставник Руског соколског савеза г. Дрелинг. Њихови говори изазвали су одушевљене овације словенским народима и њиховом соколству.

У име свих делегата узео је реч г. Војислав Тодоровић и саопштио да су делегати на претходном радном делу Скупштине продискутовали и усвојили све скупштинске извештаје и предлаже да Скупштина одобри рад савезног старешинства у прошлој години. Предлог је једногласно усвојен.

Примљена је затим резолуција и закључена скупштина песмом „Хеј Словени!”

Скупштина Београдске берзе

Београдска берза одржала је 22 ов. месеца тридесет и осму своју годишњу скупштину, у присуству председника краљевске Владе и председника Београдске берзе Г. д-р Милана Стојадиновића, министра финансија г. Душана Летице, министра грађевина г. Добривоја Стошовића, министра трговине и индустрије г. д-р Милана Врбанића, министра пошта и телеграфа г. Војка Чвркића, гувернера Народне банке г. д-р Милана Радосављевића, управника Државне хипотекарне банке г. Војина Ђуричића, потпредседника Београдске општине г. Драг. Тодоровића, потпредседника Аграрне банке г. Андрије Радовића, генералног секретара Београдске берзе г. Јована Гачића, као и великог броја претставника комора и осталих привредних организација.

Скупштину је отворио г. Михајло Ђурић, потпредседник Управног одбора Београдске берзе, и поздравио председника Владе и председника Берзе г. г. д-р Милана Стојадиновића, чланове Краљевске владе и остале делегате. Потом је изнео извештаје за прошлу годину, која је показала велики развој у свима областима привреде, а што изражава наду да ће у будућности наша земља бити оснажена и просперитет увећан. Одајући пуно признање председнику Краљевске владе и потпредседнику Београдске берзе г. д-р Милану Стојадиновићу на великој бризи за унапређење привреде г. Ђурић каже да је прошла 1937 год. значајна као најбоља у привредној историји наше земље, а све то захваљујући председнику владе г. д-р Милану Стојадиновићу.

Из биланса Берзе види се да су постигнути велики резултати који показују значајан напредак.

Види се да је укупан обрт био преко две и по милијарде, што значи да је према 1936 год. пораст био од 49,50%. Обрт продуката порастао је за 97% по количини и за 110% по вредности. Такви резултати омогућили су Берзи да исплати целокупан дуг Хипотекарној банци Трговачког фонда, који је у своје време био направљен ради подизања Берзине зграде.

Пошто су прочитани поздравни телеграми, праћени бурним овацијама Њ. В. Краљу Петру II, Њ. Кр. Вис. Кнезу Намеснику Павлу и краљевским намесницима г. д-р Раденку Станковићу и г. д-р Иву Перовићу, — прешло се на дневни ред.

Прочитан је завршни рачунски део извештаја У-

правног одбора за прошлу годину као и извештај финансијског одбора. Прочитани извештаји примљени су без дискусије. Најзад се приступило избору шест чланова за Управни одбор, пет чланова за финансијски одбор и шездесет судија за Избрани суд Берзе.

У управни одбор ушли су поново г.г. Михајло Ђурић, Милишић, Војислав Петковић, Милан Мих. Стефановић, Добривоје Лазаревић и Живојин Јанковић, који је изабран на место покојног Лукарчевића, као нов члан.

У финансијски одбор такође су ушли досадашњи чланови као и у Избрани суд, сем што је на место пок. Кабилија дошао г. Едо Марковић, директор „Призада.”

Објављујући резултат гласања г. Ђурић се захвалио свима учесницима скупштине и тиме закључио тридесетосму годишњу скупштину Берзе.

Управни одбор се одмах конституисао и за председника изабрао г. д-р Милана Стојадиновића, председника Краљевске владе, а за потпредседника г. Михајла Ђурића, сенатора и београдског трговца. Исто тако се конституисао и финансијски одбор, у коме је г. Тихомир Панић изабран за председника.

У извештају, који је предат члановима Београдске берзе, нарочито је наглашен напредак металургијске индустрије, индустрије прераде камена, хемиске и текстилне индустрије, као и рударске производње. Тај повољан развој у прошлој години показао се и у извозу руда, који по вредности претставља 550 милиона динара, док је у 1936 г. изнео 204 милиона динара.

Што се тиче новчаног тржишта оно је показало у прошлој години знаке ликвидности и почело да улази у фазу постепеног опорављања. Пословања девизама и валутама на домаћем тржишту достигла су највећи износ за последњих неколико година.

У 1937 год. наша држава је закључила неколико споразума о регулисању платног промета са Швајцарском, Италијом, Белгијом и још неким државама, што је од великог интереса за нас.

Даље се из извештаја види да је динар у току 1937 год. био стабилан, како на Берзи у Цириху тако и на осталим берзама. На крају се подвлачи потреба оживљавања рада са продуктима и робом.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Скупштина Удружења југословенске стручне и периодичне штампе

У свечаној великој сали Лекарске коморе, на Зеленом Венцу, 8 маја т.г. одржана је четврта редовна годишња скупштина Удружења стручне и периодичне југословенске штампе.

У присуству великог броја чланова и делегата из унутрашњости, Загреба и Новог Сада, тачно у 10 часова г. д-р Ђока Јовановић, претседник Удружења и професор Универзитета, отворио је једним лепим поздравним говором годишњу скупштину.

Одмах у почетку са скупштине упућени су поздравни телеграми Њ. В. Краљу Петру II, Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу и Претседнику Краљевске владе г. д-р Милану Стојадиновићу.

Из годишњег извештаја види се да је Удружење било активно у прошлој години, а као највећи успех треба истаћи успелу прву изложбу стручне и периодичне штампе Краљевине Југославије уз суделовање истог удружења братске нам Бугарске. Поводом извештаја развила се дуга и жива дискусија. На

дневном реду, поред осталог, била је и измена правила, по коме је питању опширно реферисао Г. М. Обрадовић, те је после тога Скупштина једногласно одлучила да се изабере један ужи одбор од осам чланова, који ће детаљније проучити правила и у одређеном року по њима изнети пред ванредну скупштину своје примедбе.

По завршетку дневног реда дата је разрешница старој управи, те се прешло на избор нове управе. Пошто су биле заступљене две листе гласање је било тајно.

У нову управу ушли су: г. Велибор М. Јовановић, као претседник, Момчило Обрадовић, Д-р Драгомир Арнаутовић, Сениша Л. Сретеновић, Војин Пуљевић, Тодор Хаџи-Димитријевић, Д-р Свет. Живковић, Александар Видак и Сава Ђорђевић. У надзорни одбор ушли су: д-р Ђока Јовановић, д-р Свет. Д. Поповић, Емен Назор и Свет. Ђорђевић.

Слава певачког друштва „Никола Тесла“

Своју славу Св. Ђирила и Методија, 24 маја, прославило је певачко друштво Дирекције трамваја и осветљења „Никола Тесла“. Свечаности су присуствовали: Изасланик Њ. В. Краља арт. мајор г. Милан И. Просен, изасланик Њ. Св. Патријарха Гаврила прота г. Вас. Бранковић изасланик Министарства војске, претставник Претседника Општине и Градског већа градски већник г. Миливоје Благојевић, бивши Министар г. Ђура Јанковић, в. д. директор Д.Т.О. г. Л. Швабић, бивши директор Д.Т.О. г. Бора Поповић, директор Општег одељења Београдске општине г. Божа Павловић, шеф трамвајског саобраћаја г. А. Дојчиновић и претставници разних културних друштава.

После црквеног обреда, изасланик Њ. В. Краља

честитао је славу претседнику друштва г. Огњану Крстићу и предао поклон Њ. В. Краља.

Претседник друштва г. Огњан Крстић одржао је говор о раду друштва и његовим циљевима и захвалио се гостима који су својим присуством увеличали ову славу.

Друштво „Никола Тесла“ отпевало је затим државну химну и извело одабрани концертни програм.

Присутни су са великом пажњом саслушали лепе песме и наградили извођаче срдачним аплаузом.

Већ 12 година ово друштво негује са успехом песму и сваке недеље одговара на јектеније у цркви Св. Александра Невског.

Слава београдских носача

Удружење београдских носача прославило је своју славу Ђурђевдан 6 маја и тога дана је осветио своју друштвену заставу, којој је кумовао Министар шума и рудника г. Боогљуб Кујунџић.

Свечаности су присуствовали, поред кума заставе г. Б. Кујунџића: изасланик Њ. Св. Патријарха и г. Никола Јосић, члан Црквеног суда; претставник

Београдске општине градски већник г. Спасоје Тајсић, апотекар; претставник бродарства „Галеб“ г. Богдановић; претставник бродарства „Бакарић“ г. Бакарић. Домаћин славе био је г. Петар Милосављевић, винарски трговац.

После сечења колача и освећења заставе Министар г. Богољуб Кујунџић одржао је леп пригодан говор.

Слава Друштва за заштиту и васпитање деце

Друштво за заштиту и васпитање деце прославило је своју славу Св. Ђирила и Метода на дан 24 маја у свом Дому. Ово је 58 слава Друштва. Свечаности је присуствовао делегат Њ. В. Краља капетан I класе г. Марко Ајдарић; изасланик Претседника Београдске општине градски већник г. д-р Душан Калановић, помоћник Министра народног здравља у пензији; изасланик Министра просвете г. д-р Бранислав Крстић, као и делегати многих хуманих друштава и установа.

Претседник овог Друштва г. д-р Александар Костић изнео је у свом говору стање и циљеве Друштва. Истакао је значај заштите деце за један народ и велике успехе које је у том правцу постигла југословенска Унија за заштиту деце, која стоји испред многих унија старих и великих држава.

Деца „питомци“ овог Друштва, извели су врло леп програм. И овог пута је, као и сваке године, један малишан изрецитовао песму „Поздрав гостима“ коју је Змај Јован Јовановић спевао приликом оснивања

овог друштва. Змај је био лекар озог Друштва, и ова се песма рецитије сваке године на слави Друштва као успомена на великог песника и великог пријатеља деце.

Слава Удружења општинских чиновника и службеника

Удружење особља Општине града Београда за узајамно помагње у случају болести и смрти прославило је своју славу Св. Борђа, на дан 6 маја код „Империјала”. Славу су организовали претседник озог удружења инж. г. Светозар Генић, шеф Архитектонског отсека Београдске општине, и потпретседник г. Благоје Марјановић, општински пензионер.

Претседника општине г. Владу Илића заступао је на овој слави градски већник г. Миливоје Благојевић, који је предао Претседников прилог овом Удружењу од 1.000.— дин. Било је присутно још неколико градских већника.

На слави је свирала блех музика трамвајског особља и шофера општинског Возног парка.

Ово је удружење основано 1910 г. Циљ је озог удружења у основи хуман: да пружа лекарску помоћ и

Управа Друштва и гости поздравили су добротвора Друштва г. Павла Милановића, земљорадника, који је поклонно Друштву велико земљиште у Буковичкој Бањи за Дечји дом Друштва.

лекове, повчану хранарину за време болести, а у случају смрти новчану помоћ од 2.000 дин.

Поред хуманог циља ово удружење има и сталешки економски и културни циљ.

Члански улог је 17 дин. месечно. Друштво прима и субвенцију од Општине града Београда у износу од 20.000 за последње две године, а раније је примало само по 10.000 дин.

У овом је удружењу зачлањен само један мали део општинских чиновника и службеника, највише пензионера, па затим пожарника, који најчешће оболевају и којима је помоћ најпотребнија. За велико је жаљење што у овом удружењу нису зачлањени сви општински чиновници и службеници, којих има око 2.000.

Удружење располаже имовином у вредности око 95.000 дин.

Загребачки гимназисти у Београду

— Посета ученика и ученица Загребачких гимназија Београду и Београдској општини —

Београд као престоница и културни и политички центар државе привлачи неодољиво људе из свих крајева наше земље. Он привлачи човека од науке, као и послован свет, омладину као и одрасле. Али, чини ми се, више од свих омладина жељно хрли Београду. Београд узбуђује њену топлу и живу уобразиљу, и сусрет са престоницом за њу је увек

оне које су у више махова у току ове године учинили ученици и ученице загребачких гимназија. Ове посете биле су надахнуте жељом да се загребачки гимназијалци упознају интимније са Београдом; да упознају град, његове знаменитости, културне и просветне установе, историске споменике и места; да понесу утиске о животу Београда, који већ сада снажно манифестује динамику веллеграда.

Београдска општина, чији су они били гости, примила их је срдечно, и са пуно топлине и симпатија. Претседник Београдске општине г. Влада Илић, за чије ће име остати везане ове посете, учинио је све са своје стране да њихов боравак у Београду буде што пријатнији и лепши.

Посете су ишле овим редом:

ТРЕЋА МУШКА ГИМНАЗИЈА

Прву посету Београду учинили су матуранти треће мушке гимназије из Загреба. 2 априла у 20 часова допутовао је у Београд, са три професора на челу, двадесет пет матураната. На станици у име Општине дочекали су их и срдечно поздравили г. Миливоје Благојевић, градски већник, и г.г. Јован Мишић и Александар Дојчиновић, шефови отсека. Сутрадан, у понедељак 3 априла, загребачки матуранти заједно са својим професорима разгледали су варош и посетили музеј Кнеза Павла и Италијанску изложбу, која је тих дана била отворена у Београду. У подне Општина им је приредила ручак на Дедињу. После подне матуранти су, као гости Општине београдске, присуствовали ногометној утакмици Пољска — Југославија. По завршеној утакмици одвезли су се у

Претседник Београдске општине са групом загребачких матуранткиња на Сајмишту

догађај пун непосредних утисака, чији дубок и трајан ефекат остаје пријатно у сећању.

У низу бројних посета које је Београд у последње време забележио, треба са задовољством истаћи

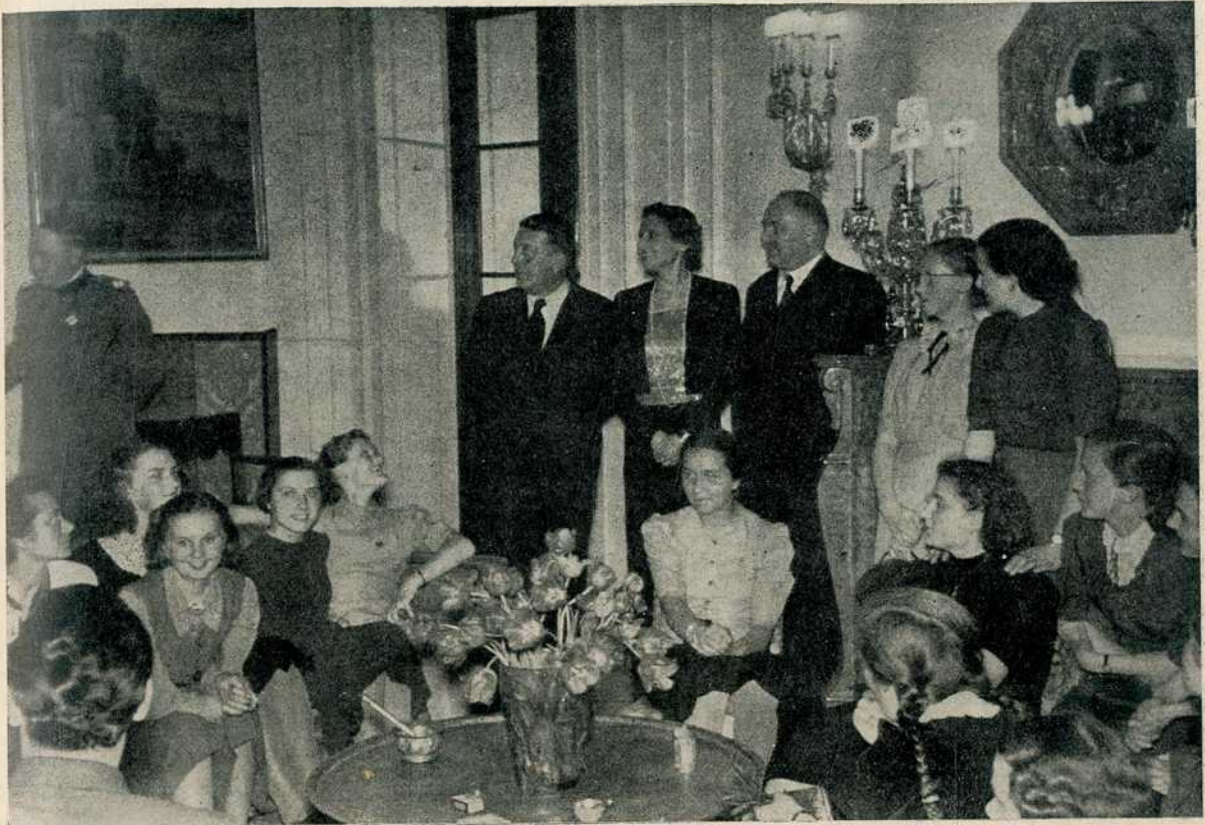
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ПРВА И ТРЕЋА ЖЕНСКА ГИМНАЗИЈА

1 маја посетиле су Београд ученице VII и VIII разреда Прве женске гимназије из Загреба, са директором г-ђом д-р Маријом Кочондом и двома наставницама. У недељу пре подне разгледале су музеј Кнеза Павла и изложбу Италијанског портрета. После подне направиле су шетњу кроз Београд. Обишле су Калемегдан и Зоолошки врт. Увече су присуствовале представи у Народном позоришту. У понедељак 2 маја ученице су отишле општинским аутобусом на Сајмиште, где су разгледале поједине изложбене па-

ПРВА МУШКА ГИМНАЗИЈА

После матураната Треће мушке гимназије посетили су Београд 19 априла ђаци Прве мушке гим-

Ученице III женске гимназије из Загреба на пријему у стану Председника Београдске општине г. Владе Илића и г-ђе Илић

назије из Загреба, под вођством једног професора. У групи је било 28 ђака. И њима је на београдској станици приређен срдчан дочек од стране Општине. Загребачки ђаци провели су три дана у разгледању Београда и околине. Тако су посетили музеј Кнеза Павла и изложбу Италијанског портрета кроз векове, Народно позориште и друге знаменитости Београда. У четвртак 21 априла направиле су општинским аутобусом излет до Авале, где су пријатно провели време, разгледајући новоподигнути споменик Незнаног Јунака, који се налази на најлепшем делу Авале, одакле се пружа ванредан поглед у околину. Сутрадан 22 априла учинили су посету Опленцу и гробу Блаженопочившег Краља Александра I Ујединитеља. Београд су напустили у суботу у подне.

виљоне. На Сајмишту им је приређен ручак. Ручку је присуствовао и поздравио их Председник Општине г. Влада Илић, разделивши им поклоне.

Ускоро затим, у недељу 8 маја, дошла је у Београд једна велика група ученица V, VI, VII и VIII разреда Треће женске гимназије из Загреба, са шест наставница. После посете музеја и изложбе, ученице су пошле у шетњу по Београду. Између осталог обишле су и земушки аеродром и београдски сајам. У понедељак 9 маја отишле су општинским аутобусом на гроб Блаженопочившег Краља Александра I Ујединитеља на Опленцу, где су се поклониле Његовој Сени. По повратку са Опленца приредила им је Општина ручак на Дедињу.

Увече био је велики пријем у дому Председника

Општине г. Владе Илића и г-ђе Илић. Сутрадан ученице су у подне отпутовале у Загреб.

За време свога боравка у Београду загребачким ученицима и ученицама свуда је указивана срдачна пажња. Нарочито се Општина београдска постарала

После повратка у Загреб, директор III женске реалне гимназије у Загребу г-ђа Олга Остерман упутила је Претседнику Београдске општине г. Влади Илићу писмо у коме се захваљује у име своје и свих наставника и ученица поверене јој школе на сусрет-

Ученице I женске гимназије из Загреба приликом посете Сајма, са претседником Београдске општине г. Владом Илићем

да им покаже све лепоте и знаменитости Београда и његове ближе околине. Тако су загребачки ђаци, благодарећи напорима Општине и нарочито Претседника г. Владе Илића, могли да понесу из Београда истинске утиске о лепоти и културном напретку Београда, о живим манифестацијама духа и материјалне изградње које стоје у основи даљег развика Београда.

љивости и лепој пажњи г. Претседника и Општине града Београда као и на поклону фотографија. Каже да су ученице одушевљене лепим пријемом и свим што су виделе и доживеле у Београду и да је срдачни пријем у Београду приближио млада срца ових ученица срцу Југославије.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Београд је свечано прославио своју традиционалну славу Спасовдан

— На слави је први пут ношен на челу литије и општински славски барјак са сликом Вознесења Господњег, који је Општини даровао претседник г. Влада Илић —

Ове године је Београд своју славу Спасовдан, св. Вознесење Господње, прославио свечаније него и једне године досада. На свечаности је узело учешћа преко сто хиљада Београђана.

АПЕЛ ПРЕТСЕДНИКА ОПШТИНЕ Г. В. ИЛИЋА БЕОГРАДСКОМ ГРАЂАНСТВУ

На неколико дана пре славе Београда, на дан 28 маја, Претседник Београдске општине г. Влада Илић упутно је грађанству Београда апел следеће садржине:

„БЕОГРАЂАНИ!

Поштујући своју прошлост и своје светле традиције које су му биле морални ослонац у старим искушењима, које су достојанство његове данашњице и вере у будућност, БЕОГРАД СВЕЧАНО ПРОСЛАВЉА СВОЈУ СЛАВУ, ПРАЗНИК ХРИСТОВОГ ВАЗНЕСЕЊА — СПАСОВДАН — који ове године пада 2 јуна.

Претставништво Београдске општине, са благословом Свете цркве, а уз учешће свештенства, свију националних, просветних, културних и хуманих друштава и организација, наше славне војске, школске омладине и целокупног грађанства без обзира на вероисповест и професију, манифестоваће тога дана у величанственој поворци спасовданске литије непоколебљиву веру својих грађана у заштиту Свемогућег, њихово неподељено осећање заједнице и солидарности, љубав према своме граду и једнодушну вољу да упоредо корачају у чувању националне заветне мисли и заједничких добара Краља, Народа и Државе.

ГРАЂАНИ И ГРАЂАНКЕ!

Окитите на дан своје заједничке славе домове заставама и зеленилом, отстраните своје свакодневне бриге, изађите сви у празничном руку и узмите учешћа у великој спасовданској литији. Уздижући своје мисли Богу, подредите тога дана све своје жеље једној и највећој: **ДА ВАШ ГРАД БУДЕ СВЕ ЛЕПШИ И СРЕЋНИЈИ, И ДА СРЕЋНА БУДУЋНОСТ НАШЕГА НАРОДА И ЗЕМЉЕ БУДЕ НАГРАДА КОЈУ СВЕМОГУЋИ ДАЈЕ ЗА ЧАСНУ И СЛАВНУ ПРОШЛОСТ И САДАШЊОСТ.**

Нека се кроз спасовданску литију манифестује дубоко поштовање свеколиког грађанства према славним традицијама нашег лепог Београда.

И сетите се наше народне речи:
„КО КРСНО ИМЕ СЛАВИ, ОНОМ И ПОМАЖЕ!“

28 маја 1938 год.
Београд

Претседник
Општине града Београда
Влада Илић, с. р.”

СВЕЧАНА ИЗГЛЕД БЕОГРАДА

На Спасовдан, Београд је освануо искићен заставама, цвeћем и зеленилом, и украшен пиротским ћилимима. Из свију крајева Београда, још у рану зору, Београђани, свих стајежа, млади и стари, хитали су у свечаним оделима да заузму одређена места. Поворка се формирала у улици Милоша Великог. Они који нису учествовали у поворци заузели су, још пре осам часова, места на тротоарима улица: Милоша Великог, Краља Милана, Кнеза Михаила и Краља Петра I. Сви прозори и балкони на зградама у овим улицама били су начичкани светом. Свуда на улицама владао је беспрекоран ред. Чак се ни гласно није говорило, да се не би нарушио побожни мир, који је тога дана владао целим Београдом. Дан је био леп и топао. Са небеског плаветнила сунчани зраци обасјавали су Београд и његове грађане. Само побожно брујање црквених звона са звоника београдских православних богомоља наговештавало је, да се у тим светим храмовима упућују молитве Свевишњем за срећан напредак Београда, престонице велике, сложне и моћне Краљевине Југославије, Пијемонта свих Јужних Словена.

ПОМЕН ИЗГИНУЛИМ БРАНИОЦИМА БЕОГРАДА

Док се у вароши вршило формирање поворке и припремало за почетак свечаности, код споменика браниоцима Београда на Новом гробљу искупили су се преживели браниоци Београда из 1915 г. да присуствују помену својим изгинулим друговима, који им на дан своје славе приређује Општина града Београда.

Тачно у 8,50 часова на помен су дошли: изасланик Њ. В. Краља ваздухопловни пуковник г. Сондермајер, претседник Београдске општине г. Влада Илић, потпретседник г. Драг. Тодоровић са г.г. градским већницима, као и претставници ратничких, витешких, националних и других друштава и организација.

Међу присутнима запажен је и инж. пуковник г. Игњат Кирхнер, командант јуначког Сремског добровољачког одреда, који је без мало 1915 год. цео изгинуо у одбрани Београда.

Изасланик Њ. В. Краљу Петра II ваздухопловни пуковник г. Сондермајер и председник Београдске општине г. Влада Илић после помена излазе из костурнице бранилаца Београда

Чим су стигли, изасланици друштава и живи браниоци Београда, на челу са изаслаником Њ. В. Краља и председником Општине г. В. Илићем, сишли су у костурницу бранилаца Београда, где је отпочео помен.

ГОВОР Г. СВЕТА. УРОШЕВИЋА, ПРЕТСЕДНИКА УДРУЖЕЊА БРАНИЛАЦА БЕОГРАДА

Одмах по завршеном помену у име живих бранилаца Београда, председник њиховог Удружења г. Светолик Урошевић одржао је говор, у коме је, између осталог, рекао:

„Наш горди и мученички Београд прослава данас своју славу Вазнесење Христово — Спасовдан. За неколико тренутака сврстаће се Београђанке и Београђани у величанствену литију, да на дан своје заједничке славе једнодушно манифестују своју неизмерну љубав према нашем престоном граду и непоколебљиву веру у његову сјајну будућност...

Ову традиционалну свечаност Београд отпочиње на овом светом месту, одавањем пијетета палим браниоцима Престонице.

И овде смо упутили наше молитве Свевишњем за борце пале у одбрани наше славне престонице. Учинили смо помен јунацима, који мирно почивају вечити санак у овој костурници, као и помен Французима, Русима и Енглезима, који се борише и падоше под зидинама нашег престоног града, за част Београда и човечански идеал правде и слободе.

Кренућемо се за који час улицама Београда, носећи у душама својим славу прошлости Београда и славу целе историје...

8000 палих бранилаца Београда, довикује нам из ове костурнице: Чувајте слободу, јединство и потпуну независност!

Ми се овом приликом сећамо и оних бранилаца Београда, који су своје кости оставили на другим местима а, пре свега, нашег Витешког Краља Ујединитеља Александра I, чију ћемо успомену сачувати вечито у нашим срцима са заветом да ћемо и његовом Првенцу а нашој узданици Краљу Петру II бити увек верни, одани и да ћемо са највећим пожртвовањем чувати и бранити тековине Његовог Великог Оца и наших палих ратних другова.

Указујући данас дужну пошту и захвалност нашим палим браниоцима Београда, осећамо дужност да још једном одамо признање свима онима који су с нашим браћом пали заједно у одбрани наше престонице...

У име Удружења бранилаца Београда захваљујемо Њ. В. Краљу Петру II на високој пажњи, коју нам је указао и овом приликом шаљући свога претставника, Господину Претседнику и већницима Општине града Београда на приређивању овог свечаног и тужног помена а присутнима на учешћу у овом одавању захвалности и пијетета према палим браниоцима Престонице.”

ГОВОР ГРАД. ВЕЋНИКА Г. ЉУБ. СЕФАНОВИЋА

После г. Светолика Урошевића, у име Претседника г. Владе Илића говорио је градски већник г. Љуб. Стефановић, који је рекао:

„Пала ми је у део част да у име Претседника Београдске општине, Градског већа и грађанства престонице одам пошту земним остацима див-јунака, који почивају под озим спомеником. Овог свечаног дана, када се наше топле молитве уздижу Свемогућем Господу поводом крсног имена Београда, вршећи ту свету дужност према онима који су својом племенитом крвљу натопили тле наше Отаџбине, ми се само одазивамо осећају наше дубоке захвалности према сенима великана, који су своје животе по-

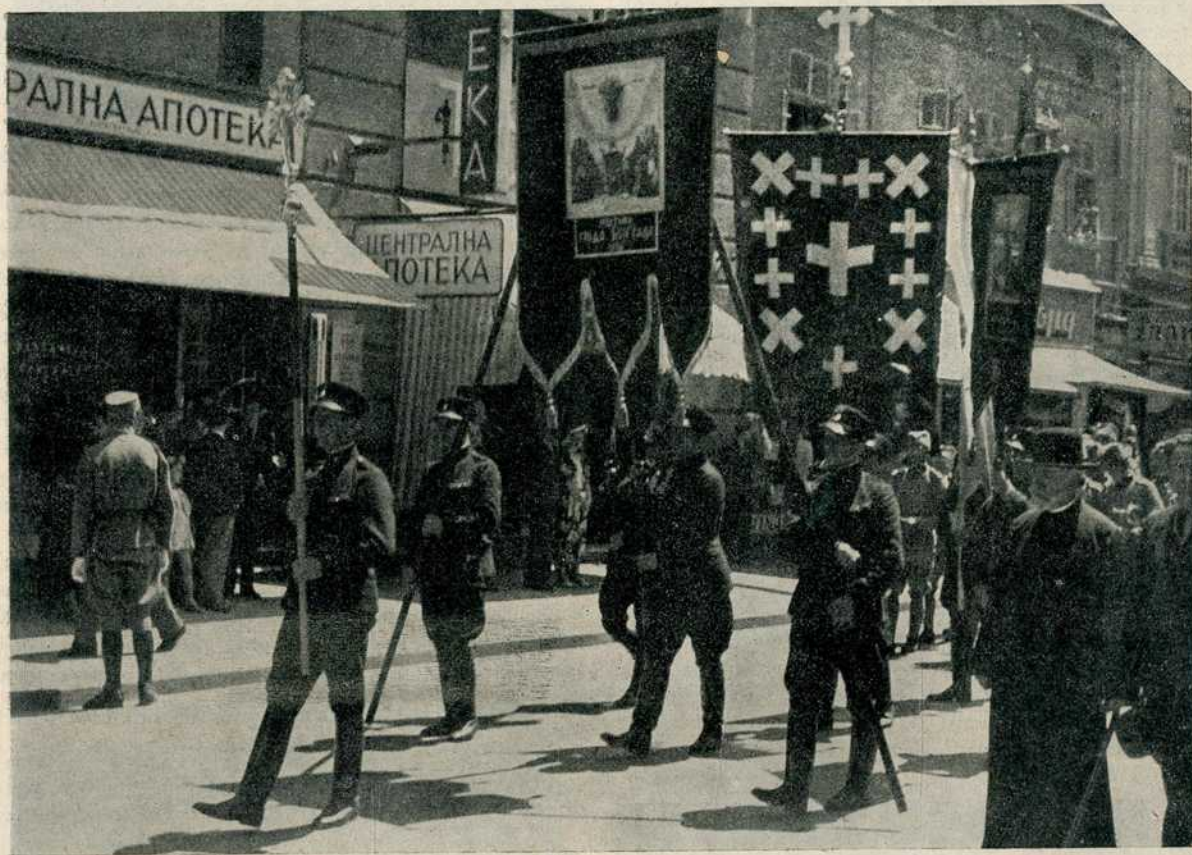
Изасланик Њ. В. Краљу Петра II ваздухопловни пуковник г. Сондермајер, председник Општине г. Влада Илић, потпредседник г. Драг. Тодоровић, г. г. градски већници и претседник Удружења бранилаца Београда г. Свет. Урошевић пред костурницом бранилаца Београда пре полагања венца на споменик

дожили за слободу и независност народа и за остварење његових вековних идеала.

Заиста је тешко говорити пред овом ко-стурницом у сећању на оне славне дане из наше недавне прошлости, на оне безбројне велике жртве и угашене животе, који најречитије говоре о страхотама минулога рата. Ми те жртве са осећајем топле побожности данас величамо и клањамо им се, јер су оне пале за идеале опште човечанске Правде, за које и ми треба, ако будућност наше земље буде то налагала, да се жртвујемо на позив наше Отаџбине са истим полетом и пожртвовањем, као и ози пали и славом овенчани хероји.

Пре двадесет година на читавом низу ро-

гућности отклањати крвава решења међународних неспоразума. Пред историјом народи су велики не само својом културом и хероизмом, већ и својим самопрегоревањем, које испољују у вихорима крупних светских догађаја, када послушају глас разума и повере Правди да заштити њихова права. Али се међународни мир не може и неће остварити све дотле, док се не почне веровати да народи желе, и не само то, већ и да стварно поштују дате обавезе и речи. Без тога цивилизација и култура остаће само празне речи теорије о светскоме моралу. Зато у подједнакој љубави здружимо своје напоре да племенита крв, којом је натопљена југословенска земља, осигура најлепшу будућност нашој Домовини и да

Чело литије са општинским славским барјаком

вова који се провлачио од Атлантског Океана до Јегејскога Мора, где смо четири године одолевали, патили се и борили до последњег даха за Мир и Слободу, разиђоше се на знак о закљученом примирју густе облаци дима са хоризонта и крваве светске позорнице. Напојени идејом мира и свесни да је мир залага за слободу и напредак човечанства, наши савезнички народи увидеше да тешко стање одлучно налаже организовање победе мира. Та психоза, та свест, резултат су реалног схватања ствари. У њој смо још и данас, наши савезници и ми. Само у данашњој неизвесности није довољно једино проповедати мир. Осећај о њему ваља имати у вољи и срцу. Потребно је не само веровати у њега, него му искрено и постојано служити и у границама мо-

се продужи дело народног сређивања и јачања. То нам налажу наше безбројне драгоцене жртве и беспопштедни напори нашега покољења. Не допустимо стварање уверења, да је смрт узалуд покосила ове лаше хероје. Од њихових гробова, који нас овде окружују, долази нам велика поука о слози, која ће нас учинити јаким за сва велика стремљења нашег народа, достојна његове сјајне прошлости и његове данашње величине.

Одужимо се сенима оних див-јунака, витезова без страха и мање, који су дали класичан пример херојства и љубави према Отаџбини. Одајмо пошту најдубљег пијетета храбрим браниоцима Београда.

Нека им је вечна слава и хвала!"

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

На крају говора г. Љуб. Стефановића, присутни су одали пошту палим браниоцима Београда кличући: — Слава им!
По завршеном помену у костурници, претседник

ворка, која је, на челу са црквеним барјацима и рипидама, обишла три пута око цркве, певајући црквене песме.

Војна музика 2 пешад. пука у поворци

Соколска музика

Општине г. Влада Илић положио је венац на споменик палим браниоцима Београда, са натписом: „Претседник Београдске општине и Градско веће — Браниоцима Београда“.

У ВАЗНЕСЕНСКОЈ ЦРКВИ

Док се на Новом Гробљу одржавао помен палим браниоцима Београда, у Вазнесенској цркви, која такође слави св. Вазнесење Господње — Спасовдан, служена је свечана литургија. Чинодејствовао је Њ. Св. Патријарх Гаврило са епископима г.г. Савом и Дамаскином, уз асистенцију многобројног београдског свештенства.

Служби је присуствовао изасланик Њ. В. Краља Петра Другог пуковник г. Љубомир Ј. Полексић и домаћин славе Вазнесенске цркве г. д-р Душан Пелеш, министар у пензији, као и претставници војних и грађанских власти и многобројних београдских друштава. Црква је била дупке пуна света, као и црквена порта, кроз коју се једва могло проћи.

У току службе у цркви је Њ. Св. Патријарх

СВЕЧАНА ЛИТУРГИЈА У САБОРНОЈ ЦРКВИ

Истог дана у седам часова ујутро у Саборној цркви такође је отпочела свечана литургија. Чинодејствовао је Митрополит руски Анастасије са викарним епископима г.г. Викентијем и Платоном уз асистенцију двадесет свештеника и ђакона. И Саборна црква такође је била дупке пуна света, који је дошао да узме учешћа после литургије на литији. За време литургије на јектенија одговарао је хор Првог београдског певачког друштва.

По завршеној литургији Митрополит руски Анастасије са епископима и свештенством изашао је из цркве и заузео место под Небом, које су носили ватрогасци под шлемовима.

Затим је поворка, на челу са црквеним барјацима, одредом војске и војном музиком, свештенством и грађанством кренула улицама Богојављенском, Карађорђевој, Краљевића Марка, Босанском и Гепратовом, да се споји са литијом код Вазнесенске цркве.

НЕПРЕГЛЕДНА ПОВОРКА КРЕЋЕ БЕОГРАДСКИМ УЛИЦАМА

У исто време кад је пред Вазнесенску цркву стигла литија из Саборне цркве, пред цркву је сти-

Група живих бранилаца Београда из 1914—1918 год.

Гаврило одржао веома леп говор о значају славе за наш народ.

После службе Божје у порти је образована по-

Скаути са заставама

гао са помена на Новом Гробљу и претседник Београдске општине г. Влада Илић са потпретседником г. Драг. Тодоровићем и г.г. градским већницима.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Пре него што је литија кренула, под Небом су заузели места Њ. Св. Патријарх Гаврило, изасланик Њ. В. Краља пешад. пуковник г. Љубомир Полексић и претседник Општине г. Влада Илић, а одмах

сиоци Карађорђевог звезде, па Белог Орла с мачевима, усташа и четници у униформи и под оружјем са заставом на челу.

Иза четника соколска музика такође је интонирала

Добровољна пожарна чета

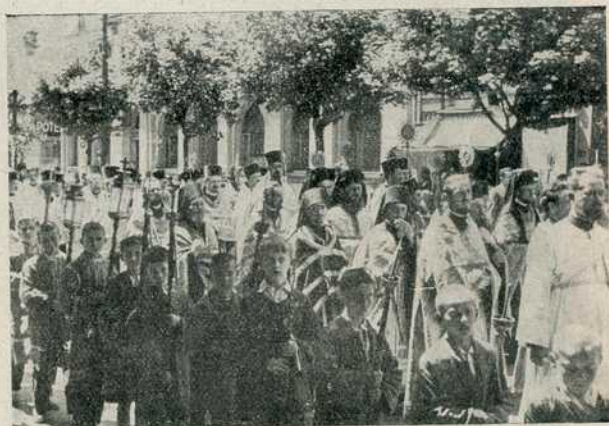

Црквене заставе

иза њих потпретседник Општине са целокупним Градским већем и великодостојници.

Тачно у 10.30 часова спасовданска литија кренула је од Вазнесењске цркве.

На челу поворке ношене су на рипидама две упаљене свеће, а између њих један службеник носио је, ове године први пут, општински славски барјак, који је даровао општини њен претседник г. Влада Илић. На тој застави пише: „Општина града Београда 1938” а одмах испод овога налази се живописна слика св. Вазнесења Господњег. Са друге стране налази се икона св. Петке, крсно име претседника г. Владе Илића, испод које пише: „Ко крсно име слави оном и помаже”. Иза овог барјака ношене су црквене заставе, као и државна застава са грбом Београда. Одмах иза ових застава ишла је војна музика другог пешадијског пука „Књаза Михаила”, која је целим путем свирала молитве. За њом су

Свештенство

Задругари са заставама

Епископи

ступали војници тога пука са својом заставом, пред којом су Београђани скидали капе. Иза војске прва је ступала група живих бранилаца Београда, којој је Општина уступила прво место. За њима су ишли но-

целим путем црквене мелодије, за којом су у корак ступали соколи у свечаним одорама. За њима је ишла дугачка поворка униформисаних скаута, па певачко друштво „Карађорђе” са заставом.

Кад је чело поворке било код кафане „Руски цар”, свештенство се тек налазило код хотела „Лондон”, а крај поворке још се налазио код Војне академије у Милоша Великог улици.

Иза певачког друштва „Карађорђе”, свртани по осморо у реду, ступали су ученице и ученици средњих школа са својим наставницима, на челу са униформисаним питомцима гимназије Краља Александра I. За ученицима београдских гимназија ишли су униформисани ученици жељезничке школе.

Веома лепу слику оставили су чланови Савеза земљорадничких задруга, млади сељаци и сељанке из околних београдских села, који су носили задругарске заставе. Одмах иза земљорадника са својом заста-

лексић и претседник Београдске општине г. Влада Илић.

Са балкона и прозора, по старом српском обичају, грађани и грађанке засипали су поворку житом и бомбонама, да би година била родна.

За Небом су ступали градски већници са потпретседником г. Драг. Тодоровићем, претставницима војних и грађански власти, официрски кор Београдског гарнизона на челу са генералитетом.

Иза официрског кора корачали су ратни инвалиди са заставом, па Савез ратних добровољаца, Удружење Албанске споменице и чланови Јадранске страже са заставама.

Овде је поворку попуњавала музика Дома мало-

Њ. Св. Патријарх Гаврило крстом благосиља грађанство

вом ишло је Удружење занатлија. Иза њега ношене су црквене заставе, за којима је са својом заставом ступало, певајући црквене песме, Прво београдско певачко друштво.

Смерно и побожно ишли су по четири у реду, читајући молитве, монахиње и монаси, па дуга поворка свештенства у блиставим одежама.

ПРЕТСЕДНИКА БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ И ГРАДСКЕ ВЕЋНИКЕ БЕОГРАЂАНИ СУ ЦЕЛИМ ПУТЕМ ПОСИПАЛИ ЖИТОМ

Иза свештенства ношена је патријаршијска застава. За заставом ишли су епископи, а иза њих ношене је Небо под којим су ишли Њ. Св. Патријарх Гаврило, који је целим путем са крстом благосиљао грађанство, изасланик Њ. В. Краља пуковник г. По-

летника, иза које су ступали: Опште хумано служитељско друштво, Удружење носача, Козаци у униформи, Удружење бродара, Удружење настојника зграда и Удружење београдских пиљара.

Велики део поворке сачињавало је службено особље Општине града Београда.

Иза општинског особља, кретала се непрегледна поворка Београђана. Крај поворке сачињавали су: војна музика 18 пешад. пука, један одред војника истог пука са заставом и један вод артиљераца.

МОЛЕПСТВИЈЕ ПРЕД ДВОРОМ И ПРЕД ПАЛАТОМ АКАДЕМИЈЕ НАУКА

Спасовданска литија задржала се на два места: пред Двором и пред палатом Академија Наука, где су се некада налазили црквени записи. На тим местима

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.државно.рс је молепствије за срећан и дуг живот Њ. В. Краља Петра Другог и целокупног Краљевског дома, и срећну будућност града Београда.

СЕЧЕЊЕ СЛАВСКОГ КОЛАЧА У ОПШТИНСКОЈ ЗГРАДИ

Нешто пре 12 часова, кад је поворка стигла пред општинску зграду, искупиле су се званице у свечаној дворани Градског већа да присуствују свечаном чину резања славског колача.

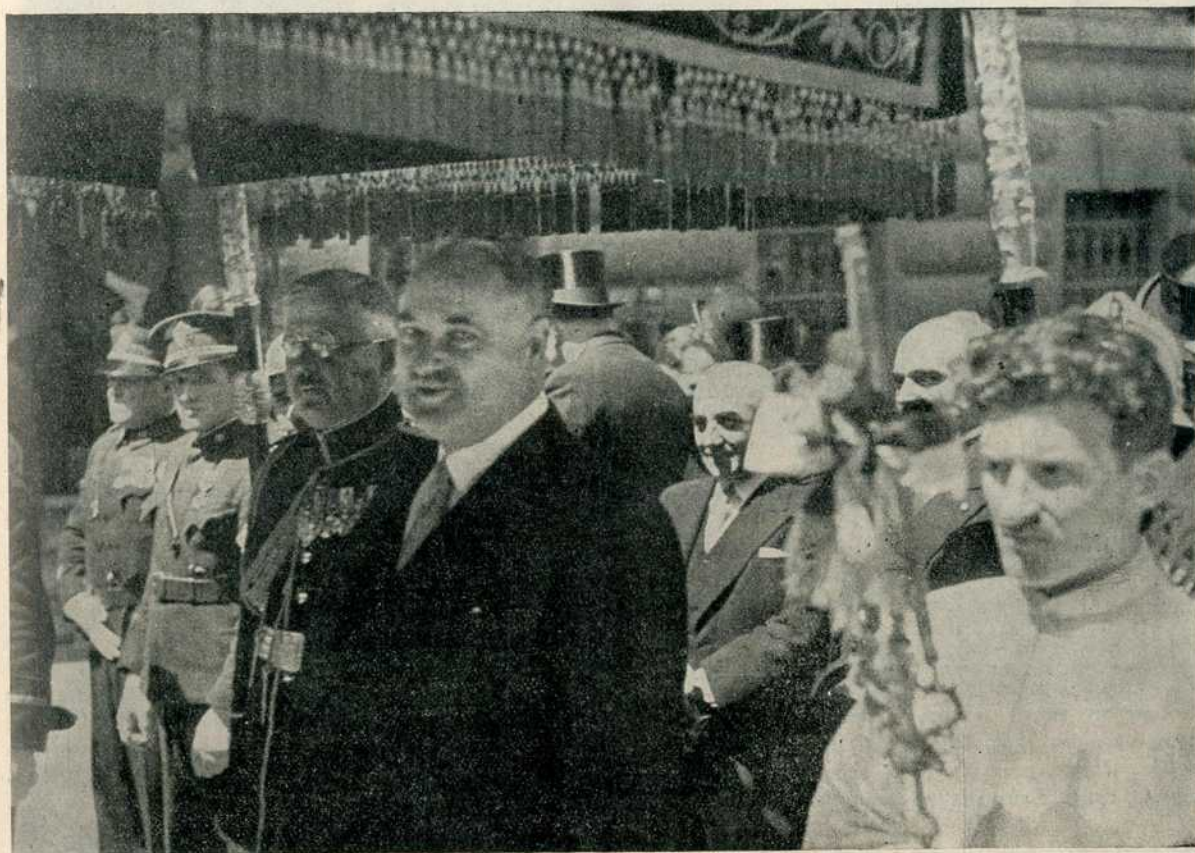
За ову свечаност општинска зграда у Узун Мирковој улици била је нарочито украшена. У холу зграде

свећу, а раднички певачки хор „Никола Тесла“ Београдске општине отпевао је песму „Исполаите Деспота“.

После кратке молитве приступило се резању славског колача, који су ломили: Њ. Св. Патријарх Гаврило, претседник Општине г. Влада Илић, потпретседник г. Драг Тодоровић и градски већници г.г. Живан Ранковић и Јован Петровић.

ГОВОР Њ. Св. ПАТРИЈАРХА ГАВРИЛА

По обављеном сечењу колача, Њ. Св. Патријарх Гаврило, пажљиво саслушан, одржао је овај говор:

Изасланик Њ. В. Краља Петра II пешад. пуковник г. Љубомир Полексић и претседник Београдске општине г. Влада Илић под Небом

музика Добровољног ватрогаског друштва непрестано је свирала.

У свечаној дворани на столу украшеном цвећем и зеленилом, стајала је славска свећа са колачем, а уза зид била је прислоњена славска општинска застава са иконом св. Вознесења Господњег — Спасовдана, заштитника града Београда.

На три минута пре 12 часова, кад су дворана и обе галерије били дупке пуни, у дворану је ушао Њ. Св. Патријарх Гаврило са изаслаником Њ. В. Краља пуковником г. Полексићем и претседником Општине г. Владом Илићем, у пратњи г.г. Градских већника. Кад је у дворану ушао изасланик Њ. В. Краља, двораном се проломио снажан поклик: — Живео Краљ!

Тад је претседник г. Влада Илић ужегао славску

„Београд велики по својој прошлости, славан по својој историји и знаменит по својој вековној улози, доживео је ретку срећу, да постане престоница прво нашег Пијемонта, херојске Србије а доцније велике и моћне Југославије. Као такав он има, да својим просперитетом буде узор свима градовима и да предњачи свима осталим седиштима наше државе. Величина културне способности у целој држави биће посматрана и цењена преко Београда и са Београдом.

Због оваквог својства Београда и његове улоге у животу нашег народа и наше државе, његов напредак мора лежати на срцу свакоме сину њене Отаџбине, а на првом месту његовом грађанству.

Неоспорна је истина, да само онај народ, који има својих светиња, својих аманета и својих традиција, тај

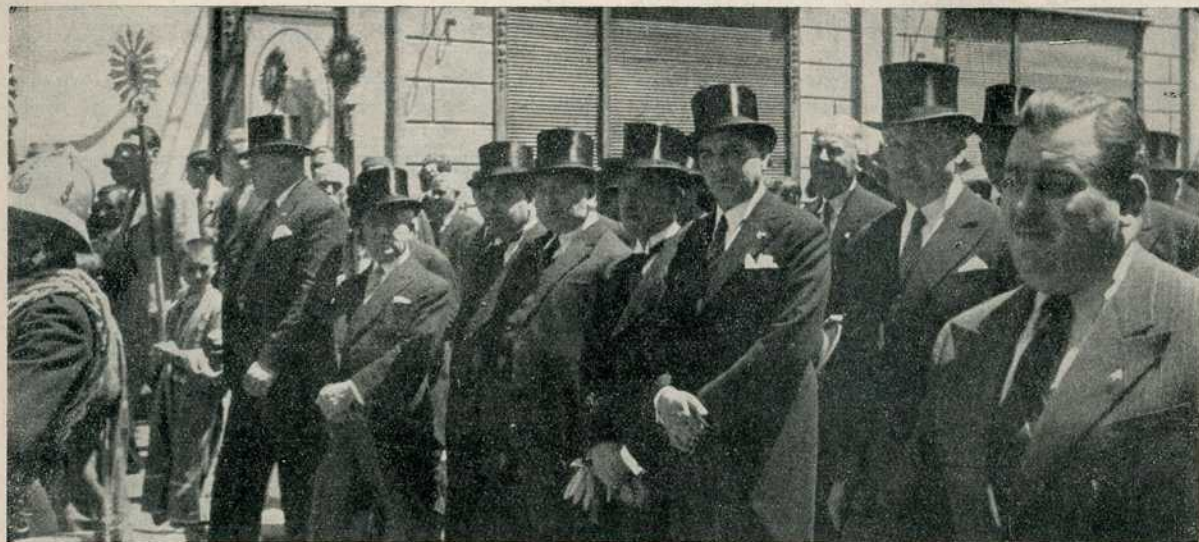
народ може имати своје сопствене прошлости, своје сопствене садашњости и своје срећне будућности.

Апостол Павле у своје време обраћао се солунским грађанима са оваквим саветима:

„СВАГДА ИДИТЕ ЗА ДОБРОМ МЕЂУ СОБОМ И ПРЕМА СВИМА. МОЛИТЕ СЕ БОГУ БЕЗ ПРЕСТАНКА... ДУХА НЕ ГАСИТЕ, ПРОРОШТВА НЕ

ске Престонице. Свестрани напредак града Београда очигледни је доказ ваше жарке љубави, вашег дубоког разумевања и ваше самопожртвоване преданости у вашим дужностима, које ви обављате са ретким еланом и орловским замахом на корист и понос лепе југословенске Престонице.

Родољубиво и предано обављање ваших дужности

Градски већници у спасовданској поворци

ПРЕЗИРИТЕ... РАЗУМИТЕ ЈЕДАН ДРУГОГА У ПОБУЂИВАЊУ К ЉУБАВИ И ДОБРИМ ДЕЛИМА (Сол. 5. 18., 21. Ефес. X. 24) А псалмопевац Давид каже, да **ТВРДИ ГРАД МОЖЕ ПОСТАТИ САМО ПОД ЗАШТИТОМ БОЖЈОМ, ЈЕР ЈЕ КРЕПОСТ У БОГА** (Псал. 62).

Господине Претседниче,

У времену ваших тешких и племенитих дужности, са вашим вредним сарадницима, ви имате у виду ове истине Св. Писма, па зато се и ваша настојања око унапређења града Београда крунишу видним успесима

за добро града Београда украшава се и са вашом особитом љубављу и поштовањем к нашим верско-народним светињама и традицијама, чега је доказ и ово свечано славље, крсног имена града Београда, које данас грађанство, на челу са вама овако дивним свечаностима обавља.

Са особитим задовољством уједињујемо са вама наше топле молитве, наше искрене осећаје и наше најбоље жеље, да Београд достигне највећи степен сјаја и величине. У оваквим молитвама, осећајима и

Виши чиновници Београдске општине, на челу групе особља Општине града Београда, у поворци

Претседник Општине г. Влада Илић припаљује славску свећу

заштитом **БОЖИЈЕГ БЛАГОСЛОВА** и уз признање и захвалност целокупног грађанства поносне југословен-

жељама благосиљамо овај Крсни Колач и честитамо славу Вама и целом грађанству града Београда. Нека

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.sveti.org Вас прати благодат Господа у сваком добром делу, — на понос Узвишеног Краља и драге Отаџбине!

„КО КРСНО ИМЕ СЛАВИ, ОНОМ И ПО-МАЖЕ!“

Амин.”

По завршеном говору Њ. Св. Патријарх Гаврило честитао је славу председнику г. Влади Илићу, који

Ову лепу свечаност са успехом је организовао нарочити одбор са г. Живаном Ранковићем, градским већником, на челу. Чланови одбора били су: в. д. директора Општег одељења г. д-р Ђура Ђуровић, старалац сиротиње прота г. Драгољуб Поповић, директор Дирекције за социјално и здравствено старање г. д-р Угљеша Давидовић, шеф Културног Отсека г. Сима

Њ. Св. Патријарх Гаврило и председник општине г. Влада Илић са потпредседником г. Драг. Тодоровићем и градским већницима г. г. Животом Ранковићем и Јованом Петровићем ломе славски колач у свечаној дворани Градског већа

се Њ. Светости у име Београда и у име своје захвалио на чинодејствовању и пажњи коју указује Београду и Београђанима.

После завршеног славског обреда, у свечаној дворани Градског већа, председник Београдске општине г. Влада Илић примао је честитања у своме кабинету.

*
* *

Пандуровић, шеф Отсека за помагање сиротиње г. д-р Реља Аранитовић, референт Социјалног отсека г. Милан Мићовић, и референт месне контроле г. Брана Јанковић, које је у одбор делегирао председник Општине г. Влада Илић. Од стране Њ. Св. Патријарха Гаврила у одбору су били: протојереј г. Миливоје Петровић, протојереј и члан Црквеног суда г. Никола Јосић и архиђакон г. Угљеша Јелић.

Слава Друштва за унапређење предграђа „Краљице Марије“

Вождовац је ове године имао ретко лепу свечаност, петнаестогодишњицу од како је једно његово насеље добило име Њ. В. Краљице Марије.

Истовремено када је славило своју славу Друштво за унапређење предграђа Краљице Марије прославило је и своју петнаестогодишњицу.

Још пре петнаест година на овоме простору, где

се налазе сада лепо саграђене куће и зелени скверови, биле су ливаде и орнице са неколико кућа које су везивали каљави и излокани сокаци. Захваљујући извесним вредним и агилним људима и увиђавности ме-родавних у Београдској општини, некадашње прљаво и запуштено предграђе добило је и веома zgodне комуникационе везе са Београдом и модерне путеве

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и канализацију и осветљење, што је све створило услове и за изградњу великог броја модерних вила, као и за подизање основне школе „Краљица Марија”.

Још пре осам часова, пошто је обављена свечаност у вождовачкој цркви, образовала се литија која је прошла кроз цело насеље. Задржала се у скверу код улице Пазинске, где је обављена служба Божија. Одавде се кренула до основне школе, испред које је обављен црквени обред резања славског колача. Резање колача извршио је свештеник г. Драгољуб Марковић са дугогодишњим претседником Друштва г. Вукашином Поповићем и домаћином славе г. Миленком Филиповићем. Пошто је прочитао поздравне телеграме упућене Њ. В. Краљици Марији, која је благоизволела послати као дар за ову годину свој монограм са круном од неона, који је стављен на чело фасаде основне школе „Краљица Марија” — и претседнику Општине Бео-

Слава Друштва за уређење котежа Франше д'Епера-а

Друштво за улепшавање и уређење „Котежа” Војводе Франше д'Епера прославило је своју славу Спасовдан.

У великој сали Дома породица палих официра у рату, у Звечанској улици, обављено је резање славског колача у присуству изасланика Њ. Св. Патријарха Гаврила, проте г. Петровића, изасланика Београдске општине г. Драг. Тодоровића, потпретседника општине, народних посланика г.г. Шушића и Вукчевића као и већег броја пријатеља и чланова друштва.

По извршеном црквеном обреду, претседник г.

градске г. Влади Илићу, г. Поповић је одржао кратак говор. Указујући на све успехе које је друштво постигло за ово релативно кратко време, подвлачи несебичност свих чланова као и велику предусретљивост од председништва Београдске општине при улепшавању и подизању овог краја, који је пре шеснаест година припао Општини кумодрашкој. Исто тако г. Поповић захвалио се и Краљевској влади која их је помагала у овом тешком подухвату.

Присутни су потом прегледали изложбу ђачких радова ученика и ученица основне школе и Женске занатске школе.

Ова свечаност петнаестогодишњице трајала је четири дана и била је испуњена разним културним приредбама а завршена је свечаном приредбом 5 јуна у дворани основне школе, коју су извели ученици спремљени од својих учитеља, и кермесом у парку.

Алимпије Сенчић је одржао кратак говор у коме се, прво, захвалио присутнима што су својим присуством увеличали ову свечаност, а затим подвукао све успехе које је друштво постигло на улепшавању и уређењу Котежа Франше д'Еспера, велику предусретљивост Општине на помагању и подизању овог краја и, на крају, подвукао да целокупно становништво овог Котежа има пуно вере у Општинску управу која ће учинити све, као што је и досада чинила, да овај део Београда буде један од најлепших.

Слава Дома старца и старица

Своју славу Цара Константина и царицу Јелену прославио је Дом старца и старица ове године у свом Дому, у Делиградској улици.

Свечаност је почела тачно у 11 часова у присуству изасланика Њ. В. Краља капетана г. Раден-

ковића, изасланика Њ. Св. Патријарха Гаврила протојереја г. Михаиловића, потпретседника Београдске општине г. Драг. Тодоровића као и већег броја градских већника.

Старци после доброг славског ручка, при чаши вина, причају о прошлости

Прота г. Милован Михаиловић је одржао кратак говор у коме је подвукао значај славе у нашем народу и хуманост Београдске општине, која у низу својих социјалних радова не заборавља ни изнемоглост ни старост, већ гледа да им и тај кратак период живота учини што сношљивијим.

Изасланик Њ. В. Краља капетан г. Раденковић, потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић и г. г. градски већници на слави Дома старца и старица

ковића, изасланика Њ. Св. Патријарха Гаврила протојереја г. Михаиловића, потпретседника Београдске општине г. Драг. Тодоровића као и већег броја градских већника.

Слава београдске жандармерије

На први дан Духова, као и сваке године, Команда жандармерије прославила је своју традиционалну славу, као дан успомене на херојску борбу наших жандарма са Турцима за време бомбардовања Београда 1862 год.

У десет часова пре подне довезао се изасланик Њ. В. Краља коњички бригадни генерал г. Жарко Мајсторовић. Он је честитао постројеним жандармима славу у име Њ. В. Краља и Њ. Кр. Вис. Кнеза Намесника Павла и осталих чланова Краљевског Дома.

На почасној трибини били су: Министар војске и морнарице, г. Љубомир Марић, Министар пошта и телеграфа г. Војко Чвркић; изасланик Њ. Св. Патријарха епископ призренски г. Серафим; претставници војних и цивилних власти.

По свршеном црквеном обреду командант жан-

дармерије г. Јован Наумовић одржао је постројеним жандармима говор евоцирајући успомене из 1862 године. Музика је интонирала државну химну. У свршеном поретку жандарми су продефиловали са заставом и музиком на челу испред присутних великодостојника.

Гости су затим послужени уобичајеном закуском.

На слави је прочитан списак награђених жандарма у овој години.

Градско поглаварство града Београда наградило је са по 1.100 динара командире жандармериских станица са жандармима у Малом Мокром Лугу, на Смедеревском Берму, Душановцу и Раковици. Са по 600 динара наредника Здолшека Михаила, поднаредника Станковића Владимира, каплара Вујића Јову и жандарма Андрића Страхују.

Десетогодишњица „Аеропута“

Друштво за ваздушни саобраћај „Аеропут“ прославило је на први дан Духова, 12 јуна, десетогодишњицу свога рада. Прослава је приређена на аеродрому. Испред хангара је био распоређен цео возни парк од 12 авиона са пилотима и осталим особљем. Прослави су присуствовали претставници свих војних и цивилних ваздухопловних установа и велики број ваздухопловних официра.

После водоосвећења, освећено је шест нових авиона: четири „Локида“ и два „Кодрона“.

Претседник Управе „Аеропута“ г. д-р Рудолф Пилц у свом говору евоцирао је успомену на оснивање „Аеропута“ пре 10 година. Било је то 1926 године, после Божића.

За ових десет година „Аеропут“ је постигао велике резултате. У почетку је располагао малим сретствима и малим возним парком. Одржавао је једва неколико линија. Свет је нерадо путовао авионима.

Данас је Београд значајна међународна ваздухопловна раскрсница. Са београдског аеродрома лете авиони у свима правцима света. Преко нашег неба лете свакодневно и наши и страни саобраћајни авиони. Публика се навикла на авионе, тако да су увек сва места попуњена.

У току ових десет година авиони „Аеропута“ пренели су: 30.713 путника, 249.388 килограма пртљага, 15.688 килограма поште, 297.279 килограма робе, а имали су 21.202 часа летења, прешли 3.038.246 километара и 12.389 летова.

Претставник Команде ваздухопловства генерал г. Милојко Јанковић честитао је „Аеропуту“ ово славе и десетогодишњи рад, којим управа друштва може бити не само задовољна већ и поносна. Команда ваздухопловства налази највеће задовољство у сарадњи са „Аеропутом“, — изјавио је г. Јанковић.

Голф утакмице

Прве овогодишње утакмице Голф-клуба одржане су 4 јуна, на игралишту Голф-клуба у Кошутњаку и биле необично занимљиве и веома интересантне.

Захваљујући одличном уређењу гринова као и сјајној организацији управе Голф-клуба и њеног генералног секретара г. Илића, Београд има један од најлепших терена за голф, иако има свега девет поља — док велика игралишта имају двоструки број.

Утакмице, које су одржане, дале су доста добре резултате а донеле су и велика изненађења. Прва група организована је од дама чије је такмичење отворила супруга Претседника владе г-ђа Августе Стојадиновић, и почела прву партију са г-ђом Емом Илић. Другу партију образовале су г-ђа Рибникар и г-ђа Милран. Победу и награду у овој групи однела је г-ђа Милран са 92 поена док је г-ђа Стојадиновић узела друго место са 96 поена, иако је имала велике шансе да освоји прво место.

Господа су учествовала у другој групи у „медел-

плеју“. На опште изненађење, поред великих фаворита, енглеског посланика г. Камбела и немачког посланика г. Херена, прелазни пехар претседника Београдске општине г. Владе Илића однео је г. Брек, инжењер.

У трећој групи однео је прву награду г. Червински, саветник пољског посланства, са 82 поена испред г. д-р Милана Кићевца, који је имао 83 поена и г. Милрана са 85 поена.

Ови постигнути резултати слабији су од прошлогодишњих, што је сигурно последица слабог тренинга. Вероватно да ће многим бити нејасно на који начин и како се рачунају поени при игрању голфа.

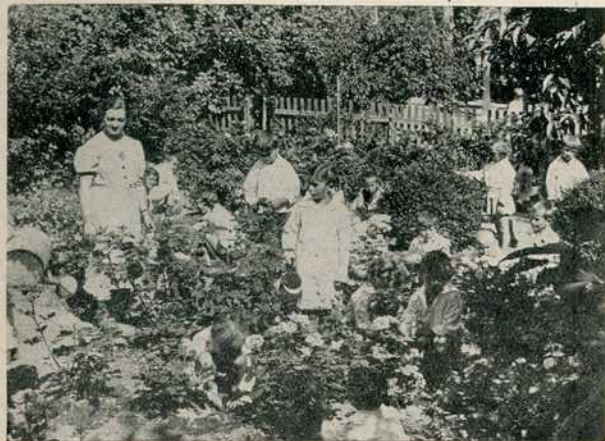
Поен уствари значи погрешку. Тежња је сваког играча да са што мање удара дотера лопту у зелено поље — грин. Уколико је број удара већи поени расту. У колико пак играч добије мање поена — са мање удара постигао да лопту утера у зелено поље — уколико заузима бољи пласман. Што мање поена — већи успех.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Изложба дечјих радова у обданишту бр. 2

Дечје Обданиште бр. 2., у улици Краљице Марије 46, приредило је у јуну месецу т. г. занимљиву и доста оригиналну изложбу дечјих радова. Изложба

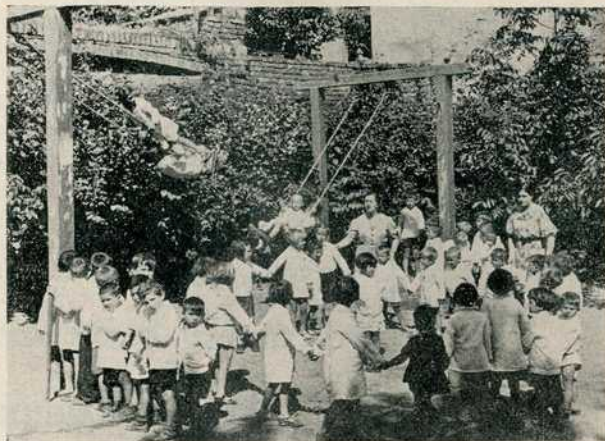

У Обданишту бр. 2: деца раде у башти

је отворена други дан Духова пријатним дечјим концертном.

На овој изложби изложени су радови деце од три до шест година, које су та деца радила за време свога боравка у Обданишту, у здравим светлим собама или у врло лепој зеленој и цветној башти. Деца су имала на расположењу врло примитиван материјал, који не кошта ништа: кутије од шибица, картон, пластелин, семенке од бундеве итд. И од таквог материјала израдила су разне играчке, читаве трпеза-

рије, спаваће собе, собе за рад, аероплане, аутомобиле — наравно, све то као моделе, у минијатури. Од пластелина су израђени ликови и фигуре људи

У Обданишту бр. 2: деца се играју у башти

и животиња. Семе од бундеве, различито обојено, послужило је деци врло добро да израде разноврсно цвеће.

Од тих дечјих радова изложени су најуспелији. Млади уметници показали су при свом раду врло много познавања предмета које раде, тачности, прецизности и укуса.

Тако деца проводе своје слободно време, које им преостане од игре и дечије гимнастике, у забави и развијају код себе уметничке инстинкте.

Изложба народних рукотворина

Београдски новинари и београдска женска друштва организовали су интересантну изложбу народних рукотворина у сали Коларчевог народног универзитета, коју је отворио првог дана Духова кустос музеја г. Петар Петровић. Изложба је показала необичну разноврсност и лепоту наших народних везова, ношњи и ћилимова. Ткаље и везиље, већином наше сељанке, показују необични смисао за слагање боја и за орнаментуку. На изложби је изложено неколико скупочених ћилимова, више ванредно лепих и скувих народних костима (неколико лутака у природној величини носиле

су најлепше костиме које женска друштва имају у својим домовима). Нарочито се истичу два скупочена црногорска костима, од финог материјала и необично лепе израде.

Београдске занатске школе изложиле су успеле радове својих ученица.

Изложено је много лепих чипака, везова, украса за кућу и одела.

Намештена су у дворани два разбоја. Две жене за разбојима неуморно су ткале, једна ћилимове, а друга платно.

Понтон за ново Београдско пристаниште спуштен је у Саву

3 јуна спуштен је у Саву, на Чукарици, понтон за пристајање путничких бродова, намењен новом београдском кеју, који се изграђује. То је највећи пловни објекат на Дунаву и Сави. Израђен је у бродоградилшту Српског бродарског друштва, које је овим објектом дало доказа о својој конструктивној и организаторској способности.

Српско бродарско друштво је сада својина државе. Предаја овог друштва држави извршена је баш 3 јуна, и тим поводом је и спуштен у Саву овај цинковски понтон, као последњи продукт Друштва.

Овом приликом је приређена на Чукарици импо-

зантна свечаност којој су присуствовали: Претседник Краљевске владе г. д-р Милан Стојадиновић, Министар саобраћаја г. д-р Мехмед Спахо, Министар грађевина г. Добривоје Стошовић, чланови Управе Српског бродарског друштва, бродарско особље овог друштва и већи број омладине и грађана.

Када је Претседник владе г. д-р Милан Стојадиновић дао наређење, покренуте су машине и велики понтон је спуштен у Саву. Затим су г.г. д-р Милан Стојадиновић, д-р М. Спахо и Д. Стошовић, у пратњи чланова управе Српског бродарског друштва, обišли радионицу бродарског друштва.

Ваздухопловство

Прва Међународна ваздухопловна изложба

— У својој посланици, којом је отворио изложбу, Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле је изразио искрену жељу да снажна југословенска крила служе идеји мира и културног развитака —

— Последњи дан, изложбу је пажљиво и дуго разгледао Њ. В. Краљ Петар II — Изложбу је разгледао и Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле —

У суботу 28 марта отворена је, необично свечано, Прва међународна ваздухопловна изложба на Београдском сајмишту, која је трајала до 13 јуна т. г. Изложба је приређена под високим покровитељством Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла.

ОПШТИ УТИСАК И ЗНАЧАЈ ИЗЛОЖБЕ

Изложба је организована врло добро и стручно, распоређена у неколико павиљона, са разноврсним и интересантним материјалом. Заступљени су сви типови аероплана, — путнички, спортски, војни, свих врста,

од почетних школских авиона и ловачких једноседа до тешких бомбардера и хидроавиона. Изложени су и делови од којих се праве авиони, алати за њихово прављење, тако да се може пратити конструкција једног авиона у свима фазама. Привлаче пажњу и разни апарати и инструменти који су у вези са ваздухопловством, као аеропланске радиостанице, разне справе за мерење, аутоматски пилот, падобрани, авијатичарска одећа, справе за дисање на великим висинама, справе за прецизно гађање из авиона итд. Као неопходна допуна изложби авиона, изложене су и све врсте оружја којим могу бити наоружани ратни авиони, —

Њ. В. Краљ Петар II обилази павиљоне Ваздухопловне изложбе

митраљези, топови, бомбе, — као и заштитно оружје од бомбардера — контраавионски топови, рефлектори, ослушне справе.

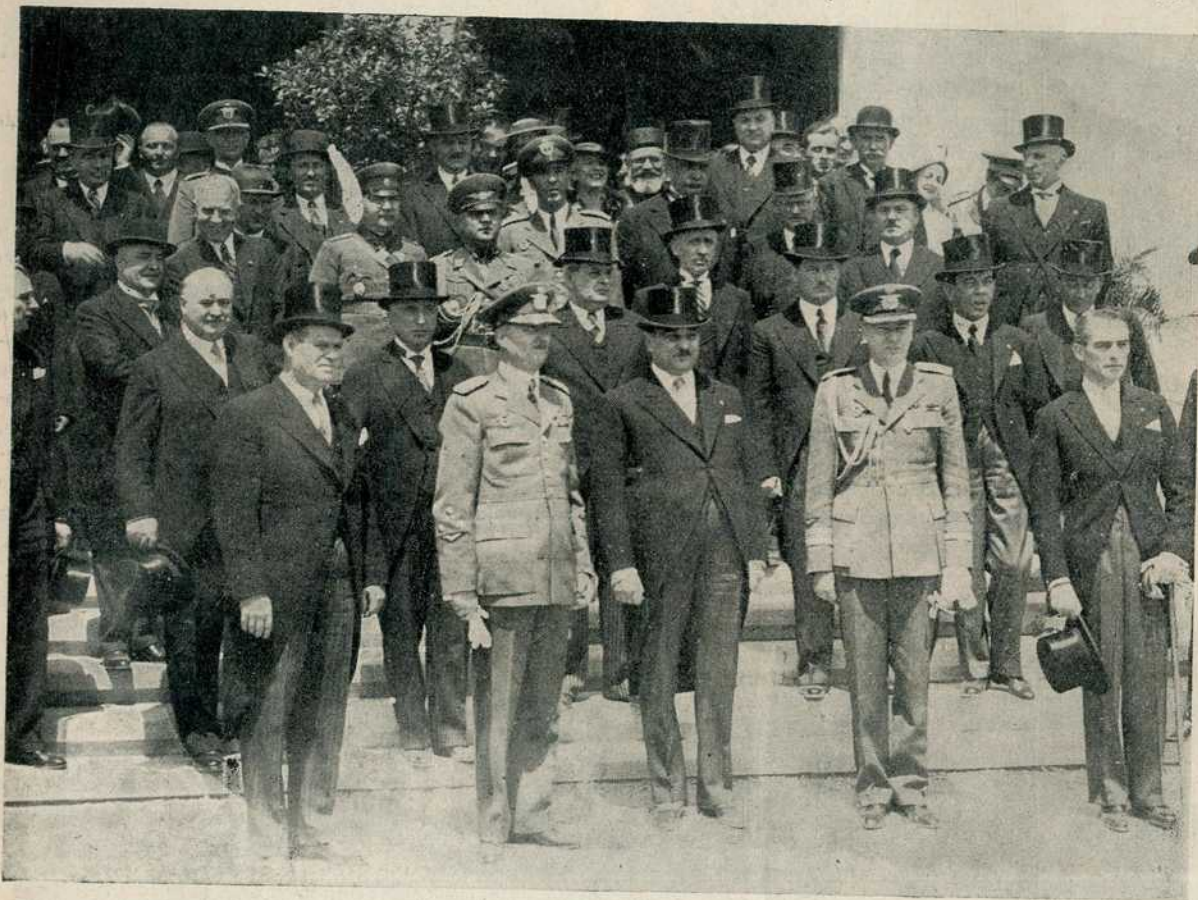
Нарочито је разноврсна и поучна изложба нашег војног ваздухопловства у Павиљону бр. 1. Ту је приказан прегледно и развој ваздухопловства и његово садашње стање.

Као особита новост, појавио се на овој изложби, испред Павиљона бр. 1, и један отожир нашег војног ваздухопловства. То је авион без крила. Он има на горњем делу дугачке елисе, у облику звезде, које се окрећу и тако подижу авион и одржавају га у

је за ово кратко време невероватно велики, тако да наговештава чудне напретке у најскоријој будућности.

* * *

Изложба је врло добра школа, не само за јавне раднике и за широку публику, него и за ваздухопловце, који су овде могли видети најсавршеније типове авиона, о каквима они често само само сањаре. И видели су их у разним квалитетима и типовима, оспособљене за велике брзине, за прецизно гађање, за борбу у ваздуху. Ту су видели типове аероплана за сарадњу са трупама,

Моменат са свечаног отварања Ваздухопловне изложбе. Напред: Изасланик Њ. В. Краља пуковник г. Влад. Сондермајер, претседник владе г. д-р Милан Стојадиновић, командант ваздухопловства арм. генерал г. Душан Симоновић. С леве стране претседник Општине г. Влада Илић

ваздуху. Његова је надмоћ у томе што може да се подигне са мале површине, и да се спусти на малу површину. Не треба му широк аеродром. У ваздуху лети споро. Употребљава се за извијање.

И по квалитету, и по разноврсности, и по обиму изложба пружа прилично пуну слику модерне авијације и претставља једну приредбу од европског значаја. Она приказује прегледно и убедљиво прогрес ваздухопловне технике за последње три деценије, од првог успелог механичког лета до данас. Ту су изложени и први авиони, још несавршени, и најмодернији типови, који са сигурношћу носе врло велике терете и изруче их где хоће, или спортски типови који смањују носеће површине у лету (увлаче у свој труп тачкове и стајни трап) да би појачали брзину. Прогрес

или са морнарицом, ловце за гоњење противника, лаке средње и тешке бомбардере, прецизне, суптилне и чврсте спортске авионе, итд.

На изложби има нових типова, о којима нису још детаљније обавештени, ни сви светски стручњаци. Таква је италијански двомоторни ловац за стратегијска извијања, за борбе и за брзо бомбардовање, „Бреда 88“, који је сад први пут приказан публици. Њиме су постигнути следећи рекорди: 100 км. без оптерећења са средњом брзином од 554 км/сат;

1000 км. са оптерећењем од 1000 кг. са средњом брзином од 504,090 км/сат.

Још је тајанственији италијански ловачки апарат „Маки 200“, — брз, лако покретљив, отпоран — поред кога стоји стаклена табла на којој пише да су подаци о

овом авиону поверљиве природе. (Тај авион може, у ваздуху, да увуче у свој труп точкове са стајним трапом.)

Од особитог је интереса и највећи бомбардер на овој изложби, пољски „P. Z. L. 37”, којим је долетео чувени пољски пилот рекордер г. Орлински. То је двомоторни бомбардер средњекрилац, са 4 седишта, брзине 465 км/сат, оптерећење 2,400 кг. бомби, конструкција потпуно метална. Велика даљина лета без спуштања. Аутоматске справе за избацивање бомби (које су распоређене испод трупа и мотора), било појединачно било у серијама, било целе количине одједанпут, по вољи команданта бомбардера. То је највећи бомбардер који се појавио на овој изложби. Израђен је у пољској државној фабрици. Сада је први пут приказан иностраној публици.

Интересантне новости у авијацији могу се видети и у немачком одељењу (где се истиче хидроавион До 18, који је постигао светски рекорд у лету на даљину), као и у чехословачком одељењу, где вреди видети лаке, брзе и прецизно израђене спортске авионе.

И наше домаће фабрике изложиле су неколико успешних типова, који не изостају иза одговарајућих типова страних фабрика. Неколико таквих авиона може се видети у Одељењу ратних авиона Војног ваздухопловства у павиљону бр. 1 Ту су ловачки једносед, бомбардерски тросед, извиђачко-бомбардерски двосед и борбено-бомбардерски тросед.

У павиљону наше домаће индустрије привлаче пажњу посетилаца ловачки апарат „ИК 2” (земунске фабрике „Икарус а. д.”) и лако покретљив прелазни авион двосед „Сим 10” (београдске фабрике „Рогожарски а. д.”).

А што је за ваздухопловце практично још важније, ту су видели најмодерније и најфиније инструменте за сигурну навигацију, инструменте који помажу при пилотирању и контроли лета, при споразумевању између авиона и земље, при мерењу разних потребних даљина, при гоњењу непријатељских авиона и заштити од њих итд.

За широку публику од особитог је значаја одељење пасивне одбране у централном павиљону. Ту је изложен материјал који даје поуке о личној и скупној заштити при ваздушним нападима; изложена су сретства потребна за ту заштиту, маске и склоништа. Приказано је смртоносно дејство бојних отрова на жива бића, утврђивање врсте отрова, мере које треба предузети за рашчишћавање загађених просторија и апарати помоћу којих се то ради.

Изложена су сретства за заштиту од пожара и сретства за пружање прве помоћи, која су потребна свакој кући, пре него што стигне организована помоћ. Ту су ручни апарати за гашење пожара, од најпримитивнијих до најсавршенијих, — помоћу воде, хемиских течности, пене, угљене киселине итд.

Приказана је и санитарска служба, апарати за пружање помоћи пострадалима од отрова, експлозива, рушевина. Изложене су макете са страшним ранама од бојних отрова, нарочито пликаваца (иперита) и загушљивог фосгена.

Изложене су и маске за заштиту од отровних гасова (које се продају посетиоцима).

У Мађарском павиљону приказује се бесплатно

сваког дана, од 18 часова, филм о активној и пасивној заштитној служби од ваздушног напада, који је снимio Војни географски институт под руководством Инспекције земаљске одбране. Тај филм служи врло добро као допуна изложби у Одељењу пасивне одбране. На филму је претстављен напад „непријатељске” авијације, служба обавештајних станица са границе о доласку непријатељских ескадрила, организована евакуација, полазак „наших” борбених авиона непријатељу у сусрет, битка у ваздуху (чак и пад једног авиона у пламену), пробијање једног дела нападача ка циљу, и пасивна заштита, — то јест како треба грађани да се владају, како школе и тако даље. Изразито живо је приказана улога београдске жандармерије и београдске Пожарне команде за време таквих напада из ваздуха. Уводно предавање држи и тумачи филм апотекарски капетан г. Душан Савић.

СВЕЧАНО ОТВАРАЊЕ ИЗЛОЖБЕ

И сама свечаност отварања изложбе била је интересантна и добро организована.

Лепу слику је давао шпалир подмлатка Аероклуба испред централног павиљона, који је био формиран још пре почетка свечаности. То су средњешколци, који праве аеропланске моделе; у укуским плавим униформама, са заставицама Аероклуба.

Свечаности су присуствовали: Изасланик Њ. В. Краља и Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла ваздухопловни пуковник г. Владимир Сондермајер; Претседник Министарског савета г. д-р Милан Стојадиновић са госпођом, Претседник Сената г. д-р Мажуранић, Претседник Народне скупштине г. Стеван Ђирић, Претседник Београдске општине г. Влада Илић, изасланик Њ. Св. Патријарха епископ г. Нектарије и претставници других вероисповести, чланови Краљевске владе, чланови генералитета и официрског кора, страни посланици са особљем својих посланстава, већници града Београда. Италију је заступао, поред поданика, и нарочити делегат генерал г. Приколо.

Свечаности је присуствовало нарочито изасланство Чехословачке Републике, које је предводио г. д-р Вацлав Роубик, бивши министар, претседник чехословачког аероклуба, као и бугарска делегација, коју је предводио ваздухопловни пуковник г. Бојдев. Били су присутни делегати ваздухопловних индустрија држава-излагача и делегати страних аероклубова, делегати подбора Аероклуба из унутрашњости, делегати многобројних националних и културних установа и велики број других угледних званица.

Свечаност је отворена импозантним дефилеом нашег ваздухопловства. У савршеном реду појавио се доста високо цео пук двоседа, у групама, од којих је свака имала свога вођу. Прелетели су изнад сајмишта, оставивши на присутне утисак необичне дисциплине. Кратко време иза њих, огромна хука мотора најавила је долазак пука борбених авиона и четири бомбардера, који су летели врло брзо и ниско, тако да су својом снагом и смелашћу узбудили гледаоце. И прва и друга група војних аероплана прелетела је затим у савршеном реду изнад Београда, изазивајући свуда дивљење.

Кроз шпалир подмлатка Аероклуба ушли су гости у павиљон Спасићеве задужбине, где је обављен остали део свечаности.

Павиљон је био врло укусно декорисан. По зи-

довима су висиле слике из живота наших авијатичара и авијатичарске омладине, били су изложени поред зидова лепо аероплански модели, у једној соби је инсталирана цела радионица за израду модела. У дворани се нарочито истичала једрилица „Комар“ једриличарске групе „Девети“.

Говор г. Тадије Сондермајера

Заменик претседника Краљевског југословенског Аероклуба г. Тадија Сондермајер одржао је говор у коме је нагласио да југословенски Аероклуб, — под високом заштитом Њ. В. Краља и под доживотним претседништвом Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла, — оличава идејну претходницу ваздухопловства нашег народа у његовом стремљењу ка једном одређеном циљу: снази и величини југословенских крила.

Последње године обележавају нагли напредак у свим гранама југословенског ваздухопловства, — рекао је г. Сондермајер. — Данас ми смо у стању да обезбедимо својим сопственим силама све потребне услове за његов даљи развој. Ми смо при том пројети вером да ће наш народ, и у ово доба које се може назвати ером ваздухопловства, и на овом пољу своје делатности, дати доказа, као и у прошлости, своје младе, снажне и несаломљиве виталности.

Корист за општи напредак ваздухопловства од међународне сарадње неоспорна је и то уверење деле сви народи.

Југославија у том погледу не чини изузетак. Напротив, од самог почетка, она је у границама својих могућности узимала живог учешћа у међународној ваздухопловној активности.

Данашња Међународна изложба, прва приредба ове врсте, не само у Југославији и на Балкану, већ и у целој југоисточној Европи, није ништа друго но један нови корак у томе правцу.

Краљевски Аероклуб је срећан што ће ова изложба, благодарећи великом учешћу домаћих и иностраних институција и предузећа, бити, како по количини, тако по вредности изложеног ваздухопловног материјала, изложба велике класе. Велико интересовање иностранства за нашу изложбу најбољи је доказ да је она постигла пун успех.

За тај успех, — каже г. Сондермајер — Аероклуб дугује најдубљу благодарност великом заштитнику изложбе Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу.

Г. Сондермајер изражава затим нарочиту захвалност Претседнику Краљевске владе г. д-р Милану Стојадиновићу, на свему што је учинио он лично и чланови Краљевске владе за организовање ове изложбе. Захваљује учесницима изложбе из иностранства, Команди Војног ваздухопловства, Савезу ваздухопловне индустрије, Инспекцији земаљске одбране, Београдској општини, Друштву за ваздушни саобраћај и свима другим установама које су помагале организовање ове изложбе.

Говор команданта ваздухопловства арм. генерала г. Д. Симовића

Командант ваздухопловства војске и морнарице армиски генерал г. Душан Симовић одржао је затим говор у коме је истакао значај ваздухопловства и ове Прве ваздухопловне изложбе у Београду.

Тек је тридесет и пет година, — рекао је гене-

рал Симовић, — откако је човек успео да се издигне од земље на апарату тежем од ваздуха, а тек је двадесет и пет година откако је почела практична примена авијације за војне сврхе. За то релативно кратко време ваздухопловство је добило велики развој и у почетку неслућени замаха.

Велики развој ваздухопловства, постигнут за сада и који се може очекивати у будућности, могућан је само благодарећи сталном усавршавању технике и наглом подизању ваздухопловне индустрије. Данашња изложба, као прва ове врсте у нашој отаџбини, има за циљ, да изнесе широј јавности и целом нашем народу резултате ваздухопловне технике и индустрије, како наше земље тако и страних држава.

Међународне ваздухопловне изложбе уопште од великог су значаја за будући напредак ваздухопловства.

Оне омогућавају и оним који нису стручњаци да уоче напоре, које поједине земље чине у овој области. Оне допуштају врло корисна упоређења разноврсног изложеног материјала: указују са једне стране на недостатке, а са друге стране истичу нове успехе човечијег изума у неуморној тежњи за савлађивањем ваздушног простора.

Благодарећи тим изложбама напори стручњака се оријентишу у извесним правцима, што у многоме доприноси даљем развоју ваздухопловне технике.

У име Министарства војске и морнарице г. Симовић поздравља акцију Аероклуба на организовању ове изложбе под високом покровитељством Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла.

Претседник Београдске општине г. Влада Илић поздравља излагаче и истиче значај изложбе

Претседник Београдске општине г. Влада Илић одржао је, после г. Симовића, овај говор:

Краљевски Југословенски Аеро-клуб „Наша Крила“ под покровитељством Њ. В. Краља Петра II и под претседништвом Њ. Кр. В. Кнеза Намесника Павла отвара данас прву ваздухопловну међународну изложбу у Београду.

Организација у овако сјајној приредби намеће ми дужност да Аеро-клубу изразим сваку похвалу и честитања на овако лепом успеху.

У име грађана југословенске престонице поздрављам еминентне преставнике пријатељских држава Европе, који су у наш град дошли по једном великом заједничком послу, у циљу да прикажу најмодернија саобраћајна сретства за брзу везу наших узајамних ваздушних путева.

Граду Београду указана је данашњим даном велика почаст што се ова значајна смотра ваздухопловне технике приређује у њему као значајном ваздухопловном центру и раскрсници светских ваздушних и сувоzemних путева.

Нека би ова ваздухопловна изложба дала још јачи потстрек и веће успехе у овој грани технике, јер ће кроз те успехе и култура и економски напредак свих народа лакше долазити до жељених циљева.

Надам се да ће наши драги гости осетити да им престоница Југославије указује пуну наклоност за вре-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs

www.istorija.org.me
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
 ме њиховог боравка те их са том вером, ја, као Претседник града Београда, поздрављам, желим срдачну добродошлицу и кличем:

Живели!

ИЗЛОЖБА ЈЕ ОТВОРЕНА ЧИТАЊЕМ ПОСЛАНИЦЕ
 Њ. КР. ВИС. КНЕЗА НАМЕСНИКА-ПАВЛА

Г. Тадија Сондермајер прочитао је затим пред микрофоном, који је преносио целу свечаност, ову зна-

венски народ да поклони пуну пажњу овој пропаганди и да предано и са пожртвовањем, за које је он у својој прошлости дао ненадмашне примере, потпомаже у свако доба сваку акцију којој је циљ снажење југословенских крила.

Моја је искрена жеља да та снажна крила служе идеји мира и културног развика Краљевине Југославије и да јој она обезбеде потребно спокојство.

Са задовољством констатујем да је ваздухопловној изложби у Београду поклоњена од

Претседник општине г. Влада Илић поздравља госте

чајну посланицу Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла, којом је изложба отворена:

„Ваздухопловство је постало засебан домен људске активности од највећег значаја. Оно даје веку у коме живимо нарочито обележје.

Сви културни народи такмиче се у подизању својих ваздухопловстава. У тим стремљењима стварање ваздухопловног духа у широким народним слојевима претставља врло важан задатак.

Краљевски Југословенски Аеро-Клуб „Наша крила“ почиње данас ваздухопловну пропаганду широких размера у којој се нарочито истичу „Међународна ваздухопловна изложба“ и циклус радио предавања наших признатих ваздухопловних стручњака.

Са Своје стране ја апелујем на цео југосло-

стране домаћих и иностраних ваздухопловних институција пуна пажња, тако да ће изложба бити на достојној висини.

Са тим осећајем, желећи Аеро-Клубу пун успех у данашњем потхвату, од кога ће југословенско ваздухопловство имати велике користи, отварам ваздухопловну радио пропаганду и изјављујем у исто време да је „Прва ваздухопловна међународна изложба“ у Београду отворена.

ПАВЛЕ.“

Сви присутни су са пажњом саслушали ову посланицу и поздравили бурним аплаузима и Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла и Краљевски Дом.

РАЗГЛЕДАЊЕ ИЗЛОЖБЕ

Изасланик Њ. В. Краља г. Сондермајер и претседник владе г. д-р Милан Стојадиновић — у пратњи претседника Београдске општине г. Владе Илића, Управе Аероклуба и чланова Краљевске владе — обишли су затим изложбу. Прво су разгледали хангар Краљевског аероклуба, у коме је изложено неколико спортских апарата. Затим су прешли у Павиљон бр. 1, где је врло укусно приређена изложба нашег Војног Ваздухопловства, па су после разгледали све павиљоне редом.

Пред свима страним павиљонима или одељењима дочекали су високе државне функционере претставници дотичних држава и поздравили их кратким срдачним говорима. Пред националним павиљоном поздравио је госте претседник Савеза домаће аеронаутичке индустрије г. Матић.

Свакако најинтересантнији део изложбе јесте **ИЗЛОЖБА НАШЕГ ВОЈНОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА** у павиљону бр. 1. Подељена је у више одељења. Исто-

Рулер има све команде као авион. Кретање по земљи осигурава један електрични мотор са акумулатором.

2) Авион „Блерио XI” са мотором Гном од 50 К.С.

Овај авион употребљен је од стране Српске војске у Балканском рату 1912—13 год. при опсади Скадра.

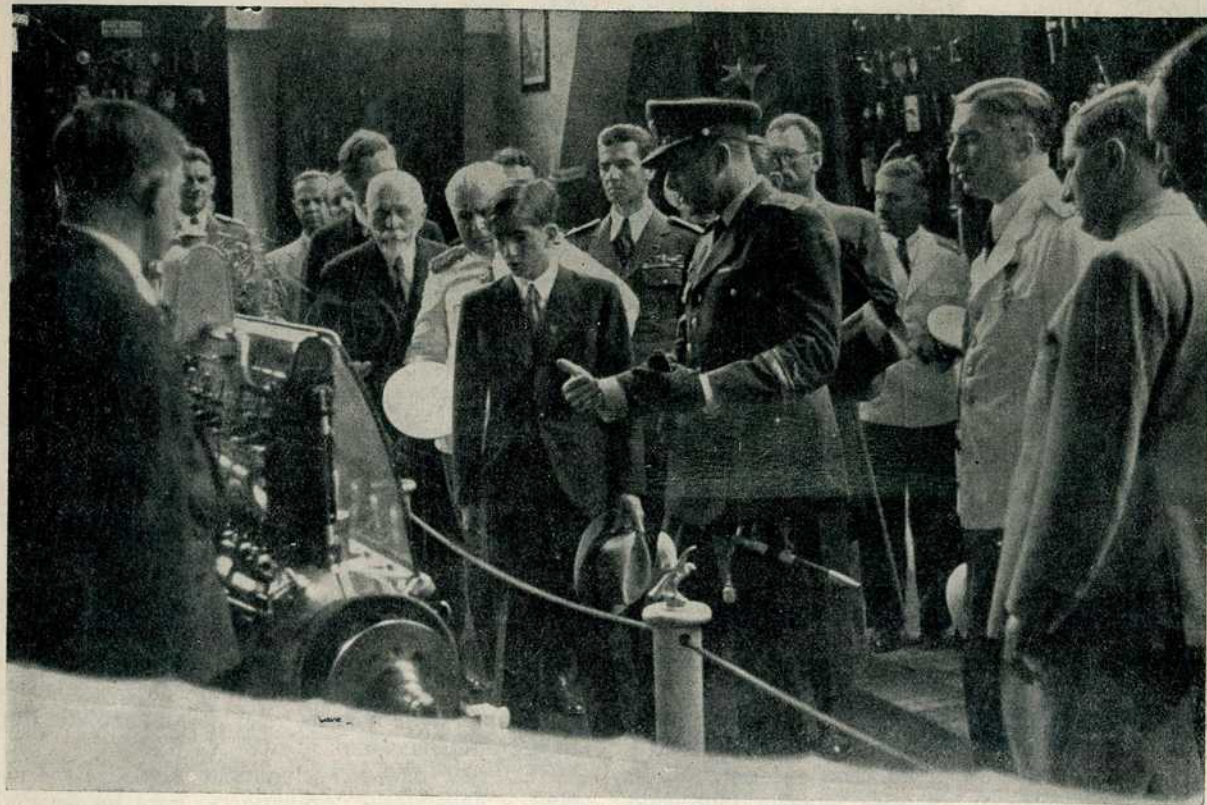
За време светског рата, током 1914 и 1915 год., употребљаван је за време наших веома успешних операција и контра офанзива за извиђања од изванредно великог значаја и неизмерне користи.

Највише летова на овом типу авиона извршио је наш ветеран, сада ваздухопловни потпуковник пилот ловац г. Миодраг Томић.

Највећа хоризонтална брзина овог авиона је 100 км/час. Највећа постигнута висина (врхунац) 3.000 мет.

Конструктор овог авиона, Француз Луј Блерио, прелетео је на авиону истог типа а са мотором Анзани 30 К.С., 25 јула 1909 год. канал Ла-Манш из Калеа у Француској у Дувр у Енглеској.

Овај лет од 43 километра, који је трајао свега пола часа, изазвао је био у то време у читавом

Њ. В. Краљ Петар II разгледа изложбу нашег војног ваздухопловства

ријски одељак даје леп преглед развоја нашег војног ваздухопловства.

Ту је изложен:

1) „Рулер”, мали модел авиона који не лети већ се само креће по земљи, на коме је Његово Величанство Краљ Петар II „рулао” у парку на Дедињу 1935 год.

Рулер су израдили и поклонили Његовом Величанству механичари 6 ваздухопловног пука.

свету исту сензацију као и прелет Линдберга преко Атланског Океана 1927 године.

3) Школски хидроавион типа Ш-М-5 на коме је Блаженопочивши Витешки Краљ Александар I Ујединитељ извршио 25 септембра 1925 год. свој први лет као Краљ Срба, Хрвата и Словенаца над Бомом Которском.

Хидроавионом је тада пилотирао тадањи поручник бојног брода, а сада капетан бојног брода, Нардели Никша.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Хидроавион има мотор „Мерцедес“ од 120 К.С. израђен је у домаћој фабрици „Икарус“ чије су радионице тада биле у Новом Саду.

4) Потез „Бомбајац“.

Авион „Потез 25“, двосед за извиђање, звани „Бомбајац“ са мотором „Лорен Дитрих“ од 450 К.С.,

Изасланик Њ. В. Краља пуковник г. Влад. Сондермајер, Претседник владе г. д-р Милан Стојадиновић, Претседник Општине г. Влада Илић и остале званице обилазе изложбу.

са којим су резервни вазд. капетан I кл. пилот ловац Сондермајер Тадија, заменик Претседника Аеро Клуба „Наша Крила“, и ваздухопловни поручник (сада мајор) Бајдак Леонид извршили даљни лет Париз—Београд — Алеп — Багдад — Басора — Ђаск — Караши — Бомбај (Индија) и натраг до Новог Сада.

Лет је трајао од 20 априла до 2 маја 1927 год. Целокупна дужина овог пута износи 14.800 километара. Пређена је у 15 етапа за 11 дана путовања, односно 89 часова стварног лета.

Просечни дневни пут износи дужину од 1,345 километара, а просечна брзина 166 км/час.

5) Ловачки авион Спад VII са мотором Хиспано Суиза 180 К.С. француске је израде и употребљаван је за време светског рата у више хиљада примерака.

Овај тип авиона учинио је да је надмоћност у ваздуху прешла у савезничке руке. Највећи број савезничких победа постигнут је са овим типом авиона. Са овим авионом постигли су француски авиатичари Фонк 75 а Гинемер 54 победе. Србин, потпоручник Француске војске, Мариновић задобио је њиме 22 победе, Миодраг Томић 3, Тадија Сондермајер 2, а Миодраг Милетић, Бранко Вукосављевић и Мата Хоџера по једну победу.

Наоружање: један митраљез који гађа кроз елису. Авион је веома чврсте конструкције, што му је омогућило да се са велике висине устреми и слети право на непријатеља.

Највећа хоризонтална брзина је 200 км/час.

Врхунац 6.000 мет.

Пењање на 5.000 мет. за 25'.

6) Мотори старих типова.

а) Ротативни мотор „Ле Рон“ од 120 К.С. француске израде који је за време светског рата коришћен и на српским авионима.

б) Мотор „Салмон“ од 120 К.С. коришћен за наше прве школске авионе после рата.

в) Мотор „Хиспано Суиза“ од 300 К.С., чија је израда баш завршена била при крају рата, али није дошло до његовог искоришћења. После рата коришћен је на ловачким авионима старијих типова.

г) Мотор „Лорен Дитрих“ од 400 К.С. коришћен одмах после рата. У своје време био је један од најбољих мотора.

Одељак наставе приказује механичарску и пилотску наставу. Ту су изложени школски авиони, мотори и модели авиона и његових делова.

У одељку ратних авиона изложени су: ловачки једносед, бомбардерски тросед, извиђачко-бомбардерски двосед, борбено-бомбардерски тросед.

У одељењу наоружања изложене су разне врсте авионских бомби, авионски митраљеви са муницијом, бацачи бомби, разне справе за обуку у гађању итд.

У одељењу Радио-фото изложене су аеропланске радиостанице и њихови делови, апарати за фотографско снимање, разни снимци из авиона итд.

У одељењу метеорологије изложени су барометри и друге многобројне справе за мерење атмосферских прилика.

У одељењу ваздухопловне стручне књижице изложене су многобројне књиге и часописи, домаћи и страни, који обрађују питања из ваздухопловства. Ту су изложени и комплети добро уређеног часописа „Ваздухопловни гласник“.

Постоје још: Одељак ваздухопловне медицине и Одељак авионских мотора.

Што је од нарочитог интереса, огромну већину ових изложених предмета израдиле су наше домаће фабрике.

*

Наше домаће фабрике показале су на овој изложби врло лепе резултате. Поред материјала који

Званице обилазе изложбу (напред Претседник Општине г. Влада Илић и изасланик Њ. Св. Патријарха епископ г. Нектарије)

је изложен у павиљону војног ваздухопловства Краљевине Југославије, југословенска ваздухопловна индустрија заузела је све штандове у павиљону бр. 4 врло интересантним материјалом, од потпуних ави-

она и једрилица до разних опрема за авијатичаре и ваздухопловних инструмената. Овде су изложили своје производе фирме: Кнебл и Дитрих — Инђија, Јасеница а. д. — Београд, Микрон — Београд, Телеоптик — Београд, Л. Шпартал — Београд, Авиа — Сарајево, Рогожарски а. д. — Београд, Икарус а. д. — Земун, Змај а. д. — Земун, „Индустрија мотора“ а. д. — Раковица—Београд, Једриличарска задруга „Утва“ — Земун.

Готове авионе изложили су: земунска фабрика „Икарус а. д.“ један ловачки авион ИК2, (који је привлачио већи интерес и у који се полажу нарочите наде), и један бомбардерски двомоторни авион Бленхајм; београдска фабрика „Рогожарски а. д.“ један авион једносед за акробације и један авион двосед Сим Х; земунска фабрика „Змај а. д.“ један ловачки авион и један прелазни авион ФП2.

Краљевски југословенски Аероклуб заузео је павиљон бр. 6 (Спасићеву задужбину) пропагандном изложбом, моделарством, једриличарством и ваздухопловном литератром.

Друштво за ваздушни саобраћај „Аеропут“ заузело је својим пропагандним материјалом павиљон бр. 7 (Централну кулу).

Спортска и туристичка авијација заузеле су павиљон бр. 8, а ватрогаштво — са својом изложбом ватрогасних одеља, апарата за гашење пожара, ватрогасних кола и маски — павиљон бр. 9.

*

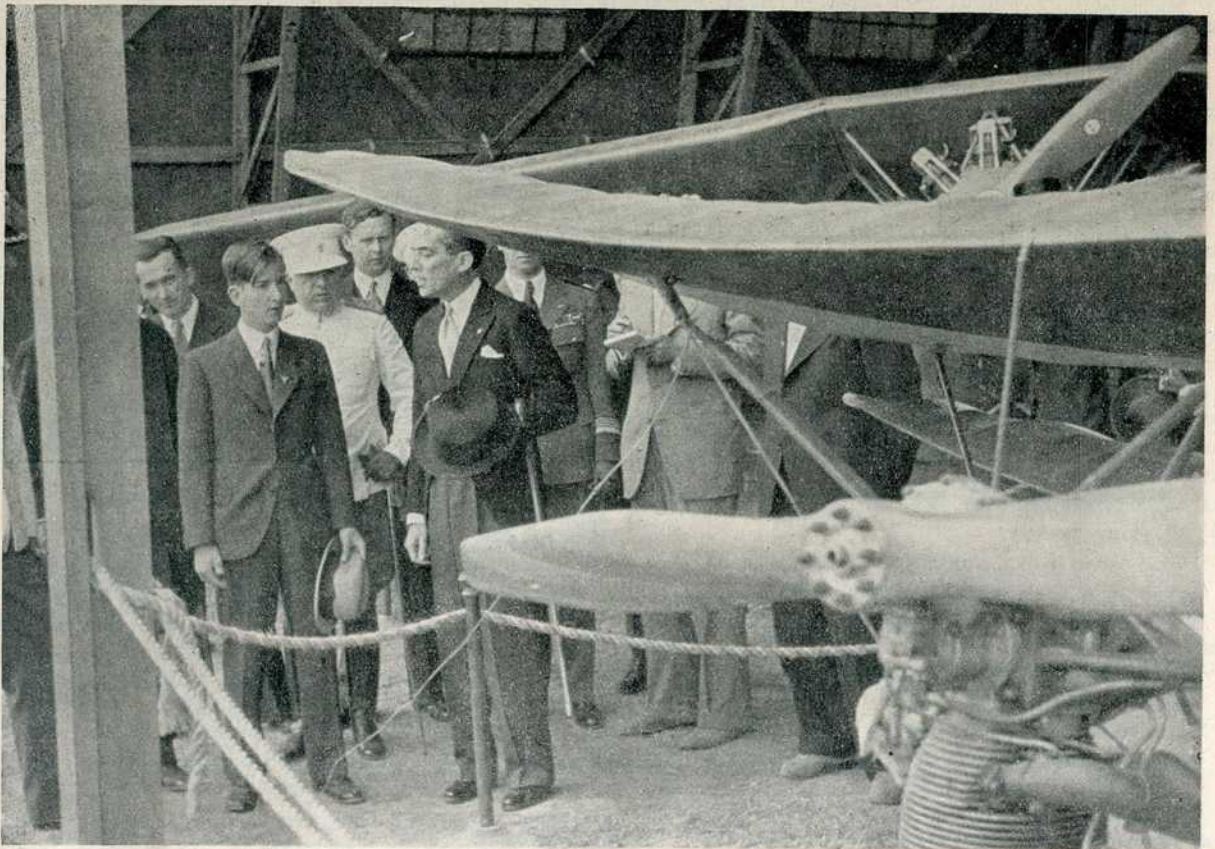
Стране државе и стране фирме узеле су неobiчно видног учешћа на овој изложби. Нарочито су богато заступљене Чехословачка, Италија и Немачка.

Чехословачка је заузела десно крило у павиљону бр. 3, цео Чехословачки павиљон и један део централне куле. Чехословачке фирме су изложиле више авиона, разних типова, авионске motore, авионске инструменте, разне аеропланске делове, падобране и авијатичарску опрему, једрилице и разноврстан пропагандни материјал. Нарочити интерес побуђују два лака, врло брза модерна спортска авиона.

Италијанске фирме су заузеле павиљон бр. 5 и Италијански павиљон. Изложиле су најмодерније типове авиона, мотора, авионских инструмената и разног авионског прибора. Овде има више савршених ратних и спортских авиона, који су освојили разне светске рекорде. Ту је најновији тип ловачког апарата марке Фиат, двомоторни бомбардер исте фирме, бомбардер Бреда 88 са брзином од 554 км. на сат, туристички једномоторни четворосед фирме Бреда, поменути већ ловачки авион МС 200 фирме Маки, двомоторни средњи бомбардер фирме Капрони, туристички тромотор Кант. 3 1012 (са увлачивим стајним трапом), тромоторни бомбардерски и извиђачки авион С.М. 79 којим је постигнуто више значајних рекорда. Италијанске фирме су изложиле више модела познатих авиона рекордера, већи број најмодернијих авионских мотора, прецизних инструмената и авионских делова.

Италијански павиљон сведочио је о једној неobiчно развијеној и усавршеној авионској индустрији.

Немачке фирме су заузеле цео павиљон бр. 2 и лево крило павиљона бр. 3. Ту се истиче хидроавион До 18 са великим дометом, којим је постигнут светски рекорд у лету на даљину од 8.500 км. Ту има више лепих школских, спортских и путничких

Њ. В. Краљ Петар II посмагра бомбардере

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

авиона, прецизних авионских инструмената, мотора, делова авиона, једрилица, интересантног пропагандног материјала, итд. Ту привлачи пажњу апаратура авиона са аутоматским пилотом „Сам“ фабрике Сименс, који управља авионом када се живи пилот замори, као и модел који приказује дејство ваздушних струја при кретању авиона.

Испред павиљона је изложен двомоторни борбени аероплан До 17.

Интересантне су изложбе: Енглеске (у павиљону бр. 3), Француске (павиљон бр. 3), Пољске (у павиљону бр. 3), Сједињених Америчких држава (павиљон бр. 3). Само је Пољска изложила целе авионе, (двомоторни бомбардер, санитарски авион и две једрилице), а остале су државе изложиле моторе и друге ваздухопловне апарате.

Узеле су учешћа, у мањим размерама, и Холандија (павиљон бр. 10) и Мађарска (павиљон бр. 3)

За наше становништво је од необичне важности изложба заштите од ваздушног напада, лепо и прегледно уређена у Централном павиљону. Тамо су приказане:

1) Озледе, које чине бојни отрови на човечији организам;

2) Разне врсте заштитних маски против бојних отрова, из разних држава као и наше маске;

3) Грађевинска заштитна средства — заклони у приватној кући и јавна (општа) склоништа, која треба да се подижу по градовима и по селима;

4) Апарати и средства за давање помоћи озлеђенима од бојних отрова; ту спадају апарати за вештачко дисање и т. сл.:

5) Апарати за извојено (изоловано) дисање; Дрегерови апарати и т. сл.;

6) Заштитна одела против бојних отрова;

7) Слике појединих сцена при нападу непријатељске авиације: како треба и како не треба да поступа грађанско становништво у појединим случајевима: у кући, на улици, у пољу изван насеља итд.

8) Справе и материјал за гашење пожара, који ће бити пратилац и последица сваког напада из ваздуха;

У овом делу изложбе посетиоци могу купити нашу цивилну маску против отровних гасова, по цени коштања, као и заштитно одело, а исто тако могу набавити и разне упуте — књиге — о заштити напада из ваздуха.

На Сајмишту је организован и забавни парк, који је отворен преко целог дана.

Поред других атракција ту се налази и висока кула за скакање са падобраном и један прави авион којим посетиоци могу да управљају, тако да имају осећање као да управљају авионом у ваздуху.

На овом делу Сајмишта изложена је и једна узорна сеоска кућа од дрвене грађе, коју је саградио Државно шумско предузеће Шипад. Ова је кућа изграђена у Босни и монтирана у Београду за 8 дана.

Слична кућа била је изложена на Париској изложби и поклоњена Париској општини.

У кући је настањена и једна породица са Космаја, тако да посетиоци могу посматрати и живот у једној узорној сеоској кући.

Немачка је показала нарочито интересовање за ову изложбу и на тај начин што је упутила у Београд у посету Првој међународној ваздухопловној изложби, и другу борбену групу немачких бомбардера из Грајсфера на челу са генералом г. Ферстером.

Ова група немачких бомбардера, која броји 38 бомбардера, стигла је у Београд 29 маја у 10 часова пре подне. На аеродрому у Земуну приређен је Немцима свечан дочек, коме су присуствовали претставници нашег војног ваздухопловства на челу са командантом ваздухопловства армијским генералом г. Симовићем, претставници Аероклуба и немачки посланик на нашем Двору г. Херен са госпођом и са особљем посланства.

Вођа немачке групе г. Ферстер довезао се једним тромоторним бомбардером, кога је пратио један мали брзи ловачки апарат, а неколико минута за њима појавиле су се три ескадриле немачких двомоторних бомбардера, а одмах за њима једна група од седам тешких бомбардера.

Одмах по доласку г. Ферстер се је одвезао аутом у Маршалат Двора и уписао се у дворску књигу, затим је учинио званичну посету Министру војске и Морнарице, Начелнику Главног Генералштаба, Команданту Београда и Помоћнику Министра војске и морнарице.

У подне је приређен ручак немачким гостима на аеродрому. После ручка предата су немачким официрима наша одликовања. Г. Ферстер је одликован орденом Југословенске Круне II степена.

После подне генерал г. Ферстер је положио венац на гроб Витешког Краља Александра I на Опленцу (за то време, у знак почаст, кружило је над Опленцом 38 немачких бомбардера), затим је положио венац на гроб Незнаног Јунака на Авали и на Немачком гробљу на Бановом Брду.

У понедељак, 30 маја, немачки официри и цела посада немачких бомбардера посетили су Прву Међународну ваздухопловну изложбу.

Немачки бомбардери напустили су Београд 1 јуна изјутра. Приређен им је свечан испраћај на аеродрому.

И чешка и бугарска ваздухопловна делегација посетиле су Оплецац 29 маја и одале пошту сени Витешког Краља Александра I. Вођа Чехословачке ваздухопловне делегације г. Вацлав Роубик положио је на гроб Краља Александра I лоровов венац, а вођа бугарске ваздухопловне делегације пуковник г. Бојдев букет свежих ружа.

ФЕСТИВАЛ НАРОДНЕ ПЕСМЕ И ИГРЕ

На нарочитом делу Сајмишта, у Забавном парку, организован је фестивал народне песме и игре за цело време ваздухопловне изложбе. Програм је врло интересантан и занимљив. Из свих крајева наше земље изређале су се групе са својом народном ношњом, приказујући своја кола, своје песме и свирку.

Позвано је и соколско друштво са Корчуле да изведе популарну корчуланску витешку игру „Морешку“, која је извођена и на извесним дворовима и свуда изазвала допадање. „Морешка“ је извођена три вечери на овом фестивалу и допала се много нашој публици.

ПОСЕТА ИТАЛИЈАНСКИХ ЛОВАЧКИХ АВИОНА

Поводом ваздухопловне изложбе стигла је 2 јуна италијанска група од 12 ловачких авиона типа „Фијат Ц. К. 32” у посету нашем ваздухопловству. На аеродрому је италијанским гостима приређен свечан дочек, у коме су узели учешћа: командант ваздухопловства генерал г. Душан Симовић, шеф штаба ваздухопловства генерал г. Дамјановић, заменик Претседника Аероклуба г. Тадија Сондермајер, италијански посланик г. Индели са вишим чиновницима свога пошланства и велики број наших ваздухопловних официра и подофицира.

Једна наша ескадрила од 10 авиона пошла је у сусрет италијанским гостима и допратила их на аеродром. Вођа италијанске групе је био мајор г. Ремондино.

Ова група италијанских авиона, распоређена у две ескадриле, дошла је да учествује на аеромитингу. То су чувени пилоти-акробати, који су однели другу награду на светском такмичењу војног ваздухопловства у Цириху прошле године. Они изводе у ваздуху невероватне бравуре, највратоломније акробације.

После учешћа на аеромитингу, отпутовали су за Италију 6 јуна.

МЕЂУНАРОДНИ АЕРОМИТИНГ

Велика сензација за Београд био је међународни аеромитинг, који је организовао Аероклуб, у оквиру ваздухопловне изложбе, на земунском аеродрому на дан 5 јуна. На митингу су узели учешћа авијатичари пет нација: Чехословаци, Немци, Италијани, Пољаци и Југословени.

Грађани су показали необично интересовање за ову приредбу. Неколико десетина хиљада грађана посматрало је митинг са аеродрома, а многобројни су гледаоци заузели Бежанијску Косу изнад аеродрома.

Митингу су присуствовали: Министар војске и морнарице генерал г. Љ. Марић, још неколико чланова владе, чланови дипломатског кора и многи виши војни и цивилни функционери.

Митинг је задивио необичном вештином, прецизношћу и смелашћу авијатичара који су изводили тачке програма. Најпре је приказано летење једрилице, затим дизање пољског балона, акробације немачке моторне једрилице, изванредно лепе вештине у ваздуху чехословачког малог туристичког авиона; шаљиву и опасну тачку „како не треба летети” извео је учитељ пилотаже г. Васа Стојановић на опште задовољство; немачки пилот г. Ахгелист извео је уметнички лепо неколико вратоломних акробација; југословенски пилот капетан г. Бјелановић извео је исто вешто и смело лепе акробације на елегантном авиону Сим XI, који се још испитује; борбом у ваздуху изазвали су дивљење код публике капетани гг. Антун Ерцигој и Миодраг Бјелановић; врло тешке и опасне акробације извели су у ваздуху на војним борбеним авионима Хокер капетани г.г. Ерцигој, Марковић и Вељковић. Један отојир војног ваздухопловства узлетео је, први пут пред нашом публиком, готово усправно са аеродрома, кружио је извесно време изнад публике и спустио се лако и врло косо на пољану. Десеторица наших парашитиста скочили су је-

дан за другим са авиона који су узлетели за ту сврху, и пали на терен подаље од аеродрома.

Последњи су наступили италијански пилоти-акробате. Они су извели дванаест необичних тачака, при којима се истицао нарочито њихов скупни рад: изводили су скупни лупинг ескадрила, лупинг целе групе, „точак” у ваздуху, и многе друге опасне и лепе акробације, са необичном вештином и лакоћом. Завршили су веселом тачком „чудо од летења — пијане ескадриле”.

На овом митингу гледаоци су стекли убедљиве доказе о огромном напретку авијације.

Њ. КР. ВИС. КНЕЗ-НАМЕСНИК ПАВЛЕ РАЗГЛЕДА ПАЖЉИВО ЦЕЛУ ИЗЛОЖБУ И ИЗРАЖАВА СВОЈЕ ЗАДОВОЉСТВО

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле посетио је ваздухопловну изложбу 6 јуна и задржао се неколико часова у разгледању свих изложених предмета. Пред павиљоном Спасићеве задужбине Високог Госта су дочекали Министар војске и морнарице армијски генерал г. Љубомир Марић, Министар Двора г. Антић, маршал Двора г. Чолак-Антић, командант војног ваздухопловства генерал г. Д. Симовић, и претставник Аероклуба г. Т. Сондермајер.

У аули задужбинског павиљона дочекали су и поздравили Високог Госта Претседник Београдске општине г. Влада Илић и чланови главне управе Аероклуба.

Кнез-Намесник је разгледао прво радионицу авионских модела, разговарао са младим конструкторима авиона и похвалио њихов рад. Затим је прегледао спортске авионе у хангару Аероклуба и задржао се после тога дуго при разгледању одељења нашег војног ваздухопловства, интересујући се до детаља за све изложене апарате и инструменте.

Затим је Високи Посетилац прошао кроз све стране павиљоне и штандове, где су га дочекали и поздрављали претставници дотичних држава, разгледао све изложене предмете, задржао се дуже при разгледању изложбе наших домаћих фабрика, за чије се производе особито интересовао, и завршио разгледање изложбе пролазећи кроз сталне павиљоне Италије и Чехословачке. При поласку обратио се Министру војном, команданту војног ваздухопловства и претставнику Аероклуба и рекао: „Честитам вам свима на постигнутом успеху и враћам се горд и поносан оним што сам видео и што смо постигли”.

Њ. В. КРАЉ ПЕТАР II РАЗГЛЕДАО ЈЕ ИЗЛОЖБУ И ЧЕСТИТАО ПРИРЕЂИВАЧКОМ ОДБОРУ НА УСПЕХУ

Ваздухопловна изложба затворена је 13 јуна увече. Али је на изложби остало нетакнуто све и 14 јуна. Очекивао се долазак Њ. В. Краља Петра II.

Њ. В. Краљ Петар II посетио је изложбу око 9 сати. На Сајмишту, пред павиљоном Спасићеве задужбине дочекали су Високог Госта претставници нашег војног ваздухопловства и чланови Управе Аероклуба. У аули павиљона исто тако су Га дочекали и срдечно поздравили претставници Аероклуба.

Високи Гост се задржао дуже времена у павиљону Задужбине Спасић разгледајући изложбу Аероклуба. Прегледао је све моделе авиона и једрилица

www.unijib.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

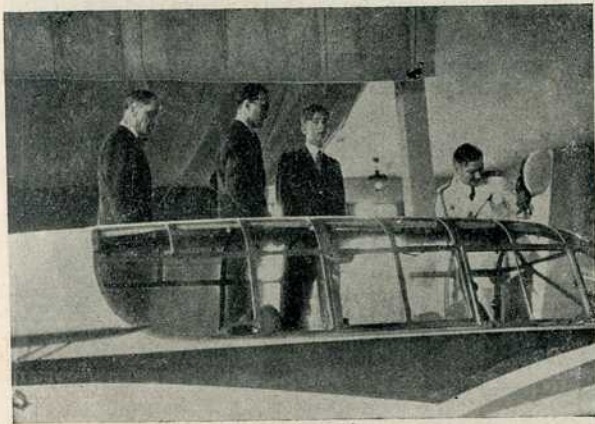
које су израдили чланови подмлатка Аероклуба. „То је врло укусно израђено” — изразио се Њ. В. Краљ. Његовом Величанству је објашњено да ће сви ови модели учествовати на новим међународним утакмицама модела за пехар Њ. В. Краља, које ће се приредити у јулу у Љубљани.

Земунски чланови подмлатка Аероклуба предали су Њ. В. Краљу позлаћену иглу за кравату са моделом авиона. Њ. В. Краљ се захвалио на поклону.

Њ. В. Краљ се задржао и у радионици Београдске моделарске секције.

Затим је Високи Гост, са пратњом, прешао у хангар Аероклуба, где је разгледао спортске и туристичке авионе. Интересовао се особито за један авион без репа, најоригиналнији апарат израђен у нашој земљи, који се врло лако диже и брзо лети.

Њ. В. Краљ се је задржао дуго у павиљону нашег војног ваздухопловства. Ту је показао нарочито интересовање за војни отојир, авион са хоризонталним елисама, који се диже на врло малом простору, скоро сместа право у вис, и служи за везу

Њ. В. Краљ Петар II прегледа један путнички авион

између трупа. Разгледао је пажљиво велики бомбардер Бленхајм, који има брзину од 470 км. и знатну носивост бомби, као и тешки и брзи бомбардер До 17. За овај последњи се толико заинтересовао да је ушао у њега и прегледао сваки детаљ у пилотској кабини, тражећи о свему објашњења.

Пажљиво је прегледао први хидроавион израђен у нашој земљи, којим се вози Блаженопочивши Краљ Александар.

Пред немачким павиљоном дочекао је Њ. В. Краља немачки посланик г. фон Херен и поздравио Га. Њ. В. Краљ је прегледао са великом пажњом

Ваздушне везе Београда са иностранством

Београд—Италија

Није прошла ни година дана од отварања ваздушне линије Београд—Рим, коју је отворила Ала Литорија, а већ је 2 маја ове године отворена још једна ваздушна веза са Италијом.

У заједници са нашим Аеропутом и румунском Ларестом овога пута је Авио Лине Италијане везала

немачки павиљон, интересујући се, између осталог, и за аутоматски пилот.

У пољском делу ваздухопловне изложбе Њ. В. Краља су поздравили претставници пољског ваздухопловства и показали Му, са детаљним објашњењима, огромни бомбардер са најмодернијим апаратима. Њ. В. Краљ се је попео на авион и пажљиво га разгледао.

Њ. В. Краљ је затим прегледао изложбу француске и енглеске аеронаутичне индустрије, па се задржао дуже у разгледању чехословачке изложбе. Ту су Високог Госта дочекали и поздравили Га чехословачки отправник послова г. Шпачек, трговински аташе г. Новак и војни изасланик. Њ. В. Краљ је прегледао чехословачке лаке и брзе апарате и изразио се врло похвално о њима.

Затим је Високи Гост разгледао Централни павиљон, где је приређена изложба пасивне заштите од ваздушних напада, па се је задржао дуже времена у разгледању изложбе наших домаћих фабрика, и похвалио је изложене предмете.

Њ. В. Краљ је затим прешао у павиљон где су изложени авиони и авионски делови италијанске аеронаутичке индустрије. Ту је Високог Госта дочекао и поздравио италијански посланик г. Индели. Њ. В. Краљ је показао нарочито интересовање за изложене италијанске авионе, авионске моторе, моделе и инструменте.

Приликом прегледа немачке и италијанске изложбе, Њ. В. Краљ је добио на поклон два авионска модела.

Њ. В. Краљ је посматрао и скакање парашитиста са куле за скакање помоћу падобрана.

Пошто је разгледао целу изложбу, Њ. В. Краљ се је опростио са присутнима и рекао: „Срећан сам што сам дошао да видим ову тако лепу изложбу. Честитам Одбору на успеху изложбе!”

Њ. В. Краљ је, са Својом свитом, напустио Сајмиште срдечно поздрављен од присутних.

ИЗЛОЖБА ЈЕ ЗАКЉУЧЕНА СА ВЕЛИКИМ УСПЕХОМ

Прва међународна ваздухопловна изложба наишла је на велико интересовање публике, не само Београђана, него и посетилаца из унутрашњости и иностранства. О њој су писани лепо прикази и у нашој и у страниј штампи. Преко 200.000 посетилаца обишло је павиљоне изложбе, изражавајући се врло похвално о ономе што су видели. Знање публике о ваздухопловству необично се много развило, што је и био главни циљ изложбе.

својим авионима Торина, Милано, Венецију, Загреб, Београд и Букурешт.

На овој новој и веома значајној линији долетео је на Београдски аеродром први велики путнички авион 2 маја. Први путници који су на овој линији долетели у Београд били су: претседници општина Торина и

Милана г. Форесто и г. Ротонди, претставник Италијанског министарства авиације г. Темпестија, као и четири италијанска новинара гг. Гвидо Палопа, Павиа, Вила и Пелегрини.

У част отварања ове нове линије на аеродрому је била приређена свечаност, којој су присуствовали: италијански посланик на нашем Двору г. Марио Индели, са вишим чиновницима посланства; пуковник г. Брента и ваздухопловни аташе г. Карамати; претставник Министарства спољних послова г. Светислав Предић; претставник Београдске општине г. Морц Демајо, градски већник; претставници Аеропута претседник г. Рудолф Пилц, директор г. Тадија Сондермајер са члановима управе гг. Пауновићем, Хођером и др. А. Митровићем.

Београд—Софија

Пакт о вечном пријатељству, којим је уоквирено југословенско-бугарско братство већ је показао и пуну ефикасност на пољу што тешњег зближења и рада између нас и Бугара. Хиљаде и хиљаде Бугара прошло је кроз нашу земљу; врло честе посете претставника индустрије, привреде, уметности и науке Београду, — као и посете многих Југословена Бугарској дају очигледан доказ корисности овога пакта.

Братске везе између Бугара и нас много пута су биле потврђиване разним заједничким културним и привредним манифестацијама. И овога пута то је подвучено успостављањем сталне ваздушне линије између Београда и Софије.

Чланови југословенске делегације, са г. Драг. Тодоровићем, потпретседником Београдске општине, на челу, пред спомен-плочом изгинулим бугарским војницима — полагају венац

На веома свечан начин отворена је 9 маја редовна ваздушна линија Београд—Софија.

Нов авион типа Локид однео је у Софију нашу делегацију, коју су сачињавали: пуковник г. Јовановић као вођа делегације, потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић, саветник Министарства спољних послова г. Милосављевић, генерални директор Аеропута г. Тадија Сондермајер, претставник Аеро-клуба г. Крстић и претставник Југословенско-бугарске лиге г. др. Миша Секулић.

Полазак авиона са београдског аеродрома био је веома свечан.

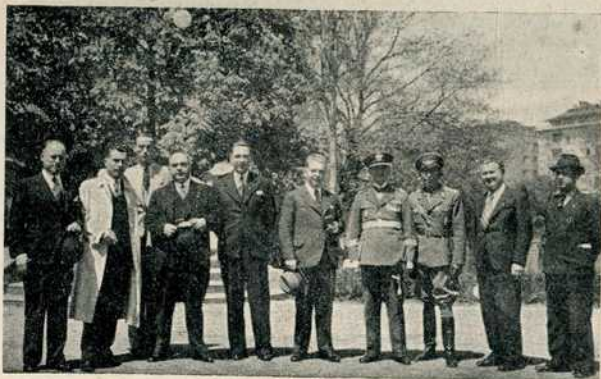
Пошто је г. Марио Индели пожелео добродошлицу г. Темпестију, претставнику Италијанског министарства авиације, г. Бјондију, претседнику Авио Лине Италијане, сервирана је закуска. За време закуске претседник Аеро-пута г. Рудолф Пилц поздравио је, на француском, госте из Италије, истакао значај ове нове линије и пожелео јој пун напредак. Г. Бјонди, у свом одговору, изразио је велику радост што ће се овим путем пријатељске везе између наших двеју земаља на овај начин још више учврстити.

После тога путници су авионом наставили лет за Букурешт.

Док су нашој делегацији браћа Бугари срдечно стезали руке, истим авионом одлетела је са софијског аеродрома бугарска делегација за Београд.

Нашу делегацију дочекао је у Софији лично командант бугарског ваздухопловства пуковник г. Бојдев са претставницима војних и грађанских власти.

Пошто је г. Бојдев поздравио нашу делегацију, потпретседник Софијске општине г. Лекарски је кратком добродошлицом поздравио потпретседника Београдске општине г. Драг. Тодоровића, који му је у врло лепом и топлом говору захвалио, завршивши: „Да живи Његово Царско Величанство Борис, да живи Његово Величанство Краљ Петар II, да живи Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле“, што су присутни срдечно прихватили.

Београдска делегација са г. Драг. Тодоровићем, потпретседником Београдске општине, на челу, са претставницима Софијске општине и бугарског ваздухопловства у Борисовој Градини у Софији

Пошто се уписала у златну књигу, наша делегација је положила венац пред спомен плочом изгинулим бугарским јунацима, а затим била примљена код претседника града Софије г. инж. Иваново, који је, у својој добродошлицы, обраћајући се г. Тодоровићу, изразио жељу да поново види претставнике Београдске општине као своје госте. Увече је нашој делегацији приређен банкет, коме су, поред претставника војног ваздухопловства и нашег Министра на бугарском Двору, били присутни и претседник Софијске општине г. инж. Иванов са оба потпретседника.

На Београдском аеродрому бугарску делегацију дочекали су, поред огромне масе света: бугарски посланик на нашем Двору г. Иван Попов, заступник

Пре подне бугарске делегате је примио претседник Београдске Општине г. Влада Илић у присуству једне групе градских већника, и топло их поздравио.

Увече је гостима Команда ваздухопловства приредила банкет у хотелу „Српски краљ”.

Бугарски авиатичари у кабинету претседника Београдске општине са г. Владом Илићем и неколико градских већника

команданта ваздухопловства генерал г. Дамјановић, претставник Београдске општине градски већник г. Миливоје Благојевић, претседник Југословенско-бугарске лиге г. Боривоје Ђурић. Бугарску делегацију сачињавали су: претставник бугарског ваздухопловства ваздухопловни потпуковник г. Константин Узински, потпретседник града Софије г. Христа Манолов, резервни ваздухопловни пуковник и претседник Аеро-клуба г. Поп-Кристов.

Заступник команданта ваздухопловства генерал г. Дамјановић пожелео је у име нашег војног ваздухопловства добродошлицу. Срдачно му се захвалио потпуковник г. Узински. У име града Београда госте је поздравио бираним и топлим речима градски већник г. Миливоје Благојевић, коме је одговорио потпретседник Софијске општине г. Манолов, истичући велику важност ове ваздухопловне везе која ће учинити народе наших братских земаља још ближим.

Са аеродрома гости су се, праћени срдачним и спонтаним овацијама, одвезли у Београд.

Сутрадан је бугарска ваздухопловна делегација, у пратњи наших војних и цивилних личности, отишла на Авалу, где је пуковник г. Узински положио венац на гроб Незнаног јунака. Одатле су аутомобилима кренули на Оплепац. Пошто су положили венац на Гроб Блаженопочившег Краља Александра I — Ујединитеља, гостима је био приређен од стране Београдске општине ручак у хотелу на Опленцу, коме су присуствовали од стране Београдске Општине потпретседник г. Драг. Тодоровић, који се био вратио из Софије, и г. Миливоје Благојевић, градски већник.

ЛИНИЈА ДУБРОВНИК — ПРАГ И ДУБРОВНИК — ТИРАНА

15 јуна отворена је ваздухопловна линија Дубровник — Праг, преко Загреба, Беча и Брна.

17 јуна отпочео је саобраћај авионом на линији Дубровник — Тирана.

Уговор са Данском групом о делимичном насипању терена између Дунава и Саве и државног пута Београд—Земун

На седници Градског већа од 31 јануара т. г. одлучено је да се закључи уговор са Данском групом, састављеном од Друштва Хојград и Шулц А. Д. и Кампсакс из Копенхагена, о делимичном насипању терена, са осигурањем обале, између река Дунава и Саве и државног пута Београд—Земун под следећим условима:

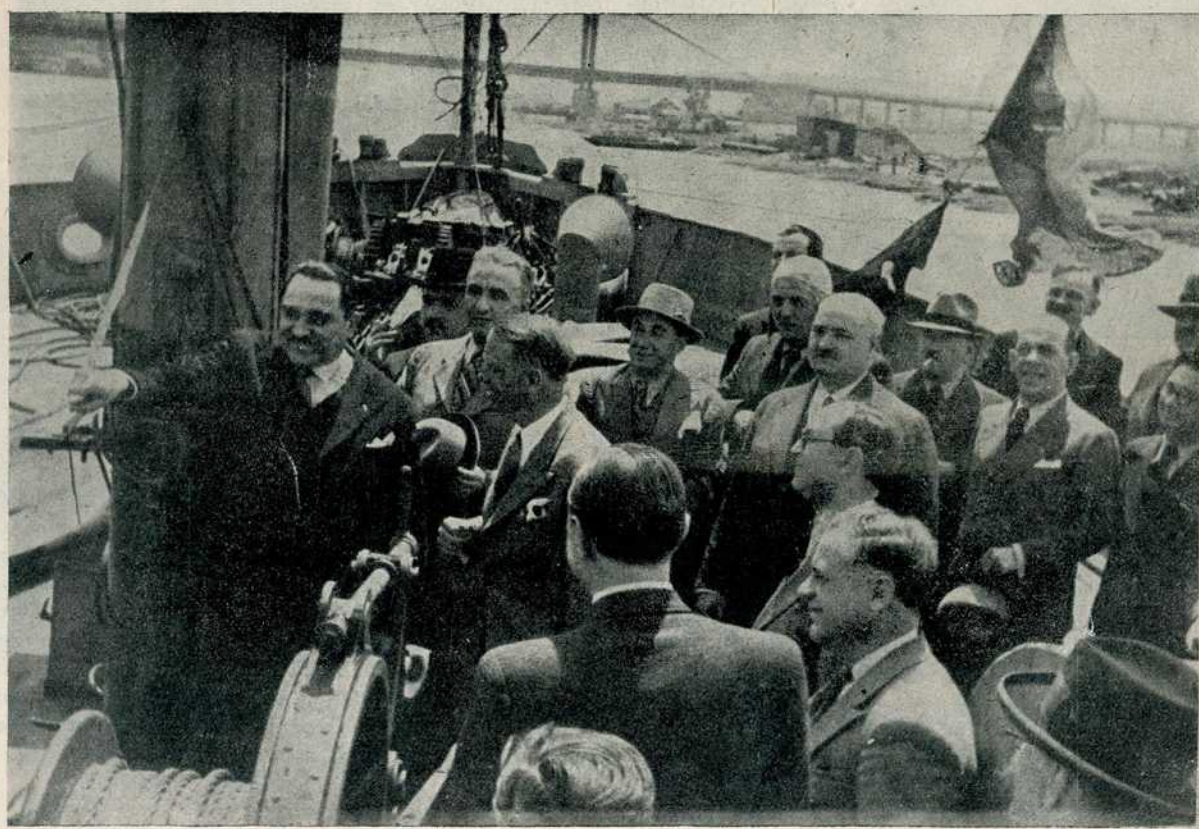
- 1) — Да Група изврши насипање овога терена према надлежно одобреним плановима, и да за тај посао употреби своје пловне објекте и све потребне своје справе, алат, материјал и радну снагу;
- 2) — да вредност свих радова које се Група обавезује да изврши не може прећи суму од 30,000,000.— дин.;
- 3) — да Група ове радове изврши до првог октобра 1940 год., изузев више силе, с тим да за

б) — да Група за тачно извршење уговорених обавеза као и на име гаранције за солидност извршених радова положи основну кауцију у износу од 1,000,000.— дин.;

7) — да се извршени радови плаћају појединачним ценама које су утврђене у приложеном ценовнику. Ценовник са анализом цена, надлежно одобреним плановима и техничким условима има бити саставни део уговора;

Органе за надзор одређиваће Претседник општине. Финансирање овога посла извршиће се из зајма који ће Општина закључити код Државне Хипотекарне банке под следећим условима:

а) Износ зајма тридесет милиона динара, који ће се искоришћавати сукцесивно према напредовању радова;

Претседник владе г. д-р Милан Стојадиновић, у присуству претседника Општине г. Владе Илића и министра г. г. д-р Спахе и Стошовића, ставља машину у покрет

случај задоцњења плаћа пенале од 300.000.— дин. месечно;

4) — да се плаћање Групи за извршене радове врши по привременим ситуацијама од по 5,000,000.— дин.;

5) — да се рок гаранције за солидност извршених радова споразумно утврди;

- б) рок исплате зајма десет година;
- в) каматна стопа 7% годишње;
- г) подлога зајма прирез и приходи Општине града Београда.

Радови су почели

Радови на насипању овог земљишта почели су 20 маја т. г. Том приликом је Данска група при-

решила скромну свечаност на свом броду „Сидхофен“, који је био искићен данским и југословенским заставама.

Свечаном почетку радова присуствовали су: Претседник Краљевске владе г. д-р Милан Стојадиновић, Претседник Општине г. Влада Илић, министри г.г. М. Спахо и Д. Стошовић, гувернер Народне банке г. Радосављевић, Управник Државне Хипотекарне банке г. д-р Ђуричић, дански отправник послова г. Гулдберг, директор предузећа Данске групе г. Кампман, градски већници г.г. Јоца Петровић, Љуба Гођевац, Љуба Стефановић, д-р Димитрије Поповић и Божидар Живадиновић. Министарство грађевина заступао је начелник г. Целегин, Управу поморства и речног саобраћаја Министарства саобраћаја директор г. Аца Петровић, општинску Техничку дирекцију: директор г. Марјан Вујовић, управник Водовода г. Слободан Петровић, шефови отсека г.г. Розенцвајг и А. Крстић и инспектор г. Јањушевић, као и неколико општинских инжењера.

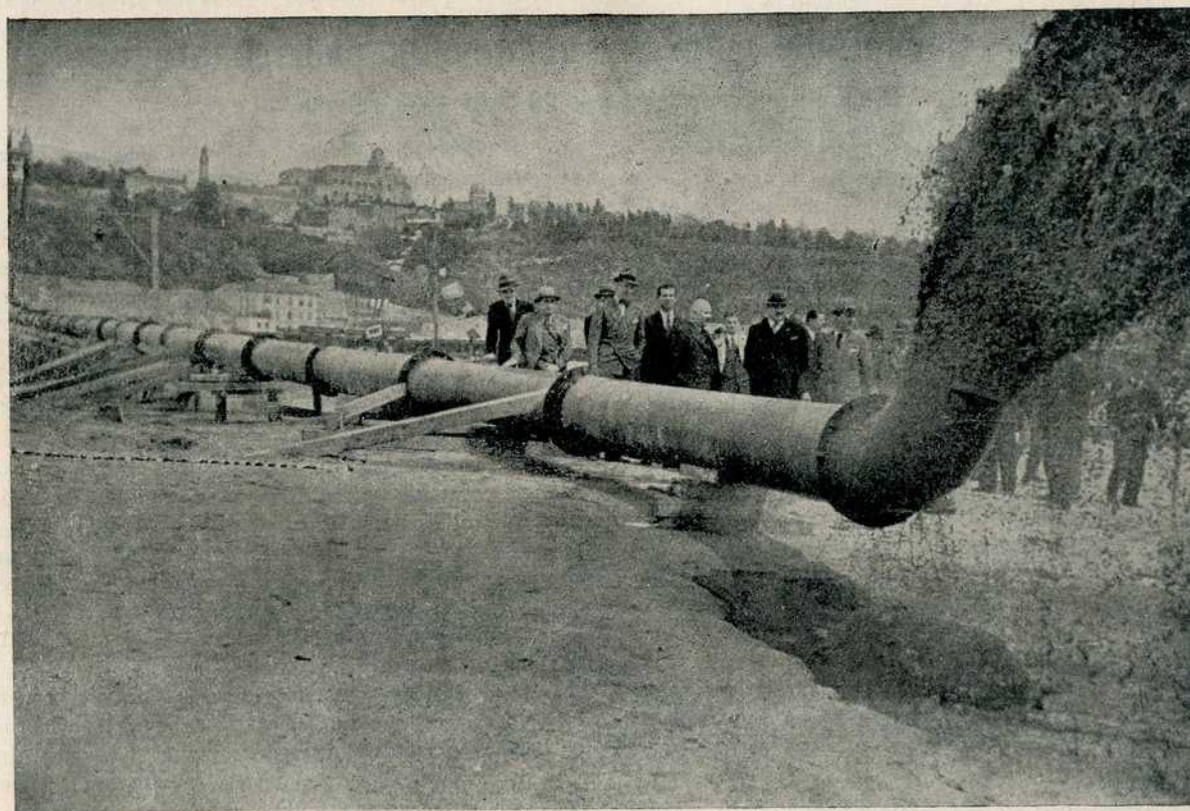
„Господине Претседниче, Краљевска влада са интересовањем и са симпатијама прати рад на подизању југословенске престонице. У том погледу и Ви, Господине Претседниче, као и цело Градско веће, можете рачунати на пуно потпору и сарадњу од стране Краљевске владе.

Мени је мило што ове велике радове почињете са познатом техничком групом пријатељске нам земље Данске. Честитам Вам и желим свима брз и срећан свршетак радова!”

Претседник Београдске општине г. Влада Илић захвалио се срдечно Претседнику владе г. д-р Милану Стојадиновићу на овако љубазним речима.

Директор Данске групе г. Кампман, — обраћајући се Претседнику владе, Претседнику општине и осталим гостима, — одржао је кратак пригодан говор.

Гости су послужени шампањцем.

Почетак радова на насипању земљишта на левој обали Саве. Багер избацује огромне количине песка из речног корита

Претседник владе г. д-р Милан Стојадиновић повукао је жицу за коју је био везан машински покретач и ставио у покрет бродска постројења. Велика црпка, јачине 800 коњских снага, почела је да избацује из утробе брода песок помешан са водом, и да га разасипа поред обале.

— Нека буде срећан и благословен рад! — рекао је г. д-р Милан Стојадиновић, када је избио први млаз песка. Обратио се затим Претседнику Београдске општине г. Влади Илићу и рекао:

Данци су показали гостима како се црпе песок из воде, најпре на Сави, а затим на Дунаву. Брод „Сидхофен“ је спуштао сифон на дно реке и црпао песок помешан са водом. Укотвљен крај обале Саве брод је за неких 20 минута избацио 500 кубика песка. После се, заједно са гостима, отиснуо на воде Дунава, на одређено место за рад, и исто тако за неких 28 минута исцрпео из Дунава 500 кубика песка. Вратио се затим на своје старо место, на Саву, и наставио да ради.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Гости су са пажњом посматрали ове радове. За време војње по Сави и Дунаву, Претседник владе г. д-р Милан Стојадиновић интересовао се за изглед овог терена после завршених радова и за могућност подизања зграда на насутом терену. Општински стручњаци су му дали исцрпна обавештења о свему. По њиховом мишљењу, на насутом терену, с обзиром на то што ће бити песковит, моћи ће се подизати само обичне зграде до три или четири спрата, а веће палате моћи ће се подизати само на шиповима.

Пошто је Претседник владе г. д-р Милан Стојадиновић показао интересовање и за општинске радове у Горњем и Доњем Граду, општински стручњаци су га и о томе детаљно обавестили. Вођени су разговори и о савском пристаништу које се подиже испод Калемегдана.

Гости су посматрали још неко време радове брода „Сидхофен“, када се је овај вратио на своје старо место, опростили су се затим са Данцима и напустили брод и терен на коме се ради.

Претседник владе г. д-р Милан Стојадиновић, Претседник Општине г. Влада Илић и министри г. г. д-р Спахо и Станковић посматрају рад багера

Конференција градских техничких референата

— Одржана у Београду 28 и 29 маја 1938 године —

На иницијативу Савеза градова Краљевине Југославије и по претходној сагласности огромне већине наших градова одржана је у Београду, у дане 28 и 29 маја, конференција градских техничких стручњака, у великој сали за седнице Градског већа.

Конференцију је отворио Претседник Општине града Београда г. Влада Илић следећим говором:

„Отварајући овај састанак техничких стручњака наших градова желим да истакнем значај измене мисли између вас, који сте по своје положају позвани да извршувате одлуке градских органа на унапређењу градова наше велике и лепе отаџбине.

Ја се надам да ће овај састанак дати плодне резултате који ће послужити градским општинама да се користе међусобним искуством.

Мило ми је да констатујем присуство претставника г. Министра грађевина и да заблагодарим на интересовању које Министарство показује према техничком развитку градова.

Та уска сарадња између државних и самоуправних власти најбоље ће допринети да се сви технички проблеми пред којима се налазе наши градови лако и успешно реше.

У нади да ће ова конференција дати плодне резултате, ја вас све поздрављам, желим вам успех у раду и пријатан боравак у Београду.”

Овим речима Претседника г. Илића јасно је изражен циљ и предмет конференције техничких стручњака наших градова.

Конференцију су присуствовали градски технички референти из Загреба, Љубљане, Скопља, Осјека, Марибора, Сушака, Вел. Кикинде, Сиска, Панчева и Вршца. Неки градови делегирани су два и више стручњака.

Претставник Министарства грађевина био је саветник г. Душан Миросављевић, који је за све време пратио пажљиво рад конференције.

Од стране Градског поглаварства у Београду узели су учешћа г. г. Божа Павловић, директор Оп-

штег одељења, инж. Марјан Вујовић, директор Техничке дирекције, инж. Слободан Петровић, управник Градског водовода, инж. Хуго Розенцвајг, шеф Инжињерског отсека, инж. Леонид Николајев, шеф Одељка за одржавање калдрме, инж. Милош Анђелковић, шеф Отсека доbara, и велики број градских инжињера и архитекта.

За конференцију је унапред било припремљено неколико реферата, који су рађени по слободном избору.

Тако су прочитани следећи реферати:

О изграђивању југословенских градова са гледишта модерног урбанизма (референти г. г. Драг. Поповић и Ђорђе Коваљевски из Београда);

О организацији градских техничких привредних предузећа (референт инж. Слободан Петровић, управник Градског водовода у Београду);

О изграђивању мањих градова (референт г. Фај из Осјека);

О нејасноћи извесних одредаба Грађевинског закона (референт г. инж. Албер Поженек из Љубљане);

О калдрмисању градских улица и путева (референт г. Хуго Розенцвајг, шеф Инжињерског отсека Градског поглаварства у Београду);

О типским попречним профилима градских улица (референт г. Ђорђе Грицкат из Београда).

По овим рефератима, који су израђени савесно и са познавањем материје, развила се краћа дискусија, у којој су истицане локалне прилике и тешкоће са којима се градови боре у примени грађевинских прописа и решавању техничких проблема.

На завршетку рада образован је одбор у који су одређени г. г. инж. Слободан Петровић, управник Градског водовода, инж. Хуго Розенцвајг, шеф Инжињерског отсека, арх. Драг. Поповић и арх. Рајко Татић, сви из Београда, са задатком да среди целокупан материјал који је био претресан на конференцији, и да припреми са Савез градова исцрпан елаборат по свима питањима која су дискутована.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Овај одбор замишљен је да буде стално тело при Канцеларији Савеза градова у Београду, које ће прикупљати, сређивати и проучавати материјал за будуће конференције и састанке градских техничких референата.

У друштву градских инжењера и архитекта из Београда, на челу са директором Техничке дирекције г. Марјаном Вујовићем, гости су разгледали поједине техничке објекте Општине београдске. Обишли су

на „Пиониру” зграду која је пројектована као Дом за небринуту децу и старце и станове за раднике и сиромашне грађане. Затим су посетили велику и модерну зграду Дечјег прихватишта и водоводна постројења и инсталације на Белим Водама. После ручка, који је приређен на Белим Водама, гости су разгледали Авалу и новоподигнути споменик Незнаног јунака.

Н. Ч.

Француски научник г. Потрије обилази београдске медицинске установе

— Г. Потрије се изразио необично похвално о уређају Градске поликлинике за кожне и венеричне болести и о санитарској политици г. Владе Илића —

Крајем маја т. г. боравио је у Београду, као гост нашег медицинског факултета, познати научник професор шtrasбушког универзитета г. д-р Потрије, који држи катедру дермато-венерологије. Г. Потрије је један од најбољих стручњака у Француској и научник светског гласа.

Он је одржао у амфитеатру Физиолошко-хистолошког института занимљиво предавање о једном ретком кожном обољењу, које је било интересантно и за ширу публику и за наше студенте медицине и за лекаре. Упознао се са свима медицинским установама, а нарочито са онима које су посвећене испитивању и лечењу кожних и венеричних болести. Задржао се дуже времена на клиници за кожне и венеричне болести г. д-р Милага Кићевца, па је, у пратњи г. д-р Кићевца, посетио 30 маја градску Поликлинику за кожне и венеричне болести у улици Ђорђа Вашингтона.

Шеф градске поликлинике г. д-р Јован Спасојевић, — са лекарима поликлинике, — дочекао г. д-р Потрија и срдачно га поздравио. Провео га је кроз сва одељења Поликлинике. Г. Потрије је прегледао пажљиво сва одељења и интересовао се за уређај и стручни рад на поликлиници. Био је изненађен огромном посетом болесника (тога дана било је 311 болесничких посета).

Интересовао се специјално за начин рада, врсте

болести, лекове који се употребљавају на поликлиници и др. На крају је изјавио:

„Уређај градске поликлинике за кожне и венеричне болести тако је савршен и модеран, да ја нисам уопште видео на сличан начин озако уређену установу за ову грану медицине. Изненађен сам што је прва градска установа за кожне и венеричне болести подигнута у Београду.”

Г. Потрије је затим рекао:

„Нарочито је похвално да је Поликлиника подигнута заслугом самог претседника Општине, за кога сам чуо да правилно схвата важност хигијенских установа, а ова зграда и рад у њој најбоље то потврђују.”

Изразио је жељу да ово његово мишљење буде достављено г. Претседнику. „Радоваћу се ако се и други буду угледали на претседника Београдске општине, и овако правилно схватили борбу коју треба повести противу венеричних болести” — додао је г. Потрије.

Професор г. Потрије провео је у Београду неколико дана, обишао све медицинске установе и присуствовао часовима предавања студентима медицине из дерматовенерологије, а и сам је том приликом одржао студентима једно кратко занимљиво предавање о два случаја кожног рака и два случаја лупуса еритематодеса, према резултатима својих научних испитивања.

Г. Потрије је отпутовао из Београда авионом за Букурешт.

Београд је добио још две нове модерне гимназијске зграде

У последње доба Београд је добио још две нове модерне гимназијске зграде: за Прву мушку и за Прву женску реалну гимназију.

Нова зграда Прве мушке реалне гимназије на Дорћолу (Цара Душана ул. бр. 65) освешана је 26 априла т. г. Зидана је према најмодернијим урбанистичким захтевима. Ванредно је добро осветљена, нема ниједног кутка тамног. Намештај је нов и погодан за наставу. Има 17 удобних учионица, амфитеатралну дворану за хемију и физику, велику и лепу гимнастичку салу (која служи и као свечана дворана), велику дворану за цртање, довољан број кабинета, ђачку књижницу, ђачку читаоницу, професорску књижницу, купатила за децу. Ускоро ће се проширити и уредити двориште, у коме ће бити зеленила и цвећа.

Поред Прве мушке, у овој згради ће радити и Четврта женска гимназија.

Зграда Прве женске реалне гимназије саграђена у Палилули (угао Битољске и Абердарове ул.), исто тако је модерна, удобна и хигијенска. Освешана је 8 маја т. г.

Зграда има све просторије потребне за наставу и друге културне школске приредбе. Има 11 удобних и светлих учионица, велику свечану салу, лепу и пространу гимнастичку салу, све кабинете, собе за књижнице, читаоницу, канцеларије. Има лепа хигијенска купатила за ученице. Намештај је нов и погодан за наставу. Ускоро ће бити уређено и лепо двориште.

При освешању зграде заступао је Претседника Београдске општине проф. г. Милорад Симовић, градски већник.

Пропагандни дани млека у Београду

од 30-IV до 8-V-1938 г.

Идеја организације пропагандних дана млека у Београду је поникла још прошле године, али је наша своју реализацију тек овог пролећа. Иницијатори ове приредбе обратили су се на све стручне установе и организације у Београду, које се баве питањем млека као здравствено-хигијенским или привредним проблемом. Према томе, Одбор за пропаганду млека био је састављен од већег броја претставника јавних установа и удружења, а за покровитеља тога Одбора био је изабран претседник Београдске општине г. Влада Илић, пошто се цела акција у главном сконцентрисала на Београд и ближу околину. Стога акција приређивачког одбора првенствено је тангирала интересе престоничке потрошачке публике и произвођача са територије атара Београда и околине, одакле се престоница снабдева млеком.

Изложба Одбора за пропаганду млека на Сајмишту

Одбор за пропаганду млека био је конституисан из следећих претставника и на овај начин: Претседник г. д-р Тихомир Симић, професор универзитета и градски већник, потпретседници: г. д-р Милан Петровић, шеф дечијег одељења опште државне болнице; г. Стеван Шкорић, претседник удружења трговаца млеком, и Радован Антић из Калуђерице од стране произвођача млека; секретар инж. г. Васа Величковић, референт Министарства пољопривреде; благајник Милан Никшић, чиновник Главне набављачке задруге и секретар млекарске задруге из Сремчице; г. д-р Сергије Рамзин од стране Дирекције градског санитета; г. д-р Бојан Пирц, од стране Централног хигијенског завода; г. д-р Љубомир Вуловић од стране Српског лекарског друштва; г. д-р Милутин Гец, претседник Ветеринарског удружења; г. д-р Милош Поповић, претседник Гутемплер-

ске ложе трезвености, и г. Михаило Херцбергер, произвођач млека из Божаније.

Рад приређивачког одбора у главном се кретао у два правца: 1) у правцу пропаганде код београдског становништва за што већу потрошњу млека и млечних производа и то путем штампе, публикација, чланака у стручним часописима, написа у новинама, издавања популарне брошуре, као и усмених и радио предавања и приказивања филмова, 2) у правцу побашљања хигијене и хранљивог квалитета млека, које конзумира презумира престоница, и то путем предавања по селима са нарочитим обраћањем пажње на хигијену штала, здравље стоке и хигијене производње млека у селима.

У погледу пропаганде млека путем штампе потребно је овде подвући улогу „Београдских општинских новина“, које су пружиле широко гостопримство писцима чланака о млеку и илустровали подесним и уметничким сликама априлски број с обзиром на покренуту акцију — пропаганду млека.

Материјално пак највише одбор је био помогнут од стране Минист. пољопривреде и Општине Београдске.

У циљу извршења задатака одбора у оквиру пропагандних дана приређено је 17 предавања по селима, где су као предавачи били лекари, ветеринари и агрономи. Највећи број предавања био је одржао у срезу Врачарском, где су, захваљујући активном учешћу стручњака тога среза, била одржана предавања: у Малом Мокром Лугу, Миријеву, Калуђерици, Железнику, Пиносави, Реснику и Вишњици. Одржавање већег броја предавања омогућено је учешћем лекара од стране Централног хигијен. завода и ветеринара Централног бактер. ветеринарског института и захваљујући Општини београдској, која је стављала на расположење аутомобиле за предаваче.

Ради успешније пропаганде млека издато је 20,000 примерака брошуре о млеку, у којој су третирана питања вредности млека у народној исхрани и производње здравог млека на селу. У исту сврху био је израђен специјални оригинални плакат у бојама: „Пијте више млека“ и растурен је у 3.000 примерака у Београду и у унутрашњости.

Срећно подударње трајања београдског пролећнег сајма са пропагандним данима млека дало је могућности за остварање изложбе о млеку са већом фреквенцијом посетиоца. Изложба је заузимала 35 м.² изложбеног простора и била је смештена у четвртном павиљону, а у кругу приватних штандова трговаца млеком и млечним производима, беле кафе и апарата за прераду млека. Потребно је назначити да је појава штандова са млеком и млечним производима на Сајму

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

била новина, као последица акције на пропаганди млека.

Изложба одбора за пропаганду млека састојала се је из два одељења: већег и мањег. У већем одељењу били су изложени графикони, табеле, слике, које су прегледно пропагирале здраво млеко и млечне производе. У истом одељењу били су изложени узорци угледних млечних производа достављених Одбору ради излагања на овој изложби. У другом мањем одељењу били су изложени графикони, мулаже и уметничке слике, које су упозоравале произвођаче на штетне последице нехигијенског и нерационалног манипулисања са млеком и на опасности од нездравог млека. Ово одељење је било аранжирано под геслом „Сузбијмо производњу и потрошњу нездравог млека“. Цео изложбени штанд Одбора био је укусно декорисан и намештен и привлачио је већ број посетиоца.

Као важна тачка у извођењу пропагандног програма била је Академија о млеку на Коларчевом Универзитету, која је била по садржини предавања веома интересантна, а и добро посећена од стране Београђана.

Програм Академије састојао се из следећих предавања:

- 1) г. д-р Милан Дебелић, професор ветер. факултета: „Млеко са хигијенског и привредног гледишта.“
- 2) г. д-р Милутин Геџ, претседник ветеринарског удружења, и г. д-р Сергије Рамзин, шеф отсека јавне хигијене: „Снабдевање Београда млеком“.
- 3) Инж. агр. г. Никола Симић, директор пољопр. школе: „Снабдевање градова хигијенским млеком“.
- 4) Приказивање филма о млеку.

Као кулминација и завршетак пропагандних дана

млека према првобитном програму требало је да буде једна импозантна поворка кроз Београд, која би симболично приказала значај млека и важност решавања проблема млека. Али услед подударана дејчјих дана са даном млека (8 маја) и услед других техничких околности, Одбор за пропаганду млека био је принуђен напустити првобитну замисао и ограничио се на сарадњу у поворци са организаторима дејче поворке. Ова сарадња се манифестовала у опреми и декорисању два велика камиона пуна деце, снабдевена платненим таблама, на којима су биле исписане девизе и пароле за пропаганду млека.

У циљу унапређења млекарске културе Одбор је изабрао 22 произвођача излагача као најбољих, најсавеснијих, најчистијих, чије су штале одговарале хигијенским прописима а стока је здрава. Имена ових лица биће накнадно објављена, као и имена одликаних излагача и трговаца млечних производа.

За трговце излагаче биће издате дипломе а произвођачима похвалнице и награде у корисним справама за унапређење млекарства. Од 22 поклона-награда, 17 је дало Градско поглаварство и то: 15 филтрова (по Уландеру), једну бућкалицу и један сепаратор; 4 срески пољопривредни одбор среза Врачарског и 1 поклон за награду Савез набављачких задруга.

Као наставак пропагандне акције било је приређено 15-V т. г. предавање г. д-р Љубомира Вуловића, примар. дејчег одељења државне болнице, о значају млека, са приказивањем филма о производњи млека.

С. Р.

Прослава Дечјих дана у мају 1938 у Београду

Југословенска унија за заштиту деце, у споразуму и сарадњи са свима учлањеним друштвима која

у своју делатност посветили дејчјој заштити и у сарадњи са општинским и Државним установама дејче

Претседник Општине г. Влада Илић са госпођама из хуманих друштава поздравља дејчу поворку са трибине на Теразијама

Камиони са децом у поворци

заштите, организовала је и ове године „Деце дан“ у Београду од 1 до 8 маја. Југословенска унија за заштиту деце издала је

нарочиту брошуру под насловом: „Учимо родитеље како да одгаје своју децу“. Београдска секција Уније организовала је обиман програм прославе дечјих дана

у Београду, где дечји дани већ имају и своју традицију.

Према програму за пропаганду проблема дечје заштите одржана су предавања на Коларчевом универзитету и на Радио станици Београд. Г. Васа Лазаревић, Претседник Београдске секције, одржао је предавање „Хуманитарност и јавна заштита деце“;

Лепо однегована деца

г. д-р Матија Амброжић, професор универзитета, говорио је о „Носиоцима дечје заштите“; г-ђа д-р Марија Гајић, шеф Централног уреда за заштиту деце, предавала је о „Комуналној заштити деце у Београдској општини“; г. д-р Угљеша Давидовић, директор Одељења за социјално и здравствено старање, говорио је о „Помоћи породици и јавној заштити деце у Београду“; г. Слободан Ж. Видаковић, члан Средишне управе и стручни главни секретар Уније за заштиту деце, говорио је о „Животним приликама наше деце“.

На дан 8 маја организована је манифестациона поворка, у којој су узели учешћа деца основних школа, штићеници обданишта и других дечјих установа, чланови омладинских организација, соколи итд. Најмања деца возила су се камионима украшеним зеленилом. Деца су носила заставе и пропагандне

Група награђених мајки са децом

натписе. Дечја поворка кренула је са Калемегдана у 10 часова пре подне, уз дечју песму и пратњу музике. На терацијама, код водоскока, била је подигнута трибина на којој су, у тренутку када је поворка дечја пролазила, били г. Влада Илић, претседник Београдске општине са градским већницима, са изасланицима појединих Министарстава, претседником Југословенске уније за заштиту деце г-ђом Након Спасић, и чла-

новима Главног одбора и Београдске секције Југословенске уније.

Централни уред за заштиту матера, деце и младежи организовао је у току ове недеље 10 пропагандних предавања о заштити деце по периферији града у разним дечјим установама.

У суботу 7 маја извршено је награђивање најбоље однеговане деце и мајки, које су марљиво и редовно посећивале саветовалишта Централног уреда. Свечаности су присуствовали: У име градског већа већници г.г. Предраг Јовановић-Медицијан и Живко Константиновић, инспектор Министарства социјалне политике; г. д-р Угљеша Давидовић, директор одељења за социјално и здравствено старање; Главну Унију за заштиту деце претстављао је г. Слободан Видаковић, секретар Уније.

Окупљеним мајкама говорила је шеф Централног уреда за заштиту деце г-ђа д-р Марија Гајић. Она им је честитала одликовања и у своме говору нагласила колико се Градско Поглаварство стара о београдској сиромашној деци у току целе године, па, ето и у ове дане када се о дечјој заштити нарочито говори. Награђено је 260 деце и мајки, од којих

Г-ђа Милосављевић прима диплому за малу Љиљу, у Централном уреду за заштиту деце и матера у Ломиној улици

је 160 добило повојнице, хигијенска одела, ципеле и разне друге потребе, док су остала добила дипломе.

За време дечјих дана награђиване су мајке и деца и у саветовалишту Универзитетске дечје клинике, у саветовалишту друштва „Српске мајке“ и у дому друштва „Материнског удружења“. Сва дечја обданишта организовала су свечаности и награђивала су мајке најбоље однеговане деце. Све београдске установе дечје заштите биле су ових дана нарочито активне у својој делатности. Отваране су изложбе о хигијени детета у згради Завода за здравствену заштиту матера и деце и у згради Дечјег обданишта на Вождовцу. Ове изложбе, организоване од завода, имале су одличног успеха и много стотина мајки разгледале је изложбу са великим интересовањем. Женска занатска школа наградила је ученице за најбоље саставе, које су радиле за време Дечјих дана. Сва друштва, која су своју делатност посветила дечјој заштити, скупљала су прилоге у корист деце и дечјих установа.

Београд у XIX веку

— Изложба Библиотеке и Музеја на Првом пролећном сајму. —

„Прост народ наш подиже јунацима својима у својим песмама народним дивне споменике: а што су остали имућнији, у изображен свет спадајући Срби за спомен своих славних људи учинили? Где су наши Пантеони, наше валхаве, и остали знаци изображенога духа? Но чега још нема, може, и треба да буде, само срца и воље на то треба имати, и уметницима и списатељима својима на руку ићи”.

Из „Изјашњења уз споменике српске”.

А. Јовановића.

Угледни стари београдски писац Коста Н. Христић, чији су пуни занимљивости „Записи старог Београђанина” поново угледали светло крајем прошле 1937 год. у лепом издању књижаре Поповић, — каже у једној белешци о старом Београду: „Једно је само неоспорно: стари претставници нашег Београда предано су се трудили да га изведу из чаме и застоја, борили су се да савладају тешкоће на које су у свом раду наилазили, подизали га поред све немаштине и сиротиње, с љубављу су се старали о њему. Данашње претставнике Београдске општине они су задужили признањем и захвалношћу. Ни Београд није постао за један дан и оно што у њему видимо ми нисмо створили, него само продужавали зидати темеље које су они поставили”.

У овим речима, овако природно и једноставно реченим, истакнута је једна констатација која се непрестано, стопу у стопу, корак за кораком, потврђује пред очима оног ко загледа на доба и рад људи на које се ове речи односе. То доба, то је XIX век; људи који се овде мисле јесу они који су том веку дали смисао и садржај и испунили га оправданом гордошћу.

Макар да је историја Београда у свим својим периодама, већ по својој основној особини — динамичности —, увек занимљива, а по великим догађајима за које се веже из века у век, увек значајна, XIX век нам стоји најближе срцу и души. То је наш легендарни век новог доба на ком се национално запајало, као дотад на предањима о старом царству и краљевству и косовској епопеји. И занимљива је чисто психолошка појава која свакако с тим стоји у вези: довољно је да видимо неки, на око и незнатан докуменат из тог доба: слику, књигу, запис и ми осећамо како се у души одвија оно велико клупче које као филмска пантљика изазива пред очи лик за ликом, догађај за догађајима — све у некој мистичној повезаности времена и догађаја и нас самих...

Национална етика тог времена, јавни и друштвени живот све се у њему хармонично

поклапа уоквирено оквиром самог Београда, који са свим тим паралелно живи и напредује. Ни за длаку више ни за длаку мање.

*

Значај пропаганде искристалисао се за последњих двадесет година у пуној мери тако да је она од једне прелазне, и могло би се чак рећи презрене вредности, данас добила сасвим други значај. Она више не игра улогу само у трговини, већ исто тако служи и другим највишим друштвеним циљевима: науци, уметности, историји. На великим међународним изложбама, које се сад све више и све чешће приређују у свим великим интернационалним и националним центрима —, поред модних ревија, статистика и дијаграма, плугова и других компликованијих машина за обраду земље, налазе своје место велелепни и ванредно занимљиви павиљони у којима се излажу уметничка дела, приказује развој штампе, излажу документи непосредне интелектуалне вредности и значаја.

Привреда наше земље, Београд и његова економска снага, чекали су деценијама да се оствари идеја организовања Београдског сајма која је на крају прошле године, кад је и приређен Први београдски сајам, и остварена. У основи организације београдских сајмова лежи идеја да они у исто време морају бити не само смотра нашег економског развоја и снаге, већ исто тако и развоја на духовном пољу. Остварајући овај племенити идејни дуализам, организатори Сајма већ су прошле године настојали да она што више дође до израза предвиђајући и за будућност паралелан рад и у једном и у другом правцу.

У том циљу, вежући се нарочито за Београд као место у ком се Сајам приређује, била је, поред других културних манифестација, приређена *Изложба Београда кроз векове*, која је, иако скромна, давала могућност да његови посетиоци у једном кратком прегледу, из слика и докумената, виде кроз што је Београд столећима пролазио и са чим је ушао у нови век и дошао до наших дана. У том истом циљу приређена је и ове године занимљива изложба, која је, организирајући се на *Деветнаести век* —, и то почињући од 1806, као године кад је Београд ослобођен под великим вождом Карађорђејем, па до 1904, кад је на свечан начин извршено крунисање Краља Петра у Саборној цркви —, посетиоцима давала могућност да виде чим је овај век нарочито значајан за прошлост нашег града.

Делећи XIX век на краће отсеке, у њему се, међу догађајима који су непосредно везани за историју и прошлост Београда, истичу моменти у чијем светлу тај сваки отсек нарочито блиста и чији се основни карактер с њима покрива.

нагласити да Изложба не би сачињавала потпуну целину да Библиотеци и Музеју није, као и увек у свакој прилици кад је тражена њена помоћ —, тако свесрдно, са толиким разумевањем и љубављу за све што се на Београд и културни рад односи, изашла у сусрет наша

Са изложбе „Београд у XIX веку“

У научној литератури истицано је већ више пута да Београд, већ као град који лежи на српском територију и органски овом територију припада, није никад, ни онда кад су други у њему господарили, престајао бити српски. Па ипак, иако Београд није био изгубљено, залутало дете, није за то ништа мање величанствена 1806 година, кад он, благодарећи жртви и јунаштву, стиче право да се и пред Богом и пред људима — свима широм целог света — назове српским. Зато ће увек међу свима датумима, међу свима догађајима, ослобођење Београда 1806 испод јарма, који га је од кобне 1521 тиштао толико векова, остати најсветлији догађај његове историје. То је био и разлог зашто је у сређивању Изложбе та година постављена као почетни датум, а јунаци и носиоци историје Београда тог века у њен фокус. Ништа не значи што је та слобода била кратког века, што је 1813 требало опет напустити град, што се поновно за њ морало гинути и борити, јер ако је била 1813, дошла је и 1815 — која је логични и идејни наставак 1806 —, још касније, по истој логици и закону историјског збивања, 1830 са хати-шерифом, односно 1867 са предајом кључева, 1876–1878 са ослободилачким ратовима, 1882 с прогласом краљевине и коначно 1904 с апотезом XIX века у његовом прелазу у XX век — крунисањем великог љубимца народа, Краља Петра Првог, ком је историја дала истински заслужени назив Владара-Ослободитеља.

Излазећи из ове основне концепције, на Изложби Београда у XIX веку, око главних носилаца догађаја и њихових сарадника, био је изложен и груписан материјал који представља Београд у ужем смислу: његове улице, куће, типове; предмети, који, макар и у скромнијем облику, могу да даду појам о његовом духовном и друштвеном развоју. Одмах се мора

књижевница, одлични културни пропагатор, госпођа Катарина Јовановић, ћерка А. Јовановића, чија је кућа, и данас, као и за живота њеног оца, остала велики извор документације у свим правцима.

*

Изложба је, као и прошле године, била приређена у лепој Задужбини београдског трговца Николе Спасића на првом спрату, али не више у пролазу, у кружном балкону, већ у оној засебној дворани која се на том спрату налази.

Лепа и велика дворана, с особито подесним светлом, давала је могућност за далеко повољније излагање објеката, већу прегледност и слободу кретања самим посетиоцима. У главном је био изложен онај материјал Библиотеке и Музеја града Београда, који је досад излаган само фрагментарно, а не као целина. Уз то је био изложен и онај врло драгоцен материјал, који су установе, како је већ истакнуто, за ову прилику добиле од госпође Катарине Јовановић.

Сређен по главним историјским моментима и у вези с општим друштвеним развојем Београда — хронолошким редом и по унутрашњој вези догађаја (уз натписе, одговарајуће изводе и тумачења) — целокупни материјал био је подељен у седам главних група и изложен на следећи начин: —

1 — Ослобођење Београда 1806

У средишту материјала који је представљао ово доба налазио се портрет Војда Карађорђа, ког је радио наш познати сликар М. Миловановић. Поред њега две мале драгоцене слицице, које тако добро илуструју оно старо дело о Карађорђу: „Живот и дела Великог Ђорђа Петровића Кара-Ђорђа“ од Константина Н. Ненадовића (штампано у Бечу 1803). Једна претставља ослобођење Београда 1806,

а друга Карађорђа како кида ројске ланце док под његовим ногама леже главе злогласних дахија: Аганлије, Фоче Босанлије, Кучук-Али и Јусуф клета..... Лево од Карађорђевог портрета

Вожд Карађорђе кида ројске ланце!...

налазиле су се — узете из колекције „Знаменити Срби” и колекције А. Јовановића — слике других великих јунака тог доба: Васа Чарапића — са сликом која приказује његову јуначку смрт на Станбол-капији —, Петра Добриња, Илије Бирчанина, Младена Миловановића, Јована Ковача, војводе Јанка Поповића, Станоја Главаша и Арсенија Ломе. Непосредно уз Карађорђеву слику, лево, слика великог мемоаристе Првог устанка, дипломате, незаборавног сина некадашње Ваљевске нахије Проте Матије Ненадовића, десно слика пророка и песника Првог устанка, слепог гуслара Филипа Вишњића.

Песма Његошева: „Посвета праху оца Србије” и извод из Вишњићеве песме „Буна на дахије” — исписане калиграфски, надопуњавале су овај део материјала.

На десно налазила се лепа слика Доситејевог Велике школе, рад академског сликара Голубовића, а испод ње, са леве стране, слика

Доситејева. Поред ње калиграфски исписана позната Доситејева песма „Востани Србију”, у средини тип првих београдских студената, десно слика Југовићева и на крају Муановићева слика „Споменик браниоцима Београда”, који је подигнути у Карађорђевог парку на месту где је 1806 био логор славне устаничке војске. Десно и лево у витринама смештен је онај материјал који је свему овоме служио као zgodna надопуна и потврда: у витрини лево факсимили писама Проте Матеје Ненадовића, једно старо јевангелије, фотографије угледних личности овог периода — све из колекције ак. сликара А. Јовановића; у витрини десно лепо посуђе, књиге и документи који се односе на ово доба — поклон б. претседника Општине града Београда г. Косте Главинића.

У средини, међу витринама, непосредно испод Вождове слике, налазио се модел Куле Небојше, ове наше старе куле, која је доскора била једина очувана кула на целом одбранбеном систему некад многобројних кула које су се уздизале дуж градских бедема. О Небојши је познавалац наше народне поезије г. Драг. Костић написао ону необично интересантну студију која је под насловом „Где је била Небојша” изашла у издању Општинских новина 1931 г. То је она иста кула на којој су према Вишњићевој песми дахије хватале звезде с београдског неба у тепсију напуњену водом из хладног Дунава испитујући што им судба каже; која је за време устанка служила као тамница; куд је, идући кроз страшну Станбол-капију поред сина мученика Игумана Пајсије, пролазила несретна мајка да у Небојши походи другог сина мученика... То је она иста кула у којој је још до нашег устанка уморен велики Грк Рига од Фере, у којој је... Али, зар је потребно о свему говорити: сива, препукнута, са својим зидовима чију дебљину нису могли пробušити ни тешки аустро-немачки мерзери за време Светског рата, она и сама по себи довољно јасно говори чему је у та тешка времена могла служити.

II — Кад Београд постаје средиште прве самосталне државе, хатишериф из 1830

Година 1830 спада међу најзначајније датуме новије народне историје, а исто тако и историје Београда. Те је године турска царевина, после петсто година, признала нашем народу, у оном делу у ком су усташе фактично владале унутрашњу самосталност, Кнезу Милошу Обреновићу наследно право његове династије. Београду је хатишериф осигурао полет какав се пре тога није могао ни замислити.

Сав материјал који се односи на ово доба био је срећен око портрета Кнеза Милоша, рад академског сликара Голубовића.

Почињући од леве стране, на првом се месту налазио портрет Глигорија Возаревића, првог књижара, књиговезца и издавача обновљеног Београда у чијем се скромном дућанчићу

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Саборне цркве скупљала сва духовна елита Београда: Вук, Д. Давидовић, Тирол, Баталака и велики пропагатор српске књиге, слепи Црногорац Ђура Милутиновић, „писмо-носител” међу блажене памети господарима Светим Петром Петровићем, владиком Црногорским и вождом српским г. Карађорђе Петровићем”, ког су у Београду звали „браца Ђура”, „Чича Ђура”. Он је по ваздан ходио по оним тад тако скромним улицама београдским, нудио трговцима нове књиге, кудећи их ако нису куповали; био први старалац београдске деце, будно пазио на њихово понашање, добре хвалио, а несташне кудио као прави „дамбабаси”, дечји душепечитељ. За овим материјалом долазиле су слике других великих личности тог доба: Кнегиње Љубице, једне од наших најистакнутијих жена у целом XIX веку, Јована Стерије Поповића, писца позоришног комада: „Београд некад и сад”, Вука, Ђуре Милутиновића, Јована Илића, Симе Милутиновића-Сарајлије, познатог писца „Србијанке”, песника, историчара, драматичара, трговца, војника, писара, чувара баште, апелационог судије, пивара, учитеља бесмртног Владике Раде, човека најфантастичнијег живота и каријере, духа немирна и нестална, који се никад није могао излити у дефинитивну форму, за ког је Скерлић тако добро рекао, да је „један од најчуднијих, најзанимљивијих, најфантастичнијих типова у српској књижевности”. Испод саме кнежеве слике налазила се слика која претставља место, хумку код цркве св. Марка, на коме је, уз прво велико славље српског Београда, 1830, у присуству кнежеву, кнежевића и других угледних личности, прочитан тај тако дуго жељени хатишериф, основ касније државне и народне слободе.

Засебну целину, сконцентрисани око слике њиховог градитеља, познатог хаџи Неимара Живковића, сачињавале су слике, документи, првих јавних грађевина које се у то доба велике грађевинске делатности подижу по Београду освајајући старе и пробијајући нове улице, стварајући нове градске четврти у којима се постепено развио нов живот, нов дух на место оног старог оријенталног ком је било суђено да ишчезне. Завршни материјал представљао је портре Димитрија Давидовића — уметнички рад ак. сликара Бете Вукановић —, познатог редактора и издавача „Србских новина” кнежевог секретара, рођеног Земунца, који је пре сто година умро у Смедереву, где је и сахрањен и где му је и споменик подигнут.

III — Доба Кнеза Александра Карађорђевића

Како се ово доба поклапа с великим догађајима не само у животу младе кнежевине Србије, већ скоро целог нашег народа, то је и Београд у том периоду добијао све већи значај. Ударају се основи не само правном поретку (доноси се грађански зак.), већ и одређују основи оне велике народне политике која

је ишла за ослобођењем и уједињењем свих јужних Словена. Книћанин и његови добровољци учествују у борбама у Војводини; Илија Гарашанин, један од највећих државника што их је дао XIX век, у свом чувеном „Начертанију”, одређује смернице југословенске политике. На културном пољу оснива се Друштво српске словесности (међу оснивачима налазе се: Димитрије Тирол, Стерија, Димитрије Исајловић). Све то даје и самом Београду нови полет и замаха.

Фотографије свих ових личности које том периоду, уз Кнеза Александра Карађорђеви-

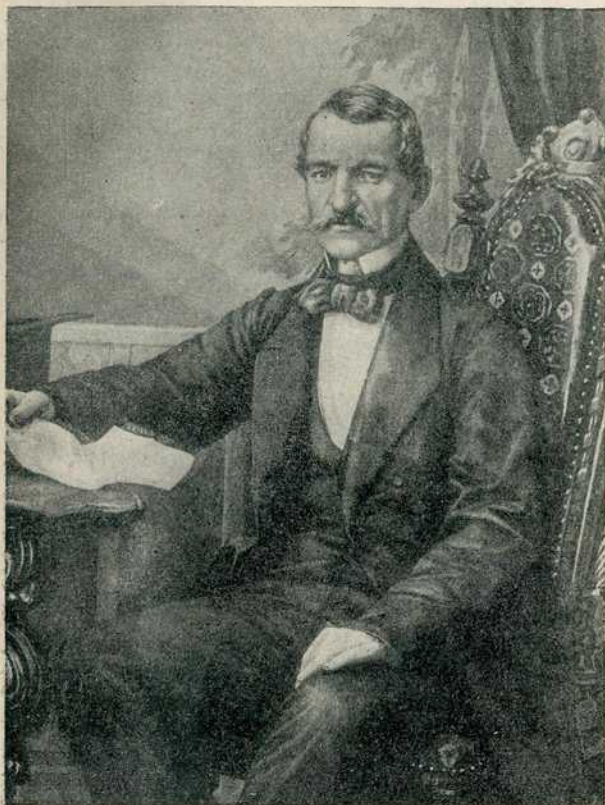
Хаџи неимар Никола Живковић
— скица ак. сликара В. Станојевића —

ћа, дају основни правац и значај, биле су сконцентрисане око Кнежева портрета (рад ак. сл. Б. Стефановића), као и све слике Београд из тога доба.

IV — 1867

Због једног сукоба на старој чесми у Добрачиној улици дошло је до у историји добро познатог бомбардовања Београда. Енергично држање Србије, кнежево залагање помогли су да је коначно дошло до тога да је овај већ стварно српски град то постао у пуном смислу. 1867, 6 априла пре подне, последњи турски паша, Али Риза паша, на све-

нани начин и уз велике церемоније, предао је кнезу Михајлу на Калемегдану кључеве старог града.

Илија Гарашанин

Претстављајући овај део прошлости Београда, на Изложби је, уз слику кнеза Михајла и велику слику Београда из тог доба, био изложен цео низ врло драгоцених докумената. Тако слика самог Али Риза паше — из колекције г-ђе К. Јовановић —, превод фермана којим султан уступа Београд кнезу Михајлу, програм церемоније предаје кључева, слика на којој је приказан сам чин предаје. Од великих личности тог доба: Анастас Јовановић, Јован Ристић, Миша Анастасијевић, Шафарик.

Велика слика Београда изнад портрета Кнеза Михајла, ова иста која се налази на корицама овог броја Општинских новина, има интересантну судбину (бар према ономе што је о тој слици навео г. Миленко Рајковић, златар из Загреба од ког је Суд Општине града Београда 11-V-1932 ту слику откупио).

Слику је наводно радио хрватски племић из Самобора крај Загреба, барон Шолтен, и то непосредно након 1867 год. Да је слика рађена око тог периода, доказивале би и заставе, наша и турска, које се на слици јасно разабиру. Први пут, поред турске, истакнута је и наша застава 1867; бандера турске заставе, како је то лепо и пластично описао историк XIX века Жив. Живановић, сасечена је пред полазак српске војске у рат 1876.

Међу другим сликама у овој групи налазила се и колорисана фотографија Батал џамије, коју је кнез Михајло желео рестаурисати и у њој сместити државну архиву, а затим један леп акварел Београда тог доба (Пасклато) и укусно рађена позивница „на бало-ве” Општине београдске.

V — Ослободилачки ратови

Мира није било и није могло бити ни у Београду ни у малој Кнежевини док се национални сан не оствари. Београд јача економски и политички, развија се културно, али не заборавља основне дужности пред народом. 1868 кнез Михајло је пао као жртва атентата. На престо је дошао Милан, унук Милошева брата Јеврема, који је 1876 објавио први рат Турској; 1877 други. Ратови су завршени Берлинским конгресом којим је Србији призната независност. 1882 проглашена је Србија краљевином.

Уз краља Милана биле су изложене слике Ђуре Јакшића, Војислава Илића, Лазе Лазаревића, Љубе Ненадовића, Виловског. Спољашњи изглед Београда лепо су илустровале фотографије из драгоцене колекције руског вој-

Акад. сликар Анастас Јовановић, 1817—1899

ног фотографа тог доба, које је Музеју поклонио б. Претседник Општине, професор Београдског универз. госп. Милан Нешић.

VI — 1904

С доласком Краља Петра на престо, његовим крунисањем у Саборној цркви, које је

на свечани начин извршено 8 септембра 1904, деветнаести век у историји Београда добија свој симболични и логични завршетак.

Претстављен портретом Краља Петра, поред ког се лево налазио портре плодног историчара XIX века, писца историјске топографије и толиких забележака о Београду тог доба, Милићевића; десно портретом великог државника нововеке Србије, Николе Пашића, – овај део су употпуњавале слике на којима су зафиксирани они споменици и делови ста-

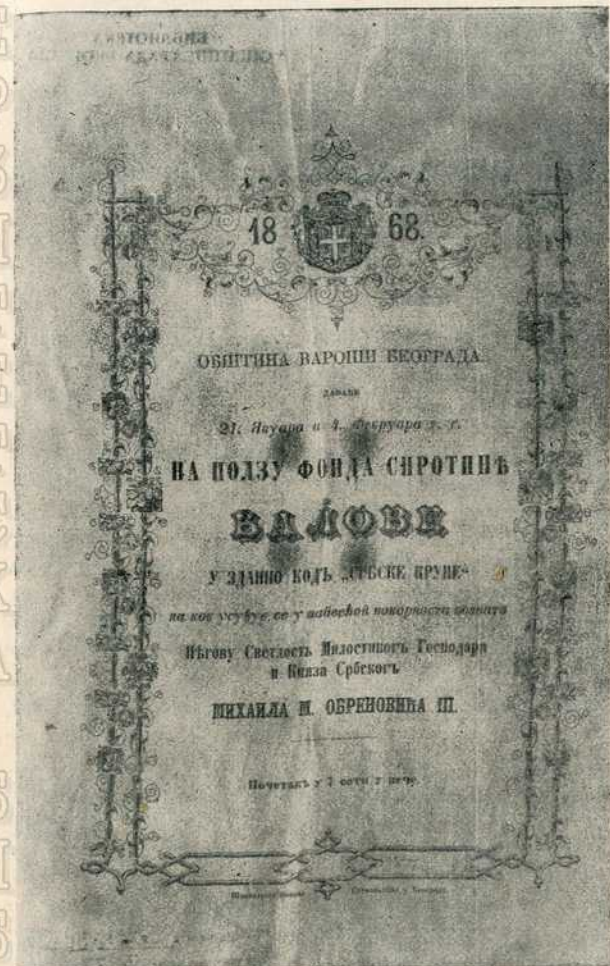
фотограф. Овој његовој љубави за фотографију треба захвалити да се много тога сачувало што би иначе неповратно пропало. Велики је интерес побуђивало и изложено венчаном одело једне угледне Београђанке, поклон г-ђе д-р Обреније Поповић-Живковић.

Онај део који се односио на развој саме Општине нарочито је привлачио пажњу изложеним портретима бивших председника д-р Владана Ђорђевића и Михајла Богићевића. Исто су тако велику пажњу привлачиле и мале сличице на којима се види први електрични и коњски трамвај са изгледом Београда из тог доба.

*

Иако су сви главни моменти у развоју и историји Београда у XIX веку били предочени на овој Изложби, многе није било могуће приказати онако како би то њихов значај тражио. Зато ипак интерес посетилаца није био мањи. Било је истина и таквих, као и на свим изложбама, који су пролазили механички, али су то редовно били они, мање више индиферентни посетиоци, које ни на једној изложби ништа не занима, који тамо одлазе само да кажу да су били, или који, јер су дошли да једно виде, погледају и све друго што се може видети. Таквих посетилаца било је мало на овој Изложби, јер је већина дуго проматрала све што је било изложено, читала с великим интересом тумачења и легенде, да онда сами, на основу тих скромних докумената, у духу оживе тај стари Београд, његове мале, кривудавае улице, кућице скривене у баште у којима је, кад се спусти блага летња ноћ, нека стара добра бака „Наумка” причала окупљеној деци како је било у она још старија времена Београда која је она запамтила почињући тамо од првих дана његове обнове у праскозорју XIX века... Таква је већ човекова душа осетљива за прошлост! Један кратки запис, једна мала слика – то јој је доста. Треба само да се у њој додирне онај „проводник” који је за ту прошлост веже. То и јест задатак ових докумената и оваквих изложби, које никад не могу саме по себи, у целости, без помоћи унутрашњег живота наше душе, дочарати оно чега више нема, што је прошло, а са чим смо ипак тако чврсто везани свим нашим атавизмима и свим што сачињава наше особине као људи једне земље, једног места, једног града... Али ипак треба, а то траже и људи и догађаји тог доба, да се Београд XIX века оживи много потпуније, са већим бројем докумената макар да се до њих тешко долази, да се оживи и у сликама наших младих уметника, који ће на мајсторским, проесећаним и дубоко студираним платнима приказати све оно што је тај век дао. То ће бити оне „валхаве” о којима говори угледни сликар XIX века А. Јовановић; она веза која ће помоћи да славна прошлост остане саставни део нашег живота.

Д-р М. И. А.

На свили штампана позивница општине београдске

рог Београда који су преживели деветнаести век и с којима је он ушао у ново доба.

VII – Друштвени живот, наша Општина

Засебну целину сачињавао је материјал који се односио на развој самог београдског друштва, као и на развој Београда у колико је он зависно непосредно од активности Општине.

У првом делу нарочиту привлачност сачињавала је колекција драгоцених фотографија разних личности из угледног београдског друштва у деветнаестом веку. Све су ове фотографије узете из колекције ак. сликара А. Јовановића, који је био не само велики сликар, већ у исто време и први наш аматер-

Позоришна хроника

Поводом репризе „Холанђанина Луталице“ од Рихарда Вагнера на нашој позорници

„Wie aus der Ferne längst vergangner Zeiten
spricht dieses Mädchens Bild zu mir.
wie ich's geträumt seit bangen Ewigkeiten,
vor meinen Augen seh'ich's, hier...“

„Wohl kenn'ich dich! Wohl kenn'ich dein Geschick!
Ich kannte dich, als ich zuerst dich sah!
Das Ende deiner Qual is da! — Ich bin's
durch deren Treu'dein Heil du finden sollst!“

R. Wagner
(Der fliegende Holländer, из I и III чина)

Иако је несрећном судбином вечно гоњени велики песник Хајне забележио неколико саркастичних разматрања на рачун жена у вези с легендом о Холанђанину Луталици, Вагнер је — обрађујући овај исти мотив по Хајнеовој верзији —, на један чудесан начин употпунио своју галерију женских типова, тако да је с пуно права сам себе могао назвати „обожаватељ жена“.

Сигурно међу најинтересантније и најоригиналније идеје у књижевности долази издање Вагнерових прича, прича у којима је овај велики, музички и књижевни геније у исто време, самостално и потпуно лично, обрадио старе и средњевековне легенде, које су због своје симболике и своје лепоте толико пута обрађиване и у лепој и у научној књижевности. „Дошао је к нама с причом која је задржала децу од игре, а старе људе од њихова угла поред камина...“ Ове речи, које служе као мото енглеском издању Вагнерових прича, најбоље их карактеришу. Лепе су у толикој мери, да у целости окупирају свачију пажњу, без обзира и на доба и на нарочити укус.

Вокер Мк Спеден, аутор ове дивне књиге Вагнерових прича — Walker Mc Spadden, „Stories from Wagner“, George Harrar, London 1931 —, тумачећи њихов постанак, вели у уводу: „Била би дужа прича него све „Вагнерове приче“ узете скупа, да се растумачи, где су ове приче настале и како су се шириле. Прошли су векови пре него су оне у Вагнеровој души добиле своју музичку обраду. Некоје су певали око примитивне пољске ватре људи дивљега изгледа одевени у кожу од животиња, некоје су се шириле усменом предајом далеко раније него је била позната и најпримитивнија уметност писања; знали су их у разним земљама, иако у разним варијантама“. Но, у Спеденовој књизи су приче изнете онако, како их је Вагнер обрадио.

Но, иако је Вагнер за основу својих опера узео већ постојеће легенде и приче, он их је ипак обрадио потпуно самостално, уносио у њих своје лично схватање филозофа и великог естете. Читајући их једну за другом, намеће се цео низ великих проблема,

али се јасно осећа и једна дубока и дирљива мисао, која их све веже у једну велику целину: Вагнерово решавање проблема љубави, њеног значаја и њеног остварења.

Љубави, праве, велике, љубави, као трајног и сретног осећаја — нема на земљи, љубав је ослобођење, а њено царство ван земаљских граница.

Страдање као елеменат љубави, а љубав као његово решење, ослобођење, ма колико да се јасно осећа у Нибелунзима, знаменитој Вагнеровој тетралогiji, ипак ова велика Вагнерова мисао и схватање још много јасније долази до израза у осталим његовим причама: у љубави Лоенгрини и Елзе, Танхојзера и Елизабете, Тристану и Изолди, али најјаче у овом дивном, неупоредивом морском-миту, најлепшој поморској причи, легенди о „Холанђанину Луталици“, коју је Вагнер, како је споменуто, обрадио према Хајнеовој верзији.

Прича је савршена и као уметничко дело и као замисао. Нарочито је привлачна тим, што је лик жене тако рељефно истакнут поред све дискретности тумачења. Док се познати лик Брунхилде из Нибелунга до некле расплињује у огромној машинерији једног компликованог, далеког мрачног народног епоса, дотле се лик Сенте из „Холанђанина Луталице“ очитује јасно у свој својој чистоћи: зоре, росе и свега оног што може да послужи као фигуративно приказивање једног узвишено чистог, нежног, замишљеног и сањарског душевног стања. Ту је достигнут максимални степен једне истанчане уметничке фантазије, која игра на врховима наших емотивних осећања и даје један од најдивнијих женских ликова.

Брунхилда одлази у смрт ради љубави и јури на свом белом коњу у пламен, који мора да је сагори — као Јунак-Жена. Она је на свом лику ипак задржала сву силу и снагу преставника старе теутонске расе, који су се, у свој својој физичкој снази барбарских народа, појавили из старих германских шума у светло једног новог дана, тако пресудног и значајног за сво човечанство. Сента је дух од почетка до краја, и у толико је више слична оличењу инспирације, него акције, улози, коју Брунхилда толико пута

не се узима поред свег пројављивања своје женскости.

Поморски капетан, Холанђанин Вандердекен, осуђен је морским духовима на страшну казну: да лута док је века и света по широким морским пространима, док се не нађе жена која ће га волети и бити му верна до смрти. Једанпут сваких седам година, он има право да сађе на земљу и окуша своју срећу. Ако не нађе такву жену, онда мора поново наставити своје лутање на својој већ прастарој лађи, чија су једра од дугог лутања кроз безбројне године постала црвена, а лађари више слични на духове, него на живе људе. Прича о њему пошла је по свету. Лађу су му прозвали „Дух Лађа”, а његово име изазивало је страх и трепет и у најсмелијем девојачком срцу. Друге су лађе сретале Вандердекенову лађу: пред каквом великом поморском несрећом, у доба највеће буре и невремена. Лађари су се крстили, јер су веровали, да им сусрет с Вандердекеном носи несрећу, а он је путовао даље — увек ношен својом злом коби и мучен жељом за пристаништем, својим домом и женом, која би га волела. Смрт га није могла ослободити мука, јер он нити је старио, нити је могао умрети. Штитило га је проклетство злих морских духова... У свом лутању, једне вечери, сусрео је лађу старог норвешког капетана Доланда, ког је вечно мучила чежња за богатством, а који је сад био на повратку у домовину, где га је у пријатном дому чекала Сента, његово једино дете. Благодарети ноћи, Вандердекеноу је успело, да се у исто време кад и Доланд, искрца на пристаниште и да пред њим ничим не побуди сумњу, да је он проклет, „Холандез Луталица”, с којим нико није желео да има никакве везе. Дознавши да Доланд има кућу и одраслу ћерку, у Вандердекеновој се души буди нада да би Сента могла бити баш она жена, која ће радо пристати на жртву, која се неће бојати, која ће хтети да му буде жена и која ће му бити верна до смрти. Похлепни Доланд, ком Вандердекен нуди велико благо, пристаје да му унапред обећа Сентину руку и позива га себи.

Док су се оба капетана приближавала Доландовој кући, Сента је седла замишљена у кругу својих пријатељица под утиском старе приче, коју је толико пута слушала од своје дадиље. Била је то прича о „Холанђанину Луталици”, која се причала и у Доландовој, као и у кући сваког другог поморца. Стојећи високо над својим пријатељицама по својој унутрашњој, душевној отмености, Сента је дирљивој причи придавала дубоки значај и осећала бескрајно сажалење према човеку који је био осуђен на овако велико страдање. Једна стара слика у кући њеног оца, која је приказивала „Холанђанина Луталицу”, давала јој је могућност да сама себи створи јасну представу о његовом изгледу. Помало се код ње створило уверење да ће се њезина судба решити са Вандердекеновом судбином. Његова појава, у друштву њеног оца, значила је за њу остварење нечег у што је већ давно веровала. У љубавној изјави, до које долази између Вандердекена и Сенте одмах код првог сусрета, Сента му открива своју вечну љубав и даје обећање о вечној верности. На Вандердекенове речи

у познатом дасту: „Wie aus der Ferne“... одговара Сента још дирљивије и нежније уздижући се до идеала Вагнерове концепције о жени: „Versank ich jetzt in wunderbares Träumen“...

„Луталица Холандез” је ослобођен страшног проклетства морских духова. Но, иза првог заноса долази кајање. Он зна да ће и најмања његова сумња у Сенту пренети проклетство с њега на њу. Чврста у својој одлуци, Сента се не боји. На други дан је свадба. Док се са Доландове лађе чује весела песма, на Вандердекеновој је лађи гробна тишина. Сента се прашта са својим бившим заручником, здравим, младим човеком, ког воле све девојке, а кога је она оставила ради Вандердекена. Вандердекен у том моменту наилази. Страшна сумња буди се у његовој души, и он, са очајним криком, бежи према морској обали, на море, на море до века и времена...

То је катарза за којом следи Вагнеровски расплет, бескрајно трагичан, али и бескрајно леп и узвишен: ослобођење преко љубави и жртве, и уједињење над земаљским простором.

Тиха, замишљена Сента, „unedlich weibliches Weib”, која је толико година чекала Вандердекена, кад не може друкчије да му докаже своју љубав и своју верност, баца се у море, које је за Вандердекена проклето. Жртва доноси ослобођење: у истом часу, кад и Сента, у морској дубини нестаје и лађа са свим лађарима и ослобођеним Вандердекеном. Над морском површином појављује се лаки, румени облачак, који представља као неки диван пут по ком се Вандердекенова и Сентина душа, уједињене, уздижу према небу. „U-nendlich weibliches Weib”, бескрајна женска жена — побеђује!

*

Ову и овакву Сенту ми смо имали прилике да видимо на престоничкој позорници поводом репризе „Холанђанина Луталице” у дивној, да не кажем незаборавној интерпретацији госпође Вере Мајдић. Од почетка до краја она је своју улогу дала с дубоком осећајношћу оваплоћујући Сенту, вагнеровску Сенту, свим изражајним моћима које стоје на расположењу уметници дивног гласа, високе музичке културе, способној за интуитивна осећања и дубока психолошка преживљавања, психолошке преливе, којима су њене кретње, час сетни, час заносни, или екстатични израз, давали ванску животну манифестацију. Таква је била док је у другом чину, удубљена у мистично сањарење, седла под Вандердекеновом сликом, таква док је у истом чину певала познату баладу у којој на крају открива да је она та предестинирана жена која ће спасти „Човека бледог лица”, чија је визија пратила кроз целу младост. Њен врисак, који изазива први сусрет с Вандердекеном, њено тоњење у секундама међусобног упознавања — били су на врхунцу непосредне, максималне уметности, као што је била и игра и певање њеног партнера, г. Пихлера, који је креирао улогу Холанђанина.

Незаборавно је било ово вече у нашој престоничкој Опери.

Д-р М. И. А.

„Војна енциклопедија“*

„Војна енциклопедија“ — под тим именом већ се публикује у Београду једно опсежно и у исто време важно дело. Прво дело те врсте, које се код нас у Краљевини Југославији, публикује.

Потребно је на сваки начин обавестити читаоце бар нешто о томе значајноме делу, на коме ради наша скупљена и пробрана интелектуална елита, нарочито из редова активне војске и морнарице.

Војна енциклопедија рађена је на бази општих енциклопедија и стручних војних енциклопедија страних држава, које су их већ публиковале.

„Војна енциклопедија“, несумњиво корисно — чак и од великога значаја — дело, треба да интересује Београд:

— Прво, што је Београд херојски град, око кога су се стално одигравали важни војни походи који су у Војној енциклопедији описани или бар споменути,

— Друго, што су готово сви читаоци „Београдских општинских новина“ војници — активни или у резерви, те ће их војна литература интересовати.

Пре него бисмо изнели оцену Војне Енциклопедије, која се у Београду публикује, биће потребно да се следеће истакне:

I — „Енциклопедија“, као реч, у опште, грчког је порекла (значи: заокружена обука). Она је у суштини скуп краћих концизних — али јасних и ипак потпуних — популарних чланака из свих области људског знања и занимања.

Она може бити:

— општа, у којој се износи све знање, материјал из свих научних грана, и

— стручна, у којој се третира чисто стручно знање: војна, грађевинска, судска итд.

„Енциклопедија“, према начину излагања, како општа тако и стручна, може бити:

— систематска, с логичним распоредом материјала, који се у њој публикује,

— реална, с азбучним распоредом материјала, који се у њој износи,

— научна, с научним материјалом, који се у њој третира.

„Енциклопедија“ уопште разликује се од „лексикоона“ како по начину обраде, тако и нарочито по обимности обраде појмова.

Али између енциклопедија и великих лексикона има доста сличности, зато се такви лексикони зову енциклопедијски. И они обухватају све појмове и

проблеме, из живота и свих научних грана, само краће обрађене.

За израду ове „Војне енциклопедије“, коју овде истичемо послужиле су нам као извор и све чувене светске енциклопедије и енциклопедијски лексикони, нарочито они њихови делови који обрађују војне ствари.

Енциклопедије, као збирке свега знања, датирају још из старог века — из доба пре рођења Исуса Христа.

„Енциклопедија“ је у то доба била најлепше представљена у делима:

— Аристотела (384—322), најчувенијега грчкога филозофа, који је био и учитељ Александра Великог, чувеног војсковође.

— Плинија Старијег (23—79) чувеног римскога научника, природњака и енциклопедисте, који је написао чувено дело: „Природна историја“ у 37 књига, која се сматра и истиче као прва енциклопедија.

И средњи век је имао енциклопедија. То су биле збирке теолошких или филозофских знања.

Али се Енциклопедија развила и усавршила тек у новом веку, кад почиње да се развија као научна дисциплина.

Најчувенија је Енциклопедија француских научника Дидро-а и Даламбера из XVIII века, на којој су сарађивали најблиставији умови тога доба. Та је Енциклопедија скуп целокупног знања тога доба и послужила је као основица и узор свима доцнијим енциклопедијама.

Из најновијег доба чувене су и ове енциклопедије:

Британска енциклопедија, (на којој је отпочет рад 1784 а завршен 1817), која је доживела неколико издања. И она је рађена на бази Дидро-ове и Даламберове Енциклопедије.¹

„Руская Большая Советская энциклопедия“, у 64 тома у издању „Международная књига“, Москва 1930.

Чехословачка, Грчка, итд.

Југословенска: „Народна енциклопедија српско-хрватска-словеначка“ од Станоја Станојевића (Београд, 4 свеске),

„Шугicum sacrum“, 1751—1819, у 8 томова, 9. том 1909, Загреб. Најзначајније дело за прошлост Југословена, највећа наша црквена историја, коју је покренуо F. Ricerpunti 1720 год., наставили Д. Фарлати и Ј. Колети, док је као 9. том допунио, исправио и објавио Ф. Булић 1909 год. и,

„Свезнање“, издање Народног дела, Београд 1937., и друге.

* Поводом појаве новог дела „Војна енциклопедија“ Београд 1938.

¹ The Encyclopedia Britanica, London 1929 у 24 тома.

Од енциклопедијских лексикона поменућемо само: немачки: Брокхаузов и Мајеров²; француски: Larousse dictionnaire encyclopedique"; српско-хрватске: „Српски рјечник” Вука Караџића; „Рјечник хрватскога или српскога језика” у издању загребачке Југословенске академије знаности и уметности (чији је први уредник био Ђура Даничић, а доцније М. Велавац, П. Будман и Тома Маретић); „Лексикони страних речи и израза” Милана Вујакије, Београд 1937.

Али, што је за нас у овом моменту много важније, постоје и специјалне војне енциклопедије, које обрађују сва војна знања и појмове и служе војницима као неопходна лектира за војно образовање а цивилима као занимљиво штиво за упознавање војних ствари. То војно образовање постаје за време рата од непосредне користи и за цивиле, па чак и за жене. Нарочито сад кад се фронт, услед развоја авијације, проширује на целу земљу.

Чисто војне енциклопедије су најновијег датума. Навешћемо само значајније:

Руски „Зборник, енциклопедија војних и поморских наука”, под редакцијом Генрика Антоновића, Лера, генерала, директ. Николајевске Генералштаб. академије, Петроград 1892.

Француски „Dictionnaire Militaire”, енциклопедија војних знања у две књиге са једним додатком, Париз, 1900—1911 год.

Италијанска „Enciclopedia militare, arte — biografia — geografia — storia — tecnica militare, Милано 1928 у 6 књига опсежних и врло добро технички опремљених (рађена је 6 година).

И Немци имају своју војну енциклопедију. Херман Франке, Генералмајор уз сарадњу великога броја најистакнутијих војних и цивилних личности у Немачкој публикује у четири књиге војну енциклопедију под насловом „Handbuch der neuzeitlichen Wehrwissenschaften“, Берлин 1936. Још није довршена.

II — „Југословенска Војна енциклопедија” под насловом „Илустрована Војна Енциклопедија” уредио Боривоје М. Срећковић, пешад. пуковник у пензији, уз сарадњу одбора официра свих родова оружја и струка почета је да се штампа у Београду 1936.

Наишла је на леп пријем код публике. Њу су одмах препоручили:

Министар. Војске и Морнарице, Ђ-штаб од., операт. одсек Ђ.Бр. 11696/1936 год.

Команда Краљеве Гарде, Ђенералштаб, Ђ.Бр. 1468/1936 год.

„Жандармски Весник”, Каменица, Бр. 6 за јуни 1936 год. наводи: „Сви чланци писани су лаким стилем, документовани су и поткрепљени најтачнијим подацима и илустрацијама...

...Како је ово дело уз то и веома јевтино, то је корисно да се и жандармериске станице претплате на ову корисну књигу...”

„Народна одбрана” Бр. 43, Београд од 25 октобра 1936. наводи: „...Бор. М. Срећковић, пук. у пенз. у друштву са групом истакнутих официра и писаца са стручним знањима прихватио се трудна посла да пружи једну илустровану војну енциклопедију, у којој су заступљени и обрађени сви родови оружја и

струка, сва знања, сви изуми новог времена који ће наћи примене у новом рату...” „Несумњиво да овај подухват заслужује пажњу и подршку свих војних кругова у толико пре и више што је дело овакве врсте насушна потреба не само за официре и подофицире, већ и сваког културног човека...”

„Спортско-туристички Лојд” Београд од 16 јула 1936. цитира: „...Чланци су писани потпуно стручно, па ипак лако разумљиво и невојнику. Њена прва вредност је у томе што преставља приручник прецизних обавештења о свему што је потребно војсци...”

„Време” Београд од 29 августа 1936. истиче: „...Ово велико и корисно дело се намеће само од себе свима војним лицима као неопходно потребан потсетник за све што се тиче војске и што је с њом ма у каквој вези...”

...Сви чланци су поткрепљени тачним подацима... Прве две свеске овог значајног дела, на коме сарађују наши најбољи официри свих родова оружја, струка и грана, јасно показују велику вредност „Војне енциклопедије” за нашу војну литературу...”

„Правда” Београд од 25 августа 1936. наводи: „...Данас у доба у коме се ратови воде готово искључиво техничким средствима, и када се техника залаже да својим проналасцима што више замени живу снагу војника и сваког дана донесе коју приносу, када се сваког дана у војној литератури појављују нова гледишта о разним начинима употребе тих сретстава и о модерном вођењу рата а материјална сретства правих љубитеља књиге врло су скромна, „Војна енциклопедија” је једини начин да им се створи могућност за упознавање и праћење свих тих проналазака и мишљења...” „...Књига претставља огроман резервоар систематски распоређеног војног знања...”

III — Наступила је изненадна смрт оснивача уредника Б. М. Срећковића, пуковника. Створена је нова организација око израде овога великог дела, и по сагласности са Господ. Министром Војске и Морнарице изабран је

Редакциони одбор у који су ушли:

Главни уредник:

Живан Ј. Ранковић, ђенерал у пензији и резерви, директор часописа „Домовина”.

Стручни уредници:

Душан Симовић, армиски ђенерал, Командант ваздухопловства војске и Тадија Сондермајер, инжењер, директор „Аеропута” а. д., Стеван Бошковић, геодетски ђенерал, Живко Станисављевић, див. ђенерал, Команд. армиске области, Александар Стојановић, див. ђенерал, помоћник Мин. вој. и м., Јован Наумовић, див. ђенерал, Командант жандармерије, Теодосије Луковић, див. ђенерал, инспектор артилерије, Петар Недељковић, див. ђенерал, Командант коњице и Велимир П. Раносовић, коњич. пук. за ђ-штабне посл., Командант коњич. школе, Владислав Костић, див. ђенерал, инспектор пешадије, д-р Жарко Рувидић, санитарски ђенерал, начелник санитета, Милан Антић, судски ђенерал, стални судија великог војног суда, Љубивоје Благојевић, интенд. бриг. ђен., пом. нач. екон. од. Мин. вој. и м., Чедомир Шкекић, ђ-шабни бриг. ђенерал, нач. Наст. од. Глав. ђ-штаба, Јован Веселиновић, ђ-штабни бригадни ђенерал у пензији, Владимир Лукић, арт.-тех. бриг. ђен., инспектор Вој. тех. инспекције, Милорад Радовић, пеш. бриг. ђен., кдт. пешад.

² Franz Arold Brockhass (1772—1823) Leipzig 1796, Joseph Mayer (1796—1856), Leipzig 1840,

пукаса Краљеве гарде, Урош Тешановић, арт. бриг. ђен. за ђ-штабне посл. нач. штаба III армије, Јулијан Лутероти, контра адмирал, помоћник Кдта морнарице, Панта Драшкић, бриг. ђен. у пенз., канцелар Краљевих ордена, Богумил Армић, арт. пук., кдт тврђавске артилерије, Стеван Живановић, инж. пук., пом. нач. Инж.-тех. од. Мин. вој. и мор., Богдан Романић, пеш. пук., кдт Школе за рез. аутовозарске официре, Мирко Богићевић, арт. пук., кдт I противаеропланског пука, Живојин Јевремовић, пеш. пук., шеф кабинета Мин. вој. и мор., д-р Света Станимировић, ветер. пук., шеф ремонт. отс. вет. од. Мин. вој. и мор., Драгутин Покорни, виши војни капелник I класе у пензији, Алекса Јовановић, виши војни свештеник, д-р Марија Илић-Агапов, управ. општинске библиотеке, д-р Ђорђе П. Паунковић, професор, д-р Стеван Јаковљевић, професор Универзитета.

Технички уредници и секретари Редакционог одбора: Б. Паунковић, С. Стефановић, Б. Деспотовић и П. Николић.

Нов „Редакциони одбор“ после више заједничких седница, саветовања и конзултовања приступио је најсавесније изради овога тешкога и деликатнога рада.

Свакоме члану одбора по стручности дат је на преглед већ прикупљен материјал, а потребно је било још много новог материјала додавати.

Рад је већ завршен, истина са много разних тешкоћа. Издавач није жалио, да и техничка опрема буде у складу са садржином дела.

„Војна енциклопедија“ прерађена, и допуњена, у великом формату, израђена по азбучном реду несумњиво биће једно дело (не само једино и прво како код нас, тако и на Балканском полуострву) веома потребно и корисно како за војника по професији, тако и за невојнике — патриоте и родољубе.

„Војна енциклопедија“ по свему и у свему, првим странама које су поново публиковане, Редакциони одбор живи у уверењу, да задовољава и испуњава једну празнину и скоро насущну потребу.

Редакциони одбор верује, да ће привући пажњу свих културних читалаца, како „Београд. општин. новина“, тако и целе Краљевине Југославије. Он, у исто време моли, свакога добронамернога читаоца, да нам своје примедбе достави, те да би смо оправдане грешке могли у новоме издању или додатку исправити.

Ж. Ранковић

„Здравље и социјална помоћ“

У издању библиотеке Дирекције за социјално и здравствено старање Општине београдске изашло је веома значајно дело: „Здравље и социјална помоћ у Београду за 1935 и 1936 годину.“

Мора се похвалити и признати одлична идеја Претседника општине г. Владе Илића, да се целокупан двогодишњи рад свих органа Дирекције за социјално и здравствено старање прикаже и изда у једном штампаном делу.

Књига „Здравље и социјална помоћ“ не излаже само рад санитета градске општине, већ нас упознаје и са његовом сарадњом са многобројним приватним удружењима, друштвима и заједницама.

Ово је дело састављено од стране посебног уређивачког одбора, који сачињавају: г.г. професор д-р Тих. Симић и др. Јов. Мијушковић, г.г. д-р Давидовић, д-р Сергије Рамзин и Слободан Видаковић, уредник а уз сарадњу осталих лекара и службеника градске општине. Књига има 400 страна са доста слика-фотографија, статистичких табела, цртежа и графикана, а подељена је на шест поглавља, поред предговора и увода.

Предговор је написао проф. универ. г. д-р Симић, већник града Београда, а у истом је истакао проблеме нормалног прираштаја становништва у вези са осетним смањењем рађања у целој Европи, па и код нас. Према тим разматрањима, а из анкете о natalitetу и mortalitetу, види се да и код нас у Југославији, интеситет рађања показује јасну тенденцију опадања. Тај процес опадања natalитета нарочито је изражен у Београду, иако је утврђено повећање интеситета склапања бракова у нашој Престоници. Тако је некоригиран индекс рађања опао за десет година од 18,83% колико је био 1927 год. на 13,94 процената у 1936 год., док се коригирани индекс смањио од 25,68% на 20,38 процената за 1936 год.

Све би то можда било задовољавајуће с обзиром на економско-социјалну структуру становништва у Београду, које је претежно заступљено од малих чиновника, занатлија и радника (скоро 90,57%), да није mortalitet нарочито од туберкулозе на једном високом нивоу баш код овог сталеза нашега града. Мало даље у своме предговору, г. професор д-р Симић се задржава и на комуналној заштити деце, те према објављеним податцима у овој књизи, од све пријављене незбринуте деце, Уред за заштиту деце није могао збринути 60,97% процената у 1935 год., а 48,19% у 1936 год. Али се и при томе не сме и не треба заборавити, да данас у Београду живи око седамдесет хиљада (70.000) социјално или здравствено угрожене деце и да је према томе број незбринуте деце далеко већи него што износи онај број такве деце који Централни Уред за заштиту деце води у својој евиденцији.

„С обзиром на структуру београдског становништва, потребна би била јавна заштита за најмање 57 хиљада београдске деце“. А за то су потребна знатно већа новчана средства, но што су она којима данас располаже Београдска општина. Из предговора још треба споменути и кратак историјат развика општинског санитета од његовог оснивања па до данас.

Г. д-р Давидовић, в.д. директор Дирекције за социјално и здравствено старање, у своме уводу говори најпре о развиту социјално-здравствене службе градских општина и о дужностима социјалног и здравственог старања Београдске општине. А затим излаже куративан рад новоотворене Градске поликлинике, Амбулантае за кожане и венеричне болести, Градске болнице и породилишта, као и антитуберкулозну акцију. При томе подвлачи, да је тек од доласка г. Владе Илића, на чело Београдске општине отпочело јаче пулзирање целокупне здравствено-социјалне службе. А да је уз то Претседник г. Илић дао и личну ини-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

цијативу за тај полет у преуређењу санитарне службе у престонице. Даље у уводу је изложено: учешће Београдск општине у збрињавању и помагању незапослених радника и социјално и економски сиромашних грађана. На крају увода изнесен је врло успешан и активан рад посебног „Одбора за здравствено старање”, као и „Одбора за социјално старање”, који као саветодавно тело сачињавају једну врсту Санитетског савета. Шест поглавља која чине главни садржај књиге. „Здравље и социјална помоћ” иду овим редом: демографија Београда, јавна хигијена, комунална заштита деце, здравствена служба, социјална помоћ и сарадња са приватном иницијативом. Демографија Београда износи бројке венчања, рађања, мртворођене деце и умирања у Београду, као и главне тенденције демографске еволуције у Београду за последњих десет година.

Друго поглавље упознаје нас са доменом јавне хигијене, где је изложена: епидемиолошка и санитетско-хигијенска служба, школска хигијена, исхрана Београда, хемија и бактериологија животних намирница, као и јавно старање о чистоћи.

Треће поглавље ове интересантне и корисне књиге бави се комуналном заштитом деце, а то је проблем од посебне важности, не само градских општина, већ један од централних проблема свих напредних држава.

По децу наше Престонице, то је тим већи проблем пошто је познато и доста писано (бар у нашој дневној штампи) о безпризорним малишанима-трговцима са београдских улица. Чак и из самих статистичких података Уреда за заштиту деце града Београда види се да број незбринуте деце расте из године у годину, и то рапидно. Тако број деце, за коју се није могло апсолутно ништа учинити, био је у 1935 години 817, а већ је у 1936 скочио на 1235, док је исте године пријављено 2562 случаја незбринуте и бедом угрожене деце. Према томе „Централни уред за заштиту матера, деце и младежи” није могао збринуту или бар помоћи ни половину само од пријављене деце, а број непријављене деце је далеко већи. Изгледа да ће многе празнине социјалне заштите наше деце, бар донекле, бити попуњене отварањем новог Градског Дечијег дома у Звечанској улици. По признању самог градског Дечијег уреда и њихових референата, још увек се налазимо на самом почетку решавања овог најтежег социјално-комуналног проблема”.

Исто тако референт, при крају својих излагања за што ефикаснију заштиту незбринуте деце, предлаже сасвим оправдано и умесно завођење једног комуналног приреза, чија би висина била прогресивна према већ

одређеној порези. Али ми сматрамо, да би тај начин прикупљања приреза био неправедан с обзиром на породице које већ имају деце. Можда би много боље било одредити прирез за децу код оних који већ плаћају порез на нежењене, а поред тога опорезовати и бракове који после проведених пет година немају деце. Па сав тај новац са порезом на нежењене употребити за социјалну и здравствену заштиту наше угрожене деце, која је у многоме непотпуна, пошто јој недостају повољнија новчана средства.

Поглавље које гозори о здравственој служби веома је детаљно обрађено, а излаже целокупан историјат и организацију исте, са досадањим радом свих својих отсека. Два највећа успеха здравствене службе Београдске општине, несумњиво, да су: отварање Градске болнице и нове Градске поликлинике за венеричне болести.

На крају књиге изложено је најбољње питање Београда и Градске општине, а то је организација службе социјалног старања и сарадња са приватном иницијативом. Веома детаљно, на стотину страница, изнесено је ово питање са пуно искрених речи, а са много истинитих и тачних закључака. Најефикаснији рад „Зимске помоћи” био је у сабирној акцији старе одеће, која је успешно изведена уз свесрдну помоћ наших сокола.

Сва су поглавља ове прве књиге о здравственом и социјалном животу Београда обрађена са доста критике, а уз то су документована цифрама и детаљним статистичким податцима.

Д-р Светислав Поповић

Батал џамија
(Са изложбе „Београд у XIX веку“)

Прве аутомобилске и мотоциклистичке трке кроз улице Београда

— Награду Њ. В. Краља добио је београдски аутомобилиста г. Бошко Миленковић, а две награде председника Београдске општине г. Владе Илића добили су г. г. граф Петар Орсић и Војин Иванишевић —

Аутомобилски клуб Краљевине Југославије приредио је први пут у Београду 22 маја о. г. мотоциклистичке и аутомобилске трке кроз београдске улице, које су успеле преко сваког очекивања.

Да би ово такмичење наших аутомобилиста у потпуности успело, Ауто-клуб био је потпомогнут и са Највишег места, од стране Њ. В. Краља Петра II и

Публика посматра опасно сечење кривине код Бајлонове пиваре

Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла. Краљевска влада, Општина града Београда, Министарство војске и морнарице, Управа града Београда и друге установе и личности такође су овој приредби указали моралну, техничку и материјалну помоћ, у наградама, и помогли да наш аутомобилизам дође до потпуног изражаја.

Преко 70.000 Београђана, у потпуном реду, пратило је са великим интересовањем ток такмичења, које је често пута било тако вратоломно да је посматрачима застајао дах у грудима.

У свему је било шест такмичења: три бициклистичка и три аутомобилска. Учествовало је преко 30 такмичара из Београда, Загреба, Новог Сада, Шапца и један такмичар, гроф Петар Орсић, из Франкфурта — Немачка.

Стартовало се у Душановој улици, испред основне школе „Јанко Веселиновић“ и возило улицама: Душановом, Маршала Пилсудског, Страхинића Бана и кривином код Бајлонове пиваре. Такмичари су највише правили по 22 круга, изузев мотоциклиста београдске саобраћајне полиције, што износи пуних 50 километара.

Њ. В. Краљ Петар II благоизволео је подарити веома леп стилски антички пехар, који се имао предати као награда ономе такмичару, који на овим тркама постигне најбоље време дана свих категорија.

Низ изванредних награда такмичарима дали су:

Претседник Краљевске владе г. д-р Милан Стојадиновић, претседник Београдске општине г. Влада Илић (две награде: сребрну табакеру и писаћи прибор), претседник Народне скупштине г. Стеван Ђирић, Министар војске и морнарице г. Љубомир Марић, управник града Београда г. Милан Аћимовић, Аутомобилски клуб Краљевине Југославије (централа и секција Београд), уредништва београдских дневних листова: „Политика“, „Време“ и „Правда“, као и многе установе и личности.

Такмичење је почело тачно у 1 час, и тад је био укочен сав саобраћај у улицама кроз које су пролазили такмичари. У то доба већ су били сви тротоари и балкони на зградама начичкани светом.

На почасној трибини, која је била препуна елегантних дама из најелитнијих београдских кругова, налазио се изасланик Њ. В. Краља пуковник г. Миливоје Дурбешкић.

Прво су стартовали мотоциклисти кат. 350 см., њих осам, и кроз циљ је први прошао београдски мотоциклиста г. Воја Иванишевић.

У мотоциклистичкој трци, соло мотори 750 см., коју су извели мотоциклисти саобраћајног одреда Управе града Београда, први је на циљ стигао саобраћајни полицијски приправник г. Владислав Чорак.

Г. Воја Иванишевић опет је стигао први и у трећој мотоциклистичкој трци на мотоциклу кат. 300 см. Он је у овој трци постигао сјајан резултат. Стазу од 50 км. прешао је за 34 минута и 50 секунди.

У првој аутомобилској трци стигао је први г. Иван Ванић на туристичком аутомобилу кат. III — до 2.000 см. запремине. Стазу је прешао за 38 мин. и 48 секунди.

Први у другој аутомобилској трци стигао је гроф Петар Орсић, за 36 мин. и 12 сек., а други г. Радован Саватић за 41 мин. и 9 секунди.

У трећој аутомобилској трци први је стигао на туристичком аутомобилу г. Благоје Јоцић, преваливши стазу за 33 мин. и 23 секунде.

Награду Њ. В. Краља Петра II за најбоље време дана добио је београдски аутомобилиста г. Бошко Миленковић.

Награду Претседника Краљевске владе добио је г. Војин Иванишевић.

Од две награде Претседника Београдске општине, једну, сребрну табакеру, добио је гроф Петар Орсић, а другу, писаћи прибор, г. Војин Иванишевић.

Подела награда извршена је истог дана увече у просторијама Ауто-клуба.

Пехар Њ. В. Краља предао је победнику лично изасланик Њ. В. Краља пуковник г. Дурбешкић.

Организатори ових првих аутомобилских и мотоциклистичких трка у Београду могу бити задовољни, јер им труд није био узалудан.

Одлуке Државног савета

За питање престанка службе и права на пензију градских службеника меродавни су, сходно § 104 Закона о градским општинама, одговарајући прописи Чиновничког закона од 1931 год, а престале су важити одредбе статута које би им биле противне.

По тужби отпушеног градског службеника управни суд је поништио одлуку о отпущу нашавши да није могло бити отпуща, пошто је службеник по статуту био стекао сталност, и без обзира на то што на дан отпуща није био стекао пензију. По жалби Градског поглаварства Државни савет је поништио пресуду управног суда својим решењем бр. 25238/37 год. од 25 новембра 1937 године, са следећих разлога:

„У § 100 Закона о градским општинама прописано је: „Градско веће има донети статут којим се уређују и систематизују звања градских службеника, одређује њихов број, квалификацију и припадности за свако систематизовано место и назначује којем звању и положају државног службеника одговара звање градског службеника. У статуту има бити утврђено с којим местом је везано право на пензију. Одредбе статута о припадности ма не могу предвидети плате и положајне додатке за градске службенике веће од оних које уживају државни службеници одговарајућег положаја”. Овим су дакле одређена питања која се статутом имају уредити. Питање права на пензију и признање службе, овде није поменуто што значи да се оно не може уређивати статутом. Изостављање овог питања у наведеном § 100 од предмета који се имају уредити статутом учињено је с обзиром на даљу одредбу § 104 истог Закона, према коме се поред осталог одредбе за државне службенике „о престанку службе, о пензијама” имају „сходно смислу примењивати и на градске службенике уколико овим законом није друкчије одређено”. Дакле примењиваће се одредбе Закона о чиновницима од 1931 године. Што се тиче, пак, ранијих градских статута, Уредаба и правилника, они остају на снази док се не измене, само у колико нису у противности са Законом о градским општинама (§ 156). Како је према изнетоме за питање пензија и престанка службе одређено да се имају примењивати одредбе за државне службе-

нике, то је Статут града Јагодине дерогиран у оним својим деловима који су у супротности са Законом о чиновницима, услед чега су, сходно § 156, односне одредбе престале важити.

Услед изнетог без важности је околност да није донета одлука по § 159 ст. 2 тач. 2, о привременом уређењу, којем звању и положају државног службеника одговара звање градских службеника, по овоме пропису. Јер је доношење одлуке из § 159 у зависности од одлуке Министра унутрашњих послова а овоме није остављен рок у коме треба да донесе своју одлуку. А затим примена прописа Закона о чиновницима од 1931 године, није условљена претходним доношењем поменуте одлуке.

Навод у разлозима пресуде да интересовани Павловић, није могао бити отпуштен пошто је стекао сталност у општинској служби сходно чл. 13 Статута града Јагодине, — не може се такође уважити. А ово стога што је ступањем на снагу Закона о градским општинама 22 септембра 1934 године, његовим одредбама §§ 104, 156 и 162, укинута сталност општинских службеника и на тај начин је дерогиран чл. 13 пом. Статута.

Пошто Павловић на дан отпуща није имао најмање 10 година ефективне службе у општини Јагодинској, то је могао бити отпуштен по слободној оцени власти.

Стога је Павловићеву тужбу ваљало одбацити и оснажити одлуку Бана моравске бановине II бр. 21201/36. Како Управни суд није тако учинио то је жалба морала бити уважена и ожалбена пресуда поништена.”

Градски службеник без стеченог права на пензију може бити отпуштен по слободној оцени а имаће право на отпремнину ако је на дан ступања Закона о градским општинама већ био стекао сталност.

По овом основу одбачена је пресудом Државног савета бр. 1746 од 26 јануара 1938 год., тужба отпушеног градског службеника, без стеченог права на пензију, против отпуща, а није му признато ни право на отпремнину пошто на дан ступања Закона о градским општинама на снагу није био стекао сталност, којом је условљена отпремнина, а после

тога је није могао ни стећи. Образложење пресуде је следеће:

„По закону о чиновницима од 1931 године, чије се одредбе сходно § 104 Закона о градским општинама, примењују и на градске службенике, службенику служба престаје кад то надлежна власт одлучи (тач. 16 § 104 Ч.з.). А по § 110 Ч.з. одређено је: да се одлука власти о престанку службе може донети ако овлашћени старешина нађе да је службеник неспособан, неподобан за службу или иначе то захтевају интереси службе. Питање да ли је наступио који од случајева предвиђених у § 110 Ч.з. регулисано је Законом о аутентичном тумачењу § 110 Ч.з. у чијем је чл. 1 речено: „§ 110 Ч.з. има се разумети тако, да је самим тим што се одлука о престанку службе позива на тај параграф констатовано да је код службеника наступио који од случајева из овог законског прописа који повлачи престанак службе, па да је та одлука донесена у смислу закона.” Дакле власт може у свако доба по слободној оцени да отпусти службеника ако овај није већ испунио услове за пензију. У колико, пак ова одлука не би била образложена у смислу Закона о општем управном поступку, та околност не утиче на њену законитост јер је (одлука) донесена у смислу закона самим тим што је заснована на цитираним прописима. Тужилац, како се види није испунио услове за пензију те је стога могао бити отпуштен из службе по овом основу.

У ст. 2 § 161 Закона о градским општинама, предвиђено је „службеници који су по досадашњим прописима имали сталност и који немају десет година општинске службе на случај отпуста добиће отпремнину у износу једногодишњих принадежности ако имају најмање пет година ефективне општинске службе, а отпремнину у износу шестомесечних принадежности ако имају мање од пет година ефективне општинске службе.” У смислу овог законског прописа право на отпремнину имају само они градски службеници, који су по досадашњим прописима стекли сталност. А према досадашњим прописима (чл. 47 Статута општине града Београда) службеник београдске општине је стицао сталност после пет година општинске службе. Па пошто је у § 161 З.г.о. предвиђена отпремнина само за оне градске службенике који су имали сталност на дан када је, Закон о градским општинама, добио обавезну снагу (22 септембра 1934 године) то би евентуално могли имати право на отпремнину само они службеници Општине београдске који су до 22 септембра 1934 године стекли сталност по чл. 47 Статута од 1929 године, тј. који су до тада имали најмање пет година општинске службе.

Из аката предмета види се да је тужилац ступио у општинску службу 11 августа 1931 године, што значи да на дан ступања на снагу Закона о градским општинама, није

имао пет година општинске службе па следствено оване није ни могао стећи сталност по чл. 47 Статута. Како је претпоставка за право на отпремнину (§ 161) да је службеник затечен као сталан, то тужилац пошто не испуњава овај услов нема ни право на отпремнину. Па када је тако онда је без утицаја на предмет спора, околност: да је (тужилац) на дан отпуста из службе имао преко пет година општинске службе, пошто сталност, није више могао стећи сходно прописима §§ 156 и 162 у вези са § 104 Закона о градским општинама, којима је у толико derogиран чл. 47 Статута општине града Београда.”

За парцелацију земљишта у атару општине београдске треба да су испуњени захтеви Услови за парцелисање земљишта у Београду, и без обзира на неизвршени план парцелације тога земљишта док се оно налазило у атару друге општине

Један сопственик обратио се Градском поглаварству у Београду и тражио одобрење за парцелацију свога земљишта у Катастарској општини Београд 6, парцеле бр. 2970/1, по парцеларном плану израђеном од стране професора Андоновића 30 маја 1927 год., кад се односно земљиште налазило у атару општине жарковачке, са којим се планом иста општина сложила, а које земљиште је потпало под атар општине београдске, кад је атар ове општине проширен законом од 12 октобра 1929 год. Градско поглаварство га је одбило својом одлуком Т.ДБр. 32164 од 12 августа 1936 год. са разлога, што поднети парцеларни план величином парцела и дужином лица не одговара Условима за парцелисање земљишта у Београду, одобреним од стране Министра грађевина под бр. 19042/33, а да су ти услови меродавни пошто се парцелација под њиховом важношћу врши на атару општине београдске, а да парцелација по оном плану од 1927 год. није извршена, јер се цело земљиште у земљишним књигама води као једна парцела. По жалби заинтересованог, Министар грађевина својим решењем оснажио је одлуку Поглаварства са исправком да се парцелација одбори за парцеле на које су већ издате тапије, а уколико је имање по књигама обележено као једна парцела, ту се парцелација мора саобразити условима за парцелисање земљишта у Београду, односно чл. 5 закона о атару општине града Београда од 1929 године. Сопственик је поднео тужбу на Државни савет против министровог решења, која је одбачена и од стране Државног савета његовом пресудом бр. 30630/37 од 26 јануара 1938 године са следећих разлога: „Тужилац је код Градског поглаварства тражио одобрење за парцелацију односног свог земљишта које се у земљишним књигама води као једна парцела. Ова чињеница показује да је онај парцеларни план из 1927 год., о парцелацији тог земљишта

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

wwjioшидок је оно било у атару општине жарковачке, остао неизвршен, односно да парцелација по њему није спроведена, иначе би та парцелација морала бити обележена и у земљишним књигама или би за сваку парцелу била издата посебна тапија, што би био доказ да је парцелација коначно извршена. Зато је Градско поглаварство односно Министар грађевина правилно поступио, кад се није базирао на тај неизведени план парцелације из 1927 год., него је тражену парцелацију посматрао са гледишта сада важећих прописа о парцелацији — Услови за парцелисање земљишта у Београду, донети на основу § 54 Грађев. закона и одобрени од стране Министра грађевина под бр. 19042/33, односно чл. 5 Закона о атару општине града Београда од 1929 год., који су прописи једино меродавни, јер се у ствари спровођење парцелације тражи под њиховом важношћу. А како предложена парцелација величином парцела и дужином њихових лица не одговара условима сада важећих прописа, правилно је поступила управна власт — ст. 2 § 55 Грађ. закона — кад је одбила да одобри такву парцелацију, изузимајући парцеле за које су већ биле издате тапије, коју је исправку Министарство умесно учинило.

Стога је пресуђено као у диспозитиву, о чему пресудом у препису известити заинтересоване стране.”

У делу грађевинског реона, за који је прописано да треба да има карактер вароши у врту и да куће морају бити слободне и окружене вртovima, не може бити зидања на граници суседних имања.

Један сопственик је тражио од Градског поглаварства у Београду дозволу за дозиђивање месарског магацина, гараже и перионице на свом имању на углу Кнез Арсенове и Видрићеве улице — парцела бр. 280 кварт XII. Од овог тражења је одбијен одлуком Поглаварства Г.О.бр. 4958 од 2 октобра 1936 год. са разлога, што је тужиочево тражење у противности са чл. 5 Закона о атару општине града Београда од 1929 год., према коме — имања у односној грађевинској зони морају имати 1000 кв. м. површине и зграде на истима морају бити слободне и окружене вртovima, а тужиочево имање нема ту површину, и дозиђивање је пројектовано на самој граници суседних имања. Заинтересовани је изјавио жалбу Министру грађевина против одбијајуће одлуке Поглаварства, али је та жалба одбачена оспореним министровим решењем са оног другог разлога првостепене одлуке, што би се дозиђивање извршило на самој граници суседних имања, док закон предвиђа за тај крај зидање слободно и окружено вртом. Сопственик је поднео Државном савету тужбу против министровог решења, која је одбачена и од стране Државног савета његовом пресудом бр. 5819 од 14 марта 1938 год. са следећим

образложењем: „Према чл. 5 Закона о атару општине града Београда и о мерама за изградњу Београда и околине од 2 октобра 1929 године, који је пропис и данас у важности с обзиром на § 138 ст. 1 Грађевинског закона од јуна 1931 год., у делу грађевинског реона, у коме се налази и тужиочево имање на коме би се извело пројектовано зидање, има се очувати карактер вароши у врту тако, да све куће морају бити слободне и окружене вртovima. Спорно дозиђивање, за које је управна власт ускратила грађевинску дозволу, пројектовано је на самој граници суседних имања, што је противно цитираном законском пропису, према чему је управна власт правилно поступила, кад је одбила грађевинску дозволу за такво зидање, а тужба је неумесна и као таква одбачена.”

И кад се утврђује регулација само за једну улицу мора се спровести поступак законом прописан за општу регулацију.

Једно градско поглаварство утврђујући регулацију једне од својих улица, изазвану потребом подизања храма Јеврејске општине на углу те улице, није се држало поступка законом прописаног за доношење општег регулационог плана, у коме је предвиђено, поред осталог, и излагање на увид регулационог плана и уредбе о његовом извођењу, да би се омогућило стављање евентуалних приговора, свима заинтересованим лицима. По овом основу, Министар грађевина није одобрио регулацију односне улице, достављену му на одобрење од стране поглаварства у смислу § 10 Грађевинског закона. Против министровог решења, којим ускраћује одобрење, изјавили су тужбу на Државни савет поглаварство и заинтересована јеврејска општина, па су њихове тужбе одбачене и од стране Државног савета његовом пресудом бр. 30609/37 од 17 марта 1938 год., у којој је заузето горње становиште и образложено следећим разлозима: „При утврђивању регулације за Јукићеву улицу Поглаварство се морало придржавати поступка закона прописаног за доношење регулационог плана и уредбе за његово извођење, јер регулација оне улице је део опште регулације и као таква мора бити утврђена од стране истих органа и на основу истог поступка као и општа регулација чији је она део. У том законом прописаном поступку — §§ 8 и 9 Грађевинског закона — предвиђено је и излагање регулационог плана и уредбе о његовом извођењу на јавни увид да би се омогућило свима заинтересованим лицима стављање примедаба и приговора. То што је по закону обавезно код спровођења опште регулације, обавезно је и кад се изводи један део ове — регулација једне улице, као у спорном случају, јер и ту су ангажовани и интереси појединаца, те им треба путем излагања регула-

није на јавни увид пружити могућност заштите, коју закон предвиђа.

Министарство грађевина је утврдило да Поглаварство није излагало на јавни увид предложену регулацију Јукићеве улице, чиме је повређена једна обавезна — законска форма поступка која повреда оправдава неодобравање регулације од стране Министра грађевина сходно § 10 Грађевинског закона.

Чим није одобрена регулација Јукићеве улице, није могао бити одобрен ни пројекат храма тужилачке Јеврејске општине на углу те улице и улице Принца Павла, јер је само Градско поглаварство у свом акту бр. 29399/36 од 19 новембра 1936 год. утврдило да одобрење пројекта храма је везано за одобрење регулације, условљено одобрењем предложене регулације, што значи да регулација Јукићеве улице треба да претходи одобрењу пројекта за храм у смислу § 87 ст. 4 Грађевинског закона. Према томе сви тужбени приговори и у овом погледу су неосновани.

Стога је пресуђено као у диспозитиву, о чему пресудом у препису известити заинтересоване стране."

Пре изрицања казне за бесправно зидање и наредбе за рушење бесправно подигнутог мора, у случају, заинтересовано лице бити формално саслушано.

Градско поглаварство је било изрекло новчану казну, на основу § 100 Грађевинског закона, за зидање без грађевинске дозволе и противно грађевинским прописима — § 93 ст. 3 Грађевинског закона — и без саслушавања лица које се кажњава. Поглаварство је сматрало да би ово саслушање било сувишно с обзиром на несумњивост бесправног зидања, које је и противно грађевинским прописима.

Министар грађевина потврдио је ову одлуку о казни и решењу бесправно подигнутог, а одбацио је жалбу заинтересованог. Међутим, по тужби заинтересованог Државни савет својом пресудом бр. 7126 од 21 марта 1938 године поништио је министрово решење нашавши, да је саслушање лица, које се кажњава, обавезно у сваком случају. Образложење је следеће:

„Поглаварство је према тужиоцу изрекло пресуду којом га је новчано казнило за бесправно зидање и наредило му рушење онога што је, према налажењу Поглаварства, бесправно изграђено, а није претходно тужиоца о томе саслушало, што само Поглаварство признаје у свом акту Сбр. 44846 од 10 јуна 1937 год., правдајући то пропуштање мишљењем да се тим саслушањем не би ништа постигло с обзиром на несумњиву доказаност бесправног зидања. Међутим, овакво поступање, без обзира на то какав би био исход пропуштеног саслушања, у противности је са основним правним принципом, — по коме казни мора претходити саслушавање онога који се

кажњава — који је изражен у чл. 7 Устава Краљевине Југославије од 1931 год., а спроведен је и кроз закон о општем управном поступку — § 70 З.У.П. Према томе, првостепена одлука садржи повреду обавезне — законом прописане — форме поступања, а то је разлог за поништај, у смислу чл. 26 Закона о Државном савету и управним судовима, оспореног министровог решења којим је оснажена неправилна одлука Поглаварства."

Измену регулације могу да оправдају само важни јавни интереси, а не и заштита приватних интереса којима се, ако су погођени регулацијом, пружа заштита давањем накнаде на основу прописа закона о експропријацији.

Заинтересована сопственица је тражила измену регулационог плана ради укидања нових улица бр. 1000—1002 које просецају њено имање. Од овог тражења била је одбијена одлуком Градског поглаварства Т.Д.Бр. 33173 од 30 октобра 1936 год. са разлога што исто тражење није засновано ни на каквом јавном интересу, чиме је по § 12 Грађевинског закона условљена измена регулације. Министар грађевина својим решењем одбацио је жалбу именоване и оснажио одлуку Поглаварства са разлога у њој наведених. У својој тужби на Државни савет, тражећи поништај министровог решења, заинтересована је истакла да није било никаквог јавног интереса да Поглаварство приступа изменама постојеће регулације и отварању улица које би пролазиле преко њеног имања, чије затварање она тражи. И Државни савет својом пресудом бр. 9176 од 11 априла 1938 год. одбацио је њену тужбу са следећих разлога: „Усвојивши оправданост тражења заинтересованих сопственика у односном крају, Градско поглаварство у Београду приступило је измени регулације ул. Стјепана Радића, затварању једног дела ул. Сердар Јола и отварању пасажа између ул. Стјепана Радића и Нове ул. бр. 1002. За ову измену регулације спроведен је потребан законски поступак, одлука о истој постала је извршена у смислу § 134 Закона о градским општинама, како се то види из приложеног овереног преписа акта Градског поглаварства Т.Д.Бр. 18406 од 8 маја 1936 год. Тужилца је незадовољна овом извршеном изменом регулације за односни крај, у коме се налази и њено имање, и тражила је укидање нових улица бр. 1000 и 1002, које су садржане у оној измени, а пролазиле би преко њеног имања. Тужилца, дакле, истиче своје тражење у циљу заштите свога приватног интереса, јер извршена измена регулације предвиђа отварање двеју улица — бр. 1000 и 1002 које би пролазиле преко њеног имања. Међутим, заштита приватног интереса, чиме је изазвано тужиљино тражење, не може да оправда измену извршене регулације, такву измену могу да оправдају, сходно § 12 Грађевинског закона, само важни јавни интереси, а у колико

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.KRSTIC.ORG

У И В Е Р Ј И С Т И К А

приватни интереси трпе због оне извршене регулације, њима ће се пружити накнада путем примене одредаба Закона о експропријацији. Код таквог стања ствари, управна власт је правилно поступила кад је одбила тужиљино тражење, а њена тужба је неумесна и као таква одбачена.”

Решење Министра грађевина као више грађевинске власти обавезно је за Градско поглаварство у Београду као грађевинску власт првог степена, али Поглаварство као градска самоуправа легитимисано је за тужбу на Државни савет против тога решења.

Градско поглаварство у Београду својом одлуком Г.О.бр. 2830 од 9 јула 1935 год. одбило је да изда грађевинску дозволу сопственику за подизање зграде на његовом имању у Раковици описатом у изводу из земљишних књига улошка бр. 1106 Катастарске општине Београд 7, пошто је нашло да за тражену грађевинску дозволу нису били испуњени законски услови. По жалби заинтересованог Министар грађевина својим решењем бр. 21444 од 12 августа 1935 г. поништио је ону одбијајућу одлуку Поглаварства нашавши да су неосновани сви приговори истакнути од стране Поглаварства против издавања грађевинске дозволе. Поступајући по министровом решењу бр. 21444/35 Градско поглаварство својом одлуком Г.О.бр. 4394 од 30 децембра 1935 год. одобрило је именованом подизање односне зграде, али под условом, да се он грађевински правно обавезе, у смислу §§ 113 и 114 Грађев. закона да неће тражити од Поглаварства никакву накнаду ако би се та његова зграда доцнијом регулацијом секла, рушила или оштетила. По поновној жалби сопственика Министар грађевина својим решењем поништио је ову одлуку Поглаварства у колико се истом ствари поменута грађевинско-правна обавеза за сопственика. Против министровог решења поднело је тужбу Државном савету Градско поглаварство тражећи његов поништај и истичући да је за ону грађевинско правну обавезу сопственика била основа у закону. Државни савет својом пресудом бр. 28305 од 11 априла 1938 год. одбацио је тужбу Поглаварства са следећих разлога: „Министар грађевина својим решењем бр. 21444/35 поништио је одлуку Поглаварства Г.О.бр. 2830/35, којом је била ускраћена грађевинска дозвола именованом Деполу, пошто је утврдио да приговори истакнути од Поглаварства против издавања дозволе немају основа у закону. Градско поглаварство као грађевинско управна власт у смислу § 85 грађев. закона у вези са § 89 т. 3 Закона о градским општинама имало је, у свом својству, у свему да поступи по примедбама Министра грађевина као више грађевинске власти, јер су те примедбе за Поглаварство биле обавезне сходно § 122 Закона о општем управном поступку. Међутим, Поглаварство није та-

ко поступило, извршујући обавезно министрово решење као више грађевинске власти није именованом лицу издало грађевинску дозволу из § 85 Грађевинског закона, за коју су према министровом решењу испуњени законски услови, него је ту грађевинску дозволу везало за грађевинско правну обавезу сопственика из § 116 ст. 2 грађевинског закона о којој није било речи у министровом решењу. Зато је Министар грађевина правилно поступио кад је својим оспореним решењем као виша грађевинска власт према Градском поглаварству као нижој грађевинској власти поништио одлуку Поглаварства Г.О.бр. 4394/35, јер та одлука, предвиђајући ону грађевинско правну обавезу за сопственика, представља неизвршење обавезних примедба више хијерархијске власти од стране ниже власти, што закон не допушта. Према томе, и ова тужба Градског поглаварства као самоуправа тела против оспореног министровог решења показује се као неоснована и као таква је одбачена. Међутим, ништа није стојало на путу да Поглаварство као самоуправа поднесе тужбу против оног првобитног министровог решења бр. 21444/35, ако је налазило да се истим, које је Поглаварство обавезно да изврши као грађевинско правна власт првог степена, вређа неко његово право или легитимни интерес као самоуправе.”

Имања у XIX потесу атара општине београдске се сматрају као пољопривредна добра и могу се делити на мања пољопривредна добра чија површина не сме бити мања од 2000 кв. м.

Један сопственик је тражио од Градског поглаварства одобрење за парцелацију свога земљишта — парцела 2215 у катастарској општини Београд 2. Од свог тражења је одбијен одлуком Поглаварства Т.Д.бр. 23761/37 са разлога, што предложене парцеле дужином лица не одговарају Условима за парцелисање земљишта и што све не леже уз улицу или постојећи јавни пут. По жалби сопствениковој, Министар грађевина као виша грађевинско управна власт поништио је ону одбијајућу одлуку Поглаварства као првостепене грађевинско управне власти са разлога, што се парцелација врши у пољопривредне сврхе, да се земљиште не налази поред главних друмова и да лежи поред постојећег службеног пута и да се, према томе, с обзиром на Услове о парцелисању, има одобрити. Против овог министровог решења Поглаварство као градска самоуправа, у циљу заштите свога интереса за правилну изградњу града, поднело је тужбу на Државни савет истичући оне исте разлоге који су наведени у одлуци Поглаварства као грађевинско управне власти. Државни савет својом пресудом бр. 996 од 14 априла 1938 год. одбацио је ову тужбу са следећих разлога: „Услови ма за парцелисање земљишта у Београду и поделу на потезе за парцелисање”, које је прописало Градско поглаварство у

Београду а одобрио их је Министар грађевина под бр. 19042/33, цео атар општине београдске је подељен на потесе. Имање заинтересованог сопственика налази се, што је утврдило само Поглаварство, у XIX потесу, а то су, према поменутиим условима, сва имања у заштитном појасу која се налазе изван границе грађевинског реона и напред одређених потеса (I до XVIII) а до границе регулационог плана имају се сматрати као пољопривредна добра, и могу се делити у најмање делове по 2000 кв. м. који се такође могу употребити само за пољопривреду. Ако се налазе поред главних друмова, ове парцеле морају имати најмање 30 м. лица.

Према томе, односно земљиште заинтересованог сопственика је, с обзиром на потес у коме се налази, једно пољопривредно добро, оно се као такво може делити на мања пољопривредна добра чија површина не сме бити испод 2000 кв. м., колико износи површина сваке предложене парцеле. Пошто се односно земљиште не налази поред главног друма, што је утврђено од стране управне власти, у погледу дужине лица појединих парцела, на које ће се поделити земљиште, нема ограничења у пом. Условима, парцела мора имати најмању дужину лица најмање од 30 м. само ако је поред главног друма, што са односним земљиштем није случај, те се парцелација није могла одбити по том основу што све парцеле немају дужину од 30 м. И овај други приговор Поглаварства против парцелације — да се земљиште не налази уз улицу или јавни пут — нема основа у пом. Условима нити у којем другом пропису са разлога, што није у питању парцелација којом би био циљ грађење него је у питању парцелација једног већег пољопривредна добра, на мања пољопривредна добра, у пољопривредне сврхе за који случај је довољно да се те пољопривредне парцеле налазе и поред службеног пута, какав у спорном случају делимично већ постоји а делом ће се створити извођењем саме парцелације.

Будући да приговори Поглаварства против спорне парцелације нису имали никаквог основа, Министар грађевина је правилно поступио кад је поништио одбијајућу одлуку поглаварства и уважио жалбу заинтересованог сопственика, према чему је и ова тужба Поглаварства неумесна и као таква одбачена."

Кад регулационим планом буде утврђен заштитни појас морају бити уклоњене привремене грађевине у њему изграђене, пошто закон не допушта насељавање у заштитном појасу

Један сопственик је тражио од Градског поглаварства грађевинску дозволу за подизање зграде на свом имању. Од тог тражења је одбијен одлуком Поглаварства са разлога што се односно имање налази у заштитном појасу, у коме је, према § 17 Грађевинског закона, забрањено свако насељавање, па и подизање

зграде. По жалби заинтересованог Министар грађевина својим оспореним решењем поништио је одлуку Поглаварства и нашао је да треба одобрити подизање привремене зграде, у смислу § 116 под 2 Грађевинског закона, пошто, у недостатку регулационог плана, још није утврђен заштитни појас, те се још не зна са сигурношћу да ли ће оно имање бити и обухваћено заштитним појасом, а ако то буде, зграда ће се срушити без накнаде од стране Поглаварства. Тражећи поништај министровог решења Поглаварство као градска самоуправа у тужби истакло је оне исте разлоге са којих је као грађевинско управна власт првог степена било ускратило грађевинску дозволу. Тужба је одбачена пресудом Државног савета бр. 6971 од 18 априла 1938 год. са следећим образложењем: „Према § 4 под 2 грађевинског закона — регулационим планом се одређује заштитни појас, а по § 17 истог закона под заштитним појасом разуме се појас земљишта који се не сме насељавати, а на ком појасу имају се одржавати постојеће и подизати нове шуме и зеленила, баште и вртови за цвеће и резервисати потребне површине за пољопривреду.

Градско поглаварство града Београда још није донело регулациони план, а у недостатку истог није могао бити утврђен ни заштитни појас, јер заштитни појас из § 17 Грађев. закона је, према § 4 под 2 истог закона, саставни део регулационог плана. Према томе, односно тужиочево земљиште се, за сад, не налази у заштитном појасу, а да ли ће се налазити у будућности, то ће се видети тек пошто буде донет регулациони план, којим ће бити тачно одређен и заштитни појас. Код таквог стања ствари потес на коме се налази тужиочево земљиште још не представља заштитни појас по прописима Грађевинског закона — §§ 4 и 17 — него је само евентуално резервисан за подмирење једна такве јавне потребе. А док то земљиште стварно не буде и употребљено за такву јавну потребу, него је само под резервацијом, у закону нема сметње да се сопственику дозволи подизање привремене грађевине на истом под условима из § 116 ст. 2 Грађевинског закона, како је и решио Министар грађевина, према чему се тужба показује неумесна и као таква одбачена.

Не стоје тужбени наводи да ова привремена грађевина може да буде сметња за стварање заштитног појаса, ово са разлога, што ако се, по доношењу регулационог плана, утврди да у заштитни појас треба да уђе и земљиште на коме се налази и односна зграда, она има бити уклоњена без давања накнаде од стране поглаварства. Према томе ова привремена зграда не мора утицати на заштитни појас, кад тај појас једном буде утврђен доношењем регулационог плана како закон захтева, него обратно постојање зграде је у зависности од тога појаса, јер ако се доцније пока-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

же да улази у заштитни појас, она има бити уклоњена, пошто § 17 не допушта насељавање у истом. А кад ће наступити тај моменат, у ком ће се знати да ли је односно имање са зградом обухваћено заштитним појасом, зависи од самог Поглаварства, пошто је у његовој надлежности доношење регулационог плана као уређајног основа, који садржи и заштитни појас — §§ 3 — 13 Грађевинског закона. Не стоји ни тужбено тврђење о слободној оцени Поглаварства за давање грађевинске дозволе по § 116 ст. 2 Грађ. закона, ово са разлога што у том пропису не стоји да се односно привремено грађење само може а не мора дозволити, у том пропису је означено да је дозвољено постављење привremenих грађевина под условом оне грађевинско правне обавезе сопственика, који је услов овде испуњен.”

Ако Министар грађевина одобри, сходно § 87 ст. 2 Грађевинског закона, пројекат приватне грађевине намењене јавној употреби, против којег пројекта је Поглаварство било ставило приговор спровodeћи ствар министру на решавање, дужан је да образложи дато одобрење.

Заинтересовани сопственик тражио је од управне власти одобрење за измену намене просторија своје зграде, која би се измена састојала у томе што би се постојећи дућан претворио у крчму. Градско поглаварство спровodeћи Министру грађевина пројекте тражене измене на одобравање, сходно § 87 ст. 2 Грађевинског закона, истакло је да исте не би требало одобрити са разлога, што је у питању зграда бесправно подигнута, што ситуација стварног стања зграде није верно представљена и што је ниво пода постојећег локала већ нижи од улице а његова висина не одговара прописној висини од 4 м. (грађевински одбор Поглаварства града Београда, седница од 29 јуна 1937 год.). Оспореним министровим решењем одобрени су пројекти, с обзиром на акт Одељења Управе града Београда бр. 9641/37 да не постоје сметње из §§ 77 ст. 3 и 4 Закона о радњама, а узело се да пројект одговара и осталим законским прописима предвиђеним за ову врсту радња. По тужби Поглаварства као самоуправе Државни савет својом пресудом бр. 3577 од 18 априла 1938 год. поништио је министрово решење са следећих

разлога: „Приговоре Поглаварства против одобрења пројекта измене намене просторија Министар грађевина није уважио, нити их је, одобравајући пројект, обеснажио. У оспореном министровом решењу истиче се једино као основ за одобравање пројекта, да према акту Одељења Управе града Београда бр. 9641/37 не постоје сметње из § 77 ст. 3 и 4 Закона о радњама и да пројекат одговара законским прописима предвиђеним за ову врсту радња. Непостојање сметњи из § 77 ст. 3 и 4 Закона о радњама значи само то, да се пројектована крчма не налази у таквој близини храма да би њено постојање могло да омета службу божију и да се она не налази у улици у којој је надлежна власт из јавних и месних обзира забранила држање таквих радња, које случајеве предвиђају цитирани прописи, а непостојање тих сметња не значи, дакле, и исправност пројекта са гледишта грађевинско правних прописа, у ком смислу су и били приговори Поглаварства. Испуњеност законских услова за ту врсту радње, како се наводи у оспореном решењу, искључивала би основаност приговора учињених од Поглаварства — безправно подигнута зграда, непрописна висина локала и остало — али се из решења не види који су то докази о испуњености свих законских услова и непостојању оног што је Поглаварство било изнело против одобрења пројекта. То показује да је оспореним министровим решењем одобрен пројект измене намене просторија односне зграде и без претходно потпуно утврђеног чињеничног стања, које је имало да послужи као основ за одобрење пројекта у смислу § 87 ст. 2 Грађевинског закона. А доношење решења управне власти о спорном питању без претходно потпуно утврђеног чињеничног стања је разлог за поништај таквог решења у смислу чл. 26 Закона о Државном савету и управним судовима, како је оспорено решење и поништено по тужби Поглаварства као градске самоуправе, а управна власт ће донети ново решење у коме ће, ако одобри пројект, имати да образложи свој навод о испуњености законских услова за одобрење пројекта, односно о неоснованости приговора Поглаварства против тога одобрења.“

Љубомир Ж. Јевтић
секретар Државног савета

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Наши градови

Свечано откривање споменика оцу српске штампе Димитрију Давидовићу у Смедереву

— У име Београдске општине на споменик положили су венац градски већници г. г. д-р Душан Калановић и Живан Ранковић —

Три дана, 11, 12 и 13 маја о. г., трајале су у Смедереву свечаности поводом откривања споменика првом новинару обновљене Кнежевине Србије, творцу и првом уреднику „Новина Србских“ (садашњих „Службених новина“ Краљевине Југославије), књижевнику, законописцу, писцу устава, дипломати и политичару, који је умро у Смедереву, лепом српском граду на Дунаву, године 1838, пре пуних сто година.

На први дан Духова, другог дана свечаности, откривен је инпозантан споменик Димитрија Давидовића, који је извајао наш познати уметник г. Долинар. Испод бисте, на постољу споменика, уклесане су ове речи: „Димитрију Давидовићу оцу српске штампе“.

Свечаност откривања споменика отпочела је архијерејском литургијом у смедеревској Саборној цркви.

Тачно у 10,30 часова, после завршене службе, кроз смедеревске улице, искићене заставама, по лепом и ведром дану, кренула је од цркве литија ка споменику Димитрија Давидовића, који се налази на скверу у улици Војда Карађорђа, између две основне школе, мушке и женске, које је још пре сто година Димитрије Давидовић основао.

У литији су узели учешћа: Изасланик Њ. В. Краља пешад. пуковник г. Иван Божић; претставник Краљевске владе министар просвете г. Димитрије Магарашевић; званични претставници Општине града Београда градски већници г. д-р Душан Калановић, помоћник министра народног здравља у пензији и г. Живан Ранковић, генерал у пензији; претставници Сената, Народне скупштине, председник Одбора за подизање споменика и претседник Смедеревске општине сенатор г. Живадин Стевановић; шеф Централног пресбиороа; директор новинарске агенције „Авале“; претставник Српске краљевске академије наука проф. универзитета г. д-р Иван Ђаја, изасланик бана Дунавске бановине, претставници Југословенског новинарског удружења, соколи у униформама, музика ватрогасног друштва, ђаци смедеревских школа и многобројно грађанство. Између многих угледних личности, запажен је и г. Драг. Тодоровић, потпретседник Београдске општине.

После кратког помена код споменика, изасланик Њ. В. Краља Петра II и Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла пуковник г. Иван Божић открио је споменик.

Кад је споменик откривен први је узео реч министар просвете г. Димитрије Магарашевић, који је између осталог рекао:

„Пре непуних педесет година Смедерево је 18 септембра 1889 прославило 100-годишњицу рођења Димитрија Давидовића за кога у свом говору рече д-р Милован Миловановић да је „у дипломатској и организаторској радњи Кнежевој био највреднији, најум-

Споменик Димитрија Давидовића у Смедереву

Првога дана, 11 маја, свечаност је отпочела поменом на гробу Димитрија Давидовића на смедеревском гробљу.

нији и како бар мени изгледа и најодушевљенији и најнесебичнији сарадник Кнежев." Ово мишљење ни данас није промењено, још мање погоршано на штету угледа и чести Димитрија Давидовића...

краја живота, издржао до смрти у фанатичној љубави према Србији и српству."

У име званичне штампе говорио је шеф Централног пресбиороа г. д-р Коста Луковић, а у име Одбора за подизање споменика, — који је стојао под покровитељством претседника Краљевске владе г. д-р Милана Стојадиновића и министара г.г. д-р Антона Корощца и Димитрија Магарашевића, — говорио је шеф агенције „Авала" г. Милан Стојимировић-Јозановић, који је у своме говору истакао рад члана Одбора г. Светислава Шумаревића, књижевника и новинара, на подизању споменика и организовању ове лепе свечаности. У име града Смедерева говорио је претседник Смедеревске општине г. д-р Живадин Стевановић, сенатор.

По завршеним говорима, приступило се полагању венаца на споменик. Венце су дали Краљевска влада, Београдска општина, Одбор за подизање споменика, град Смедерево, Српска краљевска академија наука, Централни пресбиоро, Централна управа и Београдска и Новосадска секција Југословенског новинарског удружења, Уредништво споменице Димитрија Давидовића, Коло српских сестара из Смедерева, Друштво милосрдних сестара из Смедерева, смедеревско хумано друштво „Олук" и други.

У подне је Одбор званицама приредио ручак, на коме је пало неколико здравица. Претседник Смедеревске општине г. д-р Стевановић за време ручка срдечно је поздравио потпретседника Београдске општине г. Драг. Тодоровића и званичне претставнике Општине града Београда г.г. д-р Душана Калановића и Живана Ранковића подвлачећи да је срећан што Београдску општину на овој свечаности претставља и један од бранилаца Смедерева у светском рату г. Живан Ранковић, генерал у пензији.

Трећег дана свечаност је завршена документованим и лепим предавањем новинара и књижевника г. Светислава Шумаревића.

Министар просвете г. Магарашевић говори

„Давидовић је провео у Србији 17 година најарелијег доба свога живота, учествујући у изграђивању јавног политичког и културног живота њеног, у свим функцијама, као књижевник и новинар, као организатор унутрашње управе, као дипломатски претставник и коначно као писац једног идеалистичког устава. У том раду он је поднео све испаде и увреде Кнеза Милоша, заједљивог Амице, насилног Лазе Теодоровића, па и Милосава Лаповца, који је у то доба сматрао да је најбоље у Србији побити све учене људе, тврдећи да се „порез може резати у рабош", а место писмених решења и одлука „послаће се по момку јабука и поручити оно, што имам да му јавим". За разлику од Вука, који је за 11 година седам пута напуштао Србију, Давидовић је остао до

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Некролози

† Михаило Лукаревић

У првој половини месеца маја изгубили смо два градска већника и одлична јавна радника: Михаила Лукаревића и д-р Илију Бацковића.

МИХАИЛО ЛУКАРЕВИЋ, — трговац, градски већник, и сенатор, — умро је 8 маја увече у Београду а покопан је на београдском новом гробљу 10 маја.

† Михаило Лукаревић

Михаило Т. Лукаревић, рођен је 24 октобра 1883 г. у Врању. Као дечко дошао је у Београд, где је као ученик, радећи код најугледнијих фирми, својим поштеним и исправним радом успео да прокрчи себи пут кроз живот.

У београдској чаршији, као и у осталим привредним круговима, уживао је неподељиве симпатије. Био је члан управе: Београдске Берзе, Српског бродарског друштва, „Шумадије” осиг. друштва, Српског трговачког удружења, „Уједињеног” осиг. друштва итд. Члан је такође преко 20 културних и националних удру-

жења у Београду и свом родном крају. Активно сарађивао је на соколетству.

На изборима 1935 г. изабран је за народног посланика, а на последњим изборима за Сенат за сенатора.

За градског већника постављен је 1935 године. За члана Управног одбора Општинске штедионице изабран је 28 априла 1937.

Поч. Лукаревић бавио се активно политиком. Припадао је Радикалној странци и био је члан Главног одбора. Приликом оснивања Југословенске радикалне заједнице, приступио је овој као један од оснивача и учествовао врло активно у њеној организацији.

Г. Д-Р ЈОВАН МИЈУШКОВИЋ ОПРАШТА СЕ СА ПОЧ. МИХАИЛОМ ЛУКАРЕВИЋЕМ

На погребу опростио се са поч. Михаилом Лукаревићем г. д-р Јован Мијушковић, градски већник, у име Претседника Београдске општине, Градског већа и у име клуба већника Ј.Р.З., овим дирљивим говором:

ТУЖНИ ЗБОРЕ,

Прекусиноћ, изненада, испустио је своју племениту душу сенатор Михајло Лукаревић. Из наше средине опет је отишао на онај свет један ретко племенит и честит грађанин наше престонице, нашег лепог и историског града. Празнина, која настаје губитком покојног Лукаревића, остаће осетна у многим јавним институцијама, где је он деловао и радио, и где се је увек осећала његова воља, љубав за посао, и љубав према дужности, која му је поверавана. И мени је пала тешка дужност, да се са покојним Лукаревићем, као претседник клуба већника Ј.Р.З. и као члан Градског већа опростим у име Преседништва и својих другова. И зато добри наш друже, не замери једноме своме пријатељу, који те за неколико тренутака задржава, на твојем вечном путу. Али не може се друкчије, и ако знам да ти никад ниси волео да ти се ласка, никад ниси тражио признања за свој рад, кога си вршио, као добро дисциплинован члан друштва, као добро дисциплинован грађанин твога Београда, у који си као дечко дошао из твога роднога краја, где си постепено својим радом и честитим држањем, у тада отменој и господској српској београдској чаршији заузео, једно лепо и завидно име, као и један општи углед. И зато Београд је у теби гледао доброга свога претставника у Градском већу, и увек, кад је требало учинити, какав потез, са којим се наш стари Београд, из нивоа паланке, изграђује у модеран град, ти си увек био први и на своме месту, да такав предлог потпомогнеш, чак

шта више да му даш и ширу основу и замашнији обим. Са нама и са пуно разумевања ти си своју дужност вршио, као што војник у рату и миру врши свој посао, појединачно, у корист опште заједнице. И Градско веће дубоко жали твој одлазак, дуго времена требаће да се твоје место замени, теби равним, дуго времена у дискусијама које се често развијају у комуналној политици твога лепога Београда, биће тешко замењена, твоја разборита и мудра реч једног зрелог паметног човека, који је себе израдио и формирао, не са катедре факултета и књишке наобразбе, већ у хуци и тешкој буци, нападеног живота и друштва. То је много виша и много дубља наука, него што могу дати дебеле свеске написаних студија, о практичној вредности једнога човека.

Дошао си из једнога печалбарског краја, у опанцима, и без имена и какве тетке или рођаке у Београду, без икаквог мираза протекције, ти си ипак успео зато, што си из свога родног печалбарског краја, носио у себи елемент честитости, оне лепе лозе коју даје источна Србија, а у мишицама и у уму, имао си један велики и неисцрпан резервоар вредноће. И тако наоружан, ишао си право путем, и дошао си до признања, које мора да свако друштво ода, бољем од себе. И зато те видимо, као врло активног политичког човека у некадашњој радикалној странци, где се није било лако истаћи, међу огромним и неизбројивим редом лепих глава, лепих памети и честитих карактера. Ето и тако једно отмено друштво, каква је била некадашња радикална странка у претежном своме броју, изабрала те је у своме главном одбору за благајника странке. Така висока партијска функција могла је бити поверена, само једном разумном човеку и једном страначки дисциплинираном члану.

Београд зна те као агилног радника, у емицентним својим установама. Он ти је поверио чланство управе у најугледнијим својим заводима, где су примани и тражени само они, чија се вредност цени, и чије се практично знање тражи. Ми те знамо као члана Управе београдске берзе, ми те знамо као члана Управе Друштва „Шумадије“, као члана Управе Српског трговач. удружења, као члана Управе Српског бродарског друштва, Југословенског кредитног завода, Општинске штедионице и т. д. И данас су та привредна предузећа на пола копља ставиле црну заставу, жалећи твој одлазак за сва времена. То је недостатак не само тебе, по имену као човека, већ тебе као незаменљиве радне снаге.

И твој родни крај бирао те је за народног посланика, значи да и ако си га као дете напустио,

да је у теби и даље остала она лепа носталгија за својим завичајем, и да си свој завичај задужио, радом, и ако си био житељ нашег Београда. Ти ниси био само цвет човека из наше лепе источне Србије, који је тамо исклијао, већ једно солидно стабло, са дубоким кореном за свој родни сиромашни крај, кога необично воле баш они нападени печалбари, који сваке зиме иду изван свога завичаја, трбухом за крухом. Ти си био коплименат свога роднога краја, сиромашног краја, мислим материјално сиромашног, јер си ти једно неизбрисиво сведочанство, да баш ти нападени и печалбарски крајеви дају ретке карактере. И ако твој крај претставља материјалну немаштину, источна је Србија наша национална карактерна ризница.

Ето и најбољи твоји људи изабраше те недавно за сенатора, Ј.Р. Заједнице, хотећи на тај начин да ти се и са највишим одликовањем одуже за твој рад и за љубав према њима. Вардарска бановина, колевка наше државе, није се могла боље одужити своме добром сину, него што је урадила твојим избором за место сенатора у великој Југославији.

И са највишег места са Краљевског престола био си ради свога рада запажен. Југословенска круна, Свети Сава високог степена, Бели орао високог степена јесу видна признања да је са највишег места твој рад цењен.

И напокон, стаза којом си пошао, то је друм коме греди цело човечанство. По речима песника великога, Гетеа „Окреће се коло среће, на сваког ће доћи ред, то је закон неминовни, закон хладан као лед“. Али ипак ти одлазиш задовољан и миран да си на путу имао муке, али да си у животу успео и дао много. Дао си много друштву, и друштво ти је одало признање, и жали што твој век живота није био дужи. У томе напорноме раду ниси заборавио да створиш и своју честиту породицу. Твој дом преставља једну моралну социјалну ћелију, збринута и материјално и морално, она ће наставити путању рада коју си ти тако светло обележио.

Честита породицу, и ти опрости, што се ја овоме у разговору задржах са својим пријатељем личним и партијским, и што у вама евоцирах сретне дане онога лепог живота, кога вам је он давао у напону своје умне и физичке снаге.

А вас тужни зборе молим, да се са покојним Лукаревићем опростимо са једним топлим ускликом, нека му је слава и вечна успомена међу нама, нека му је лака српска земља у престолу Београду, кога је толико волео.

† Д-р Илија Бацковић

13 маја т. г. преминуо је Д-Р ИЛИЈА БАЦКОВИЋ, угледни београдски лекар, градски већник и председник Удружења добровољних ватрогасаца. Сахрањен је 14 маја на београдском Новом гробљу.

Поч. Бацковић је рођен у Повији, у Пјешевцима, код Никшића. Гимназију је учио у Русији. Медицину је студирао у Русији, па ју је завршио у Београду. Специјализирао се је код познатог професора Медицинског факултета д-р Ђурице Ђорђевића.

Поч. Бацковић се истицао врло много као јавни радник, нарочито на санитетском, социјалном и хуманом пољу. По души добар, посвећивао се сав раду за друштво и своје ближње.

Поч. Бацковић постављен је за градског већника 1935 год. Учествовао је и активно у више одбора. Посвећивао се нарочито санитетским и социјалним комуналним проблемима.

Учествовао је активно и у политичком животу и био видан члан Југословенске радикалне заједнице.

Г. МИЛОРАД СИМОВИЋ ОПРАШТА СЕ СА ПОЧ. Д-Р ИЛИЈОМ БАЦКОВИЋЕМ

На погребу опростио се са поч. Бацковићем, у име Претседника Београдске општине и у име Град-

† Д-р Илија Бацковић

ског већа, проф. г. Милорад Симовић, градски већник, једним дирљивим говором, у коме је истакао доброту

Проф. г. Милорад Симовић, градски већник, опрашта се са поч. д-р И. Бацковићем

и заслуге поч. Бацковића као хуманог, социјалног и политичког радника.

Г. Симовић је евоцирао болно детињство поч. који се у раним годинама грчевито хватао у коштац као син еписких кршева, легендарних комова. Талас живота га немилосрдно носи пут руских степа, где зачвата из научних руских вреда и употпуњује своју интелектуалну фигуру.

Г. Симовић евоцира ратни ураган у коме узима учешћа поч. Бацковић као добровољац. Затим слика његову тешку животну борбу и приказује ширину човекољубиве душе која подрхтава при свачијем болу и дарежљива рука поч. Бацковића пружа невољнима и последњу лепту.

На крају, опраштајући се са покојником у име ратних другова, г. Симовић моли Провиђење које господари судбином векова да поч. Бацковића прими под своје вечне скуте.

КОМЕМОРАТИВНИ ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ Г. ВЛАДЕ ИЛИЋА О ПОЧ. МИХАИЛУ ЛУКАРЕВИЋУ И Д-Р ИЛИЈИ БАЦКОВИЋУ

На седници Градског већа од 13 маја одржао је Претседник Београдске општине г. Влада Илић овај комеморативни говор поводом смрти Михаила Лукаревића и д-р Илије Бацковића.

Господо већници,

Тужна срца приморан сам да Вам саопштим жалосну вест, да смо, у размаку од свега 5 дана, изгубили два изврсна сарадника и незаборављена друга, Михаила Лукаревића и д-р Илију Бацковића. Покојни Лукаревић, градски већник и сенатор, погребен је уз дужне почести на Новом гробљу 10 ов. мес.; Д-р Бацковић, после дугог и тешког боловања, преминуо је јутрос, остављајући за собом супругу са двоје незбринуте деце.

Није потребно да истичем Вама, који сте их одлично познавали, колико Градско веће губи смрћу ових својих врлих чланова, чија је сарадња увек била искрена на свим пољима комуналне делатности.

Покојни Лукаревић је био позната фигура престоничког друштва. Он је у Београд донео жиљавост и прегалаштво свога роднога краја. Помоћу тих својих врлина успео је да заузме, у току свога плодног живота, завидно место и у привредном и у политичком животу своје уже и шире заједнице.

И као привредник и као јавни радник, пок. Лукаревић је увек уносио, у сваки посао, сву своју темпераментност. Он је био од оних људи који нису стајали на пола пута. Отворен, енергичан, са развијеним осећањем за јавни интерес, лојалан друг и пријатељ, он ће остати у најлепшој успомени свих оних који су га добро познавали.

Син кршевите Црне горе, пок. Бацковић је био блага природа, човек ретке добротe и непосредности. У сваки посао он је уносио осећајну ноту, трудећи се да на одлуке и закључке делује поред разума и људског срце. Мало је ко тако саосећао у болу и страдању руских избеглица као пок. Бацковић.

И у социјалном одбору и у одбору за санитарска питања, пок. Бацковић је, као ревносан члан, уносио

У сваки предмет, сваку дискусију и одлучивање у своју осећајност за оне који се налазе у животним тешкоћама.

Та хумана нота у карактеру нашег прерано изгубљеног друга Бацковића остаће у трајној успомени код свих његових познаника и пријатеља.

Шаљући и са овога места изразе дубоког саучешћа ожалошћеним породицама, ја Вас молим, господо, да с дужном поштом према сенима пок. Михаила Лукаревића и д-р Илије Бацковића, узвикнемо: **СЛАВА ИМ!**

† Владислав Ст. Каћански

У Београду је 14 маја о. г. умро у дубокој старости Владислав Ст. Каћански, књижевник, новинар и драмски писац.

Јединац славног српског песника Стевана Каћанског-Старог Барда, пок. Владислав рођен је 1857 го-

него је кренуо стопама свога оца. Одао се новинарству и књижевности, којима је посветио цео свој живот. Кад му је отац морао напустити уређивање листа „Велика Србија“ онда се пок. Владислав са пуно смисла, разумевања и љубави прихватио уређивања, залажући се за праведну српску ствар.

Негујући култ свога славног оца, пок. Владислав издавао је његове стихове, а исто тако помагао је врло много г. д-р В. Рашићу при издавању његове монографије о Староме Барду. Такође је много радио као драмски писац и на српској позоришној књижевности. Најзначајније његово позоришно дело јесте драма „Карађорђе“, која је давана на свима нашим позорицима, а највише у Војводини.

У старости пок. Владислав Каћански писао је мемоарска дела. Његови описи старог Београда, и живота у њему, писани су са много познавања. Стил му је био лак и приступачан свакоме. Неколико његових написа о старом Београду штампани су у часопису града Београда „Београдским општинским новинама“ у рубрици „Прилози за историју Београда“. Ови документовани историјски прилози пок. Каћанског служиће као мало врело будућим историчарима Београда. Сарађивао је често и у свима београдским дневним листовима, нарочито у последње време у дневнику „Време“.

Честити син Великог оца иза себе, после своје смрти, није оставио никакво богатство, али је народу своје оставио низ историјских докумената и списа, који се као благо народно чувају у Народној библиотеци.

Преостале рукописе, у колико се они буду односили на стари Београд и живот Срба и Турака у њему, уредништво „Београдских општинских новина“ постараће се да их набави и отштампа у своје часопису.

Земни остаци пок. Владислава Ст. Каћанског 16 маја о. г. сахрањени су на београдском Новом гробљу.

Нека је слава и вечан помен међу нама на пок. Владислава Ст. Каћанског!

† Владислав Ст. Каћански

дине у Србобрану. По завршеној гимназији отишао је у Немачку и у Берлину завршио студије на филозофском факултету. Син великог Србина, песника и борца за слободу Срба-Војвођана, честити Владислав Каћански није хтео ступати у аустро-угарску државну службу,

† Давид-Дача Радуловић

Од срчане капи умро је 15 јуна о. г. Давид-Дача Радуловић, економ Градске болнице у Београду и познати национални трудбеник.

Пок. Радуловић рођен је 1885 год. у Крајини, у селу Вијуга среза кључког. По свршеној школи одао се финансијској струци, а бавио се и новинарством. Дуго година био је директор банке у Лесковцу. Службовао је у многим градовима предратне Србије, а после рата настанио се у Скопљу, где је био претседник Трговачке омладине. У скопљу је као члан

редакционог одбора пуне три године сарађивао у листу „Привредни гласник“. Затим је једно време заузимао место шефа Економско-финансијског одељења новинарске агенције „Авала“. 1934 год. ступио је у службу Београдске општине као хонорарни књиговођа, па је затим постављен за економа новоотворене Градске болнице, на коме га је положијају и затекла изненадна смрт. Учествовао је у свима ратовима и био је одликован Албанском споменицом.

Скроман али вредан, пок. Радуловић је својим

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

поштењем и неизвештаченом срдачношћу освајао свакога с ким би се упознао. На утирање сиротињских

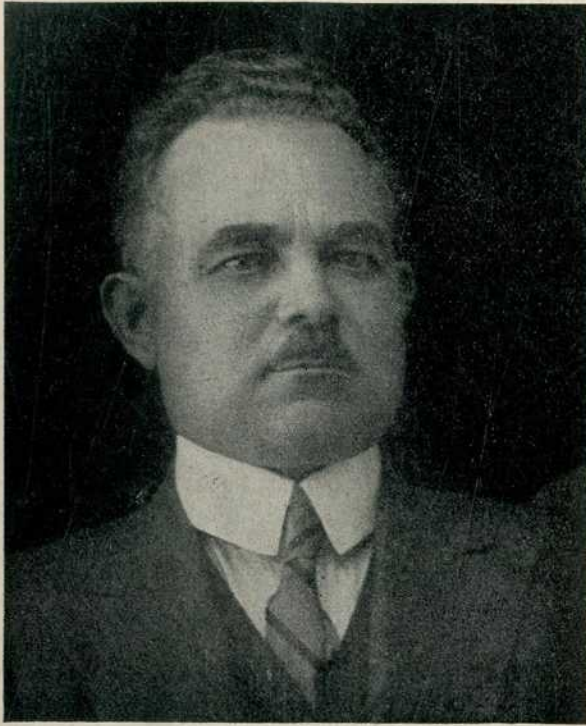
ловић био је цењен и вољен, а нарочито од сиромашнијег света, јер је био члан свих хуманих и културно-просветних друштава овога краја. До смрти је заузимао места: претседника VI пододбора Јадранске страже; потпретседника Фонда за исхрану сиромашних ђака основне школе „Војвода Путник” и члана управе Друштва за улепшавање Булбулдера.

На погребу пок. Радуловића, 16 маја о. г., узели су учешћа сви ђаци основне школе „Војвода Путник”, многобројни грађани Булбулдера, претставници свих националних, културних и хуманих друштава овог најстаријег београдског предграђа, као и многобројно више и ниже чиновништво Београдске општине и особље Градске болнице.

Са честитим покојником, величајући његову скромност и велике заслуге, дирљивим говорима опростили су се: у име Обласног одбора Јадранске страже г. Милан Милојевић, министар у пензији; у име учитеља и ђака основне школе „Војвода Путник” њен управитељ г. Благоје Јелисавчић; у име службеника Београдске општине г. Сава Ђорђевић, чиновник О. г. Б. и публициста; у име многобројних покојникових пријатеља г. Данило Стевановић, чиновник Привредно-финансијске дирекције О. г. Б.; и у име носилаца Албанске споменице г. Михаило Нушић, чиновник О. г. Б.

Грађани Булбулдера, да би очували трајан спомен на свога узорног суграђанина, уписали су пок. Радуловића за добротвора Фонда сиромашних ђака осн. школе „Војвода Пуотник” и добротвора VI пододбора Јадранске страже, и одржали су комеморативну седницу, на којој су истакли његов користан рад и његову превелику љубав за најстарије београдско предграђе Булбулдер.

С. М.

† Давид — Дача Радуловић

суза и помагања другоме у невољи, он је утрошио велики део свога имања.

У београдском предграђу Булбулдер пок. Раду-